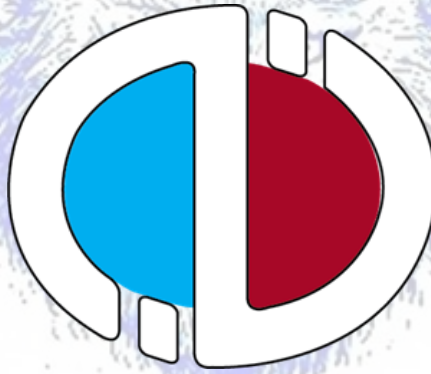

İŞL201U İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

ÜNİTE ÖZETLERİ ÜNİTE SORULARI ARA SINAV-FİNAL DENEME SORULARI

SKYMOON PDF KANALI :
<https://t.me/producerskymoonpdf>
ANADOLU PDF GRUBU:
<https://t.me/anadolupdfgrubu>

“DERS GEÇMENİN EN KOLAY YOLU”

SINCE 2020

ÜNİTE 1: SORUMLULUK KAVRAMLARI VE İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUKLARI

SORUMLULUK KAVRAMI

Sorumluluk; "kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi; mesuliyet", şeklinde tanımlanmaktadır. Her birey davranışları ve bunların sonuçlarından sorumludur. Gerçekleşmemiş davranışlardan birey sorumlu değildir, ancak yetkili konumda olan birey gerçekleştirebilecek davranış ve sonuçlardan sorumludur.

Bir bireyin sorumluluk üstlenebilmesi ya da sorumlu tutulmasının üç önemli koşulu; akıllı olması ve aklını kullanma yetisine sahip olması, özgür iradesini kullanabilmesi ile yetki sahibi, yani ehliyetli olmasıdır.

Akıl, normal olarak her insanda bulunan ve vücuttaki yeri, işleyişi keşfedilemeyen, düşünce, anlama ve tedbir alma hassası; idrak, anlama, kavrayış ve zekâ olarak tanımlanmaktadır. Bireyin akıllı olması değil, akli melekelerini, başka bir deyişle akıl yetisini kullanma ehliyetine sahip olmasıyla sorumluluk başlar.

İrade; herhangi bir konuda karar vermek, bir eylem yahut etkinliği gerçekleştirmek için gerekli olan bilinçli muhakeme gücü" ve kararlılığı, alternatifler arasında bilerek ve isteyerek seçim yapabilme yetisi olarak tanımlanırken, irade özgürlüğü ise kişisel etkinliklerde insan iradesinin serbest, baskılardan ve denetimden uzak olması, insanın kendi adına her türlü" korku ve endişeden uzak biçimde karar verebilmesi, tercih yapabilmesi olarak ifade edilmektedir.

Sorumluluk açısından yetki sahibi olmak demek, mutlaka yazılı yetkiye sahip olmak anlamına gelmez, söz konusu durumla ilgili ehliyetli olmak, yani yetenekli olmak yeterlidir.

Kişinin karakteristik özellikleri onun sorumluluk üstlenip üstlenmemesine etkide bulunduğu gibi, sorumluluğunu yerine getirme düzeyini de etkiler. Bireysel amaçlar, sahip olunan bilgi düzeyi ve bilginin tek taraflı olması yanında değer yargıları, kişinin sorumluluk almamasına veya sorumsuzca davranmasına yol açabilir.

Vicdan insanın sorumluluklarını test etmesinde en önemli kontrol mekanizmasıdır.

BİREYSEL SORUMLULUK

Sorumluluk, bireysel ve sosyal açılardan ele alınması gereken bir kavramdır. Kişi, her şeyden önce, birey olarak kendisine karşı sorumludur. İnsan sorumsuzca davranışlar sergilediği ya da sorumluluk üstlenmediğinde vicdanını rahatlatma adına zaman zaman meşrulaştırma çabası içinde olabilir. İç, sorumluluk, kişinin vicdanına karşı sorumluluğudur. Dış sorumluluk ise sınırları kanun ve hukuk normlarıyla çizilmiş sorumluluklar yanında sosyal

normlarla da ilişkili olabilir. Bireyin sadece vicdanı ya da sadece sosyal normlar tek başına sorumluluk üstlenmesi için yeterli olmayabilir.

Bireyin en temel sorumluluğu beden ve ruh sağlığını koruma sorumluluğudur. Bu sorumluluğun yerine getirilememesi, diğer pek çok sorumluluğun yerine getirilememesi anlamına gelecektir.

SOSYAL SORUMLULUK

Bireysel sorumluluğun kişinin yakın çevresini kapsamaya başladığı nokta bir diğer acidan, bireyin sosyal sorumluluğunun başlangıcı olarak da kabul edilebilir. Çoğu durumda bireyle sınırlı gibi gözüken sorumlulukların aslında sosyal boyutları vardır. Sosyal Sorumluluklarla iç, içe olan bireysel sorumlulukların toplumsal maliyeti de oldukça yüksek olabilmektedir.

GÖREV SORUMLULUĞU

Görev sorumluluğu, herhangi bir görevi yerine getiren kişinin bireysel sorumluluğunun yanında hem görev icabı rol sorumluluğunun hem de sorumluluk alanındaki diğer bireysel sorumlulukların üstlenilmesini gerektirir.

Farklı konum ve rolleri bireye görev sorumluluğu yükler. Bu yüzden her bireyin aynı anda farklı sorumluluklarla karşı karşıya olması doğaldır.

YÖNETSEL SORUMLULUK

Yöneticinin bir yandan bireysel ahlaki sorumlulukları varken, öte yandan yöneticilik görevi ve performansı bakımından yüklenmiş olduğu sorumluluklar vardır. Bu açıdan yöneticinin bireysel sorumluluklarının bir de sosyal yönü" vardır. Yöneticilerin sorumluluk alanlarını, özel yaşam, ekonomik ilişkiler, liderlik bilinci ve toplum üyesi olarak sosyallik şeklinde dört başlık altında toplamakta mümkündür.

İŞLETMELERİN SORUMLULUKLARI

Pazardaki tüketici ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak örgütlenen işletmelerin asıl sorumlulukları, pazarın ihtiyaçlarını istek ve beklentilere uygun olarak, kârlı ve verimli bir şekilde karşılamalarıdır.

İşletmeciliğin ve iş dünyasının dinamik olma özelliği yanında girişimcilerin amaç-araç dengesini sağlayamamalarının da bugün işletmelerin sorumluluklarının daha fazla konuşuluyor olmasına yol açtığı söylenebilir.

İşletmelerin faaliyet alanları ekonomik gibi gözükmekle birlikte, oldukça geniş alanı etkileyebilme ve etkilenebilmeleri de söz konusudur. Varlığını sürdürmesi oldukça geniş sorumluluklarını yerine getirmesi bakımından işletme açısından birincil önemdedir.

Teknolojik gelişmeler ve toplumsal ilerlemeler, olumlu etkileri yanında hem bireyin hem de işletmelerin sorumluluklarını artırmaktadır.

İŞLETMELERİN SORUMLULUKLARININ SINIFLANDIRILMASI

İşletmelerin sorumlulukları farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Bir sınıflandırma önerisi olarak şunlar sıralanabilir:

- İşletme içine ve dışına yönelik sorumluluklar
- Birincil ve ikincil sorumluluklar
- Paydaşlara (çıkarcı gruplarına) yönelik sorumluluklar
- Ekonomik, yasal, ahlaki ve gönüllü sorumluluklar

İşletmelerin sorumlulukları, paydaş ya da çıkarcı grubu olarak isimlendirilen çok sayıda grup açısından da sınıflandırılabilir. Buna göre işletmelerin sorumlulukları; müşteriler, pay sahipleri, çalışanlar, toplum, tedarikçiler, aracı kurumlar, medya, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ve kamu kurum ve kuruluşlarına yönelik sorumluluklardır. Bu sorumlulukların pek çoğu birbiri ile çatışabilen sorumluluklardır. İşletmelerin sorumluluklarının paydaş ya da başka bir ifadeyle etkileşenler yaklaşımı içinde değerlendirilmesi işletme içi ya da dışında bireylerin sorumlulukları, etkileşimleri ve dolayısıyla olay ve olguları bütün olarak görebilme ve anlayabilmeleri bakımından da önemli görülmektedir.

Yasal düzenlemelerin insan ve kurum davranışları ile bunların sonuçlarından sonra gerçekleşmesi nedeniyle, yasal boşlukların olma ihtimali her zaman söz konusudur.

İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUKLARI

Sosyal sorumluluk; bir işletmenin kendini toplum için yükümlü hissetmesi şeklinde tanımlanabilir. Sosyal açıdan sorumlu olmak, toplum üzerindeki olumlu etkileri maksimum, olumsuz etkileri ise minimum yapmaktır. Bu tanım, aslında yukarıda son sınıflamada verilmiş olan, ekonomik, yasal, ahlaki ve gönüllü sorumlulukları kapsar.

İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUKLARIYLA İLGİLİ YAKLAŞIMLAR

İşletmelerin sosyal sorumluluklarıyla ilgili yaklaşımların genel olarak iki başlık altında toplandığı görülmektedir. Bu yaklaşımlar, "klasik yaklaşım" ve "modern yaklaşım" şeklinde gruplandırıldığı gibi, "Friedman Yaklaşımı" ve "İş Döngüsü Yaklaşımı" şeklinde de gruplandırılabilir.

Klasik Yaklaşım

Klasik görüşün savunucularının ilk sıralarında yer alan Friedman'a göre; işletmenin tek bir sosyal sosyal sorumluluğu vardır, o da karı maksimize etmektir.

Modern Yaklaşım

Modern yaklaşıma göre müşteriler, işletme için birinci derecede öneme sahiptir ve işletme gelirinin sağlayıcıları olarak görülürler. Friedman'ın görüşünün tersine iş döngüsünde, pay sahipleri de

önemli bir çıkarcı grubu olmakla birlikte, yöneticiler asli unsurlar olarak görülür.

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUĞUN LEH VE ALEYHİNDEKİ GÖRÜŞLER

İşletmelerin sosyal sorumluluklarıyla ilgili yaklaşımların gelişimi sürecinde bugünkü anlamıyla işletmelerin sosyal sorumluluklarının leh ve aleyhinde bazı görüşler öne sürülmüştür.

Lehteki Görüşler

İşletmelerin sosyal sorumluluklarının lehindeki görüşler genel olarak şu şekilde sıralanabilir:

- Kamu beklentilerinin değişmesi
- Daha iyi bir işletme çevresi
- Kamu imajı
- Devlet düzenlemelerinden kaçınma
- Sosyo-kültürel normlar
- Sorumluluğun yetki ile dengelenmesi
- İşletmenin kaynaklara sahip olması

Sosyal sorumlu işletmelerin kamuoyundaki itibarlarının da daha yüksek olması beklenir.

Aleyhteki Görüşler

Yukarıda sıralanan lehteki görüşlere karşılık, işletmelerin sosyal sorumluluklarıyla ilgili aleyhte olan görüşler de mevcuttur. Sosyal sorumluluğun aleyhindeki görüşleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- Kârın maksimizasyonu asıldır.
- Sosyal sorumluluk işletme için maliyet etkenidir.
- Sosyal sorumluluk faaliyetlerinin bedelini toplum ödemelidir.
- İşletmeler sosyal yeteneklere sahip değildir.
- İşletmenin esas amacını aksatır.
- Sosyal sorunlardan işletmeler sorumlu değildir.

Bu görüşler savunulurken de işletmelerin ekonomik amaçlı organizasyonlar olduğu, bu asli sorumluluklar yerine getirilmediğinde topluma ilave maliyetler yükleneceği ve sosyal sorunların sorumluluğunun toplum tarafından üstlenilmesinin gerekliliği ön plana çıkarılmaktadır. Kısmen haklı olan tarafları olmakla birlikte, aleyhteki görüşlerin en temel sorunu, işletmelerin sorumluluklarının oldukça dar bir bakış açısıyla sınırlandırıldığı ve buradan cesaret alacak bazı girişimci ve/veya yöneticiler için sorumluluklardan kaçınma yolunu açabileceği şeklinde ifade edilebilir.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU: Sosyal sorumlulukların aleyhindeki görüşleri değerlendiriniz?

CEVAP: Genel olarak klasik anlayış olarak bilinen sosyal sorumluluk anlayışının hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Bu görüşler, işletmelerin sorumluluklarını önemli ölçüde ekonomik, kısmen de yasal çerçeve ile sınırlandırmaktadır. Bu görüşler savunulurken de işletmelerin ekonomik amaçlı organizasyonlar olduğu, bu asli sorumluluklar yerine

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

getirilmediğinde topluma ilave maliyetler yükleneceği ve sosyal sorunların sorumluluğunun toplum tarafından üstlenilmesinin gerekliliği ön plana çıkarılmaktadır.

SORU: İşletmelerin sosyal sorumluluk aleyhindeki görüşler nelerdir?

CEVAP: • Kârın maksimizasyonu asıldır, • Sosyal sorumluluk işletme için maliyet etkenidir, • Sosyal sorumluluk faaliyetlerinin bedelini toplum ödemelidir, • İşletmeler sosyal yeteneklere sahip değildir, • İşletmenin esas amacını aksatır, • Sosyal sorunlardan işletmeler sorumlu değildir.

SORU: İşletmelerin yasal sorumluluklarını açıklayabilir misiniz?

CEVAP: Çalışma düzeni, çevreye yönelik etkiler, müşterilerin hakları, iş hukuku ve rekabet düzenlemeleri gibi yasal düzenlemeler yasal sorumluluklar olarak işletmeleri bağlar. Rekabet edebilmek, daha fazla kazanmak, bazı girişimcilik hırsları ve benzeri sebeplerle işletme sahip ve/veya yöneticileri yasal sorumluluklarından kaçınma, görmezden gelme ya da yaptırımlarına katlanma pahasına yasal düzenlemeleri yok sayma yoluna gidebilir. Bu noktada tüm işletme ve yöneticilerinin benzer davranış ve yaklaşım sergilemesi beklenemeyeceği için, yasal düzenlemelerle yasal sorumlulukların çerçevesi netleştirilmek durumundadır.

SORU: İşletmelerin sorumlulukları öncelik sırasına göre nasıl sıralanmaktadır?

CEVAP: 1. Ekonomik sorumluluk 2. Yasal sorumluluk 3. Ahlaki sorumluluk 4. Gönüllü sorumluluk

SORU: Wehrich ve Koontz'un sosyal sorumluluk lehindeki görüşleri nelerdir?

CEVAP: İşsizlerin ortaya çıkaracağı karmaşaya meydan vermeden işsizlere yardım etmenin daha kolay olabileceğini vurgulayan, sosyal sorunları ortaya çıktıktan sonra tedavi etmektense önceden önlemenin daha iyi olacağı ile çöplerdeki parçalar tekrar dikkate alınarak (örneğin, boş şişelerin yeniden değerlendirilmesi) tekrar kârlı bir şekilde kullanılabilir anlayışını ifade eden sorunlar kâra dönüştürülebilir anlayışları da işletmelerin sosyal sorumluluklarının lehindeki görüşlere ilave edilmektedir.

SORU: Görev sorumluluğunun diğer sorumluluklarla ilişkisi nedir?

CEVAP: Görev sorumluluğu bireysel sorumlulukları ortadan kaldırmaz, hatta görev icabı sorumlulukları üstlenilen diğer bireysel sorumlulukları da kapsar. Bir güvenlik görevlisi, görevi icabı suçun önlenmesine çalışırken, bir yandan suçlunun bulunması, yakalanması, etkisiz hale getirilmesi sorumluluklarını karşılamaya çalışırken, diğer yandan birlikte çalıştığı insanların güvenlik sorumluluklarını, diğer yandan suçlu ya da

suçluların yaşam sorumluluklarını gözetmekle yükümlüdür. Yani, bireysel ve görev sorumlulukları da sosyal sorumluluklarla iç içedir.

SORU: Yönetişim kavramının işletmelerin sorumluluklarının gelişimindeki ilişkisi nedir?

CEVAP: Çok sayıda farklı çıkar ve/veya amacı olan bu gruplara yönelik olarak işletme sorumluluklarının bütün halinde anlaşılabilmesi bakımından işletmelerin sorumluluklarının paydaşlara yönelik olarak sınıflandırılması bu bakımından anlamlıdır. Özellikle sermaye piyasalarının gelişmesi ve küçük ortakların paylarının korunmasına yönelik olarak ortaya konan yönetim (governance) kavramı da, işletmelerin paydaşlarına ve özelde de pay sahiplerine yönelik sorumluluklarının gelişmesinde önemli bir açılım sağlamıştır.

SORU: Yetki sahibi olma kavramını açıklayınız.

CEVAP: Bireyin herhangi bir konuda ehil olması yanında, kendisine bulunduğu topluluk ya da kurum içindeki rolü, statüsü ve konumu gereği verilmiş yazılı olan ya da olmayan bir güç olarak tanımlanabilir. Sorumluluk açısından yetki sahibi olmak demek, mutlaka yazılı yetkiye sahip olmak anlamına gelmez, söz konusu durumla ilgili ehliyetli olmak, yani yetenekli olmak yeterlidir.

SORU: İşletmelerin sosyal sorumluluklarıyla ilgili Adam Smith'in yaklaşımı nedir?

CEVAP: Adam Smith, işletmenin öncelikli hedefinin kâr elde etmek olduğunu, kâr olmadığı takdirde girişimcinin istihdam oluşturma ve sermayesini riske etmekten kaçınacağını ifade etmektedir.

SORU: Vicdan kavramını açıklayınız.

CEVAP: Vicdan, insanın kendi davranışları veya başkalarının davranışları hakkında "doğru" veya "yanlış" şeklinde yargılar yapmasına yarar. Vicdan, kişiyi hem ahlaki davranışta tutarsızlıklardan kurtarır hem de dışarıdan bir kontrol olmadan da ahlaki davranmasını sağlar.

SORU: İşletmelerin sorumluluklarının genel sınıflandırılması nasıldır?

CEVAP: • İşletme içine ve dışına yönelik sorumluluklar, • Birincil ve ikincil sorumluluklar, • Paydaşlara (çıkarcı gruplarına) yönelik sorumluluklar, • Ekonomik, yasal, ahlaki ve gönüllü sorumluluklar.

SORU: Bir örgüt ya da işletmenin sosyal sorumlulukları nelerdir?

CEVAP: • İşletmenin kendini toplum için yükümlü hissetmesi, • Toplum üzerindeki olumlu etkileri maksimum, olumsuz etkileri ise minimum yapmak, • İnsan kaynağına ve çevreye yatırım yapmak, • Paydaşlara (çalışanlar, tedarikçiler, müşteriler, genel kamu, hissedarlar, rakipler ve fakirler) ve sosyal refahın artmasına yönelik çalışmalar.

SORU: İşletmelerin ahlaki sorumlulukları nelerdir?

CEVAP: • Ahlaki değerlere uyum, • Sosyal ve kültürel normlara özen.

SORU: İşletmelerin gönüllü sorumlulukları nelerdir?

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

CEVAP: • Toplumsal sorunların çözümüne gönüllü katılım, • Hayat standartları ve yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı.

SORU: İşletmelerin sosyal sorumluluk yaklaşımları nelerdir?

CEVAP: • Klasik yaklaşım (Friedman yaklaşımı) • Modern yaklaşım (İş döngüsü yaklaşımı)

SORU: Karakter ne demektir?

CEVAP: Karakter, insanın benliğinde yerleşmiş bir durum olup, fiillerin düşünmeksizin kolaylıkla ve kişinin farklı zihinsel durumlarda da olsa gerçekleştirilmesi şeklinde tanımlanabilir.

SORU: İşletmelerin sosyal sorumluluk lehindeki görüşler nelerdir?

CEVAP: • Kamu beklentilerinin değişmesi, • Daha iyi bir işletme çevresi, • Kamu imajı, • Devlet düzenlemelerinden kaçınma, • Sosyo-kültürel normlar, • Sorumluluğun yetki ile dengelenmesi, • İşletmenin kaynaklara sahip olması.

SORU: Yönetmelik sorumluluğu bir örnekle açıklayınız.

CEVAP: Yönetmelik sorumluluğu, sularda yol alan bir gemi örneği ile açıklamak mümkündür. Gemi yönetici ya da yöneticilerinin sorumluluğu, geminin kazasız bir şekilde, istenen sürede, istenen yere ulaştırılmasıdır. Gemi kaptanının bu sorumluluğunu yerine getirebilmesi için, gemi çalışanlarının faaliyetleri ve bu faaliyetlerin sonuçlarını da denetlemesi anlamında değerlendirilebilir.

SORU: İşletmelerin sosyal sorumlulukla ilgili modern yaklaşımını açıklayınız.

CEVAP: Modern yaklaşanlar işletmelere, örgütsel amaçların çok ötesinde daha fazla birtakım toplumsal amaçlar da yüklemeye çalışırlar. Bu görüş sahiplerine göre örneğin, işletme zehirli atıklarını boşalttığı gölü temizlemeli veya eğitimsiz işgörenlerinin iş uzmanlığını artırmalı ya da onların ekonomik durumlarını iyileştirmelidir. Son zamanlarda büyük bir yoğunluk kazanan çevre kirliliği, enerji ve hammadde yetersizliği, işletmelerin tekelleşmesi ve bazı politik rahatsızlıklar, bu yaklaşımın büyük bir destek görmesine yol açmıştır.

SORU: İşletmelerin sosyal sorumluluklarıyla ilgili Friedman'ın yaklaşımı nedir?

CEVAP: Friedman, 1970 yılında yazmış olduğu "İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu Kârını Artırmaktır" adlı makalesinde, işletmelerin sorumluluklarından değil insanların sorumluluklarından bahsedilebileceği üzerinde durmuş ve işletme yöneticilerinin asıl sorumluluklarının işletmeye sermaye koymuş olan ortaklara karşı işletme kârının artırılmasından ibaret olduğunu iddia etmiştir. Bir başka ifadeyle, Friedman'a göre işletmenin hedefi kârın ya da pazar değerinin maksimizasyonudur. İşletme yöneticisinin sosyal sorumluluğu da çalışanların değil pay sahiplerinin çıkarlarına göre hareket etmekle sınırlıdır.

SORU: İşletmelerin sorumluluklarını paydaş ya da çıkar grubu olarak sınıflandırılması nasıldır?

CEVAP: İşletmelerin paydaş ya da çıkar grubu olarak sorumlulukları; müşteriler, pay sahipleri, çalışanlar, toplum, tedarikçiler, aracı kurumlar, medya, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ve kamu kurum ve kuruluşlarına yönelik sorumluluklardır.

SORU: Toffler'a göre İnsanın niçin sorumsuz davrandığıyla alakalı nedenler nelerdir?

CEVAP: • Karakter, • Bilgiye dayalı nedenler, • Beklentiye dayalı nedenler ve • Yargılamaya dayalı nedenler.

SORU: İşletmelerin ekonomik sorumluluğunun diğer sorumluluklarla ilişkisi nedir?

CEVAP: İşletmenin ekonomik faaliyetleri varlığını sürdürmesi oldukça geniş sorumluluklarını yerine getirmesi bakımından işletme açısından birincil önemdedir. Ama bu önemli sorumlulukları bir işletmeyi toplumsal, kültürel, sosyal ve ahlaki sorumluluklarından alıkoymamalıdır. İşletmenin hayatiyetini devam ettirebilmesi yeterli düzeyde kâr elde edebilmesi ile mümkün olup, işletme yönetimleri bu amaç ile sosyal sorumlulukları dengelemek gibi önemli ve güç bir görevle karşı karşıya bulunmaktadır. Tüm karmaşıklığına rağmen bireysel ve sosyal sorumluluklarımız konuya ilişkin düşünme ve geleceğe hazırlıklı olmamızı da zorunlu kılmaktadır.

SORU: Yöneticinin sorumluluk alanları nelerdir?

CEVAP: • Özel yaşam • Ekonomik ilişkiler • Liderlik bilinci • Toplu üyesi olarak sosyallik

SORU: İşletmelerde birincil ve ikincil sorumluluklar nelerdir?

CEVAP: Mal ya da hizmet üretimi, bunların üretiminde ekonomiklik, çalışanların haklarının gözetilmesi, müşterilerin ihtiyaç ve isteklerine uygunluk birincil sorumluluklar iken, bu sorumluluklar yerine getirilirken ahlaki ve sosyal sorumlulukların gözetilmesi, tüm süreçlerde dürüstlük ve sözleşmelere uygun davranılması, iş dünyasında iş ahlaki değerlerinin yerleştirilmesine katkı sağlanması ve devlete vergi ödenmesi konusunda kayıt sorumluluğu gibi sorumluluklar ise ikincil derecedeki sorumluluklar şeklinde değerlendirilebilir.

SORU: İşletmenin sorumlulukları ne gibi sebepler etkilemektedir?

CEVAP: • Sanayi devrimiyle ev ölçekli üretimden fabrikasyon üretime geçilmesi, • Yenilik olgusu, • Toplum bilimleriyle uğraşanların eksik bakış açıları • Gelir dağılımının adaletsizliği • Kapitalizmin etkisi • Teknolojik gelişmeler ve toplumsal ilerlemeler.

SORU: Bireysel sorumluluk kavramını açıklayınız.

CEVAP: Bireyin sorumluluğu, kendisine veya diğer bir ifadeyle vicdanına karşı sorumluluğu olarak söylenebilecek iç sorumluluk, yaptıkları ya da yapmadıkları, bunların sonuçları nedeniyle de dış

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

sorumlulukları olmak üzere iki ana sorumluluğu vardır. Aslında bireyin iç ve dış sorumluluğunun onun ahlaki ve hukuki sorumlulukları şeklinde de ifade edilmesi uygun olacaktır. Bireyin en temel sorumluluğu beden ve ruh sağlığını koruma sorumluluğudur. Bu sorumluluğun yerine getirilememesi, diğer pek çok sorumluluğun yerine getirilememesi anlamına gelecektir.

SORU: İrade ne demektir?

CEVAP: İrade; herhangi bir konuda karar vermek, bir eylem yahut etkinliği gerçekleştirmek için gerekli olan bilinçli muhakeme gücü ve kararlılığı, alternatifler arasında bilerek ve isteyerek seçim yapabilme yetisi olarak tanımlanmaktadır.

SORU: İşletmelerin yasal sorumlulukları nelerdir?

CEVAP: • Yasalara ve ilgili mevzuata uymak, • Rekabetin kurallarına göre davranmak.

SORU: Akıl ne demektir?

CEVAP: Akıl, normal olarak her insanda bulunan ve vücuttaki yeri, işleyişi keşfedilemeyen, düşünce, anlama ve tedbir alma hassası; idrak, anlama, kavrayış ve zekâ olarak tanımlanmaktadır.

SORU: İş döngüsü yaklaşımı ne demektir?

CEVAP: İş Döngüsü Yaklaşımı 1972 yılında ortaya konmuş olup, 1981'de kavramın geliştirilmesiyle işletmenin özel kârlılığı kadar kamu çıkarlarına da hizmet etmesi gerektiği vurgulanmıştır. İş döngüsünde, pay sahipleri de önemli bir çıkar grubu olmakla birlikte, yöneticiler asli unsurlar olarak görülür. Buna karşılık iş döngüsü yaklaşımında işletmenin hedefi Friedman yaklaşımında olduğu gibi açıktan tanımlanmamıştır. "Pay sahiplerine iyi bir kâr getirisi sağlanmalıdır, fakat diğer çıkar gruplarının da yasal hakları korunmalıdır" şeklinde ifade edilmektedir.

SORU: İşletmelerin asıl sorumlulukları nelerdir?

CEVAP: İşletmelerin asıl sorumlulukları, pazarın ihtiyaçlarını istek ve beklentilere uygun olarak, kârlı ve verimli bir şekilde karşılamalarıdır. Zira her işletme kaynak kullanan bir organizasyon olup, bu kaynakları verimlilik ve etkinlik kriterlerine uygun olarak karşılamaları onların aynı zamanda temel amaçları olan kârlılıklarına da hizmet edecektir. Bu durum ise işletmelerin ekonomik sorumluluklarına uygun hareket etmeleri anlamına da gelir.

SORU: Görev sorumluluğu ne demektir?

CEVAP: Görev sorumluluğu, herhangi bir görevi yerine getiren kişinin bireysel sorumluluğunun yanında hem görev icabı rol sorumluluğunun hem de sorumluluk alanındaki diğer bireysel sorumlulukların üstlenilmesini gerektirir. Bu yönüyle görev sorumluluğu, bireysel sorumluluk ve bunun üzerine eklenen sorumluluklar toplamıdır.

SORU: Bir bireyin sorumluluk üstlenebilmesi için ne gibi temel özelliklere sahip olması gerekir?

CEVAP: Bir bireyin sorumluluk üstlenebilmesi ya da sorumlu tutulmasının üç önemli koşulu; akıllı olması ve aklını kullanma yetisine sahip olması, özgür

iradesini kullanabilmesi ile yetki sahibi, yani ehliyetli olmasıdır.

SORU: Bireysel sorumluluğun sosyal boyutunu açıklayınız.

CEVAP: Açık ve gerçek olan şudur ki bireysel sorumlulukların sosyal boyutu vardır. En temel bireysel sorumluluğu olan beden ya da ruh sağlığını koruma sorumluluğu yerine getirilmediğinde sosyal harcamalar artacak, bireyin yakın çevresinden başlamak üzere topluma maliyeti artacaktır. En genelde ise toplumsal kalkınma ve refah artışı ya gecikecek ya da ertelenmiş olacaktır. Bir gemi tayfasının üzerine düşeni yapmaması belki de geminin batmasına yol açabilecek, bir askerin bireysel sorumluluğu adına yapması gerekeni yapmaması veya yapmaması gerekeni yapması bir savaşın kaybedilmesine kadar varabilecektir. Benzer şekilde bir muhasebe ya da finans elemanının kendi sorumluluğunu yerine getirmemesi, belki de bir şirketin iflasına, çalışanların işsiz kalmasına sebep olabilecektir.

SORU: Genel manada sorumluluk ne demektir?

CEVAP: Sorumluluk; "kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi; mesuliyet", şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımdan hareketle bireyin kendi davranışları yanında, yetki sahibi olduğu konuların sonuçlarından da sorumlu olduğu açıkça söylenebilir.

SORU: Geriye doğru sorumluluk ve ileriye doğru sorumluluk ne demektir?

CEVAP: Geriye doğru sorumlulukta zamir her zaman tekildir ama ileriye doğru sorumlulukta zamir çoğul olabilir. İkinci tür sorumluluklar "yetkili konumda olma durumu" olarak da tanımlanabilir. Herkesin eyleminden sorumlu olması bağlamında geriye dönük sorumluluklar genel olup, ileriye doğru sorumluluk tikeldir. Eğer birisi tikel bir mevki ya da makam üstlenmişse, aynı zamanda bu makam ya da mevkiinin getirdiği sorumlulukları da üstlenir ve çoğul haldeki bu sorumluluklar, yükümlülükler olarak da tanımlanır.

SORU:

Sorumluluk kavramını açıklayınız.

CEVAP:

Sorumluluk; "kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi; mesuliyet", şeklinde tanımlanmaktadır (Türkçe

Sözlük, 1998 Cilt 2:2013). Bu tanımdan hareketle bireyin kendi davranışları yanında, yetki sahibi olduğu konuların sonuçlarından da sorumlu olduğu açıkça söylenebilir. Bu kapsamda sorumluluk iki ana başlık altında toplanabilir: Geriye doğru sorumluluk ve ileriye doğru sorumluluk. Geriye doğru sorumlulukta zamir her zaman tekildir ama ileriye doğru sorumlulukta zamir çoğul olabilir. İkinci tür sorumluluklar "yetkili konumda olma durumu" olarak

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

da tanımlanabilir. Herkesin eyleminden sorumlu olması bağlamında geriye dönük sorumluluklar genel olup, ileriye doğru sorumluluk tikeldir. Eğer birisi tikel bir mevki ya da makam üstlenmişse, aynı zamanda bu makam ya da mevkinin getirdiği sorumlulukları da üstlenir ve çoğul haldeki bu sorumluluklar, yükümlülükler olarak da tanımlanır (Heller, 2006: 91).

SORU:

Bir bireyin sorumluluk üstlenebilmesi ya da sorumlu tutulmasının üç önemli koşulu nelerdir?

CEVAP:

Bir bireyin sorumluluk üstlenebilmesi ya da sorumlu tutulmasının üç önemli koşulu; akıllı olması ve aklını kullanma yetisine sahip olması, özgür iradesini kullanabilmesi ile yetki sahibi, yani ehliyetli olmasıdır.

SORU:

Özgür irade nedir?

CEVAP:

Özgür irade, kişinin herhangi bir eylem veya davranışı yapma ya da yapmama noktasında özgürce karar verebilme ve verilen kararı uygulamaya geçirebilme gücü olarak tanımlanabilir. (Torlak, 2007: 19).

SORU:

Sorumluluk açısından yetki sahibi olmayı açıklayınız.

CEVAP:

Sorumluluk açısından yetki sahibi olmak demek, mutlaka yazılı yetkiye sahip olmak anlamına gelmez, söz konusu durumla ilgili ehliyetli olmak, yani yetenekli olmak yeterlidir.

SORU:

Karakter nedir? Açıklayınız.

CEVAP:

Karakter, insanın benliğinde yerleşmiş bir durum olup, fiillerin düşünmeksizin kolaylıkla ve kişinin farklı zihinsel durumlarda da olsa gerçekleştirilmesi şeklinde tanımlanabilir (Çamdibi, 1994:171). Karakter, zamanla bireyin benliğinde yerleşiklik kazanır ve onun davranışlarına yön vermeye başlar. Rahat ve geniş hareket etmeyi karakter edinmiş bir birey, özellikle hızlı hareket edilmesi gereken durumlarda bazen yapılması gerekenleri yapmayıp sorumluluk almaktan kaçınır, bazen de yavaşlığın getirdiği sorumsuzluk örnekleri sergileyebilir ve bu yüzden bireysel, kurumsal ya da toplumsal zararlara yol açılmış olabilir.

SORU:

Vicdan nedir? Açıklayınız.

CEVAP:

Vicdan, insanın kendi davranışları veya başkalarının davranışları hakkında "doğru" veya "yanlış" şeklinde yargılar yapmasına yarar. Vicdan, kişiyi hem ahlaki davranışta tutarsızlıklardan kurtarır hem de dışarıdan bir kontrol

olmadan da ahlaklı davranmasını sağlar (Güngör, 1995:57-59). Bu açıdan bakıldığında, kişinin geriye doğru ve ileriye doğru sorumluluklarında, rolü gereği sorumluluklarında ve tabii ki ahlaki sorumluluklarında önemli bir iç kontrol desteği olması bakımından vicdan çok önemlidir.

SORU:

İşletmelerin sorumlulukları hangi şekillerde sınıflandırılabilir? Açıklayınız.

CEVAP:

İşletmelerin sorumlulukları farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Bir sınıflandırma önerisi olarak şunlar sıralanabilir:

- İşletme içine ve dışına yönelik sorumluluklar
- Birincil ve ikincil sorumluluklar
- Paydaşlara (çıkar gruplarına) yönelik sorumluluklar
- Ekonomik, yasal, ahlaki ve gönüllü sorumluluklar

SORU:

İşletmelerin sosyal sorumluluklarıyla ilgili yaklaşımların genel olarak kaç başlık altında toplanır? Açıklayınız.

CEVAP:

İşletmelerin sosyal sorumluluklarıyla ilgili yaklaşımların genel olarak iki başlık altında toplandığı görülmektedir. Bu yaklaşımlar, "klasik yaklaşım" ve "modern yaklaşım" şeklinde gruplandırıldığı gibi (Şahin, 1984), "Friedman Yaklaşımı" ve "İş Döngüsü Yaklaşımı" şeklinde de gruplandırılmaktadır (Baron, 2000).

SORU:

"Kâr maksimizasyonu" ve "görünmez elin piyasayı düzenlemesi" ilkeleri hangi ünlü iktisatçı tarafından ortaya konulmuştur?

CEVAP:

Adam Smith'in, 1776 yılında ortaya koymuş olduğu, "kâr maksimizasyonu" ve "görünmez elin piyasayı düzenlemesi" ilkelerinin, ünlü iktisatçı Milton Friedman tarafından biraz daha geliştirilerek benimsendiği anlaşılmaktadır.

SORU:

"İş Döngüsü Yaklaşımı" nedir? Açıklayınız.

CEVAP:

İş Döngüsü Yaklaşımı 1972 yılında ortaya konmuş olup, 1981'de kavramın geliştirilmesiyle işletmeni özel kârlılığı kadar kamu çıkarlarına da hizmet etmesi gerektiği vurgulanmıştır (Baron, 2000:569).

SORU:

İşletmelerin sosyal sorumluluklarının lehindeki görüşler nelerdir?

CEVAP:

Lehteki Görüşler

İşletmelerin sosyal sorumluluklarının lehindeki görüşler genel olarak şu şekilde sıralanabilir (Şencan, 1987:124-125):

- Kamu beklentilerinin değişmesi
- Daha iyi bir işletme çevresi
- Kamu imajı
- Devlet düzenlemelerinden kaçınma

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

- Sosyo-kültürel normlar
- Sorumluluğun yetki ile dengelenmesi
- İşletmenin kaynaklara sahip olması

SORU:

Sosyal sorumluluğun aleyhindeki görüşler nelerdir?

CEVAP:

Aleyhteki Görüşler

Sosyal sorumluluğun aleyhindeki görüşleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Şencan, 1987:125-126):

- Kârın maksimizasyonu asıldır
- Sosyal sorumluluk işletme için maliyet etkenidir
- Sosyal sorumluluk faaliyetlerinin bedelini toplum ödemelidir
- İşletmeler sosyal yeteneklere sahip değildir
- İşletmenin esas amacını aksatır
- Sosyal sorunlardan işletmeler sorumlu değildir.

SORU:

İşletmelerin sosyal sorumluluklarıyla ilgili klasik yaklaşımın bakış açısını açıklayınız.

CEVAP:

Friedman, 1970 yılında yazmış olduğu "İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu Kârını Artırmaktır" adlı makalesinde, işletmelerin sorumluluklarından değil insanların sorumluluklarından bahsedebileceği üzerinde durmuş ve işletme yöneticilerinin asıl sorumluluklarının işletmeye sermaye koymuş olan ortaklara karşı işletme kârının artırılmasından ibaret olduğunu iddia etmiştir. Friedman tarafından savunulan görüşe göre işletmenin tek bir sosyal sorumluluğu vardır: "Oyunun kuralları içinde, açık ve özgür bir rekabet ortamında kârı arttırmaya yönelik faaliyetleri sürdürmek". Başka bir ifadeyle, yönetim pay sahiplerinin kârlarını ve uzun vadeli çıkarlarını maksimize etmelidir (Arıkan, 1995:172). Friedman'a göre işletmenin hedefi kârın ya da pazar değerinin maksimizasyonudur. İşletme yöneticisinin sosyal sorumluluğu da çalışanların değil pay sahiplerinin çıkarlarına göre hareket etmekle sınırlıdır. Yöneticiler bu şekilde hareket ederek pazar değerini yükseltecek, rekabeti geliştirecek ve bu yolla toplumsal refahı artırmaya katkıda bulunmuş olacaktır. Böylece serbest pazarda pazar değerinin geliştirilmesiyle işletme çalışanlarına karşı olan sosyal sorumluluklarını da aslında yerine getirmiş olmaktadır (Baron, 2000:566-567).

ÜNİTE 2: İŞ AHLAKI VE ÖNEMİ

ÖRGÜTSEL VE KÜRESEL DÜZEYDE İŞ AHLAKI KÜLTÜRÜNE DUYULAN İHTİYAÇ

Günümüzde küreselleşmeden dolayı farklı kültürlerden gelen insanların çok uluslu şirketlerde çalışmasıyla bazı ahlaki sorunlar ortaya çıkmıştır. İş dünyasında insanlar daha fazla demokrasi ve insan hakları talep etmektedir. İnsanlar din, dil, etnik köken vb. konularda ayrımcılık yaşamamalıdır.

Ayrıca bilişim devrimi ve küreselleşme ile birlikte kalite kavramı da iş ahlakını içermektedir. İş ahlakı normatif ve betimleyici olarak ikiye ayrılmaktadır. Normatif iş ahlakı, iş ahlakına uygun olan davranışların neler olduğunu inceler ve iş ahlakı ilkelerinin belirlenmesi üzerinde çalışır. Betimleyici iş ahlakı ise, iş dünyasında var olan ahlaki sorunları ve bu konudaki tutum ve davranışları ortaya çıkarmaya çalışır. Bunu yaparken de davranış bilimlerinin yöntemlerini kullanır.

AHLAK VE ETİK KAVRAMLARI

Ahlak teriminin iki anlamı vardır. Birincisi insanların toplum içinde uyması gereken kural ve ilkeler; ikincisi ahlak felsefesidir. Ahlak bilgisi, ahlak felsefesi ya da etik ise insana ilişkin ahlaki sorunları doğru ve yanlış bilgileri ortaya koyan ya da koyması gereken disiplindir.

Ahlak bilgisi normatif, betimleyici ya da çözümleyici olabilir. Normatif ahlak nasıl davranılması gerektiği üzerinde dururken, betimleyici ahlak insanların hâlihazırda nasıl davrandıkları ve bunların nedenleri üzerinde durmaktadır. Kişisel ahlak, toplumsal ahlak, iş ve meslek ahlakı birbirinden farklı kavramlardır. İş ahlakı, çalışanlar arasında, çalışanlarla yöneticiler arasında, işletme ve işletmeyle alışverişte bulunanlar ya da işletmeyle çevresel faktörler arasında iş hayatında karşılaşılan tüm ahlaki sorunları inceler. Diğer taraftan, iş ahlakı ya da iş dünyasında karşılaşılan ahlaki sorunlar genel ahlaki sorunlardan ayrı bir yöntemle ele alınmazlar. Sözünden dönmek hayatın diğer alanlarında iyi bir davranış değilse, iş dünyasında da doğru bir davranış değildir. Günümüzde iş ve meslek ahlakının önemi git gide artmaktadır.

İŞ AHLAKI KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ

İş ahlakı kavramının ortaya çıkışı ve gelişimi oldukça eskidir. Eski Yunan ve Romalı yazar ve filozofları ticari faaliyetlere hırs, yalan karışmış olduğunu düşündükleri için tüccarlarla ilişki sonunda medeniyetlerine yolsuzluk bulaşacağına inanıyorlardı. Yahudilikte ise ticari faaliyetlere olumlu bakılıyordu. Yahudi kutsal metinlerinde servet biriktirmenin genel ahlaka aykırı olmadığı kabul edilmiştir. Dinler, iş ve çalışma ahlakını etkilemiştir. Yahudi hukukunda faiz yasağına karşı geliştirilen kar ortaklığına dayalı sözleşmeler yapıyordu. Hristiyanlığında iş ahlakı üzerinde etkisi büyüktür. Her ne kadar ilk zamanlarda kilise, zenginlik ve ticari faaliyetlere şüpheyle baksa da ticareti insanların birbirinin eksikliklerinin gidermeleri açısından hizmet olarak görmüştür. Hristiyan tüccarların Hristiyan olan olmayan tüm insanlara karşı dürüst olmalarını ve aynı iş ahlakı standartlarını uygulamalarını istemiştir. Ancak faiz yasağı kilise ile finans dünyası arasında gerilim yaratmıştır. Yunan ve Roma'dan gelen bu gelenek 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar

sürmüştür. Borç verilen miktardan daha fazlasını istemek günah görülmüştür. Bu faiz sorunu Protestan reformcular tarafından giderilmiştir. Böylece Protestanlıkta sermaye koyan kişinin faiz hakkı yasallaşmış ve dinen meşru sayılmıştır. 1845'te İngiltere'de faiz yasağına ilişkin yasalar yürürlükten kaldırılmıştır. İslam dini kaynakları iş ve ticari faaliyetleri övmüş, teşvik etmiştir. Ticari faaliyetlerde doğruluk ve dürüstlüğü önem verilmiştir. Faiz yasağı hala bir çözüme ulaşmamıştır.

İş ahlakı gelişim beş başlık altında incelenebilir.

a) Ahlakı Arayan İş dünyası (1900-1920)

Bu dönem, işletmeciliğin bir meslek olarak ortaya çıktığı ve yönetim biliminin de bir disiplin olarak belirmeye başladığı yıllara denk gelmektedir. Sosyalist ve liberal hareket arasında şiddetlenen tartışmalar aynı zamanda işletmelerin ve işletmeciliğin amaçlarının ve topluma katkı veya zararlarının da tartışılmaya başlanmasına neden olmuştur. Bu sayede işletmecilikte ahlaki değerler de sorgulanmaya başlanmıştır.

b) Profesyonellik ve İş Ahlakı (1920-1950)

Birinci Dünya Savaşı öncesinde iş ahlakı konusunda yapılan tartışmalar genellikle kapitalizmin eleştirisi ve sosyalist alternatif üzerinde durmuştur. Refahın bölüşülmesi ve devletin ekonomiye müdahalesi gibi makro konular tartışmaların odak noktasını oluşturmuştur.

c) İş Ahlakı ve Büyüyen Karmaşıklık (1950-1970)

Bu yıllarda kitle üretimi yapan dev firmalar ve uluslararası şirketler artık iş dünyasının vazgeçilmez unsurları haline gelmişlerdir. Bu dönemin başlarında da ahlaki problemler hala kişisel bir mesele olarak ele alınmaya devam etmiştir. Tüketici hakları, reklamlar ve satış geliştirme teknikleri incelenmeye başlanmıştır. Bununla beraber bu dönemin ikinci yarısında örgüt teorisinin bulguları kullanılmaya başlanmış ve bu doğrultuda işletme bir ahlaki birim ya da bütün olarak ele alınmıştır.

d) İş Ahlakında Düzen Getirme Girişimleri (1970-1990)

1977 yılına gelindiğinde işletmelerin ahlaki teorileri de oluşmaya başlamıştır. Ahlakın insan davranışlarının ayrılmaz bir parçası olduğu ve bundan ayrı bir iş ya da işletmecilik ahlakından söz edilemeyeceği görüşü halen bazı düşünürler tarafından savunulmaktaydı. Öte yandan firmaların topluma karşı sorumlulukları olduğu ve bu sosyal sorumluluğun incelenmesi gerektiği, iş ahlakı savunucularının temel argümanı olmuştur.

e) (1990-) Küresel İş Ahlakı

Artan iş hacmi ve dünya nüfusunun çevreyi ciddi boyutlarda tehdit etmeye başlaması iş ahlakının kapsamına firmaların neden olduğu çevresel sorunları da eklemiştir. Küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan çok uluslu ve küresel firmalarda, kültürel farklılıkların üstesinden gelme, ayrımcılık

gibi konular iş ahlakı araştırmalarının popüler konuları arasına girmiştir.

GENEL AHLAK TEORİLERİ BAĞLAMINDA İŞ AHLAKININ TEMELLERİ

Kant'ın Ödev ahlakı (Deontoloji), Sonuçsallık (Teleoloji), Erdem Ahlakı ve Adalet Ahlakı olmak üzere dört başlık altında incelenmektedir.

- **Kant'ın Ödev Ahlakı:** İş ahlakı işletmenin çıkarları için gerekli midir ya da işletmenin çıkarı için iş ahlakına uymak gerçekten ahlakı bir davranış mıdır? Bu soruların cevabı için ahlak teorilerinden deontoloji ve teleoloji yaklaşımlarından yararlanılır. Ahlak felsefesini geliştiren Immanuel Kant'a göre, ahlakı davranış her koşulda ve durumda uyulması gereken bir davranıştır. Deontoloji olarak bilinen haklar teorisini savunmuştur. Bu teoriye göre, öldürmek, tecavüz etmek, işkence yapmak, soykırım yapmak kötü eylemlerdir. Ahlakın temelini iyiliği isteme ve ahlak yasası oluşturur. Bu yüzden ahlak yasası koşulsuz bir buyruktur. Ahlak yasası tıpkı doğa yasası gibi istisnasız herkes için buyuran evrensel, tüm insanlar için geçerli olan genel geçer bir yasadır. Kant'a göre işletmenin çıkarlarına uygun olduğu için iş ahlakına uyulması ahlaklı bir davranış değildir.
- **Sonuçsallık (Teleoloji):** Bu teoriye göre, bir eylem kendi başına iyi ve kötü değildir. Eylemi iyi ya da kötü yapan eylemin sonuçlarıdır. Bir eylemin, durumun iyi ya da kötülüğü eylemden etkilenenlere sağladığı faydaya göre ölçülür. Faydacılık söz konusu olduğunda sadece maddi faydaları değil, manevi faydalar da düşünülmelidir. Manevi faydalarda bir eylemin ahlakiliği tartışılırken göz önüne alınmalıdır. Sonuçsallığa göre doğru eylem en çok iyiliği üretecek eylemdir.
- **Erdem Ahlakı:** İnsanların erdemli kabul edilen davranışları sergilemeleridir. Bu davranışların sonucunda kişinin kendisine ya da topluma fayda ya da zarar gelmesi önemli değildir. Bu anlayışta ahlakla ilgili tüm kavramlar erdeme indirgenebilir. Bir eylemin ahlakı açıdan uygun olup olmadığını varılan sonuçlara bakarak değerlendiren faydacılık ve sonuçsallığın tersine erdem ahlakının temel ölçütü, eylemde bulunan kişinin ahlakı iyiyi içselleştirip içselleştirmediyi, ahlakı bakımdan iyi karaktere ulaşip ulaşmadığıdır.
- **Adalet Ahlakı:** Bu kavram hem genel kural ve ilkeler hem de özel kurallar için kullanılır. Genel ve özel kuralların doğruluğu ve adaleti bozan unsurlar için oldukça önemlidir. Adalet görüşünün dengeleyici, cezalandırıcı, usule ilişkin ve dağıtıcı olmak üzere değişik

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

türleri vardır. Yaklaşımın temel ilkesi eşit olanlara eşit, eşit olmayanlara eşit olmadan davranılmasıdır.

DOĞU VE BATI MEDENİYETLERİNDE İŞ AHLAKINA İLİŞKİN BAKIŞ AÇILARININ TEMELLERİ

Tasavvuftaki insan benliğinin ele alınış şekli ile eski Hindu geleneğinin insan ruhu anlayışı arasında büyük bir benzerlik bulunur. İslam ve Doğu dinlerinde ahlak konusunda birçok yaklaşım vardır.

İslam ve Doğu dinlerinde ahlak

felsefesi; Tasavvufta benlik "nefs" terimi ile ifade edilir. Nefis, ruhun dışı vurumudur ve yedi kattan oluşur. Bu katlar, nefis-i emmare, nefis-i levvame, nefis-i mülheme, nefis-i mutmaine, nefis-i radiye, nefis-i mardiyeye ve nefis-i kâmilelerdir. Hinduizm'de de insan benliğinin yedi katı vardır. Bu katlar fiziki beden, enerjetik beden, astral beden (can), arzuların aklı (Kama), saf akıl, sezgi, saf iradedir.

Ahilikte iş ve meslek ahlakı değerleri; Türk iş ahlakı için en önemli tarihi referans ahilik kurumudur. Ahilikte insan merkeze oturtulmuş, her şey onun mutluluğu için geliştirilmiştir. Başkalarının sırtından geçinme duygusu ve amacıyla mücadele eden, kendi el emeği ile geçinmeyi, kendi kendine yeter olma hedefini güden bir kuruluştur. Yolsuzlukla, dolandırıcılıkla haksız gelir elde etme Ahiliğe uzaktır. Haris ve istismarcı ticarete karşıdır. Weberyen yaklaşım ile ahilik arasında paralellik kurulabilir.

İŞLETMELERDE İŞ AHLAKINA İLİŞKİN PROBLEM VE İKİLEMLİ KONULAR

Ayrımcılık; eleman alınırken etnik azınlıklara ayrımcılık yapılmasıdır.

İfşaat (whistle blowing) ve örgüte sadakat; bir işletmede iş ahlakına uygun olmayan uygulamalar meydana geliyorsa, çalışanların bu durumu önce firma yönetimine, önlem alınmıyorsa kamuoyuna ya da yasal yollara bildirmesidir.

Küçülme ve işten çıkarmalar; teknolojik gelişmelerin sonucu olarak şirketler, örgütler esnek ve daha küçük yapılar olmaya zorlanmaktadır. İnsanları işlerinden çıkarmak önemli bir ahlaki sorun olsa da işletmelerin doğrudan istihdam yaratmak gibi bir amaçları yoktur.

İş yerinde cinsel taciz ve kadınlara yönelik sorunlar; iş yerinde cinsel taciz, karşı cins tarafından yapılan her türlü istenmeyen, rahatsız edici ve devamlılık arz eden cinsel tutum ve davranışlardır.

Yıldırma; iş yerinde yöneticilerin astlarına ya da çalışanların birbirine karşı uyguladıkları işten ayrılmaya zorlayan bezdirici davranışlardır.

Tüketiciler ve iş ahlakı; iş ahlakını ilgilendiren birçok sorun da işletmeler ile tüketiciler arasındaki sorunlardır. Gelecekte tüketici odaklılık, işi pazarda yapabilmeye devam etmenin ön şartıdır.

Rekabete dayalı sorunlar; firmaların aşırı kar ile düşük kaliteli ürünleri sattıkları ya da tek alıcı oldukları satın aldıkları ara maddelerin fiyatını tek başlarına ve aşırı düşük belirleyebilirler. Tam rekabet mümkün olmasa da devletin denetim yoluyla piyasalarda rekabet sağlaması iş ahlakı bakımından önemlidir.

Hisse sahiplerine ilişkin sorunlar; paydaşlar özel ya da tüzel kişiler olabilir. İşletme yönetimi paydaşların çıkarlarını korumak durumundadır.

Doğal çevreye ilişkin sorunlar; dünya endüstriyel üretim tüketim ilişkilerinin sonucunda tehlikeli bir biçimde kirlenmekte ve ısınmaktadır. Ozon tabakasındaki delik kitlesel cilt kanserleri oluşumu tehlikesini içermektedir. Çevre kirliliği ve doğal kaynakların tüketilmesi iş ahlakı açısından çok önemlidir.

MESLEK AHLAKI

Meslek mensuplarının uyması gereken ahlaki kurallardır. Bu kurallar toplumsal kültür ve değerlerden bağımsızdır. Meslek ahlakı iş ve çalışma ahlakının önemli bir kısmını oluşturur. Geleneksel meslek ahlakının temelinde yatan meslek sahiplerinin kendilerine ihtiyaç duyanlara hizmet ederek kamu yararına çalıştıklarıdır. Yani mesleğin icrasından kaynaklanan maaş, statü, güç, gelir vb. kişisel faydalar birinci planda, meslek sahibi ikinci planda gelmelidir. Günümüzde meslek ahlakının köşe taşları olan doğruluk, dürüstlük ve sosyal sorumluluk azalmaktadır.

İzveren (1988), mesleği, insan kişiliğinin bir parçası ve toplumsal ilişkilerinde kişinin kendine ve topluma karşı önemli bir ödevi olduğunu belirtmektedir. Bu ödevin içeriği olarak kişiye yönelen yükümlülükler mesleğin gerekleridir. İzveren'e göre hem bireysel ahlakın hem de sosyal ahlakın gerekleri olan bu yükümlülükler şunlardır:

- Bir ahlak sorunu olarak meslek yeteneği: Kişi bir mesleğe girmekle bu mesleğin gereklerini yerine getirme yükümlülüğünü üzerine almaktadır.
- Bir ahlak sorunu olarak meslek onuru: Meslek onuru, kişisel onurdan başka ve onun da ötesinde bir kitle onuru olarak kişinin mensubu olduğu mesleğe karşı kendisinin ve toplumun saygınlık duygusudur.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

İş ahlakı neden gereklidir?

CEVAP:

"İş ahlakı neden gereklidir" sorusuna küreselleşen dünya ekonomisini dikkate alarak verilecek pek çok cevap vardır. Ülkemizi ve dünyayı göz önüne alarak şu noktalar üzerinde durmak mümkündür: Türkiye 1980'den sonraki gelişmelerle bir tarım

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

toplumu olmaktan çıkıp, bir sanayi toplumu olmaya evrilmiştir. Bu düzene geçtikten sonra iş ahlakında dikkate değer bir erozyon yaşanmıştır. Batılı tüketim toplumunun kalıplarına ulaşmaya çalışan Türk toplumunda, üretim ve milli gelir düzeyi bu tüketimi karşılamaya yeterli olmayınca kişisel ve kurumsal düzeyde, gayri ahlaki birçok uygulamalar görülmüştür. Dünya nüfusu giderek artmakta ve bu artışla beraber yeni istihdam ihtiyacı da giderek büyümektedir. Yeni iş imkânları oluşturulamazsa işsiz ve yoksul kesimler zenginlikten pay almak için sosyal ve siyasal şiddete başvuracak, medeniyeti tehdit edecektir. Bu da iş ahlakına uygun bir sistem içinde istihdam yaratma zorunluluğu anlamına gelmektedir.

SORU:

İş ahlakının amacı nedir?

CEVAP:

İş ahlakının amacı yalnızca felsefi analizler yapmak değildir. İktisadi faaliyetlerin toplum için hayati önemde olması iktisadi hayatta ahlaki sorunların önemini daha da artırmaktadır.

SORU:

Normatif iş ahlakı nedir?

CEVAP:

Normatif iş ahlakı, iş ahlakına uygun davranışların neler olması gerektiği konusunu inceler ve iş ahlakı ilkelerinin (code of conducts) belirlenmesi üzerinde çalışır. Normatif iş ahlakı, ne yapılmalı ne yapılmamalı sorusuna cevap arar. Normatif iş ahlakının temelini ahlaki sağduyudan yapılan çıkarsamalar oluşturur. Ahlaki sağduyu ise mevcut ahlaki değerlere bağlı bir kavramdır.

SORU:

Betimleyici iş ahlakı nedir?

CEVAP:

Betimleyici iş ahlakı ise iş dünyasında var olan ahlaki sorunları ve bu konudaki tutum ve davranışları ortaya çıkarmak üzerinde yoğunlaşırken daha çok davranış bilimlerinin yöntemlerini kullanır.

SORU:

İş ahlakını teorik ahlak felsefesinden ayıran en önemli özellik nedir?

CEVAP:

İş ahlakını teorik ahlak felsefesinden ayıran en önemli özellik toplumdaki mevcut değer yargıları ile de ilgilenmesidir (Cleek, 1998).

SORU:

Ahlak bilgisi nedir?

CEVAP:

Ahlak bilgisi, ahlak felsefesi ya da batı dillerinde kullanılan şekliyle etik, insanın yapıp etmelerini özel bir problem alanı olarak araştırarak, bu alanın varlık-nitelikleri ile bu alanı yöneten ilkelerin (değerlerin) varlık-niteliklerini, insanın yapıp etmelerinin bağımlı ya da bağımsız olduklarını inceleyen disipline denir (Mengüşoğlu, 1983). Başka bir deyişle ahlak felsefesi, insana ilişkin ahlaki sorunlarda doğru ve yanlış bilgileri ortaya koyan ya da en azından koymasını beklenen bir disiplindir. Ahlak "Nasıl yaşamamız gerekir?" sorusuna verilecek cevapları araştıran bir felsefe disiplini. Ahlak, hukuk din, acı çekme, fedakârlık ve basiret gibi kavramlarla aynı şey değildir. Ahlak genellikle bunlarla karıştırılmaktadır. Ahlakın çıkış noktası insan eylemlerinin toplumsal hayata zarar vermeden düzenlenmesi gibi pratik bir nedenden kaynaklanmaktadır.

SORU:

Mengüşoğlu tarihi süreç içinde ahlakı kaç ayırmıştır? Açıklayınız.

CEVAP:

Mengüşoğlu (1983) tarihi süreç içinde ahlakı üçe ayırmıştır:

- Eski Yunan ahlakı
- Kant ahlakı
- Kant sonrası modern ahlak (değerler ahlakı)

SORU:

İş ahlakı kavramının ortaya çıkışı ne zaman olmuştur?

CEVAP:

İş ahlakının tarihi gelişimi antik çağlara kadar uzanır. Eski Yunan ve Roma dünyasının yazar ve filozofları, işletmecilik ve ticari faaliyetlere iyi gözle bakmazlardı. Çünkü bu tür faaliyetleri para kazanma hırsı, yalan ve dolanla karışmış varsayar, barbar tüccarlarla ilişki sonunda medeniyetlerinin bu toplumlardan bulaşacak yolsuzluklarla dejenere edileceğini düşünürlerdi. Zaten aristokrasinin egemen olduğu bu tür kölecî medeniyetlerde el emeğine ve fiziki çabaya dayanan faaliyetler küçümsenirdi. İş ve çalışma, kölelerin aşağı sınıfların bir özelliği olarak bilinirdi. Bu tutum ticari faaliyetler için de sürdürülmüştür (Behrman, 1981).

SORU:

Kant tarafından savunulan Deontoloji olarak da bilinen haklar teorisini açıklayınız.

CEVAP:

Deontoloji olarak da bilinen haklar teorisi Kant tarafından savunulmuştur. Buna göre belli bazı şeyler

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

sonuçları ne olursa olsun insanlık için ahlaki olarak bağlayıcıdır. Örneğin, öldürmek, tecavüz etmek, işkence etmek, soykırım yapmak sonuçları ne olursa olsun kötü eylemlerdir. Kant'ın doğal haklar ödev ahlakına göre insanlar doğuştan bazı haklara sahiptirler. Haklar teorisine göre bazı evrensel doğrular vardır ve bunlar zaman ve şartlara göre değişmezler (Stackhouse, McCann, Roels and Williams, 1995).

SORU:

İş ahlaki alanında uygulanabilecek evrensel ilkeler nelerdir?

CEVAP:

İş ahlaki alanında uygulanabilecek bazı evrensel ilkelere değinmek gerekirse şunları sayabiliriz:

- Mevcut ve potansiyel müşterileri, çalışanları, ilişkili olunan diğer firma ve kurumları ve toplumu aldatmamak
- Kişileri fiziksel, ruhsal ya da cinsel olarak taciz etmemek
- Doğruluk dürüstlük ve adalet ilkelerine uymak
- Çevreye zarar vermemek
- Tüketicilerin ve çalışanların ve paydaşların haklarına saygılı olmak
- Yolsuzluk, rüşvet, torpil ve kayırmacılık gibi uygulamalardan kaçınmak
- Sanayi ve ticari faaliyetlerde verimlilik ilkesini ahlaki sınırları aşmadan gerçekleştirmek

SORU:

Faydacılığın savunucularından Jeremy Bentham'ın faydacı yaklaşımını açıklayınız.

CEVAP:

Bentham toplumu tek tek bireylerden oluşan bir bütün olarak görür (Bentham, 1998). Böylece "kamu yararı" ya da toplumsal fayda denen şey, toplumdaki bireylerin çıkarlarının toplamından oluşur. Bir toplumun mutluluğunu artıran bir eylem, bireysel mutlulukların toplamını artıran bir eylem olmak durumundadır. Bentham buradan yola çıkarak doğru eylemi, insanın refahını en yüksek düzeye çıkaran eylem olarak tanımlamıştır. Bentham'a göre zevk ve acı, sayı, yoğunluk ve süre olarak farklılaşan duyumlardır. Buna dayanarak Bentham bir "hedonik hesaplama" da geliştirmiştir. Bu hesaplama yardımıyla bireysel ya da kolektif bir davranışın ahlakiliği hakkında objektif bir kriter geliştirdiğine inanmıştır. O'na göre zevkler kişiden kişiye değişir. Kimileri entellektüel zevklere sahipken kimileri de basit fiziki ihtiyaçlardan yukarı çıkamayabilirler ama bu hiç de önemli değildir. Önemli olan kişinin en çok ne yapmaktan zevk aldığıdır.

SORU:

Faydacılığın savunucularından John Stuart Mill'in faydacı yaklaşımını açıklayınız.

CEVAP:

John Stuart Mill, Jeremy Bentham'ın zevk ilkesini çok basit bulmuştur. Mill, zekâ ve hayal gücünden kaynaklanan zevkleri fiziksel zevklerden daha üstün tutmuştur.

Mill'e göre fayda ilkesi, acının ve zevkin göreceli niteliklerini (kalitesini) dikkate alır. Her ne kadar Bentham ve Mill zevk ve acının nitelikleri hakkında farklı yaklaşımlar ortaya koymuşlarsa da her ikisi de zevki ve mutluluğu nihai değer olarak kabul etmişlerdir. Bu anlamda her ikisi de hedonist sayılabilir. Onlara göre zevk kendi başına iyi ve değerli olan bir şeydir. Eğer bir şey iyi ise mutluluk getirdiği için iyidir. Örneğin, eğitim iyidir çünkü dünyayı daha iyi anlamamıza ve daha iyi imkânlarda yaşamamıza yani mutluluğumuza katkıda bulunur.

SORU:

Faydacılığın iki türünden biri olan "Eylem faydacılığı"nı açıklayınız.

CEVAP:

Eylem faydacılığına göre, belli bir durumda belli bir eylemin bu eylemden etkilenenlere ne gibi sonuçlar getireceği hesap edilmelidir. Eğer öngörülen sonuçlar, diğer eylem seçeneklerine göre daha fazla toplam iyilik ya da fayda getiriyorsa söz konusu eylem ahlaken tercih edilmelidir.

SORU:

Faydacılığın iki türünden biri olan "Kural faydacılığı"nı açıklayınız.

CEVAP:

Eylem faydacılıktan farklı olarak geliştirilen "kural faydacılık" kuramı sonuçsalıcı olmayan teorilerin sonuçsalcılığa ve faydacılığa karşı yönelttiği eleştirileri dikkate almıştır. Bu kuramın en bilinen savunucusu Michigan Üniversitesinden Profesör Richard Brandt'dir (Brandt, 1996). Kural faydacılığına göre faydacı standartlar, bireysel eylemlere değil fakat bir bütün olarak ahlak kurallarına uygulanmalıdır. "Kural faydacılık" mutluluğu maksimize etmek için bir toplumun ne tür ahlak kurallarını benimsemesi gerektiğini temel soru olarak ortaya koyar böylece optimal ahlaki kural kavramı gündeme gelir (Smith, 1976).

SORU:

Amerikalı felsefecilerden John Rawls'ın adalet teorisini açıklayınız.

CEVAP:

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Amerikalı felsefecilerden John Rawls geniş kabul gören bir adalet teoreti geliştirmiştir. Bu teori, genel olarak Kant'ın yaklaşımına dayanmaktadır. Rawls, tüm akılcı insanların kabul edebileceği ilkelere ulaşmaya çalışmaktadır. Teori, özellikle ahlaki yargıları objektif uygulamak isteyenler için kullanışlı bulunmaktadır. Rawls'ın adalet görüşü iki temel prensip üzerinde kurulmaktadır. Bunlar (Rawls, 2001);

1. Her bireyin, birbirine maksimum seviyede uyumlu, eşit özgürlük anlayışı olmalıdır.
2. Sosyal ve ekonomik eşitsizlik;
 - a. Herkesin lehine olarak beklentiler karşılanmalı,
 - b. Herkese pozisyonlar ve imkânlar açık olmalıdır.

SORU:

Bir işletmede ifşaya konu olan durumlar nelerdir?

CEVAP:

Ifşaya konu olan durumlar şunlar olabilir:

- Kurum içi ya da dışı kişi ya da gruplara gereksiz yere zarar verici uygulamalarda bulunmak,
- İnsan haklarına aykırı faaliyet ya da tutumlar,
- Yasalara aykırı davranışlar ve her tür yolsuzluk,
- Söz konu örgütün amaçların aykırı hareketler (örneğin Yeşilay Derneğinin taşınmazlarını içki firmalarına kiralaması),
- Kamuyu bilgilendirmemenin ahlaki olmayacağı diğer tüm durumlar (Duska, 1997).

SORU:

İşletmelerin sosyal sorumluluğunun önemli bir parçası olan paydaşların temel hakları nelerdir?

CEVAP:

Paydaşların temel hakları şunlardır:

- Dağıtıldığında kâr payı almak,
- Sermaye artırımında rüçhan hakkını kullanmak (Artırılan sermayede payına düşen yeni hisseleri öncelikli ve ucuza alma hakkı),
- Genel kurulda yönetimi belirlemek ve gündemdeki diğer konularda oy kullanmak,
- İşletme faaliyetlerine ilişkin yıllık almak,
- Sahip olduğu hisseleri başkalarına satabilmektir

SORU:

İşletmelerde iş ahlakına ilişkin problem ve ikilemler konular nelerdir?

CEVAP:

İşletmelerde iş ahlakına ilişkin problem ve ikilemler konular:

- Ayrımcılık
- Ifşaat (Whistle Blowing) ve Örgüte Sadakat
- Küçülme ve İşten Çıkarmalar

İş Yerinde Cinsel Taciz ve Kadınlara Yönelik Sorunlar
Yıldırma

- Tüketiciler ve İş Ahlakı
- Rekabete Dayalı Sorunlar
- Hisse Sahiplerine İlişkin Sorunlar
- Doğal Çevreye İlişkin Sorunlar

SORU:

Ahlak literatüründe "erdem" teorisi adıyla bilinen teoriye göre, bir meslek sahibiyle müşterisi arasındaki ilişki hangi erdemler tarafından belirlenmelidir?

CEVAP:

Ahlak literatüründe "erdem" teorisi adıyla bilinen teoriye göre, bir meslek sahibiyle müşterisi arasındaki ilişki, şefkat, ilgi, güven, sorumluluk gibi erdemler tarafından belirlenmelidir.

SORU:

Meslek ahlakı nedir? Açıklayınız.

CEVAP:

Meslek ahlakı belli bir mesleğin mensuplarının uyması gereken ahlaki ilkelerdir.

Bu ilkeler genellikle toplumsal kültür ve değerlerden bağımsızdır. Örneğin, hekimler dünyanın her yerinde aynı hipokrat yeminini ederler. Yine muhasebecilerin ve avukatların uyması gereken meslek ahlakı ilkeleri hemen her yerde aynı özellikleri taşır.

ÜNİTE 3: İŞ AHLAKI VE ETİK YAKLAŞIMLAR

GİRİŞ

Ahlak her yanda ve her yönüyle yaşamımızın içindedir. Günlük yaşamımızda davranışlarımızın çoğu ahlakla ilgili eylemlerdir. Ancak neyin ahlaka uygun olduğu neyin olmadığı konusunda karar vermek kolay değildir çünkü aynı davranış farklı birey, toplum ve çağlarda birbirinden ayrı ve birbiriyle bağdaşmayan biçimde değerlendirilmekte ve ahlaki ikilemleri besleyerek problem yaratmaktadır.

Ahlak felsefesi, ahlak üzerine düşünme, felsefe yapmadır. Ancak ahlak filozofların düşünmesiyle ortaya çıkmış değildir. Ahlak felsefecileri tarafından geliştirilen teoriler, kişilerin yaşam içerisinde ahlaki yargılarda bulunurken ve eylemlerini gerçekleştirirken karşılaştıkları ikilemleri çözümlememize yardım eder.

AHLAK, ETİK VE AHLAK TEORİSİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Ahlak, bireysel ve toplumsal olarak doğruları ve yanlışları belirleyen sosyal süreçlerdeki kurallar, değerler ve inançlarla ilgilidir. Etik ise bu kural ve ilkelerin sebeplerini açıklamaya ilişkin uygulamalar ve ahlak çalışmalarıyla ilgilidir. Etik, ahlaki belirsizlik durumlarında normatif kuralları genelleştirme ve ahlaki sistemli ve akla uygun bir hale getirme ile ilgili

bir girişim gösterir. Bu sürecin sonunda ortaya çıkan normatif kurallar ise ahlak teorisini oluşturur (S:60 Şekil 3.1).

Ahlakın üç tür düşünme şekli vardır. Bunlar;

- **TANIMLAYICI İNCELEME:** Ahlakın tarihsel ya da bilimsel incelemeleridir. Amaç ahlak olgusunu açıklamaktır.
- **NORMATİF DÜŞÜNME:** Neyin doğru, iyi, yükümlülük olduğu hakkında normatif yargılar ileri sürme ve neden göstermeye çalışır.
- **META-ETİK (KAVRAMSAL) DÜŞÜNME**

Ahlak literatüründe ahlak anlayışı, genel olarak normatif ve normatif olmayan ahlak teorileri olarak iki görüş tarafından belirlenmektedir (S:61 Şekil 3.2).

NORMATİF AHLAK TEORİLERİ

Normatif ahlak, belli durumlardaki eylemlerle ilgili yargı ve karar vermede insanlara rehberlik etmeyi amaçlar. Normatif ahlak, neyin doğru-neyin yanlış; neyin iyi-neyin kötü olduğu konusunda ahlak alanındaki davranışlarımız için temel kriter olarak işlev görecektir. Normatif ahlakta filozof bir takım ahlaki ilkeler koyup, bir hayat modeli oluşturur. K. Nielsen'in ifadesiyle 'sadece neyin iyi ve doğru olduğunu değil, nasıl iyi bir insan olunacağını da göstermeye çalışır'.

Normatif ahlak üçe ayrılır:

1. Sonuçsalci ahlak (teleolojik ahlak)
2. Ödev ahlakı (deontolojik ahlak)
3. Erdem ahlakı

SONUÇSALCI (TELEOLOJİK) TEORİ

Teleolojik teori, eylemlerin sonuçlarına odaklanır ve eylemin doğruluk ve yanlışlığını, iyilik ve kötülüğünü sonuçlarına bakarak değerlendirir. Bu açıdan, 'eğer sonuçlar iyi ise ya da arzu edilir ise o zaman davranışlar doğrudur; yok eğer sonuçlar kötü ya da arzu edilmez iseler, o zaman davranışlar yanlıştır'. Bu yaklaşımı benimseyen ahlak teorisyenlerine bu nedenle sonuçsalcılar adı verilmiştir. Sonuçsalci ahlak teorileri egoizm ve faydacılık olarak ikiye ayrılabilir (S:62 Şekil 3.3).

EGOİZM: Egoizm, herhangi bir bireyin başkalarına karşı hiçbir yükümlülük ve fedakârlığa mecbur olmadan kendi çıkarlarını maksimize edecek şekilde davranmasını ahlaki bir tercih olarak görür ve savunur. Egoizm teorilerinden ahlaki egoizm ve hazcılık olarak iki şekilde söz edilmektedir.

- **AHLAKİ EGOİZM:** İlk örneğini Thomas Hobbes (1588-1679)'un görüşlerinin oluşturduğu ahlaki egoizm, kişisel çıkarın ahlak yoluyla meşrulaştırılmasıdır. Hobbes, iyi ve kötüyü arzularımızın tatmin ve tatminsizliğiyle ilişkilendirerek, her bireyin sadece kendisinin irade ve kontrolünde niyet ettiğini arzu ve isteklerini gerçekleştirmesini 'iyilik' olarak değerlendirmiştir.

- **HAZCILIK:** Hazcılık ya da hedonizm ilk kez Sokrates'in öğrencisi Aristippos ve Epikuros tarafından geliştirilmiştir. Bu teoriye göre iyi demek haz demektir; haz veren her şey iyi, acı veren her şey kötüdür. Plato, Aristotile, Mill, Moore, Sidgwick, Ross, Broad ve Epikuros da hazcılığı tartışan filozoflardandır. Hazcılığın bu formu niceliksel hazcılık olarak da adlandırılır ve Aristippos dışında pek az kişi tarafından temsil edilmiştir. Niteliksel hazcılık yani mutlulukçuluğa (eudaimonizm) göre hazlar içsel olarak iyidir ya da kendisinde iyi olan her şey kendi başına haz taşır. Egoizmin niceliksel ve niteliksel olan her iki türü de sosyal, ekonomik, psikolojik vb. değişik bağlamlarda değişik yönlerden eleştirilmiş ve çeşitli olumsuz anlayışlarla birlikte anılmıştır.

FAYDACILIK: Faydacı ahlak anlayışı, iyiliği ve mutluluğu kişinin elde ettiği 'faydaya' göre açıklar. İnsanların nihai amacı iyilik ve mutluluğa ulaşmak olduğu için, bireylerin yaptığı tek şey faydayı maksimize edip, acıyı minimize etmektir. Faydacılığın temel konularını ele alan ve bu teoriyi geliştiren filozoflar Jeremy Bentham (1748-1832) ve John Stuart Mill (1806-1873)'dir. Bentham ve Mill'in geliştirdiği bu teoriye göre, herhangi bir davranışın doğru veya yanlış olması davranıştan etkilenen kişilere iyilik ya da kötülük getirmesine bağlıdır. Bir eylemin ahlaki değeri o eylemin faydası ile ölçülmelidir.

Faydacılık teorisi, iyiliği bireye bağlı olarak tanımladığından ve toplumu bireylerin toplamından ibaret gördüğü için bireycidir. Faydacı teori, bir eylemin sonucunda fayda varsa süreç içerisinde bazı şeylerin hoş görülebileceğini savunur. Bu sebeple ahlaki olmayan bazı eylem ve tutumlara taviz vermekle ve bazı eksik ve zayıf yönleri nedeniyle eleştirilmiştir. Bu eleştiriler, bazı durumlarda sonuçların tahmin edilemeyeceği ve hesaplanamayacağı; iyi sonuçlansa bile bazı eylemlerin özünde yanlış olabileceği ve faydacılığın adil olmadığıdır.

ÖDEV AHLAKI (DEONTOLOJİK TEORİ)

Deontolojik teoriler, göreve ya da ödev dayanan teorilerdir. Ödev, ilke, irade, yükümlülük, yasa ve kurallar deontolojik teorisinin anahtar kavramlarıdır. Deontolojistler bir eylemin doğruluğuna sadece sonucuna bakarak karar vermenin sığ bir yaklaşım olduğunu ve önemli olanın eylemin kendisi olduğunu savunurlar. Sonuçları iyi olsa bile ahlaken yanlış olan davranış yapılmamalıdır. Deontolojik kuramcılar, doğruluğun belirleyiciliğinde doğru olan şeyleri yapmaya yoğunlaşırken, faydacılar toplum refahını en üst düzeye çıkaracak şeyleri yapmaya yoğunlaşırlar. Deontolojik ahlak teorileri, Kant

ahlakı, haklar teorisi ve adalet teorisi başlıkları altında incelenir (S:67 Şekil 3.4).

KANT AHLAKI: Ödev Ahlakının en büyük temsilcisi Kant'tır. Kant, ahlak felsefesinin amacının ahlaki geçerliliği olan nihai temelleri oluşturmak olduğunu ve bu temellerin akla dayanması gerektiğini savunmuştur. Ahlak, 'HER BİR BİREYİN KİŞİSEL ÇIKAR VE AMAÇLARINDAN TAMAMEN UZAK, HERKESE YOL GÖSTEREN VE ÖDEVLER YÜKLEYEN KURAL VE PRENSİPLER MANZUMESİNİ SAĞLAYAN BİR SİSTEM' dir. Kant'ın ahlak anlayışı, her yerde ve her zaman 'NEYİ YAPMAK GEREKTİĞİNE' DEĞİL, 'NEYİ İSTEMEK GEREKTİĞİNİ' e dayanır. Ahlakiliğin belirlenmesinin ve temellendirilmesinin tek yolu 'KATEGORİK BUYRUK' tan kaynaklanan iyiyi istemektir. İnsanın bir davranışı yapmayı seçmesi, kendi iradesi ile iyi olanı yapmaya niyet etmesi önemlidir. Ahlak eylemin kendisinde değil, her şeyden önce insanın bir şeyi, doğru dürüst yapmak/yaşamak istemesinde, kurtuluşu için verdiği mücadelededir. Kategorik buyruk bir test gibi çalışarak eylemlerin ahlaki olup olmadığına bakar. Bir eylem, eylemin temelindeki kategorik testi geçemediğinde ahlaki olarak yasaklanmıştır. Kant'a göre, ahlaki davranış, durum ve koşullar ne olursa olsun, ortaya konması gereken bir davranıştır. Bu nedenle ahlaki davranış motive eden güç, mutluluk, zevk ya da haz değil, ancak mutluluğu hak etmek ve doğru olmak olabilir. Ahlaki açıdan iyi olmak ancak erdemle mümkündür. Erdem ise, mümkün olduğunca doğal eğilimlere teslim olmamak, yalnızca özgür olan ahlak yasasına itaat etmek üzere eylemde bulunmakla gerçekleşebilir. Dolayısıyla Kant açısından bir davranışın ahlaki olması için o davranışın bazı genel prensiplere uygun olması gerekir. Bu prensipler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Evrenselleştirilebilirlik ve tersine çevrilir olması
- Başka varlıklara saygı duyulması
- Kendi yeteneklerini başkalarının yararına geliştirmesi

Deontolojik teoriler; hak ve ilkelere niçin saygı gösterilmesi gerektiğini açıklamada başarısız oldukları; bir ödevin yerini tutabilecek başka bir ödevi tanımlamada yetersiz ve çatışma durumunda bir hakkın ya da ödevin diğerine önceliğini belirlemede başarısız oldukları ve bir hakkın ya da kuralın hangi durumda ihlal edilebileceğini belirtmedikleri için eleştirilmektedirler.

HAKLAR TEORİSİ: Haklar teorisi görev ve ilkelere çok 'haklar' üzerine yoğunlaşır. 13. Yüzyılda yaşamış Katolik düşünür Aquino'lu Thomas'ın öncüsü olduğu temelde akılcı olan Doğal Yasa Kuramına dayanır. Bir kişi belli bir davranışı gösterme veya eylemde bulunma veya başkalarından belli bir şekilde davranış görme

ruhsatına sahipse, o kişi o şekilde davranma ve başkalarından o davranışı bekleme ve görme hakkına sahiptir. Haklar, yasal haklar, ahlaki haklar, özel haklar ve genel haklar şeklinde gruplanabilir. Haklar teorisi, hukuk devleti ve liberal doktrinin toplum yaşamında hâkim kılınmasıyla birlikte, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra, evrensel düzeyde ele alınan ve bağlayıcı kurallara durumuna getirilen İnsan Hakları Bildirgesi ile ahlaki ve politik açıdan hakların en temel göstergelerinden biri kabul edilir. Haklar teorisi bireylerin, bireysel hak ve özgürlükleri konusunda bilinçlenme düzeyine bağlı olarak talep edilen ve gelişen bir yapı gösterecektir. Haklar teorisi genel olarak bütün kişi ve gruplara yönelik belli temel hak ve özgürlüklerin korunmasıyla tutarlı karar ve davranışları içermektedir. Bu haklar ve özgürlükler Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde yer alan haklardır. Yaşam ve güvenlik, doğruluk, gizlilik, vicdan özgürlüğü, konuşma özgürlüğü ve özel mülkiyet gibi altı hak özellikle ahlaki karar ve davranışlarda dikkate alınması ve uyulması gereken hakları ifade eder. Bu teori esas olarak bireylere değer verilmesi ilkesine dayanır.

Haklar teorisinde kişisel hakların sınırları ve bu sınırların çizilmesine yönelik tartışmalar vardır. Daha fazla özgürlük yanlısı olanlar, hakların varlığının toplumsal, yasal ve bireysel hakları zedelediğini ve her türlü sınırlamaların kaldırılması gerektiğini savunurken, diğerleri, hakların diğer insanların hakları ve toplumun kabul görmüş ahlaki kurallarıyla sınırlandırılması gerektiğini savunurlar. Haklar teorisinde kişinin sahip olduğu hakların toplum ya da grupla dengeli olarak değerlendirilmesi fakat bu noktada kişinin odak noktası olarak alınması gerekmektedir.

ADALET TEORİSİ: Adalet teorisinin temeli Aristo'nun eşit olanların eşit, eşit olmayanların da eşit olmayan şekilde ele alınması gerektiğini vurgulayan temel adalet ilkesine dayanmakla birlikte John Rawls asıl teorisinin gelişimine katkıda bulunmuştur. Toplum sözleşmesi fikri ile işe başlayan Rawls, adaleti sosyal kurumların bir erdemi olarak ele alır ancak adaletin tek başına kullanılan bir kavram olmadığını belirtir.

Adalet teorisi, ahlaki davranışlarla ilgili kararlarda haklara bağlı olarak dürüstlük, eşitlik ve tarafsızlık ilkelerini esas almakta ve kişilerin karar ve davranışlarında fayda ve maliyetleri ne ölçüde eşit dağıttığına göre değerlendirme yapmaktadır. Bu teoride kişilerin sosyal statülerinin hiçbir önemi yoktur. Adalet teorisinde üç alt başlık vardır; DAĞITIM (BÖLÜŞÜM) ADALETİ: İnsanlar arasında iyinin ve kötünün hakkaniyetle paylaşılmasıyla ilgilidir.

KISAS ADALETİ: Verilecek cezanın adil olmasını, yapılan hatayla orantılı olmasını, kişiye göre değişmemesini öngörür.

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

TELAFİ ADALETİ: Zarar görenin zararlarının karşılanması, ortaya çıkan haksızlığın giderilmesiyle ilgilidir.

ERDEM AHLAKI

Dinlerin ve klasik felsefecilerin en fazla vurguladığı ahlaki değer olan erdem, bir değer gerçeştirilmesinde öznenin belirli bir tarzda eylemde bulunabilme kapasitesi, yetisi ve yeterliliği anlamına gelir. Erdemlilik çoğunlukla ahlaklı ve karakter sahibi biri olmakla aynı anlamda kullanılır. Erdem ahlakı denince ilk akla gelen filozof Aristo'dur. Aristo, erdemi, herhangi bir şeyi yerine getirirken en iyi şekilde yapmak, mutluluğu ise bir şeyi en iyi şekilde yerine getirmenin verdiği duygu olarak tanımlar.

Elizabeth Anscombe de bu teorinin ortaya çıkmasında büyük bir etkiye sahiptir. Anscombe 'modern Ahlak Felsefesi' başlıklı makalesinde, ahlakı yükümlülük, görev ve haklara yönelik tartışmalardan kurtarıp, tıpkı Aristo dönemindeki gibi, erdemi tekrar merkez almak gerektiğini yazmıştır. Erdem ahlakının temel kriteri eylemde bulunan kişinin 'ahlakal iyi'yi içselleştirip içselleştiremediği ya da ahlaki bakımdan 'iyi karakter'e ulaşmış olmasıdır. İnsanın çocukluk yıllarında kazanacağı erdemlerle, karmaşık karar alma süreçlerinin üstesinden rahatlıkla gelebileceğini, ancak bu işin sonraki yıllara bırakılması durumunda bunun zor olabileceğinin altını çizmektedir.

Erdem ahlakı, bireyde bulunan erdemi veya iyi özelliklerindeki gelişme ve ilerlemeyi ahlakiliğin kaynağı olarak görür. Erdem ahlakı bize ahlaki karar, yargı ve yaşamın nesnel yeterliliklerinin dayanağının Mutlak olan ve Mutlak olana giden değerlerle iç içe olduğunu göstererek din-ahlak birlikteliğini ve gerekliliğini çağırıştırır. Hristiyanlık merhametli, bağışlayıcı inançlı, çileci bir hayatı erdemler olarak görür. İslamiyet'te de ona verilen düşünce ve akıl yeteneği ile birlikte iyiyi kötünden ayırt etmek ve hangisini seçeceğine karar vermek kişiye kalmıştır. Böylece, insan özgürlüğün sorumluluğunu yüklenmiş bir varlıktır ve bu sorumluluğun başı ise 'güzel ahlaklı olmak' erdem ahlakına sahip bulunmaktır.

Erdem ahlakı, ahlaki bir ikilem durumunda pratik zekânın önemine vurgu yapar.

NORMATİF OLMAYAN AHLAK TEORİLERİ

Normatif olmayan ahlak teorileri, normatif teorileri 'olan'a değil 'olması gereken'e odaklanmaları nedeniyle bir norm niteliği taşıdıklarını belirterek eleştirir. Eleştirel teoriler olarak da tanımlanan bu teoriler, olguları ve durumları tanımlamaya, onları birbiriyle karşılaştırmaya, çözümlemeye, ortak ve farklı yanlarını göstermeye çalışmıştır. Tanımlayıcı ve metaetik şeklinde iki ana gruba ayrılan normatif olmayan ahlak teorilerinin bu gruplar altında da farklı

kollara ayrılarak kendini genişlettiği görülmektedir (S:77 Şekil 3.5).

TANIMLAYICI AHLAK: Tanımlayıcı ahlak, ahlaki davranış ve inançların olaylara ve olgulara dayanarak tanımlanması ve açıklanmasıdır.

Tanımlayıcı ahlakın üzerinde en çok durduğu konular; toplumun şan, şeref, itibar kuralları, insan hayatına zarar verme (öldürme vb.) ile ilgili kurallar, kürtaj hakkı, akrabalık sistemleri ve yaşlıların korunmasıdır.

Tanımlayıcı ahlak insanların hâlihazırda ne yaptıkları, nasıl davrandıkları ve bunların nedenleri üzerinde durmaktadır. Ahlaki eylem bağlamında olması gereken değer ya da norm yerine, ahlaki inançlarımızla ilgili sosyolojik ya da psikolojik olgularla ilgilenir. Normatif ahlak bir reçete yaklaşım iken, tanımlayıcı ahlak çözümleyici bir yaklaşımdır.

GÖRECELİ AHLAK: 'Ahlaki plüralizm' olarak da adlandırılan göreceliğe göre doğru farklı kültürlerle, toplumlara, zamanlara ve hatta kişilere göre değişebilir. Toplumsal düzende birden çok ahlaki norm ve ilkeler vardır.

Objektif değer teorisini kabul etmeyen göreceliğe göre, ahlaki değerler insan zihninin ürünüdür, dolayısıyla farklı zaman, mekân ve toplumlarda değişmeyen ve kişilere sorumluluk yükleyen ahlaki değerlerden söz edilemez. Böylece bütün insanları bağlayıcı temel prensipleri olan kural koyucu (normatif) ahlak sistemleri kurmak da mümkün değildir.

META-ETİK: Meta-etik dolaylı sonuçlar dışında eyleme ilişkin hiçbir ahlaki ilke ya da hedef önermez; esas olarak sadece felsefi analizden oluşur. Meta-etik, böylece 'erdem', 'sorumluluk', 'iyi', 'ödev', 'yükümlülük' gibi temel kavramların anlamlarının analiz edilmesini sağlamaktadır. Meta-etikçilere göre, etik ahlak yargıları alanıdır.

Meta-etik, 'normatif' değil 'bilimsel'dir. Çünkü, 20. yüzyılda başat değer haline gelen 'bilimsellik' düşüncesine göre, herhangi bir ahlaki ilke önermemek, iyiyi, kötüyü, yükümlülüğü söylememek bilimselliğin ölçütüdür. Ahlak meta-etik görüşle 'normatif' olmaktan kurtarılmış, 'bilimselleştirilmiş'tir.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU: DEONTOLOJİK TEORİLER NEYE DAYANMAKTADIR?

CEVAP: DEONTOLOJİK TEORİLER, GÖREVE YA DA ÖDEVE DAYANAN TEORİLERDİR.

SORU: NORMATİF AHLAKIN KABUL ETTİĞİ VE ÖZELLİKLE VURGU YAPTIĞI KONULAR NELERDİR?

CEVAP: NORMATİF AHLAK, AHLAKI, FELSEFENİN NORMLAR KOYAN BİR ALANI OLARAK KABUL ETMEKTEDİR. NORMATİF

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

AHLAK, İNSANLARIN DEĞERLENDİRMELERİNİN VE EYLEMLERİNİN ÇOĞU ZAMAN NORMLAR TARAFINDAN BELİRLENDİĞİNE VURGU YAPAR. DOLAYISIYLA NORMATİF AHLAK, NASIL AHLAKLI YAŞANMASI GEREKTİĞİNİ ANLATIR. NORMATİF AHLAKTA FİLOZOF BÖYLECE BİR TAKIM AHLAKİ İLKELER KOYUP, BİR HAYAT MODELİ OLUŞTURUR.

SORU: HAZCILIĞIN (HEDONİZM) TEMELİNDE NE VARDIR?

CEVAP: HEDONİZMİN TEMELİNDE, 'HAYATIN EN ÖNEMLİ DEĞERİ HAZ VE ZEVK ALMAKTIR VE İDEAL YAŞAMA ANCAK BU ŞEKİLDE ULAŞILIR' FİKRİ VARDIR.

SORU: ÖDEV AHLAKININ SAVUNDUĞU KONULAR NELERDİR?

CEVAP: BU TEORİYE GÖRE, SONUÇLARINA BAKILMAKSIZIN BAZI AHLAKİ İLKELER BAĞLAYICIDIR. BU NEDENLE BİR EYLEMİN SONUÇLARI İYİ OLSA BİLE BAZI EYLEMLER YANLIŞ OLARAK DEĞERLENDİRİLEBİLİR.

SORU: FAYDACI TEORİ NELERİ DEĞERLENDİRMEKTEDİR?

CEVAP: FAYDACI TEORİ, EYLEMLERİN AHLAKEN DOĞRU OLUP OLMADIĞINI, ORTAYA ÇIKAN SONUÇLARA GÖRE DEĞERLENDİRMEKTEDİR. BU TEORİYE GÖRE, HERHANGİ BİR EYLEMİN DOĞASINDA VAR OLAN BİR İYİLİKTE VEYA DOĞRULUKTAN SÖZ EDEBİLMEMİZ MÜMKÜN DEĞİLDİR. FAYDACI AHLAK ANLAYIŞI, İYİLİĞİ VE MUTLULUĞU KİŞİNİN ELDE ETTİĞİ 'FAYDAYA' GÖRE AÇIKLAR.

SORU: KISAS ADALETİNİN ÖNGÖRDÜĞÜ KONU NEDİR?

CEVAP: KISAS ADALETİ, VERİLECEK CEZANIN ADİL OLMASINI ÖNGÖRÜR. CEZANIN ADALETLİ OLMASININ BAZI ŞARTLARI VARDIR. ŞARTLARIN BAŞINDA HATAYI YAPAN KİŞİNİN, YAPTIĞININ SORUMLULUĞUNU TAŞIYABİLMESİ VE HESAP VEREBİLİR OLMASI (NE YAPTIĞI VE YAPTIĞININ SONUCUNU) GÖREBİLMESİ GEREKMEKTEDİR.

SORU: AHLAKIN DÖNÜŞÜMÜ NASILDIR?

CEVAP: AHLAK, ETİKTEN ÖNCE GELİR VE ETİK GEREKÇELENDİRMELER SONRASINDA İSE AHLAK TEORİSİNE DÖNÜŞÜR.

SORU: RAWLS'A GÖRE ADALETİN BİRİNCİL SORUNU NEDİR?

CEVAP: RAWLS'A GÖRE ADALETİN BİRİNCİL SORUNU, KURUMLARIN TEMEL HAK VE ÖDEVLERİ DAĞITMA VE SOSYAL İŞBİRLİĞİNDEKİ KAZANÇLARIN BÖLÜNMESİNDEKİ YÖNTEMİ BELİRLEMEDİR.

SORU: ERDEM NEDİR?

CEVAP: ERDEM; BİR DEĞERİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNDE ÖZNEİN BELİRLİ BİR TARZDA EYLEMDE BULUNABİLME KAPASİTESİ, YETİSİ VE YETERLİLİĞİ ANLAMINA GELİR.

SORU: ERDEM AHLAKININ AVANTAJI NEDİR?

CEVAP: ERDEM AHLAKININ AVANTAJI, SONUÇSALCI VE DEONTOLOJİK TEORİLERİN HER DURUMDA KULLANDIKLARI DOĞRUNUN NE OLDUĞUNA (DOĞRU NEDİR?) YÖNELİK KARAR VERME ÇABALARINDAKİ KARMAŞIK SÜREÇLERE GİRMEMESİDİR.

SORU: EGOİZMİN KABUL ETTİĞİ KONU NEDİR?

CEVAP: EGOİZM, HERHANGİ BİR BİREYİN, BAŞKALARINA KARŞI NE YÜKÜMLÜLÜĞE MECBUR, NE DE BİR FEDAKÂRLIĞA KATLANMAK ZORUNDA OLMADIĞINI ÖNE SÜREREK DAVRANIŞLARIN ANCAK BİREYİN KENDİSİ İÇİN EN YÜKSEK İYİYE İZİN VERMESİ DURUMUNDA GÖSTERİLMESİ GEREKTİĞİ DÜŞÜNÜCESİNİ KABUL ETMİŞTİR.

SORU: AHLAK FELSEFESİ NEDİR?

CEVAP: AHLAK FELSEFESİ AHLAK DENİLEN FENOMEN ÜZERİNDE DÜŞÜNME, AHLAK ÜZERİNE FELSEFE YAPMADIR. BU TANIM GEREĞİ AHLAK FİLOZOFLARIN ÜZERİNDE DÜŞÜNMESİYLE VAR OLMUŞ ŞEKLİNDE ALGILANMAKTADIR. OYSA, AHLAKİ FİLOZOFLAR BULMUŞ DEĞİLDİR. FİLOZOFLAR ÜZERİNDE DÜŞÜNMEDEN DE AHLAK VARDI.

SORU: HAZCILIĞA GÖRE MUTLULUĞUN FORMÜLÜ NEDİR?

CEVAP: MUTLULUĞUN FORMÜLÜNÜ: 'MUTLULUK=HAZ ALMA' OLARAK TANIMLAYAN BU GÖRÜŞTE, HAZLAR İÇSEL OLARAK İYİDİR YA DA KENDİSİNDE İYİ OLAN HER ŞEY KENDİ BAŞINA HAZ TAŞIR, DİYE DÜŞÜNÜLÜR. BİR

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

HAZCI İÇİN ACI BİLE İYİ BİR YOL OLABİLİR YA DA AHLAKİ AÇIDAN İYİ VE DOĞRU OLARAK KABUL EDİLEBİLİR.

SORU: ADALET TEORİSİNİN TEMELİNİ NE OLUŞTURMAKTADIR?

CEVAP: ADALET TEORİSİNİN TEMELİNİ ESKİ YUNAN FİLOZOFU ARİSTO'NUN ÖĞRETİLERİ OLUŞTURMAKTADIR.

SORU: KANT AÇISINDAN BİR DAVRANIŞIN AHLAKİ OLMASI İÇİN O DAVRANIŞIN SAHİP OLMASI GEREKEN PRENSİPLER NELERDİR?

CEVAP: PRENSİPLER ŞUNLARDIR: • EVRENSELLEŞTİRİLEBİLİRLİK VE TERSİNE ÇEVİRİLİR OLMASI • BAŞKA VARLIKLARA SAYGI DUYULMASI • KENDİ YETENEKLERİNİ BAŞKALARININ YARARINA GELİŞTİRMEK

SORU: KANT'IN SAVUNDUĞU AHLAK KAVRAMI NEDİR?

CEVAP: KANT OLDUKÇA ORİJİNAL FELSEFİ BİR YAPI GELİŞTİRMİŞTİR. O, FELSEFİ AHLAKIN AMACININ, AHLAKİ GEÇERLİLİĞİ OLAN NİHAİ TEMELLERİ OLUŞTURMAK OLDUĞUNU BELİRTMİŞTİR. BU NİHAİ TEMELLER, SEZGİ, VİCDAN VE FAYDAYA DEĞİL, AKLA DAYANMAKTADIR. BU BAĞLAMDA AHLAK, 'HER BİR BİREYİN KİŞİSEL ÇIKAR VE AMAÇLARINDAN TAMAMEN UZAK, HERKESE YOL GÖSTEREN VE GÖREVLER YÜKLEYEN KURAL VE PRENSİPLER MANZUMESİNİ SAĞLAYAN BİR SİSTEM'DİR.

SORU: ARİSTO İÇİN ERDEM NEDİR?

CEVAP: ARİSTO İÇİN ERDEM 'İNSANIN İŞLEVLERİNİ EN İYİ ŞEKİLDE YERİNE GETİRME HALİ'DİR.

SORU: FAYDACILIK TEORİSİNE DOĞRU KARAR NEDİR?

CEVAP: FAYDACILIK TEORİSİNE GÖRE DOĞRU KARAR, DAHA FAZLA İNSANA DAHA FAZLA KAZANÇ VE EN AZ ZARAR VERECEK KARARDIR.

SORU: AHLAKIN İLGİLİ OLDUĞU ALANLAR HANGİLERİDİR?

CEVAP: AHLAK, BİREYSEL VE TOPLUMSAL OLARAK DOĞRULARI VE YANLIŞLARI BELİRLEYEN SOSYAL SÜREÇLERDEKİ

KURALLAR, DEĞERLER VE İNANÇLARLA İLGİLİDİR.

SORU: AHLAK EGOİZMİNİN İLK ÖRNEĞİNİ ORTAYA KOYAN KİŞİ KİMDİR?

CEVAP: İLK ÖRNEĞİNİ THOMAS HOBBS (1588-1679)'UN GÖRÜŞLERİNİN OLUŞTURDUĞU AHLAKİ EGOİZM, KİŞİSEL ÇIKARIN AHLAK YOLUYLA MEŞRULAŞTIRILMASIDIR. HOBBS'UN, 'İNSAN İNSANIN KURDUDUR' ŞEKLİNDEKİ MEŞHUR TANIMLAMASI, İNSAN DOĞASINI BENCİLLİKLE VE SALDIRGANLIKLA KARAKTERİZE ETMİŞTİR.

SORU: FRESER NEDEN FAYDACI TEORİNİN DİĞER TEORİLERE GÖRE DAHA FAZLA KABUL GÖREN BİR TEORİ OLDUĞUNU SAVUNMAKTADIR?

CEVAP: BUNUN NEDENİ FAYDACI TEORİNİN ÖNSEZİLER VE UZUN YÜKÜMLÜLÜK LİSTESİNE YÖNELTMEK YERİNE, DENEYİME BAĞLI KARARLAR VERİLEBİLMESİ VE TOPLUMSAL OLARAK GÖZLEMLENEBİLEN OLAYLARIN SONUÇLARINA İŞARET ETMESİ OLARAK İFADE EDİLMEKTEDİR. BAŞKA BİR DEYİŞLE, FAYDACI TEORİNİN SAYAL BİR FAYDAYA DAYANMASI VE FAYDANIN ÖLÇÜLEBİLİR VE KIYASLANABİLİR OLARAK KABUL EDİLMESİ DAVRANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLEBİLMESİ AÇISINDAN ONU KULLANIŞLI KILMIŞTIR.

SORU: "İNSAN HERŞEYİN ÖLÇÜTÜDÜR" ŞEKLİNDEKİ ÜNLÜ ÖNERMEYİ YAPAN YUNANLI FİLOZOF KİMDİR?

CEVAP: 'İNSAN HERŞEYİN ÖLÇÜTÜDÜR' ŞEKLİNDEKİ ÜNLÜ ÖNERMEYİ ORTAYA ATAN YUNANLI FİLOZOF PROTAGORAS'TIR.

SORU: NORMATİF OLMAYAN AHLAK TEORİLERİ NEYİ SAVUNMAKTADIR?

CEVAP: NORMATİF OLMAYAN AHLAK TEORİLERİNE GÖRE; NORMATİF TEORİLERİN TÜMÜ; 'TÜM İNSANLARIN EN YÜKSEK DERECEDE HAZZA ULAŞMALARI GEREKİR'. 'KENDİN İÇİN İSTEYEBİLECEĞİN YASA, BAŞKALARININ DA İSTEYEBİLECEĞİ BİR YASA OLMALIDIR' VE 'HERKESE KENDİ ÇIKAR VE FAYDASINI GÖZETMELİDİR' VB. GİBİ YÖNLENDİRMELERDE 'OLAN'A DEĞİL, 'OLMASI GEREKEN' ÜZERİNE ODAKLANMASI DOLAYISIYLA BİR NORM NİTELİĞİ TAŞIDIĞINI BELİRTMEKTE VE BU DURUMU ELEŞTİRMELİDİR. BU NEDENLE NORMATİF

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

OLMAYAN TEORİLER KİMİ ZAMAN ELEŞTİREL TEORİLER OLARAK TANIMLANMIŞTIR. BU TEORİLER OLGULARI VE DURUMLARI TANIMLAMAYA, ONLARI BİRBİRİYLE KARŞILAŞTIRMAYA, ÇÖZÜMLEMEYE, ORTAK VE FARKLI YANLARINI GÖSTERMEYE ÇALIŞMIŞTIR.

SORU: DEONTOLOJİK TEORİLER KAÇA AYRILMAKTADIR?

CEVAP: ÜÇE AYRILIR: 1. KANT AHLAKI 2. HAKLAR TEORİSİ 3. ADALET TEORİSİ

SORU: AHLAK İLE ETİK ARASINDAKİ FARK NEDİR?

CEVAP: TÜM BİREY VE TOPLUMLAR BELİRLİ FAALİYETLERDE DOĞRU VE YANLIŞLA İLGİLİ TEMEL AHLAK DUYGUSUNA SAHİPTİR. ETİK, AHLAKİ BELİRSİZLİK DURUMLARINDA NORMATİF KURALLARI GENELLEŞTİRME VE AHLAKİ SİSTEMLİ VE AKLA UYGUN BİR HÂLE GETİRME İLE İLGİLİ BİR GİRİŞİMİ GÖSTERİR.

SORU: FAYDACI KURAMLARA GÖRE BİR EYLEMİN AHLAKİ DEĞERİ NE İLE ÖLÇÜLMELİDİR?

CEVAP: FAYDACI KURAMLARA GÖRE 'BİR EYLEMİN AHLAKİ DEĞERİ O EYLEMİN FAYDASI İLE ÖLÇÜLMELİDİR'

SORU: EGOİZM KAVRAMI KENDİ İÇİNDE KAÇA AYRILMAKTADIR?

CEVAP: EGOİZM TEORİLERİNDEN AHLAKİ EGOİZM VE HAZCILIK OLARAK İKİ ŞEKİLDE SÖZ EDİLMEKTEDİR.

SORU: KANT'IN BİR DAVRANIŞIN AHLAKİ OLABİLMESİ İÇİN SAHİP OLMASI GEREKEN PRENSİPLERDEN "BAŞKA VARLIKLARA SAYGI DUYULMASI" PRENSİBİ NEYİ İFADE ETMEKTEDİR?

CEVAP: Kişi, AMACINA ULAŞMAK İÇİN BAŞKALARINI ARAÇ OLARAK KULLANMAMALIDIR. İNSANLARA İTİBAR ETMELİ VE ONLARIN SAHİP OLDUKLARI HAKLAR TOPLUMUN REFAHI VEYA MUTLULUĞU İÇİN FEDA EDİLMEMELİDİR. KİŞİ DAVRANIŞIYLA BAŞKALARINI KENDİ AMACI İÇİN KULLANMIYORSA VE ONLARIN SEÇİMLERİNE SAYGI DUYUP, BU KAPASİTELERİNİ GELİŞTİRMELERİNE YARDIMCI OLUYORSA AHLAKLIDIR. ALDATMA, DOLANDIRMA,

ZORLAMA VE BASKI KİŞİNİN SEÇME ÖZGÜRLÜĞÜNE GÖSTERİLEN BİR SAYGISIZLIKTIR, DOLAYISIYLA AHLAKİ DEĞİLDİR.

SORU: TELEOLOJİ NE ANLAMA GELMEKTEDİR?

CEVAP: TELEOLOJİ OLGUSU TEMELDE BİR GAYEYE YÖNLENDİRMEYİ İFADE ETMEKTEDİR. TELEOLOJİK AHLAK, KABACA GAYE (AMAÇ) TEORİSİDİR. TELEOLOJİ KAVRAMI YUNANCA 'TAMAMLAMA' VE 'BİLGİ' SÖZCÜKLERİNİN BİRLEŞMESİNDEN OLUŞMUŞTUR. TELEOLOJİ, 'HAYAL EDİLEN AMAÇLARA ULAŞMAYI' VEYA 'ARZU EDİLEN SONUÇLARI ELDE ETMEYİ'; DOĞRU DAVRANIŞ, AHLAKİ YÜKÜMLÜLÜK YA DA ÖDEV GİBİ KAVRAMLARA TERCİH ETMEKTEDİR.

SORU: SONUÇSALCI AHLAK TEORİLERİ KAÇA AYRILIR?

CEVAP: SONUÇSALCI AHLAK TEORİLERİNİ EGOİZM VE FAYDACILIK OLARAK İKİYE AYIRABİLİRİZ.

SORU: KANT'A "AHLAKIN NEWTON'U" DENİLMESİNİN SEBEBİ NEDİR?

CEVAP: BU İDDİA SAHİPLERİNE GÖRE FİZİKSEL DÜNYANIN YASALARININ BULUNABİLECEĞİNİ GÖSTEREN NEWTON'DU; TİNSEL DÜNYANIN KESİN AHLAK YASALARININ AKIL TARAFINDAN BİLİNEBİLECEĞİNE İLK İŞARET EDEN DE KANT'TIR.

SORU: NORMATİF AHLAK İLE META- ETİK ARASINDAKİ FARK NEDİR?

CEVAP: NORMATİF AHLAK; AHLAKİ OLARAK NEYİN DOĞRU NEYİN YANLIŞ, YÜKÜMLÜLÜKLERİMİZİN NELER OLDUĞUNU, NEYİN YA DA KİMİN AHLAK OLARAK İYİ, KÖTÜ YA DA SORUMLU OLDUĞUNA KARAR VERMEMİZİ SAĞLAYACAK YÜKÜMLÜLÜK İLKELERİ VE GENEL DEĞER YARGILARINI ORTAYA KOYAR. META-ETİK İSE DOLAYLI SONUÇLAR DIŞINDA EYLEME İLİŞKİN HİÇBİR AHLAKİ İLKE YA DA HEDEF ÖNERMEZ; ESAS OLARAK SADECE FELSEFİ ANALİZDEN OLUŞUR.

SORU: NORMATİF AHLAK TEORİLERİ KAÇA AYRILIR?

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

CEVAP: ÜÇE AYRILIR: 1. SONUÇSALCI (TELEOLOJİK) TEORİ 2. ÖDEV AHLAKI (DEONTOLOJİK AHLAK) 3. ERDEM AHLAKI

SORU: FAYDACILIĞIN TEMEL KONULARINI ELE ALAN VE BU TEORİYİ GELİŞTİREN FİLOZOFLAR KİMLERDİR?

CEVAP: FAYDACILIĞIN TEMEL KONULARINI ELE ALAN VE BU TEORİYİ GELİŞTİREN FİLOZOFLAR BELİRTTİĞİMİZ GİBİ JEREMY BENTHAM VE JOHN STUART MİLL'DİR.

SORU: SONUÇSALCI YAKLAŞIM HANGİ KONULAR ÜZERİNE YOĞUNLAŞMAKTADIR?

CEVAP: TELEOLOJİK TEORİ BİREYLERİN YAPMIŞ OLDUĞU EYLEMLERİN SONUÇLARI ÜZERİNE ODAKLANIR VE EYLEMİN DOĞRULUK VE YANLIŞLIĞINI, İYİLİK VE KÖTÜLÜĞÜNÜ SONUÇLARINA BAKARAK DEĞERLENDİRİR. BU TEORİYE GÖRE AHLAKİ DAVRANIŞLAR HEDEF YÖNELİMLİDİR. DOLAYISIYLA TELEOLOJİK GÖRÜŞ AÇISINDAN İNSAN DAVRANIŞI TEK BAŞINA NE DOĞRU NE DE YANLIŞTIR. ÖNEMLİ OLAN HUSUS, BELİRLİ BİR DURUMDA BİR DAVRANIŞIN SONUCU OLARAK MEYDANA GELEN ŞEYDİR.

SORU: ERDEM AHLAKI DENİLİNCE İLK AKLA GELEN FİLOZOF KİMDİR?

CEVAP: ERDEM AHLAKI DENİLDİĞİNDE İLK AKLA GELEN FİLOZOF ARİSTO'DUR.

SORU: TEORİLER ARACILIĞIYLA AHLAKIN KAÇ TÜR DÜŞÜNME ŞEKLİ VARDIR?

CEVAP: ÜÇ TÜR DÜŞÜNME ŞEKLİ MEVCUTTUR: • TANIMLAYICI İNCELEME: AHLAKIN TARİHSEL YA DA BİLİMSSEL İNCELEMELERİDİR. BURADA AMAÇ, AHLAK OLGUSUNU AÇIKLAMAK YA DA AHLAKİ/ETİK SORULARLA BERABER BİR İNSAN DOĞASI TEORİSİ OLUŞTURMAKTIR. • NORMATİF DÜŞÜNME: BU DÜŞÜNME ŞEKLİ NEYİN DOĞRU, İYİ, YÜKÜMLÜLÜK OLDUĞUNU SORAR. DOLAYISIYLA 'DAİMA DOĞRUYU SÖYLE', 'BİRİNE ZARAR VERMEK HER ZAMAN YANLIŞTIR', ŞEKLİNDEKİ NORMATİF YARGILAR İLERİ SÜRME VE BU YARGILAR İÇİN NEDENLER GÖSTERMEYE ÇALIŞIR. • META-ETİK (KAVRAMSAL) DÜŞÜNME: BU DÜŞÜNCE TARİHSEL İNCELEME VE NORMATİF YARGILAMALARI BENİMSEMEZ. KAVRAMSAL BİLGİ KURAMSAL BİR YAKLAŞIMLA ŞU SORULARI SORAR: AHLAKİ OLARAK İYİ VE DOĞRU İFADELERİN ANLAMI VE İŞLEVİ NEDİR?

AHLAKİ YARGILAR YA DA DEĞERLER NASIL OLUŞTURULUR YA DA DOĞRULANIR? AHLAKİ OLAN VEYA OLMAYAN ARASINDAKİ FARK NEDİR?

SORU: ERDEM AHLAKININ CEVAP ARADIĞI SORU NEDİR?

CEVAP: ERDEM AHLAKI, HER DEONTOLOJİK VE TELEOLOJİK TEORİLERE SORULAN 'NASIL YAŞAMALIYIZ?' SORUSUNA CEVAP ARAMAKTADIR.

SORU: TELAFİ ADALETİ NASIL DAVRANMAYI İFADE ETMEKTEDİR?

CEVAP: 'TELAFİ EDİCİ ADALET' ZARAR GÖRENİN ZARARLARININ TELAFİ EDİLMESİ YA DA HAKSIZLIĞA UĞRAMASI DURUMUNDA ORTAYA ÇIKAN HAKSIZLIĞI GİDERECEK ŞEKİLDE DAVRANMAKTIR.

SORU: META-ETİK'İN GENELDE SORDUĞU SORULAR NELERDİR?

CEVAP: META-ETİK GENELDE ŞU SORULARI SORMAKTADIR: 1. 'DOĞRU', 'YANLIŞ', 'İYİ', 'KÖTÜ' GİBİ ETİK KAVRAMLARIN TANIMI VE ANLAMI NEDİR? BU YA DA BENZERİ KAVRAMLARIN YER ALDIĞI YARGILARIN ÖNEMİ, ANLAMI VE İŞLEVİ NEDİR? BU KAVRAMLARIN YA DA YARGILARIN KULLANIM KURALLARI NELERDİR? 2. BU KAVRAMLARIN AHLAKİ YA DA AHLAKİ OLMAYAN KULLANIMLARI BİRBİRİNDEN NASIL AYIRT EDİLEBİLİR? 'AHLAKİ'NİN 'AHLAKİ OLMAYAN' DAN FARKI NEDİR? 3. 'EYLEM', 'VİCDAN', 'ÖZGÜR İRADE', 'NİYET', 'SÖZ VERME', 'ÖZÜR DİLEME', 'GEREKÇE' GİBİ KAVRAMLARIN ANLAMI NEDİR? 4. ETİK YARGILAR VE DEĞER YARGILARI GÖSTERİLEBİLİR Mİ, AÇIKLANABİLİR Mİ YA DA BUNLARIN GEÇERLİLİKLERİ KANITLANABİLİR Mİ? EVET İSE, HANGİ ANLAMDA, HANGİ ŞEKİLDE? AHLAKİ ARGÜMENTASYONUN MANTIĞI NEDİR?

SORU: META-ETİK'İN GENELDE SORDUĞU SORULAR NELERDİR?

CEVAP: META-ETİK GENELDE ŞU SORULARI SORMAKTADIR: 1. 'DOĞRU', 'YANLIŞ', 'İYİ', 'KÖTÜ' GİBİ ETİK KAVRAMLARIN TANIMI VE ANLAMI NEDİR? BU YA DA BENZERİ KAVRAMLARIN YER ALDIĞI YARGILARIN ÖNEMİ, ANLAMI VE İŞLEVİ NEDİR? BU KAVRAMLARIN YA DA YARGILARIN KULLANIM KURALLARI NELERDİR? 2. BU KAVRAMLARIN AHLAKİ YA DA AHLAKİ OLMAYAN KULLANIMLARI BİRBİRİNDEN NASIL AYIRT EDİLEBİLİR? 'AHLAKİ'NİN 'AHLAKİ

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

OLMAYAN' DAN FARKI NEDİR? 3. 'EYLEM', 'VİCDAN', 'ÖZGÜR İRADE', 'NİYET', 'SÖZ VERME', 'ÖZÜR DİLEME', 'GEREKÇE' GİBİ KAVRAMLARIN ANLAMI NEDİR? 4. ETİK YARGILAR VE DEĞER YARGILARI GÖSTERİLEBİLİR Mİ, AÇIKLANABİLİR Mİ YA DA BUNLARIN GEÇERLİLİKLERİ KANITLANABİLİR Mİ? EVET İSE, HANGİ ANLAMDA, HANGİ ŞEKİLDE? AHLAKİ ARGÜMANTASYONUN MANTIĞI NEDİR?

SORU: HAZCILIĞI TARTIŞAN FİLOZOFLAR KİMLERDİR?

CEVAP: PLATO, ARİSTOTLE, MİLL, MOORE, SİDGWICK, ROSS, BROAD VE EPİKÜROS DA HAZCILIĞI TARTIŞAN FİLOZOFLARDANDIR.

SORU: RAWLS'A GÖRE ADALET TEORİSİ NEYE GÖRE DEĞERLENDİRME YAPMAKTADIR?

CEVAP: RAWLS TARAFINDAN ORTAYA ATILAN ADALET TEORİSİ, AHLAKİ DAVRANIŞLARLA İLGİLİ KARARLARDA HAKLARA BAĞLI OLARAK DÜRÜSTLÜK, EŞİTLİK VE TARAFSIZLIK İLKELERİNİ ESAS ALMAKTA VE KİŞİLERİN KARAR VE DAVRANIŞLARINDA FAYDA VE MALİYETLERİ NE ÖLÇÜDE EŞİT DAĞITTIĞINA GÖRE DEĞERLENDİRME YAPMAKTADIR.

SORU: HAK NEDİR?

CEVAP: HAK, KİŞİNİN BİR ŞEY İLE İLGİLİ OLARAK SAHİP OLDUĞU RUHSATTIR. BU İFADEYE GÖRE BİR KİŞİ BELLİ BİR DAVRANIŞI GÖSTERME VEYA EYLEMDE BULUNMA VEYA BAŞKALARINDAN BELLİ BİR ŞEKİLDE DAVRANIŞ GÖRME RUHSATINA SAHİPSE, O KİŞİ O ŞEKİLDE DAVRANMA VE BAŞKALARINDAN O DAVRANIŞI BEKLEME VE GÖRME HAKKINA SAHİPTİR.

SORU: KANT'IN AHLAK ANLAYIŞININ TEMELİ NEYE DAYANMAKTADIR?

CEVAP: KANT'IN AHLAK ANLAYIŞININ TEMELİ, HER YERDE VE HER ZAMAN 'NEYİ YAPMAK GEREKTİĞİNE' DEĞİL, 'NEYİ İSTEMEK GEREKTİĞİ'NE DAYANIR. ONA GÖRE, BİLİNÇSİZ BİR 'YAPMA'NIN KARŞISINDA, 'İSTEME' BİR BİLİNÇ VE SİSTEM İŞİDİR. BU PRENSİP 'İMPERATİV' YANI ZORUNLU BİR KARAKTERE SAHİPTİR; ÇÜNKÜ İNSAN HER ZAMAN ZORUNLU OLARAK 'İYİYİ' İSTEMEZ. BUNDAN DOLAYI KANT, 'KATEGORİK BUYRUK'TAN SÖZ ETMEKTEDİR. AHLAKİLİĞİN BELİRLENMESİNİN VE TEMELLENDİRİLMESİNİN TEK YOLU 'KATEGORİK BUYRUK'TAN KAYNAKLANAN İYİYİ İSTEMEDİR.

SORU: ERDEM AHLAKINA GÖRE BİR BİREYİ İYİ OLARAK NASIL TANIMLAYABİLİRİZ?

CEVAP: ERDEM AHLAKINA GÖRE; EĞER KİŞİ AHLAKSIZLIK ÖZELLİKLERİNDEN ARINMIŞ VE ERDEMLİ BİREY İSE İYİDİR.

SORU: TANIMLAYICI AHLAK NEDİR?

CEVAP: TANIMLAYICI AHLAK, AHLAKİ DAVRANIŞ VE İNANÇLARIN OLAYLARA VE OLGULARA DAYANARAK TANIMLANMASI VE AÇIKLANMASIDIR.

SORU: TANIMLAYICI AHLAK HANGİ SORULARI YÖNELTMEKTEDİR?

CEVAP: TANIMLAYICI AHLAK TEMEL OLARAK ŞU SORULARI YÖNELTİR: 1. BİREYLER AHLAKİ NORMLAR OLARAK NELERİ İLERİ SÜRERLER? BİREYLER AHLAKİ PROBLEMLER OLDUĞUNDA GERÇEKTE NASIL DAVRANIRLAR? 2. BİREYLER ALGILADIKLARI AHLAKİ İKİLEMLERİ NASIL ÇÖZÜMLERLER? 3. BİREYLERİ AHLAKLI YA DA AHLAK DIŞI DAVRANMAYA SEVK EDEN EN ETKİLİ NEDENLER NELERDİR? 4. BİREYLERE VEYA GRUPLARA AHLAKİ SEÇİMLERİ YAPARKEN HANGİ İNANÇLAR SİSTEMİ EŞLİK ETMEKTEDİR?

SORU: TÜM AHLAK TEORİLERİNİN ORTAK PROBLEM NEDİR?

CEVAP: ORTAK PROBLEMLERİ HEPSİNİN KENDİNE GÖRE BİR AHLAKLILIK TANIMI YAPMALARINA RAĞMEN AHLAKİ SORUNLARI ÇÖZMEDE YETERSİZ KALMALARIDIR.

SORU: GÖRECELİLİK KAVRAMININ DİĞER ADI NEDİR?

CEVAP: GÖRECELİLİK 'AHLAKİ PLÜRALİZM' OLARAK DA ADLANDIRILMAKTA DİR.

SORU: GÖRECELİLİK NEYİ REDDETMEKTEDİR?

CEVAP: GÖRECELİLİK GENEL GEÇER VE MUTLAK OLANI REDDEDER.

SORU: SİDGWICK ADALETİ NASIL FORMÜLE EDER?

CEVAP: SİDGWICK'E GÖRE; ADALET, BENZER DURUMLAR BENZER DAVRANMAK İKEN;

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

ADALETSİZLİK, BENZER DURUMLARDA FARKLI DAVRANMAKTIR.

SORU: “TANRI YOKSA HERŞEYE İZİN VERİLEBİLİR. TANRI VARSA, AHLAK DİYE BİR ŞEY OLDUĞUNU SÖYLEMEK MANTIKLIDIR.” SÖZÜNE SAHİP VE BU SÖZÜ GÖRECELİLİĞİN GENEL GEÇER VE MUTLAK OLANI REDDİNİ DOĞRULAYAN YAZAR KİMDİR?

CEVAP: BU SÖZÜN SAHİBİ DOSTOYEVSKİ'DİR.

SORU: GÖRECELİ AHLAK TEORİSİ GENEL İTİBARI İLE NEYİ SAVUNMAKTADIR?

CEVAP: DOĞRU DAVRANIŞIN TÜM İNSAN TOPLULUKLARI İÇİN AYNI OLDUĞUNU YANİ TEK VE MUTLAK BİR DOĞRU OLDUĞUNU SAVUNAN MUTLAK AHLAK ANLAYIŞININ KARŞISINDA OLAN GÖRECELİ AHLAK TEORİSİNE GÖRE, DOĞRU FARKLI KÜLTÜRLERE, TOPLUMLARA, ZAMANLARA VE HATTA KİŞİLERE GÖRE DEĞİŞEBİLİR. BAŞKA BİR DEYİŞLE, 'DOĞRU', 'YANLIŞ', 'İYİ' VE 'KÖTÜ' GİBİ AHLAKİ DEĞERLENDİRMELER BİREY, GRUP VE TOPLUMSAL KÜLTÜRE GÖRE DEĞİŞİR. DOLAYISIYLA DAVRANIŞA AHLAKİ STANDARTLAR KOYMAK DOĞRU DEĞİLDİR.

SORU: GÖRECELİLİK TEORİSİNE YAPILAN İTİRAZDA DİKKATE ALINMASI GEREKEN NOKTA NEDİR?

CEVAP: GÖRECELİLİK TEORİSİNE İTİRAZIN AHLAKIN SADECE KÜLTÜREL DEĞERLERİ DEĞİL İNSANİ DEĞERLERİ DİKKATE ALMASI GEREKTİĞİ NOKTASINDA YAPILMASI GEREKİR.

SORU: HAKLAR TEORİSİ GENEL OLARAK NELERİ İÇERMEKTEDİR?

CEVAP: HAKLAR TEORİSİ GENEL OLARAK BÜTÜN KİŞİ VE GRUPLARA YÖNELİK BELLİ TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN KORUNMASIYLA TUTARLI KARAR VE DAVRANIŞLARI İÇERMEKTEDİR.

SORU: HAKLAR TEORİSİ HANGİ ANLAYIŞA DAYANMAKTADIR?

CEVAP: HAKLAR TEORİSİ, 13. YÜZYILDA YAŞAMIŞ KATOLİK DÜŞÜNÜR AQUİNO'LU THOMAS'IN ÖNCÜSÜ OLDUĞU TEMELDE AKILCI OLAN DOĞAL YASA KURAMI OLARAK BİLİNE ANLAYIŞA DAYANIR.

SORU: HAKLAR KAÇ GRUBA AYRILIR?

CEVAP: ÜÇ GRUBA AYRILIR: • AHLAKİ HAKLAR • YASAL HAKLAR • ÖZEL HAKLAR

SORU: BAŞKALARINA DEVREDİLMİYEN DOĞAL HAKLAR OLARAK GÖRÜLEN VE KİŞİLERİN SAHİP ÇIKMASI VE SAYGI GÖSTERMESİ GEREKEN TEMEL HAKLAR NELERDİR?

CEVAP: 1. YAŞAMA VE GÜVENLİK 2. DOĞRULUK 3. GİZLİLİK 4. VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ 5. ÖZEL MÜLKİYET

SORU: OBJEKTİF DEĞER TEORİSİNİ KABUL ETMEYEN KAVRAM HANGİSİDİR?

CEVAP: OBJEKTİF DEĞER TEORİSİNİ KABUL ETMEYEN KAVRAM GÖRECELİLİKTİR. NEDEN OLARAK DA; AHLAKİ DEĞERLERİN İNSAN ZİHNİNİN ÜRÜNÜ OLDUĞU, DOLAYISIYLA FARKLI ZAMAN, MEKÂN VE TOPLUMLARDA DEĞİŞMEYEN VE KİŞİLERE SORUMLULUK YÜKLEYEN AHLAKİ DEĞERLERDEN SÖZ EDİLEMeyeCEĞİ BELİRTİLMEKTEDİR. BÖYLECE BÜTÜN İNSANLARI BAĞLAYICI TEMEL PRENSİPLERİ OLAN KURAL KOYUCU (NORMATİF) AHLAK SİSTEMLERİ KURMAK DA MÜMKÜN DEĞİLDİR.

SORU:

Ahlak felsefesi nedir?

CEVAP:

Ahlak felsefesi, ahlak denilen fenomen üzerinde düşünme, ahlak üzerine felsefe yapmadır. Bu tanım gereği ahlak filozofların üzerinde düşünmesiyle var olmuş şeklinde algılanmaktadır.

SORU:

Ahlak nedir?

CEVAP:

Ahlak, bireysel ve toplumsal olarak doğrular ve yanlışlar belirleyen sosyal süreçlerdeki kurallar, değerler ve inançlarla ilgilidir.

SORU:

Etik nedir?

CEVAP:

Etik, doğru ve yanlışları belirlemeye yarayan kural ve ilkelerin sebeplerini açıklamaya ilişkin uygulamalar ve ahlak çalışmalarıyla ilgilidir.

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

SORU:

Ahlakın düşünme türleri nelerdir?

CEVAP:

1. TANIMLAYICI İNCELEME
2. NORMATİF DÜŞÜNME
3. META-ETİK DÜŞÜNME

SORU:

Tanımlayıcı inceleme nedir?

CEVAP:

Tanımlayıcı inceleme: Ahlakın tarihsel ya da bilimsel incelemeleridir. Burada amaç, ahlak olgusunu açıklamak ya da ahlaki/etik sorularla beraber bir insan doğası teorisi oluşturmaktır.

SORU:

Normatif düşünme nedir?

CEVAP:

Normatif düşünme: Bu düşünme şekli neyin doğru, iyi, yükümlülük olduğunu sorar. Dolayısıyla 'daima doğruyu söyle', 'birine zarar vermek her zaman yanlıştır', şeklindeki normatif yargılar ileri sürme ve bu yargılar için nedenler göstermeye çalışır.

SORU:

Meta-etik düşünme nedir?

CEVAP:

Meta-etik (kavramsal) düşünme: Bu düşünce tarihsel inceleme ve normatif yargılamaları benimsemez. Kavramsal bilgi kuramsal bir yaklaşımla şu soruları sorar: Ahlaki olarak iyi ve doğru ifadelerin anlamı ve işlevi nedir? Ahlaki yargılar ya da değerler nasıl oluşturulur ya da doğrulanır? Ahlaki olan veya olmayan arasındaki fark nedir?

SORU:

Ahlak, hangi iki görüş teorisiyle şekillendirilir?

CEVAP:

Batılı tarzda genel olarak normatif ve normatif olmayan ahlak teorileri olarak iki görüş tarafından yönlendirilip belirlendiği söylenebilir. Bunlardan birinci grup normatif ahlak teorileri ikinci grup ise normatif olmayan ahlak teorileridir

SORU:

Normatif ahlak türleri nelerdir?

CEVAP:

Normatif ahlak üçe ayrılmaktadır:

1. Sonuçsalci ahlak (teleolojik ahlak)
2. Ödev ahlakı (deontolojik ahlak)
3. Erdem ahlakı

SORU:

Teolojik ahlak türleri nelerdir?

CEVAP:

- EGOİZİM
- FAYDACILIK

SORU:

Egoizm nedir?

CEVAP:

Egoizm, herhangi bir bireyin, başkalarına karşı ne yükümlülüğe mecbur, ne de bir fedakârlığa katlanmak zorunda olmadığını öne sürerek davranışların ancak bireyin kendisi için en yüksek iyiye izin vermesi durumunda gösterilmesi gerektiği düşüncesini kabul etmiştir.

SORU:

Hedonizmin temelinde ne vardır?

CEVAP:

Hedonizmin temelinde, 'hayatın en önemli değeri haz ve zevk almaktır ve ideal yaşama ancak bu şekilde ulaşılır' fikri vardır

SORU:

Faydacılık teorisinin maruz kaldığı eleştiriler nelerdir?

CEVAP:

Bu eleştirilerden birincisi, faydacılığın gerçekten işleyen bir teori olup olmadığının sorgulanması gerekliliğine ilişkindir. Bu bakış açısına göre, bazı önemli durumlarda davranışın sonuçlarını tahmin edemeyebiliriz yani davranışın fayda ve değeri hesaplanamayabilir. Diğer bir eleştiri ise faydacılığın adil olmadığıyla ilgilidir. Çünkü faydacılık toplam fayda ile ilgilenmekte ancak bu faydanın nasıl dağıtılacağıyla hiçbir şekilde ilgilenmemektedir

SORU:

Deontolojik teoriler nelerdir?

CEVAP:

- KANT AHLAKI
- HAKLAR TEORİSİ
- ADALET TEORİSİ

SORU:

Kant açısından bir davranışın ahlaki olması için o davranışın sahip olması gereken prensipleri nelerdir?

CEVAP:

- EVRENSELLEŞTİRİLEBİLİRLİK VE TERSİNE ÇEVİRİLİR OLMASI
- BAŞKA VARLIKLARA SAYGI DUYULMASI
- KENDİ YETENEKLERİNİ BAŞKALARININ YARARINA GELİŞTİRMEK

SORU:

Haklar kaç grupta incelenebilir?

CEVAP:

- YASAL HAKLAR
- AHLAKİ HAKLAR
- ÖZEL HAKLAR
- GENEL HAKLAR

SORU:

Başkalarına devredilemeyen ve doğal haklar olarak görülen temel haklar nelerdir?

CEVAP:

- YAŞAMA VE GÜVENLİK
- DOĞRULUK
- GİZLİLİK
- VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ
- ÖZEL MÜLKİYET

SORU:

Adalet teorisine göre adalet türleri nelerdir?

CEVAP:

- DAĞITIM ADALETİ
- KISAS ADALETİ
- TELAFİ ADALETİ

SORU:

Erdem ahlakının avantajı nedir?

CEVAP:

Erdem ahlakının avantajı, sonuçsalci ve deontolojik teorilerin her durumda kullandıkları doğrunun ne olduğuna (Doğru nedir?) yönelik karar verme çabalarındaki karmaşık süreçlere girmemesidir. Diğer taraftan her iki teoride de ahlaki bir ikilemle karşılaştığında çoğunlukla mutlak ve birbirinin zıddı olan örnekler ortaya koyulmasına karşın, erdem ahlakı böyle bir ahlaki ikilem durumunda pratik zekânın önemini vurgular. Böylece profesyonel karar verme yeteneğini olumsuz etkileyecek baskılara karşı durmak için genel karakter yeterliliği sağlamış olur.

SORU:

Normatif olmayan ahlak teorileri nelerdir?

CEVAP:

- TANIMLAYICI AHLAK (OBJEKTİVİZM - GÖRECİLİK)
- META AHLAK (İDRAKCİLİK - SEZGİCİLİK)

ÜNİTE 4: İŞLETMELERDE AHLAKİ KARAR ALMA VE ETİK LİDERLİK

GİRİŞ

İşletmelerin doğası ve sosyal sorumluluğuyla ilgili üç farklı görüşe dayanmaktadır:

- **İşletmelerin vicdanı yoktur** ve kişiliği olmayan kurumlardır, sadece hissedarlarına karşı sorumludurlar. Bu görüş, "işletmelerin öncelikli görevi kâr elde etmektir, etik sorumlulukla hareket etmek değildir" temeline dayanır. İşletme etiğinin çerçevesi için önemlidir, çünkü işletmelerin kişiliği olmayan varlık" olarak tanımlanması, kuruma etik mesuliyet ve sorumluluğun bir katkı sağlamayacağını iddia eder.
- İkinci görüşe göre **işletmeler bireylere benzer**. İşletmelerin vicdanı vardır ve etkilenenleriyle ilişkilerinde bir etik kurumu gibi davranır. İşletme davranışı bu nedenle tıpkı bireylerin davranışı gibi etik standartlara göre geliştirilmelidir. İşletmeler amaçlara yönelik hareket eder ve bu nedenle hareketlerinin etik açıdan hesabını vermelidir. Yine bu bakış açısına göre işletmelerin sadece yasal ya da etik açıdan hareketlerinden sorumlu değildir. Aynı zamanda sosyal sorumlu davranması gerekir ve "iyi vatandaş" olmalıdırlar.
- Üçüncü bakış açısı ise işletmeleri **bir ekonomik ve sosyal etkilenen** olarak açıklamaktadır. Bu bakış açısı karşıt görüşlerle uzlaşmaya çalışır. İşletme ile hizmet götürdüğü kurumlar arasında ilişkinin doğasının bir pragmatik değerlendirmesi üzerine odaklanır.

BİR SOSYAL VE EKONOMİK ETKİLENEN OLARAK İŞLETME

Etkilenenler bakış açısı kar amaçlı kurumları yasal bir varlık ve bireylerin ve grupların iş birliği olarak görür. İşletme lideri ve üst düzey yöneticileri, sermayedarların ve işletme sahiplerinin karlarını maksimize etmek için kiralananlardır. Ancak bunu başarmak için çeşitli etkilenenlerin (çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler, hükümet kurumları) beklentilerini, haklarını ve taleplerini karşılamak zorundadır. Bu bakış açısına göre, işletmenin temel yükümlülüğünü, işletme sahiplerinin ekonomik beklentilerini karşılamaktır. Ancak hayatta kalmak ve başarılı olmak için iç ve dış etkilenenlerin yasal, sosyal, politik ve çevresel taleplerini cevaplamak zorundadır. İkinci görüşün aksine, işletmeler bireylere benzemez çünkü işletmeler bireylerden fazla yaşar ve gelecek nesli de planlarına katarlar. Bu nedenle işletmelerin çıkarları, bireylerinkiyle

benzer değildir. İşletmelerin vicdan sahibi olması olası bir metafor değildir ancak bu görüş “işletmelerin hissedarlar teorisinin önemli bir parçası olan etkilenenlerine karşı sosyal ve etik olduğu kadar yasal ve ekonomik davranmak zorundadır” anlamına gelmektedir. Etkilenenler analizi sosyal sözleşmeler ve “sözleşmeye dayanan etiği” temel alır. Yani işletmelerin karşılıklı güvene dayanan ilişkilerle yaşamını sürdürmek ve kâr elde etmek için yasal, ekonomik ve çevresel olduğu kadar sosyal ve etik yükümlülükleri vardır. Topluma, ev sahibi ülkeye ya da çeşitli çıkar gruplarına karşı sosyal sorumlulukla davranmak, işletmelerin ekonomik olmayan önemli bir yükümlülüğüdür. İşletmeler sosyal ve etik açıdan çalışanlarına karşı güvenli ve sağlıklı bir iş ortamı sağlamakla yükümlüdür. İşletmeler aynı zamanda performansı ölçüt alan dürüst ve eşit ücretlendirme sistemi kurmak zorundadır. Buna ilaveten müşterilerini hizmetleriyle ürünlerin içeriğiyle ilgili doğru bir şekilde bilgilendirmek, güvenli hizmet ve ürün sunmak zorundadır.

İŞLETME VE LİDER İÇİN PRAGMATİK PRENSİPLER

İşletmeler gerçek anlamda “yapması gerekenler ve yapabileceklerini belirtmeyi” ve “minimum etik” standardı kriterlerine göre etik olmalıdır. “Yapması gerekenleri ve yapabileceklerini belirtme”, eğer maliyetler müşterilerin talebini kesecekse işletmelerin güvenli ürünler üretmesini etik açıdan gerektirmez anlamındadır, müşteriler ürünün güvenliğine karşı fiyatını da değerlendirir. Eğer satamayacaksa neden işletmelerden güvenli ürünler üretmesi talep edilir ya da beklenir? İşletmeler, “yapabileceklerini” yapmalıdır. “Minimum etik” standardına göre işletmeler diğerlerini olası zamandan koruma faaliyetleri konusunda taahhüt etmeli, ürünü ya da hizmeti üretmemelidir. En azından işletmeler belli standartlara göre satacağı güvenli ürünleri tasarlamalı, üretmeli, dağıtmalı ve satmalıdır. Keith Davis’e göre işletmelerin ve liderin sosyal sorumluluğu sosyal güç ve “eğer işletmeler güce sahip olduklarında sadece kurulan ilişkiler işletmelerin aynı zamanda bu alanlarda hareketlerinden dolayı sorumlu tutulmalarını zorunlu kılacağı” görüşüne dayanır. Davis işletme profesyonellerinin sosyal sorumlu olmak için izlemesi gereken beş geniş ilke ya da yükümlülük önermiştir:

- İşletmeler “toplumun kaynaklarının vekili” gibi bir sosyal role sahiptir. Toplum, kaynaklarını kullanmaları için işletmelere emanet etmesi için işletmeler sadece işletme sahipleri, müşteriler ve sendikanın değil tüm etkilenenlerinin çıkarlarına hizmet etmek zorundadır.
- İşletmeler, toplumdan aldıkları girdilerin açık bir makbuzunu ve kamuoyuna faaliyetleriyle

ilgili açık bilgilendirme ile yani iki açık sistem gibi faaliyet göstermelidir.

- Faaliyetlerin, ürünün ya da hizmetin kârlılığı kadar sosyal maliyeti, üretime devam edilip edilmeyeceği kararı için göz önünde bulundurulmalı ve hesaplanmalıdır. Teknik ve ekonomik kriterler, işletmenin üretime devam etme kararından önce işletme faaliyetlerini, ürünleri ya da hizmetlerinin sosyal etkileriyle desteklenmelidir.
- İşletme içi faaliyetlerin, ürünün ve hizmetin sosyal maliyeti, tüketicinin tüketiminin toplum üzerindeki etkilerini ödeyecek şekilde ücretlendirilmelidir.
- İşletmeler, temel sosyal beklentileri içeren etkinliği için bir birey gibi yükümlülükleri vardır.

Bu beş ilke, işletmenin etkilenenleriyle olan ilişkilerinin etik temelini yaratmak ve gözden geçirmek için bir yapı sağlar.

İşletme içi faaliyetlerin, ürünün ve hizmetin sosyal maliyeti, tüketicinin tüketiminin toplum üzerindeki işletmeler için etkilenenler görüşü, işletmelerin sosyal ve etik sorumluluklarını anlamada artan bir şekilde kullanılan bir yaklaşım haline gelmiştir. Ancak aynı zamanda bu görüş eleştirilmektedir. Bazı tartışmalar liderlerle ilgilidir, ekonomik temelli ve kârları maksimize etmeye odaklanma temellidir. Bir başka eleştiri konusu bu görüşün, işletmelerin sosyal sorumluluğu için güvenilir bir teorik temele sahip olmamasıdır.

İŞLETME STRATEJİSİ, LİDERLİK VE AHLAK SORUMLULUĞU

Etik analistleri için stratejinin anlamı yapı, kültür, lider ve kontrol sistemleri arasındaki organizasyonel ve kavramsal ilişkinin, işletme çalışanlarının hareket ve davranışlarının etiğe uygunluğunu nasıl etkilediğidir. Burada tartışılan, tasarlanan ve kararlaştırılan stratejinin, aşağıdaki yollarla işletme faaliyetlerinin etik ve meşruiyetine etkileridir:

- Strateji, işletme faaliyetlerinin tüm yönetsel yönlerini belirler. Yatırım stratejisi örneğin, müşteri tatmini ya da ürün kalitesinin üzerindeki eşsiz büyümeyi vurgulayabilir. Liderleri geliştirecek teknik unsurları vurgulayabilir. Ya da genel bir strateji, işletmenin faaliyetlerini, sosyal konulara, çalışanların haklarına ya da diğer paydaşların gerekliliklerine doğru yönlendirebilir.
- Strateji, liderin değerlerinin ve ödüllendirme faaliyetlerinin denetimini vurgular. Bu yolla strateji, yönetim için etik açıdan neyin önemli olduğunu yansıtır.
- Strateji, işletme faaliyetlerinin yönünü ve niteliğini belirler. Kârlılığı vurgulayan bir strateji, müşterilerin beklentilerini ve güvenliğini ya da yenilikçi fikirleri göz ardı

eden bir nitelik oluşturabilir. Bunun yanında organizasyonel ödüllendirme ve denetim sistemleri sıklıkla, geniş stratejik yönelimin niteliğini ve neyi vurguladığını yansıtır. İnsan kaynakları geliştirme giderlerindeki elde edilecek faydaları vurgulamak, donatılmış, gerçekçi olmayan harekete geçme ve özel aktarım sistemlerinin varlığının bir göstergesidir.

İşletmeler, stratejileri en az dört düzeyde belirler: Yatırım, firma, işletme ve fonksiyonel. Yatırım stratejisi, en geniş düzeydir. İşletmenin toplumdaki rolünü, işletmenin gelecekte paydaşlar tarafından nasıl algılanacağını tanımlar, işletmenin prensiplerini ve değerlerini ortaya koyar ve işletmenin varlık sebebini gösterir. Firma stratejisi, işletmenin amaçlarını, hedeflerini, politika ve planlarının odaklandığı iş alanlarını belirler. İşletme stratejisi, firma stratejisindeki ayrıntılandırılmış amaç ve hedefleri, özel işletme faaliyetleri için dönüştürür. Fonksiyonel strateji, işletme stratejisini, pazarlama, ar-ge, üretim, satış ve diğer fonksiyonel alanlara göre ayrıntılandırır.

Stratejik sosyal ve ahlak sorumluluk yönelimleriyle ilgili uygulamalar ve yönetimi, böylesi faaliyetlerin belirlenmesi ve ekonomik olaylara göre ölçülmesi daha zor olması nedeniyle zor konulardır. Stratejik yönetim süreci 1) amaçların belirlenmesi, 2) stratejilerin oluşturulması, 3) stratejilerin uygulanması, 3) stratejilerin denetimi, 5) strateji geliştirme 6) çevrenin analiz edilmesini içerir.

İŞLETME YAPISI VE LİDERİN ETİK SORUMLULUĞU

Stratejiler belirlendikten sonra uygun organizasyonel yapı oluşturulmalı ve uygulamalarla uyumlaştıracak şekilde harekete geçirilmelidir. Büyük işletmelerdeki liderler, kişisel etik değerleriyle işletmenin beklentilerini uyumlaştıranın pek çok nedenini ortaya atmaktadırlar:

- Merkezleşmemiş bir yapı ile merkez politika ve prosedürleri arasında az ya da hiç koordinasyon olmaması, artan kâr elde etme baskıları söz konusu olduğunda etiğe uygun olmayan davranışlar için bir iklimi teşvik etmektedir.
- Gerçekçi olmayan kısa dönemli ve alt seviyelerdeki kâr payları, çalışanlar üzerindeki etiğe uygun olmayan faaliyetleri kabul etme baskılarını artırır.
- Çok sayıdaki finansal teşvik yönelimleri üzerindeki aşırı baskılar, olası kararların kısa yolunu cesaretlendirir.

Etiğe uygun olmayan organizasyonel ve iş birimleri kültürü, yasa dışı ve etiğe uygun olmayan hareketlere göz yumulan bir çevre yaratır.

LİDERLER, DENETİM SİSTEMLERİ VE ETİK SORUMLULUK

Yatırım ve işletme stratejileri aynı zamanda, işletmede çalışan yönetici ve profesyoneller kadar yapıların tipi ve denetim sistemleri uygulamalarını da etkileyebilir. Strateji, yapı, çalışanlar ve işletme sistemlerinin ahlaki yönelimleri üzerinde tartışmalarda: Kısa dönem, çalışanların harcamalarıyla, paydaşların çıkarları ve korumayı göz ardı eden müşteri hizmetleri üzerinde kâr elde etmenin her türlü yolunun benimsenmesini vurgulayan stratejileri destekleyen işletmelerde ahlaka uygun olmayan davranışların yer edinmesi teşvik edilir.

İŞLETMELERDE LİDERLİK, KÜLTÜR VE ETİK SORUMLULUK

Yüksek düzeyli etik değerler işletmeleri tutan ruhu, kültür, amaçlar, ikincil amaçlar, sermayeye çalışanların katılımı ya da liderlik değildir, niyettir. Liderlik tarzının etiğe uygun ya da uygun olmayan kültüre ve yönelimlerine olan etkilerine işletme liderliğinin doğasıyla ilgili genellemelerle başlanabilir:

- İzleyiciler olmadan, lider olamaz. Liderlik, bazı açılardan izleyicilerin bir fonksiyonudur. Gerçekte alt seviyedeki pek çok çalışan, faaliyetleri yoluyla işletmenin vicdanını şekillendirir.
- Bir kişi, bu lider de olsa, işletmedeki tek etik örnek olamaz. Liderin etik niteliği ve örnekleri oluşturmasına rağmen, izleyiciler ahlaki çevreyi zenginleştirmek için ahlaki liderliği paylaşmak zorundadır.
- Tek ya da en iyi ahlaki liderlik ya da yönetim tarzı yoktur. İzleyiciler açısından etik liderliğin iki modelinden söz edilebilir. Bunlardan ilki bir süreklilik ve ikincisi de üç "hareket" tarzındaki liderlik olarak karakterize edilmiştir. Her iki modelde de organizasyonlarda etik liderliğinin nasıl geliştirilebileceğini gösterme amaçlanmıştır.

Güçlü örgüt kültürü aşağıdaki özelliklere sahiptir: 1) geniş bir şekilde paylaşılan bir felsefeye sahip olma, 2) insanların önemli değerleri, 3) işletmenin başarısında sembolize edilen kahramanların varlığı 4) biz ve birlik ruhunu geliştirmek için gereken paylaşma ve taşıma fırsatları yaratan tören gelenekleri.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

İşletme etiğinde önemli olan faydacılık temelli görüş hangisidir?

CEVAP:

İşletmelerin kişiliği yoktur, kâr amaçlı kurumlardır" görüşü, "işletmelerin öncelikli görevi kâr elde etmektir, etik sorumlulukla hareket etmek değildir" temeline dayanır. Bu görüş, işletme etiğinin çerçevesi için önemlidir çünkü işletmelerin kişiliği olmayan varlık

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

olarak tanımlanması, kuruma etik mesuliyet ve sorumluluğun bir katkı sağlamayacağını iddia eder. Faydacılık temelli bu görüş, işletmelerin geniş kesimi için en iyi sağladığını varsayar.

SORU:

Adam Smith işletmeleri ne tür kurumlar olarak tanımlar?

CEVAP:

İşletmeler kişisel çıkarları ve sahiplerinin ekonomik beklentilerini karşılayan etik dışı kurumlardır.

SORU:

Milton Friedman'a göre işletmelerin sosyal sorumluluğu nedir?

CEVAP:

Ona göre işletmelerin sadece bir sosyal sorumluluğu vardır. O da kaynaklarını, karlarını artırmak için kaynaklarını ve faaliyetlerini tasarlamak olduğu kadar oyunu kurallarına göre oynamaktır. Oyunun kuralları ise müdahale ve sahtekarlık olmaksızın açık ve özgür rekabettir.

SORU:

İşletmeler bireylere hangi yönden benzemezler?

CEVAP:

İşletmeler bireylere benzemez çünkü işletmeler bireylerden fazla yaşar ve gelecek nesili de planlarına katarlar. Bu nedenle işletmelerin çıkarları, bireylerinkiyle benzer değildir. İşletmelerin vicdan sahibi olması olası bir metafor değildir ancak bu görüş, işletmelerin hissedarlar teorisinin önemli bir parçası olan etkilenenlerine karşı sosyal ve etik olduğu kadar yasal ve ekonomik davranmak zorundadır, anlamına gelmektedir.

SORU:

"Sorumluluğun kati yasası" ifadesi ne anlama gelir?

CEVAP:

Keith Davis'e göre işletmelerin ve liderin sosyal sorumluluğu sosyal güç ve "eğer işletmeler güce sahip olduklarında sadece kurulan ilişkiler işletmelerin aynı zamanda bu alanlarda hareketlerinden dolayı sorumlu tutulmalarını zorunlu kılacağı" görüşüne dayanır. Bu bakış açısı "sorumluluğun kati yasası" olarak da adlandırılmaktadır.

SORU:

İşletmelerin "toplumun kaynaklarının vekili" olması ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

İşletmeler "toplumun kaynaklarının vekili" gibi bir sosyal role sahiptir. Toplum, kaynaklarını kullanmaları için işletmelere emanet etmesi için işletmeler sadece işletme sahipleri, müşteriler ve sendikanın değil tüm etkilenenlerinin çıkarlarına hizmet etmek zorundadır.

SORU:

İşletmeler için etkilenenler görüşü niçin eleştirilmektedir?

CEVAP:

İşletmeler için etkilenenler görüşü, işletmelerin sosyal ve etik sorumluluklarını anlamada artan bir şekilde kullanılan bir yaklaşım haline gelmiştir. Ancak aynı zamanda bu görüş eleştirilmektedir. Bazı tartışmalar liderlerle ilgilidir, ekonomik temelli ve kârları maksimize etmeye odaklanma temellidir. Bir başka eleştiri konusu bu görüşün, işletmelerin sosyal sorumluluğu için güvenilir bir teorik temele sahip olmamasıdır.

SORU:

Yönetim literatüründe "yapı stratejiyi izler" prensibi ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Yönetim literatüründe "yapı stratejiyi izler" kabul edilmiş bir organizasyon prensibidir. Bir işletmenin yapısı, yönetsel bağlılık teorisine göre, stratejisi ile uyumlu olmalıdır. Eğer işletme uyumlu ve rekabete karşı etkin faaliyet göstermek istiyorsa örgüt kültürü, etik sorumluluğunu izler ve stratejiden de etkilenir. İşletme liderleri stratejiyi oluşturmaktan ve stratejiyi açıkça ifade etmekten sorumludur.

SORU:

Stratejinin dört düzeyi nelerdir?

CEVAP:

İşletmeler, stratejileri en az dört düzeyde belirler: Yatırım, firma, işletme ve fonksiyonel.

SORU:

Yatırım stratejisi neyi ifade eder?

CEVAP:

Yatırım stratejisi, en geniş düzeydir. İşletmenin toplumdaki rolünü, işletmenin gelecekte paydaşlar tarafından nasıl algılanacağını tanımlar, işletmenin prensiplerini ve değerlerini ortaya koyar ve işletmenin varlık sebebini gösterir.

SORU:

Firma stratejisi neyi belirler?

CEVAP:

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Firma stratejisi, işletmenin amaçlarını, hedeflerini, politika ve planlarının odaklandığı iş alanlarını belirler.

SORU:

İşletme stratejisinin işlevi nedir?

CEVAP:

İşletme stratejisi, firma stratejisindeki ayrıntılandırılmış amaç ve hedefleri, özel işletme faaliyetleri için dönüştürür.

SORU:

Fonksiyonel stratejinin işlevi nedir?

CEVAP:

Fonksiyonel strateji, işletme stratejisini, pazarlama, ar-ge, üretim, satış ve diğer fonksiyonel alanlara göre ayrıntılandırır.

SORU:

Stratejik yönetim süreci hangi aşamaları içerir?

CEVAP:

Stratejik yönetim süreci 1) amaçların belirlenmesi, 2) stratejilerin oluşturulması, 3) stratejilerin uygulanması, 3) stratejilerin denetimi, 5) strateji geliştirme 6) çevrenin analiz edilmesini içerir.

SORU:

Amaçların belirlenmesi aşamasında ne yapılması gerekir?

CEVAP:

Amaçların belirlenmesi aşamasında, etik ve sosyal sorumluluk konuları ve öncelikleri üst yönetim tarafından belirlenmesi ve taktik planların hazırlanması gerekir.

SORU:

Sosyal dinleyici kavramı hangi amaçla geliştirilmiştir?

CEVAP:

Sosyal dinleyici kavramı, 1970'lerde, işletmelerin sosyal sorumluluk performansını takip etmelerinin bir yolu olarak geliştirilmiştir.

SORU:

John Naisbitt'in "Megatrendler" adlı kitabı ve Alan Toffler'in "Gelecek Şoku" adlı kitabı hangi konular üzerinde durmuştur?

CEVAP:

John Naisbitt'in "Megatrendler" adlı kitabı ve Alan Toffler'in "Gelecek Şoku" adlı kitabı, çevresel konuları taramış, gözlemlemiş ve tahmin etmiş, işletmeler ve bireyler üzerindeki olası etkileri üzerinde durmuştur.

SORU:

İşletmeler nasıl bir düzende yapılarak yönetilir?

CEVAP:

Pek çok büyük işletme hiyerarşik düzende yapılarak yönetilir. Hiyerarşi, paydaşlardan, yönetim kuruluna, üst yöneticiden üst düzey başkanlara ve fonksiyonel yöneticiler ile bu yöneticilere rapor veren çalışanlara kadar uzanır. Paydaşlar, işletmenin iç çevresini oluşturmamasına rağmen, işletmenin yapısı ve liderin politika oluşturma sürecinde, çıkarlarının gözetilmesi gerekliliği nedeniyle bu çalışmada yer almaktadır.

SORU:

Manipülasyon liderlik biçiminin işleyişi nasıldır?

CEVAP:

Manipülasyon liderlik biçimi, liderliği etik çerçevesi dışında gören, Machivellian etik üzerine oturmuştur. Bu nedenle son hak, ulaşılması beklenen amacı ifade etmektedir. Bu yaklaşımda etik liderlik tarzı egoisttir ve temel olarak ekonomik olma ile motive edilmiştir. Güven ve ilişkilerin oluşturma ilgilerine ve kaliteden yoksundur. Kısa dönemli amaçlara odaklanmıştır.

SORU:

Örgüt kültürü nasıl belirlenir?

CEVAP:

Örgüt kültürü gözlemleyerek kültürdeki insanlarla ilişki kurarak, onları dinleyerek ve aşağıdaki yolları izleyerek belirlenmeye çalışılabilir:

- Fiziksel şartlar üzerinde çalışmak
- İşletmenin kendi kültürü ile ilgili söylediklerini okumak
- İşletmenin farklılıkları nasıl karşıladığını değerlendirmek ve gözlemlemek
- Çalışanların zamanını nasıl kullandığını gözlemlemek
- Kariyer geliştirme aşamalarını anlamak
- Görevlerdeki ve özellikle de orta kademe yöneticilerinin uzmanlık derecesini belirlemek
- Hikaye ve anekdotları gözlemlemek

ÜNİTE 5: ÖRGÜTLERDE ETİK KAVRAMININ ÖNEMİ

ÖRGÜTLERDE ETİK KAVRAMININ ÖNEMİ

İş ahlakı, iş dünyasındaki mal ve hizmet üretim, satış ve tüketim sürecindeki doğruları ve yanlışları ifade eder. Neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusu ahlaki bir konudur. İş dünyasında doğru davranışlar ve eylemler olacağı gibi, yanlış davranışlar ve eylemler de bulunmaktadır.

İş ahlakı; işletmeler arasındaki ilişkiler, işletme yöneticileri ile çalışanları arasındaki ilişkiler, işletme çalışanlarının kendi aralarındaki ilişkiler, işletme ile müşterileri arasındaki ilişkiler, işletme ile tedarikçiler

arasındaki ilişkiler, işletme ile kamu yönetimleri arasındaki ilişkiler, işletme ile çevresel faktörler arasındaki ilişkiler ve işletme ile diğer kuruluşlar arasındaki ilişkileri kapsamaktadır.

İşletme etiği kavramı çerçevesinde geliştirilen görüşlerin önemli bir bölümünün hareket noktası işletmelerin günümüz toplumlarında özel bir ahlaki sorumluluğu olduğunun kabul edilmesidir. Bu kabulün dayanağı, işletmelerin toplumdaki ayrıcalıklı konum ve etkinliğidir.

Büyük işletmeler sahip oldukları etki alanlarına göre; ekonomik güç, sosyal ve kültürel güç, teknolojik güç, politik güç, fiziki çevre üzerindeki güç ve birey üzerindeki güç olmak üzere altı boyutta incelenebilirler.

İşletmelerin etik davranışları, sahip oldukları etkiyi ve gücü nasıl kullandıklarına bağlıdır. İşletmeler etki ve güçlerini kazanç amaçlı kullanırken, toplumsal amaçlar doğrultusunda ne yönde hareket ettikleri de önemlidir.

ETİK DIŞI ÖRGÜTLER

Günümüzde işletmelerin var olabilmeleri ve yaşamlarını sürdürebilmeleri için ön koşullardan biri olarak, değerlere dayalı davranış biçimlerini benimsemeleri gerekmektedir. İşletmelerin uluslararası iş standartlarına uyum sağlayabilmelerinde ve rekabet edebilmelerinde; yenilikçi olmaları, topluma karşı sosyal sorumluluk üstlenmeleri ve etik değerleri benimsemeleri hem bir zorunluluk hem de bir gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır.

Etiksel analiz, gelişmiş güzel bir süreçten çok, gerçek veya ahlaki konu hakkında sistematik sebep bulma sürecidir. Yapılan davranışın etik veya etik olmadığı hakkındaki bilgiyi sebepleri verecektir. Etik bir örgütün parçası olmak isteyen kimseler, öncelikle, şirketin etik karakterinden haberdar olmalıdır.

Ekonomik çıkarlar nedeniyle etik olmayan davranışları destekleyen veya etik davranışlar konusunda çalışanlarını yönlendirmeyen örgütler çalışmak için tercih edilmemelidirler. Çalışanlara yönelik haksız davranışlar, örgütün etiksel yapısını gösterebilir. Çalışanlara, müşterilerine davrandıkları gibi davranmıyorlarsa veya performans değerlendirme standartları adil değilse, örgüt etik olmayabilir.

Bunun yanında, ahlaki konuların ele alınma biçimi hakkında belirli prosedürlerin yokluğu ile çalışanlar ve yöneticiler arasında temel iletişim ağı yok ise, bu durum örgütün etik yönünden riskte olduğunu gösterir. Halka karşı görevlerinin yanında, hissedarlara olan sorumluluklarını bilmeyen ve çalışanların kişisel etiklerini evde bırakacağına inanan örgütler etik olmayan davranışlar sergileyebilirler.

Örgütsel etiğin iş için olan değerini ölçmenin bir yolu, onun eksikliğinin getireceği zarardır. Etiksel problemlerin farkına varamamak hem yasal hem de mali açıdan örgüte zarar verir. Son yıllardaki

örgütsel başarısızlıkların ve önemli iş kayıplarının sebebi etik olmayan olayların uygulanmasıdır. Müşterilerini küçük gören, çalışanlarına adil ve iş yaptığı kişilere dürüst olmayan bir işyeri, hem müşterilerini hem de çalışanları kaybedecektir. İş etiği bireyler gruplar ya da toplumlar tarafından benimsenen kabul edilen ve inanılan davranış kurallarıdır.

Etik dışı örgütlerin 12 temel noktası S:110, Tablo5.1'de belirtilmiştir.

ÖRGÜTLERDE ETİK DAVRANIŞ MODELİ

Bireylerin etik davranışlarını belirleyen değer sistemleri olduğu gibi örgütlerinde etik davranışlarını belirleyen değer sistemleri vardır. Bir örgüt kendine ait ortak bir değer sistemi geliştirir. Ahlak dışı örneklerle sonuçlanan kararları veren örgütler bu davranışlarından sorumludurlar.

Örgütler de bireyler gibi etik gelişimin farklı aşamalarında olabilirler. İlk aşamada hiçbir yasa çiğnenmediği sürece, örgüt istediği gibi davranmaya özgürdür. İkinci aşamada, yol gösterici etik kurallar vardır ve uyup uymamak örgüte aittir. Örgütün etik davranışının üçüncü aşamasında etiksel karar alma süreci ile kurumun karar alma süreci bütünleşir. Kararların doğruluğu etik bir davranış olması ile ispatlanır.

Örgütlerde etik davranış modeli birbirini etkileyebilecek karmaşık yapılardan oluşmaktadır. Bu yapıyı daha iyi ortaya koyabilmek için örgütte etik davranışları belirleyebilecek faktörlerin açıkça ortaya konulmasında yarar vardır. Bireyler karar vericiler olarak etik davranışların merkezi durumundadır. Kişisel özellikler, değerler, ahlak, cinsiyet gibi bireysel faktörler etik davranışları etkiler. Belirli davranışları ödüllendirme ve güçlendirmesi ve diğerlerini cezalandırma bireyler tarafından etik veya etik olmayan davranış olarak algılanmıştır. İnsanlar yaşamda yönetici veya çalışanlar gibi pek çok rol oynarlar. Bu rollerini nasıl oynayacakları da kültür, örgüt ve genel çevresel faktörler tarafından şekillenir.

Etik veya etik - dışı davranışlar kişi - durum etkisinin bir sonucudur. Bu nedenlerle örgütün etik iklimini ve karar vericilerin ahlak prensiplerini tartışmakta yarar görülmektedir.

ÖRGÜT ETİĞİ VE SOSYAL SORUMLULUK

Örgütler yükümlülükleri ve sınırları toplum tarafından belirlenen bir sosyal girişimdir. Bu sınırlar sık sık hem ahlaki olarak hem de kanunlarla yazılı olarak belirlenmektedir.

Sosyal sorumluluk, işletmelerin finansal faaliyetlerinde ve kararlarında insan haklarını dikkate alarak, satıcılar, müşteriler, tüketiciler, çalışanlar, çevre ve toplum için zararlı olabilecek tutum ve davranışlardan kaçınmalarını ifade etmektedir.

İşletmenin sosyal çevresi müşterilerden, diğer şirketlerden, çalışanlardan ve yatırımcılardan oluşmaktadır. Sosyal sorumluluk kavramı farklı konuları dengeleme çabasıdır. Örneğin yatırımcılara karşı sorumlu davranabilmek için, şirketin kârını maksimize etmeye çalışması gerekir. Fakat aynı zamanda müşterilerine güvenilir ürünler sunmak gibi bir sorumluluğu da vardır. Sosyal sorumluluk gönüllü, etik, yasal ve ekonomik sorumlulukları kapsamaktadır. İşletmelerin yasal sorumlulukları uymak zorunda oldukları yasalar tarafından belirlenmektedir. Etik sorumluluklar, yasalar tarafından değil, toplum tarafından işletmelerden yapması beklenen davranış ve aktiviteler olarak tanımlanmaktadır. Gönüllü sorumluluklar toplumun işletmeden istediği etkinliklerdir. Örneğin sanata ve eğitime işletmeler tarafından yapılan mali destekler bu tür sorumlulukların sonucu olarak görülebilir. Toplum işletmelerden bu tür desteklerde bulunmasını bekler, ancak bu tür desteklerde bulunmayan işletmelerin davranışları da etik - dışı olarak nitelendirilmez. Bir işletmenin ekonomik sorumluluğu, işletmeyi devam ettirerek yatırımcıları memnun etmek ve toplumun istek ve gereksinimlerini sağlamaya yönelik olarak mal ve hizmetleri üretmektir. Sonuç olarak işletmelerin çevre, işletme uygulamalarında adalet, insan kaynakları, toplum ve mamul gibi sorumlulukları vardır. Bazı bilim dalları ise sosyal sorumluluk alanlarını ürün, pazarlama uygulamaları, iş gören eğitimi, hayırseverlik, çevre kontrolü, dış ilişkiler, iş gören ilişkileri, azınlık ve kadınların istihdamı, iş gören güvenliği ve sağlığı olarak genişletmiştir.

ÖRGÜTLERİN ÇEŞİTLİ GRUPLARA OLAN ETİK SORUMLULUKLARI

İşletmelerin çeşitli gruplara karşı etik sorumlulukları vardır. Bunlar işletme dışı gruplar (tüketiciler, çevre ve hükümet) ve işletme içi gruplar (hissedarlar ve çalışanlar) olarak iki grupta incelenmektedir. İşletme dışı gruplara karşı etik sorumluluklar aşağıdaki şekilde özetlenebilir. İşletmenin ve yöneticilerin tüketiciye karşı etik sorumluluğu, sözleşmeye dayalı ilişkiyle doğmaktadır ve dört temel sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sorumluluklar;

- Satış sözleşmesinin koşullarına uyumlu olmak,
- Malın özelliklerini taşıması,
- Yalandan kaçınmak ve
- Baskı ve zorlama yapmaktan kaçınmak şeklindedir.

İşletmelerin ve yöneticilerin işletme dışında çevreye karşı sorumlulukları vardır. Gerek işletmenin faaliyet alanı ve kurulacağı yer, gerekse üretim süreci, etik değerlere bağlı olarak çevreye karşı sorumluluğun bilincinde olmalıdır.

İşletmelerin etik sorumluluklarından birisi de hükümetle olan sağlıklı ilişkilerini genişletmeleridir. İşletmeler ve hükümetler bir arada etik olmayan davranışlar konusunda düzenlemeler getirmeye çalışırlar.

İşletme içi gruplara karşı etik sorumluluklar ise şu şekilde özetlenebilir.

Yöneticilerin hissedarlara karşı birincil sorumluluğu kârı arttırmak ve maliyetleri azaltmaktır.

Hissedarların yöneticilerden beklentileri, işletmeye yatırdıkları paranın en iyi şekilde değerlendirilmiş olmasıdır.

Bir işletmede üretimi gerçekleştiren ve işletme asıl gücünü oluşturan, o işletmenin çalışanlarıdır.

İşletmenin ve çalışanların karşılıklı hak ve yükümlülükleri bazı sözleşmelere tabidir. Taraflar arasında yalnız sözleşmeye dayalı düzenlemeler olduğunu ele alan rasyonel örgüt teorisi, temel etik sorumlulukları iki alanda toplamaktadır. Birincisi, çalışanların örgütsel amaç gerçekleştirmesinde gayretli olması ve sadakati olması ikincisi ise, yöneticilerin çalışanlara adil ücret ve çalışma koşullarını sağlamasıdır.

KÜRESELLEŞME VE İŞ ETİĞİ

Küreselleşme ile etik değerler önem kazanmaktadır. Küreselleşme sürecinin, iş etiği ve etiksel ilkeler üzerindeki etkisi üç boyutta ele alınabilir.

- Küreselleşme ile birlikte örgüt psikolojisi konusundaki gelişmeler, hayat standartlarındaki iyileşmeler ve çalışanların beklentilerindeki değişimler, iş koşullarının iyileştirilmesine ve iş etiğine ilişkin önlemleri içeren alternatif anlayışın yükselen bir ivme kazanmasına yol açmıştır.
- Ekonomik ilişkilerde uluslararası etik vizyonun ve ilkelerin gücü hissedilmektedir. İşletmelerin uluslararası ticari ilişkilerini geliştirmelerinde veya bir takım birliklere katılımlarında ya da uluslararası ekonomi piyasasında destek kazanmalarında iş etiği ilkeleri belirleyici bir rol oynamaktadır.
- Küreselleşme ile birlikte, bazı uluslararası uzman kuruluşlar tarafından etik kodlar belirlenmiştir ve kullanılmaktadır.

Bell ve Bryman (2007) tarafından İngiltere ve ABD'deki birçok akademik sosyal araştırma kuruluşunun belirlediği etik kodların içeriği üzerine yapılan bir çalışmada ortaya konulan etik ilkeler; itibar saygı, bilgilendirme, güvenilirlik, kişisel ve örgütsel gizliliğin korunması, dürüstlük ve şeffaflık, araştırma bulgularında yanlış beyan, anlatım ve yönlendirmelerden kaçınılması şeklinde özetlenebilir.

TÜRKİYE'DE İŞ ETİĞİ ARAŞTIRMALARI

Türkiye'de iş etiği konusunda gerçekleştirilen çalışmaların adedi ve niteliği henüz yeterli düzeye

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

ulaşamamıştır. Bu konuya sivil toplum kuruluşlarının ilgisi de çok zayıf kalmıştır.

İş etiği konusunda faaliyetleri olan sivil toplum kuruluşlarından bazıları; TEDMER (Türkiye Etik Değerler Merkezi Vakfı - 2001), İGİAD (İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği - 2003), TÜGİAD (Türkiye Genç İşadamları Derneği - 1986), TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği - 1971) dir. Bir başka kurum Başbakanlığa bağlı olarak faaliyet gösteren Kamu Görevlileri Etik Kurulu'dur. 2004'te oluşturulan bu kurul ile kamu yönetimi de etik konulara önem verdiğinin altını çizmiştir. 2001 yılında bir de üniversite bünyesinde HÜEM (Hacettepe Üniversitesi İşletmecilik Meslek Etiği Uygulama ve Araştırma Merkezi) adıyla bir kurum daha yaşam bulmuştur. Toplumsal Etik Derneği ise, diğerlerine nispeten daha genç bir dernektir.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

İş ahlakı iş yaşamında kimleri kapsar?

CEVAP:

İş ahlakı aşağıdaki gruplar arasındaki ilişkileri içermektedir:

- **İŞLETMELER ARASINDAKİ İLİŞKİLER**
- **İŞLETME YÖNETİCİLERİ İLE ÇALIŞANLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER**
- **İŞLETME ÇALIŞANLARININ KENDİ ARALARINDAKİ İLİŞKİLER**
- **İŞLETME İLE MÜŞTERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER**
- **İŞLETME İLE TEDARİKÇİLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER**
- **İŞLETME İLE KAMU YÖNETİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER**
- **İŞLETME İLE ÇEVRESEL FAKTÖRLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER**
- **İŞLETME İLE DİĞER KURULUŞLAR**

SORU:

Büyük işletmeler sahip oldukları etki alanlarına göre hangi boyutlarda incelenebilir?

CEVAP:

- **EKONOMİK GÜÇ**
- **SOSYAL VE KÜLTÜREL GÜÇ**
- **TEKNOLOJİK GÜÇ**
- **POLİTİK GÜÇ**
- **FİZİKİ ÇEVRE ÜZERİNDEKİ GÜÇ**
- **BİREY ÜZERİNDEKİ GÜÇ**

SORU:

Örgütlerde etik gelişimin aşamaları nelerdir?

CEVAP:

En alt aşama, yasal olmayan davranışların sadece örgüt ile ilgili kısmının incelendiği aşamadır. İkinci aşamada etik kuralları vardır. Ancak bu kuralları sadece yol göstericidir.

Yani uyup uymamak örgüte aittir.

Örgütün etik davranışının üçüncü aşaması etiksel karar alma süreci ile kurumun karar alma sürecinin bütünleşmesi aşamasıdır.

SORU:

Yöneticiler hangi sorumluluk alanlarını dikkate alacak şekilde hareket etmelidirler?

CEVAP:

Yöneticiler daha önce de belirtildiği gibi kişisel yaşam, hissedarlar, sosyal çevre ve toplum gibi sorumluluk alanlarını dikkate alacak şekilde hareket etmelidirler.

SORU:

Karar vericiler olarak kimler etik davranışların merkezi durumundadır?

CEVAP:

Bireyler, karar vericiler olarak etik davranışların merkezi durumundadır.

SORU:

Ne tür bireysel faktörler etik davranışları etkiler?

CEVAP:

Kişisel özellikler, değerler, ahlak, cinsiyet gibi bireysel faktörler etik davranışları etkiler.

SORU:

Etik davranışları etkileyen kültürel öğeler nelerdir?

CEVAP:

- **AİLE**
- **EĞİTİM**
- **DİN**
- **MEDYA/EĞLENCE**

SORU:

Etik davranışlarda örgütsel etkiler nelerdir?

CEVAP:

- Etik Kodlar
- Örgüt Kültürü
- Rol Modelleri
- Sonuçlara Ulaşacak Algılanan Baskı
- Ödüllendirme ve Cezalandırma

SORU:

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Örgütleri yükümlülükleri ve sınırları kim tarafından belirlenir?

CEVAP:

Örgütler yükümlülükleri ve sınırları toplum tarafından belirlenen bir sosyal girişimdir. Bu sınırlar sık sık hem ahlaki olarak hem de kanunlarla yazılı olarak belirlenmektedir

SORU:

İşletmelerin sosyal sorumluluğu ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Sosyal sorumluluk, örgütlerin sosyal çevresindeki gruplara ve bireylere olan davranış biçimi ile ilgilidir. Çünkü örgütler iş dünyasında faaliyetlerini sürdürürken toplumunda menfaatlerini gözetmek durumundadırlar. Buna işletmelerin sosyal sorumluluğu denir.

SORU:

Sosyal sorumluluk kapsamında, işletmelerin finansal faaliyetlerinde ve kararlarında nelere dikkat etmeleri gerekir?

CEVAP:

Sosyal sorumluluk, işletmelerin finansal faaliyetlerinde ve kararlarında insan haklarını dikkate alarak, satıcılar, müşteriler, tüketiciler çalışanlar, çevre ve toplum için zararlı olabilecek tutum ve davranışlardan kaçınmalarını ifade etmektedir.

SORU:

İşletmenin sosyal çevresi kimlerden oluşmaktadır?

CEVAP:

İşletmenin sosyal çevresi müşterilerden, diğer şirketlerden, çalışanlardan ve yatırımcılardan oluşmaktadır.

SORU:

Örgütlerin davranışını şekillendiren etkenler nelerdir?

CEVAP:

Örgütlerin davranışını, yatırımcıların talepleri, aynı ülke veya endüstride bulunan diğer örgütlerin davranışları şekillendirir.

SORU:

Toplumsal işletmeden beklediği gönüllü sorumluluklar nelerdir?

CEVAP:

Gönüllü sorumluluklar toplumun işletmeden istediği etkinliklerdir. İhtiyari sorumluluklardır. Örneğin sanata ve eğitime işletmeler tarafından yapılan mali destekler bu tür sorumlulukların sonucu olarak görülebilir.

SORU:

Örgütlerin işletme içi ve işletme dışı olmak üzere hangi gruplara etik sorumlulukları vardır?

CEVAP:

Bunlar tüketiciler, çevre ve hükümet olmak üzere işletme dışı gruplar. Hissedarlar ve çalışanlar olarakta işletme içi gruplar olarak iki grupta incelenmektedir.

SORU:

İşletme ve yöneticilerin tüketicilere karşı temel görevleri nelerdir?

CEVAP:

İşletmelerin ve yöneticilerin tüketicilere karşı dört temel görevi vardır. Bunlar kısaca şöyledir: Birincisi satış sözleşmesinin koşullarına uyumlu olmaktır. İkinci temel görev, malın özelliklerini taşımasıdır. Üçüncüsü, yalandan kaçınmaktır. Son temel görev, baskı ve zorlama yapmaktan kaçınmaktır.

SORU:

Satış sözleşmesinin kurallarına uyumlu olmak neleri içerir?

CEVAP:

Yani üretilen mal veya hizmetin kaliteli ve önceden belirtilen nitelikleri taşıması gerekir. Bunu belirleyen faktörler ise güvenilirlik, hizmet süresi, garanti sorumluluğu ve üretim güvenliğidir. İkinci faktör olan hizmet süresinde önemli olan konu, satın alınan malın, tüketicinin kullanmayı düşündüğü süre boyunca bozulmadan kullanılmasıdır. Kısaca, tüketici bir malı satın alırken, onu ne kadar süre kullanabileceğini bilmelidir. Üçüncü faktör garanti sorumluluğudur. Son faktör olan üretim güvenliği, işletmelerin satılan malın kullanımındaki riskleri belirtmeleri güvencesidir.

SORU:

Bir malın reklamı yapılırken dikkat edilmesi gereken temel görev nedir?

CEVAP:

Yalandan kaçınmaktır. Özellikle bir malın reklamı yapılırken, yalan ve yanıltıcı bilgi verilmemesi gerekmektedir. Zaten özellikle reklamcılık konusunda tüketici ve işletme arasında bir çatışma bulunmaktadır.

SORU:

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Ekonomi ile doğal ortam, insan ve toplum arasındaki ilişki ve çelişkilerin sorgulanmasında hangi sorun belirleyici rol oynamıştır?

CEVAP:

Bu sorgulamanın kaynağında böyle bir sürecin açılmasını zorlayan bir toplumsal gereksinme ve talep vardır. Bu gereksinme ve talebin oluşmasında ise “çevre sorunları” gözardı edilemeyecek derecede belirleyici rol oynamıştır.

SORU:

Yöneticilerin hissedarlara karşı birincil sorumluluğu nedir?

CEVAP:

Yöneticilerin hissedarlara karşı birincil sorumluluğu kârı arttırmak ve maliyetleri azaltmaktır.

SORU:

Çalışanların temel etik ödevi nedir?

CEVAP:

Genel olarak çalışanların temel etik ödevi, işletmenin amaçları doğrultusunda çalışmak ve amaçlara zarar verebilecek herhangi bir etkinlikten kaçınmaktır.

ÜNİTE 6: İŞLETME İÇİNE YÖNELİK İŞ AHLAKI KONULARI

İŞLETMELERİN İÇ PAYDAŞLARI

Dinamik bir çevre içinde faaliyet gösteren işletmeler birçok farklı çevresel faktörden etkilenmekte, birçoğunu da etkilemektedirler. İşte, doğrudan ve dolaylı olarak işletmelerin faaliyetlerinden etkilenen ve işletme faaliyetlerini etkileyen bu faktörlerin her birine paydaş adı verilmektedir.

İşletmelerin tüm paydaşlarına karşı onların çıkar ve beklentilerini olabildiğince dengeli biçimde gözetecek bir şekilde yönetilmeleri ahlaki bir sorumluluktur. İşletmelerin doğrudan iç paydaşları olan yönetim kurulları, üst yöneticiler ve çalışanlarla yönelik ahlaki tutum ve davranışların doğru belirlenmesini ve yönetilmesini gerektirmektedir.

İŞLETME YÖNETİCİLERİ VE İŞ AHLAKI

İşletmelerde işletmenin büyüklük, sektör, yasal konum veya stratejilerine bağlı olarak farklılaşan çeşitli yönetim kademeleri görev almaktadır. En üst düzeyde yönetim kurulu bulunur. Yönetim kurulları sermaye şirketlerinde ortakların ve üçüncü şahısların hak ve çıkarlarının korunması amacıyla genel kurul tarafından seçilen pay sahibi gerçek kişilerden oluşur. Yönetim kurullarının iş ahlakıyla ilgili en önemli iki sorumluluğu bulunmaktadır:

- İş ahlakına yönelik temel stratejiyi belirlemek
- İş ahlakını kurumsallaştıracak adımları atmak.

Yönetim kurulları işletmelerinin bir bütün olarak iş ahlakına yönelik “duruşunu” belirlemelidirler. Bu duruş, işletmenin işleyişi sırasında ortaya çıkabilecek ahlaki ikilemlerin çözümünde yöneticilere rehberlik edecektir. Muhtemel iş ahlakı problemlerine yönelik olarak birkaç farklı strateji belirlenebilir. Bu stratejiler:

- Yasal zorunluluklarla yetinmek
- İşletme imajını çok olumsuz etkileyebilecek ahlaki sorunları engellemeye yönelik bir en az zararla atlatma stratejisi
- Etik kodlar şeklinde belirli ahlaki standartların belirlenmesi ve onlara uyum sağlanmaya çalışılması • Ahlaki davranışların belirli standartlara uyma davranışını aşarak bir kültür haline

Etik ilkeler ve ahlaki bakış açısı geliştirmek Yönetim kurulu açısından temel iş ahlakı stratejisinin belirlenmesinden sonraki aşama belirlenen iş ahlakı anlayışının işletmede kurumsallaştırılmasıdır. İş ahlakının kurumsallaştırılmasında izlenebilecek yöntemler üç başlık altında özetlenebilir:

- Değerlerle yönetim,
- Etik örgütsel kültür ve iklimin oluşturulması,
- Etik kodların oluşturulması.

İşletmelerin içerisinde faaliyet gösterdikleri çevresel faktörler sürekli değişmektedir. İşletmelerin bu hızlı döngüyle başa çıkabilmek için daha az değişen ve sürekli ayakta kalmaya katkıda bulunabilecek bir şeylere, yani değerlere sarılması gerekmektedir. Değerler; doğruluk, dürüstlük, saygı, nezaket, şeffaflık, hatayı kabullenme, özür dileme gibi temel ancak kısa sürede öğrenilemediklerinden kalıcı hale gelmeleri için çaba gösterilmesi gereken ahlaki erdemlerdir.

Örgüt kültürü, bütün çalışanların bildiği, paylaştığı ve uyduğu, ama hiçbir yerde yazılı olmayan birtakım değer, inanç, tutum ve varsayımlardan oluşur. İşletme normal faaliyetlerini yürütürken belli bir anda çeşitli plan, politika ve prosedürlerin uygulanması sırasında, çalışanların ve yöneticilerin örgüt kültürünü anlama ve yorumlamalarıyla ortaya çıkan hava da örgüt iklimi olarak ifade edilmektedir. Etik kodlar işletmelerde geçerli ahlak kurallarının neler olduğunu, işletme açısından, ahlaki açıdan kritik karar durumlarında neyin ahlaki neyin ahlak dışı kabul edildiğinin belirtildiği kurallar dizisidir. Etik kodlar hem uyulması gereken ahlaki prensipleri hem de bu prensiplere uyulmaması durumunda gündeme gelecek yaptırımları içermektedir.

Yönetim kurulları işletmeler için ahlaki bir çerçeve oluşturduktan sonraki aşamada iş yöneticilere düşmektedir. Yöneticiler her iki tarafa karşı da ahlaki sorumluluklar taşıdıklarından yönetim kurulları ve diğer paydaşlar arasında bir köprü görevi görmektedirler. Bu nedenle işletme yöneticilerinin en önemli görevi ahlaki bir yönetim modeli ortaya koyan birer ahlaklı yönetici olmaktır. Ahlaklı yöneticiler

çalışanlarla etkileşim içerisinde, ahlaki değerlerin paylaşıp benimsenmesini sağlamaya dönük uygulayıcı, ödüllendirici ve hesap verici rol modelleri ortaya koyarlar. Özellikle Türkiye gibi bireycilikten ziyade toplulukçuluğun ön planda olduğu paternalist kültürlerde ahlaki tutum ve davranışların benimsenmesinde ahlaki yöneticilerin payı çok daha yüksektir. Paternalizm, toplum veya aile yönetimlerinde en uygun yönetim yapısının hiyerarşik yapı olduğu ve işleyişle ilgili kararların da bu hiyerarşinin en üstünde bulunan ideal liderler tarafından alınması gerektiğini kabul eden yönetim sistemi. Yöneticilerin diğer paydaşlara karşı da çeşitli ahlaki sorumlulukları bulunmaktadır. Bunlar:

Etik Liderlik: Ahlaklı yöneticiler çalışanları arasında etik prensiplerin yaygınlaşmasını sağlamaya çalışacaklardır. Bunun için etik kodların uygulanmasını takip edecekler, etik komiteleri kuracaklar, gerekli ödüllendirme ve müeyyideleri uygulayacaklardır. Ancak bu prensiplerin çalışanlar tarafından gönüllü olarak benimsenmesini sağlamak ancak etik liderlikle mümkündür.

Katılımcı Yönetim: Türk toplumunun paternalizmin yanı sıra öne çıkan kültürel özelliklerinden biri de güç mesafesinin uzaklığıdır. Güç mesafesi, hiyerarşik yapılarda aşağı düzeydeki çalışanların üst düzeydeki yöneticilerle aralarındaki güç dağılımının eşitsizliğine dair algılamalarını ifade eden bir kavramdır. Güç mesafesi yüksek toplumlarda çalışanların yöneticileriyle iletişim kurabilmeleri zorlaşır. Çalışanların güç mesafesinden kaynaklanan olumsuz algılamalarını ortadan kaldırmak da yöneticilerin çalışanlara karşı ahlaki sorumlulukları arasındadır.

Adalet: Adalet, belki de yöneticilerin astlarına karşı en önemli ahlaki sorumluluğu olarak kabul edilebilir. Adalet, kısaca her hak sahibinin hakkının gözetilmesi olarak tanımlanabilir. İşletmeler açısından ise alınan kararlarda çalışanlar arasında herhangi bir nedenle ayırım yapılmaması anlamına gelir. İşletmelerde adalet konusu üç farklı açıdan ele alınmaktadır: **Dağıtım adaleti**, işlem adaleti ve etkileşim adaleti. Bir çalışana haksız yere ceza verilmesi dağıtım adaleti ile ilgili bir sorunken, bazı çalışanların performansının eksik ölçülmesi **işlem adaleti** ile ilgilidir. Yöneticilerin bazı çalışanların fikirlerini alıp diğerlerini sürekli yok sayması da **etkileşim adaleti** konusunda yaşanan problemlere örnek verilebilir.

İnsan Haklarına Saygı: Yöneticilerin çalışanlarına yönelik bir kısım ahlaki sorumlulukları da insan haklarına saygı başlığı altında değerlendirilebilir. Bu başlık altındaki sorumlulukların bir kısmı ulusal ve uluslararası yasalarla güvence altına alınmışsa da bazı konularda henüz tam anlamıyla yasal düzenlemeler tamamlanmamıştır. İşletmelerde insan haklarıyla ilişkili olarak yaşanan problemlerin en önemlilerinden biri de çalışanlara yönelik fiziksel ve

psikolojik şiddet uygulamalarıdır. Psikolojik şiddet, işyerlerinde yöneticilerin astlarına karşı gösterdikleri yıldırma, zorbalık, duygusal taciz, duygusal istismar, psikolojik terör gibi farklı kavramlarla ifade edilen olumsuz davranışların genel adıdır. Yöneticilerin çalışanlara yönelik ahlaki sorumluluklarından birisi de işgören mahremiyetinin korunmasıdır.

İşletmelerin çalışanlara ait bilgi iletişim araçlarını izlemesi, çalışma ortamlarını ve çalışanların davranışlarını kameralar aracılığıyla kayıt altına alması, çalışanlara ait kişisel bilgileri üçüncü şahıslarla paylaşması gibi işyeri izleme uygulamaları işgören mahremiyetinin ihlal edilmesine yol açabilmektedir.

Dürüstlük: Yöneticilerin çalışanlara yönelik ahlaki sorumlulukları yanında yönetim kurullarına ve hissedarlara yönelik ahlaki sorumlulukları da bulunmaktadır. Bunların en başta geleni de dürüstlüktür. Dürüstlük, doğruluk, sözünü tutma gibi kavramlar insanlar arasında güveni tesis eden en önemli ahlaki erdemlerdir. İnsanlar arasındaki sözleşmelerin tamamı yazılı ya da sözlü olarak yapılmazlar. Her sözleşmenin yazı ya veya söze dökülmeyen maddeleri vardır. İş ilişkisi içerisinde bulunan işveren ve çalışanlar arasında karşılıklı ortak inanç, beklenti ve algılamalara dayalı, yazılı veya sözlü olarak kayıt altına alınmamış sözleşmeler olarak adlandırılan psikolojik sözleşmelerde yer alan bu maddeler o kadar yaygın kabullerdir ki çoğu insanlığın ortak kültürel mirası haline gelmiş kültürel değerlerdir. Dürüstlük işte bu değerlere uygun davranmaktır.

Şeffaflık: İşletme yöneticilerinin yönetim kurullarına karşı dürüst olmaları yanında şeffaf ve hesap verebilir olmaları da önemli bir ahlaki sorumluluktur. İşletmenin idaresiyle ilgili her türlü iç ve dış çevresel bilgi öncelikle yöneticiler elinde toplanmakta ve değerlendirilmektedir. İşletme faaliyetleri ve sonuçları hakkında işin başındaki icracı yöneticilerin yönetim kurulu veya hissedarlara oranla daha fazla bilgi sahibi olmaları olarak tanımlanan bilgi asimetrisi durumu yöneticilere diğer paydaşlar karşısında bir avantaj tanımaktadır. Bu asimetrisinin azaltılması için yönetim kurulları çeşitli izleme ve denetleme stratejileri geliştirse de durum çok fazla değişmemektedir. Bu nedenle işletme yönetimi ile diğer paydaşlar arasında bilgi paylaşımına yönelik bir ahlaki sorumluluk olarak şeffaflık önem kazanmaktadır.

ÇALIŞANLAR VE İŞ AHLAKI

İşletmelerde iş ahlakına uygun davranışlar göstermesi beklenen en önemli taraf, işletmenin yönetimi olarak kabul edilse de bir iş ilişkisinin en önemli ikinci tarafı olarak çalışanların da uymaları gereken ahlaki sorumlulukları bulunmaktadır. Çalışanların işletmeye karşı ahlaki sorumlulukları şu şekilde sıralanabilir:

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Sözleşme Hükümlerine Uygun Hareket

Etme: Çalışanın ahlaki sorumluluğunun sözleşme hükümlerine uygun hareket etmekten ibaret olduğu zannedilebilir. Oysa önceki kısımlarda da dile getirildiği gibi çalışanlar ve işveren arasındaki sözleşmelerin bir de yazılı olmayan kuralları bulunmaktadır.

Haksız Menfaat Temin Etmeme: Çalışanlar işlerini yürütürlerken genel olarak işletme menfaatlerine zarar vermeyecek biçimde çalışmak durumundadırlar. Ancak bazen işletmenin zararına olmadığı halde ufak tefek hediyeler, çeşitli ikramlar ve yolculuk, tatil, gezi teklifleri biçiminde olması arasında; hırsızlık ile müşteri tarafından unutulmuş eşyaların sahiplenilmesi ve işletmeye ait yazılımların kopyalanması arasında ancak çok ince sınırlar bulunmaktadır. İş yerine ait araç gereç ve malzemenin şahsi amaçlarla kullanımı, çalışma arkadaşlarının başarılarının sahiplenilmesi, şahsi hataların başkalarına yüklenmeye çalışılması gibi uygulamalar da haksız menfaat temini sağlayan ahlak dışı davranışlardır. Çalışanların menfaatine olabilecek durumlar da söz konusu olabilir.

İşveren Mahremiyetini ve İtibarını

Koruma: İşletmeler işin gereği olarak çalışanları ile çeşitli bilgileri paylaşmak durumundadırlar ya da çalışanlar görevlerini yerine getirirken işletme ile ilgili çeşitli bilgilere sahip olurlar. Bu bilgilerin bir kısmı formüller, patentler, derlenen bilgiler ve buluşlar gibi şirkete ait ticari sırları içerebilir. Bu sırların saklanması zaten hukuki bir zorunluluktur. Yasal zorunluluk dışında mahremiyeti koruma anlamında işi öğrenip başka firmalara gitmek ahlaki bir sorun olabilir. Bunun yanı sıra şirkete ait mali bilgilerin ve stratejik kararların da çalışanlar tarafından korunması gerekmektedir. İçeriden öğrenenlerin ticareti olarak adlandırılan ve Insider trading: Hisse senetleri gibi finansal araçların değerlerini etkileyebilecek, henüz kamuya açıklanmamış bilgileri kişisel veya üçüncü şahısların menfaatlerine olacak şekilde kullanarak sermaye piyasalarında işlem yapanlar arasında fırsat eşitliğini bozarak haksız kazanç temin etme davranışı, önemli bir ahlaki sorun olabilmektedir.

İşveren mahremiyetini korumak kadar önemli olan bir başka konu da işverenin itibarını korumaktır. Çalışanlar işleri gereği toplumun çeşitli kesimleriyle gerek müşteri gerekse tedarikçi olarak iletişim içerisinde bulunabilmektedirler. Bu iletişimlerinde işletmenin itibarını koruyacak şekilde davranmaları da bir ahlaki sorumluluktur.

Yasal Olmayan Uygulamaları Bildirme

(Whistleblowing): İşletmeye ait gizli bilgilerin korunması çalışanlar açısından nasıl bir ahlaki sorumluluksa, işletmede yaşanan yasa dışı uygulamaları ilgili mercilere bildirmek de o denli bir ahlaki sorumluluktur. Whistleblowing, çalışanların

işletmelerindeki birtakım yasa dışı sorunları ve uygulamaları gerek çalıştıkları dönemde gerekse ayrıldıktan sonra sorunu çözebilecek gücü ve yetkisi olan mercilere bildirmesini ifade eden bir kavramdır. İş yerlerinde yaşanan sorunlar veya yasa dışı uygulamalar çalışanlar tarafından iki farklı şekilde bildirilebilir. Kimi durumlarda bu sorunlar işletme içi yetkililere aktararak çözümlenmeye çalışılırken kimi zaman da işletme dışı yetkili makamlara da bildirilebilmektedir.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU: İNSİDER TRADING KAVRAMI NE DEMEKTİR?

CEVAP: HİSSE SENETLERİ GİBİ FİNANSAL ARAÇLARIN DEĞERLERİNİ ETKİLEYEBİLECEK, HENÜZ KAMUYA AÇIKLANMAMIŞ BİLGİLERİ KİŞİSEL VEYA ÜÇÜNCÜ ŞAHISLARIN MENFAATLERİNE OLACAK ŞEKİLDE KULLANARAK SERMAYE PİYASALARINDA İŞLEM YAPANLAR ARASINDA FIRSAT EŞİTLİĞİNİ BOZARAK HAKSIZ KAZANÇ TEMİN ETME DAVRANIŞI, İÇERİDEN ÖĞRENENLERİN TİCARETİ OLARAK ADLANDIRILMAKTADIR.

SORU: PSİKOLOJİK SÖZLEŞMELER KAVRAMI NE DEMEKTİR?

CEVAP: PSİKOLOJİK SÖZLEŞMELER: İŞ İLİŞKİSİ İÇERİSİNDE BULUNAN İŞVEREN VE ÇALIŞANLAR ARASINDA KARŞILIKLI ORTAK İNANÇ, BEKLENTİ VE ALGILAMALARA DAYALI, YAZILI VEYA SÖZLÜ OLARAK KAYIT ALTINA ALINMAMIŞ SÖZLEŞMELERE VERİLEN İSİMDİR. YÖNETİCİLERİN ÇALIŞANLARA VE HİSSEDARLARA YÖNELİK AHLAKİ SORUMLULUKLARINDAN BİRİDE BU PSİKOLOJİK SÖZLEŞMELERE UYMASI YANI DÜRÜSTLÜK İLKESİNİN GEREĞİNİ YERİNE GETİRMESİDİR.

SORU: PRESENTEEİSM KAVRAMI NE DEMEKTİR?

CEVAP: İŞLETMELERDE ÇALIŞANLARIN SAĞLIK VB. KİŞİSEL PROBLEMLERİNDEN DOLAYI GÖREVLERİNİ TAM OLARAK YERİNE GETİREMEMEYELERİ HALDE İŞE GELMELERİ VE DÜŞÜK PERFORMANSLA ÇALIŞMALARI DURUMUNU İFADE EDEN BİR KAVRAMDIR.

SORU: İŞLETMELERDE PSİKOLOJİK ŞİDDET KAVRAMI NE DEMEKTİR?

CEVAP: İŞYERLERİNDE YÖNETİCİLERİN ASTLARINA KARŞI GÖSTERDİKLERİ YILDIRMA, ZORBALIK, DUYGUSAL TACİZ, DUYGUSAL

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

İSTİSMAR, PSİKOLOJİK TERÖR GİBİ FARKLI KAVRAMLARLA İFADE EDİLEN OLUMSUZ DAVRANIŞLARIN GENEL ADIDIR.

SORU: YÖNETİCİLERİN AHLAKİ SORUMLULUKLARINDAN OLAN İNSAN HAKLARINA SAYGI KAVRAMI NEYİ İFADE ETMEKTEDİR?

CEVAP: YÖNETİCİLERİN ÇALIŞANLARINA YÖNELİK BİR KISIM AHLAKİ SORUMLULUKLARI DA İNSAN HAKLARINA SAYGI BAŞLIĞI ALTINDA DEĞERLENDİRİLEBİLİR. BU BAŞLIK ALTINDAKİ SORUMLULUKLARIN BİR KISMI ULUSAL VE ULUSLARARASI YASALARLA GÜVENCE ALTINA ALINMIŞSA DA BAZI KONULARDA HENÜZ TAM ANLAMIYLA YASAL DÜZENLEMELER TAMAMLANMAMIŞTIR. ÇALIŞANLARIN HAKLARIYLA İLGİLİ EN ÖNDE GELEN DÜZENLEME SA 8000 SOSYAL SORUMLULUK STANDARDIDIR. BU STANDART BAŞTA ULUSLARARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜ OLMAK ÜZERE PEK ÇOK ULUSLARARASI SİVİL TOPLUM ÖRGÜTÜNÜN DESTEKLEDİĞİ VE DÜNYA ÇAPINDA PEK ÇOK ÖZEL VE KAMU KURULUŞUNUN UYGULADIĞI BİR DÜZENLEMEDİR. BU DÜZENLEMEDE İŞLETMELERİN ÇALIŞANLARINA KARŞI SORUMLULUKLARI ARASINDA SAYILAN ÇOCUK YAŞTA İŞÇİ ÇALIŞTIRMAMA, ZORLA İŞÇİ ÇALIŞTIRMAMA, ÇALIŞANLARA SENDİKA KURMA VE SENDİKALARA ÜYE OLMA, TOPLU PAZARLIK YAPMA HAKKI TANIMA, AŞIRI ÇALIŞMA SAATLERİ UYGULAMAMA, ASGARI ÜCRETİN ALTINDA ÜCRET VERMEME, ÜCRETLERİ ZAMANINDA ÖDEME, SİGORTASIZ İŞÇİ ÇALIŞTIRMAMA, UZUN VADELİ SÖZLEŞMELER YOLUYLA ÇALIŞANLARA İŞ GÜVENCESİ SAĞLAMA, GİRİŞ-ÇIKIŞ YAPTIRARAK ÇALIŞANLARIN TAZMİNAT ALMALARINI ENGELLEMEME, İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ İLE İLGİLİ TEDBİRLERİ ALMA GİBİ ESASLAR İŞLETME YÖNETİCİLERİNİN UYMALARI GEREKEN İNSAN HAKLARIYLA İLGİLİ TEMEL AHLAKİ PRENSİPLER ARASINDADIR. BU PRENSİPLERİN YANINDA; ÇALIŞANLARLA İLİŞKİLERDE BELLİ BİR TOLERANSIN VE HOŞGÖRÜNÜN TANINMASI, YAŞANAN PROBLEMLERİN İYİ NİYETLE ELE ALINMASI, ÇALIŞANLAR ARASINDAKİ SORUNLARIN TARAFSIZLIKLA ÇÖZÜMLENMESİ, ÇALIŞANLAR ARASINDAKİ REKABETİN İSTİSMAR EDİLMEMESİ, ÇALIŞANLARIN DEĞER VE İNANÇLARINA SAYGI GÖSTERİLMESİ, İBADET HAKLARININ TANINMASI GİBİ UYGULAMALAR DA AHLAKİ AÇIDAN GÖSTERİLMESİ GEREKEN DAVRANIŞLARA ÖRNEK VERİLEBİLİR.

SORU: İŞLETMELERDE ADALET KONUSU KAÇ FARKLI ŞEKİLDE ELE ALINABİLMEKTEDİR?

CEVAP: İŞLETMELERDE ADALET KONUSU ÜÇ FARKLI AÇIDAN ELE ALINMAKTA DİR: DAĞITIM ADALETİ, İŞLEM ADALETİ VE ETKİLEŞİM ADALETİ. BİR ÇALIŞANA HAKSIZ YERE CEZA VERİLMESİ DAĞITIM ADALETİ İLE İLGİLİ BİR SORUNKEN, BAZI ÇALIŞANLARIN PERFORMANSININ EKSİK ÖLÇÜLMESİ İŞLEM ADALETİ İLE İLGİLİDİR. YÖNETİCİLERİN BAZI ÇALIŞANLARIN FİKİRLERİNİ ALIP DİĞERLERİNİ SÜREKLİ YOK SAYMASI DA ETKİLEŞİM ADALETİ KONUSUNDA YAŞANAN PROBLEMLERE ÖRNEK VERİLEBİLİR.

SORU: İŞ AHLAKINDA ADALETİN ÖNEMİ NEDİR?

CEVAP: ADALET, BELKİ DE YÖNETİCİLERİN ASTLARINA KARŞI EN ÖNEMLİ AHLAKİ SORUMLULUĞU OLARAK KABUL EDİLEBİLİR. TARİH BOYUNCA AİLE YÖNETİMİNDEN ÜLKE YÖNETİMİNE, OKUL YÖNETİMİNDEN ŞİRKET YÖNETİMİNE, BİR YÖNETİM İLİŞKİSİNİN BULUNDUĞU HER YERDE YÖNETİCİLERE YÖNELİK EN BÜYÜK BEKLENTİ ADALETLİ BİR YÖNETİM SERGİLEMELERİDİR. ADALET, KISACA HER HAK SAHİBİNİN HAKKININ GÖZETİLMESİ OLARAK TANIMLANABİLİR. İŞLETMELER AÇISINDAN İSE ALINAN KARARLARDA ÇALIŞANLAR ARASINDA HERHANGİ BİR NEDENLE AYIRIM YAPILMAMASI ANLAMINA GELİR. ADALET HER NE KADAR BAZI YASAL DÜZENLEMELERE KONU OLMUŞSA DA YÖNETİCİLERİN ADİL DAVRANIŞLARININ SINIRLARININ BELİRLENMESİNDE HER ZAMAN YASALAR YETERLİ OLMAYABİLİR. BİR BAŞKA DEYİŞLE YÖNETİCİLERİN SADECE ADALETLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELERE UYGUN DAVRANMALARI ADİL BİR YÖNETİM SERGİLEDİKLERİ ANLAMINA GELMEYEBİLİR. ADALETİN ASIL ORTAYA ÇIKTIĞI ALAN, ÇALIŞANLARIN ADALETE YÖNELİK ALGILAMALARIDIR.

SORU: KATILIMCI YÖNETİM KAVRAMI NASIL BİR YÖNETİM ANLAYIŞINI İFADE EDER?

CEVAP: TÜRK TOPLUMUNUN PATERNALİZMİN YANI SIRA ÖNE ÇIKAN KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİNDEN BİRİ DE GÜÇ MESAFESİNİN UZAKLIĞIDIR. ASLINDA BÜTÜN YÖNETİM SİSTEMLERİNDE ASTLAR VE ÜSTLER ARASINDA BİR GÜÇ FARKI BULUNMAKTA DİR. ANCAK BU FARK BAZI KÜLTÜRLERDE DAHA FAZLA HİSSEDİLMEKTEDİR. GÜÇ MESAFESİ YÜKSEK TOPLUMLARDA ÇALIŞANLARIN

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

YÖNETİCİLERİYLE İLETİŞİM KURABİLMELERİ ZORLAŞIR. KATILIMCI YÖNETİM ANLAYIŞI GÜÇ MESAFESİNDEN KAYNAKLANAN SORUNLARI EN AZA İNDİRMEDE ÖNEMLİ BİR KATKI SAĞLAR. GÜNÜMÜZDE PEK ÇOK YENİ YÖNETİM ANLAYIŞI ÇALIŞANLARIN GÜÇLENDİRİLMESİNİ, ÇALIŞANLARIN ÖNERİLERİYLE YÖNETİME KATILMASINI TEŞVİK ETMEKTEDİR.

SORU: ETİK KODLAR NELERDİR?

CEVAP: İŞLETMELERDE GEÇERLİ AHLAK KURALLARININ NELER OLDUĞUNU, İŞLETME AÇISINDAN AHLAKİ AÇIDAN KRİTİK KARAR DURUMLARINDA NEYİN AHLAKİ NEYİN AHLAK DIŞI KABUL EDİLDİĞİNİN BELİRTİLDİĞİ KURALLAR DİZİSİDİR.

SORU: ÖRGÜT İKLİMİ NEDİR?

CEVAP: İŞLETME NORMAL FAALİYETLERİNİ YÜRÜTÜRKEN BELLİ BİR ANDA ÇEŞİTLİ PLAN, POLİTİKA VE PROSEDÜRLERİN UYGULANMASI SIRASINDA, ÇALIŞANLARIN VE YÖNETİCİLERİN ÖRGÜT KÜLTÜRÜNÜ ANLAMA VE YORUMLAMALARIYLA ORTAYA ÇIKAN HAVA ÖRGÜT İKLİMİ OLARAK İFADE EDİLMEKTEDİR.

SORU: ÇALIŞANLARIN İŞ AHLAKİ KONUSUNDA GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURMASI GEREKEN HUSUSLAR NELERDİR?

CEVAP: ÇALIŞANLARIN İŞ AHLAKİ KONUSUNDA GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURMASI GEREKEN BAZI HUSUSLAR VARDIR. BUNLAR; • SÖZLEŞME HÜKÜMLERİNE UYGUN HAREKET ETME • HAKSIZ MENFAAT TEMİN ETMEME • İŞVEREN MAHREMİYETİNİ VE İTİBARINI KORUMA • YASAL OLMAYAN UYGULAMALARI BİLDİRME (WHISTLEBLOWING)

SORU: YÖNETİM KURULU NEDİR?

CEVAP: YÖNETİM KURULU İŞLETMELERİ DOĞRUDAN YÖNETMESE DE DOĞRUDAN YÖNETİCİLERİ ATAYAN, İŞLETMEYLE İLGİLİ EN ÖNEMLİ KARARLARI ALAN, İŞLETMELERİN TEMEL STRATEJİLERİNİ BELİRLEYEN VE BÜTÜN PAYDAŞLAR ADINA İŞLETMEYİ DENETLEYEN ORGANDIR. ÖZELLİKLE KURUMSAL YÖNETİM ANLAYIŞININ GELİŞMESİYLE BİRLİKTE YÖNETİM KURULLARININ ÖNEMİ ARTMIŞTIR. BU NEDENLE YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN DIŞ ÇEVRESEL GELİŞMELERİ İYİ TAKİP EDEN VE OBJEKTİF KARAR ALABİLEN KİŞİLERDEN OLUŞMASI GEREKMEKTEDİR.

SORU: YÖNETİCİLERİN AHLAKİ SORUMLULUKLARI NELERDİR?

CEVAP: YÖNETİM KURULLARI İŞLETMELER İÇİN AHLAKİ BİR ÇERÇEVE OLUŞTURDUKTAN SONRAKİ AŞAMADA İŞ YÖNETİCİLERE DÜŞMEKTEDİR. İŞLETMELERİN GÜNLÜK FAALİYETLERİNİN PLANLANMASI, ÖRGÜTLENMESİ, KOORDİNASYONU, YÖNLENDİRİLMESİ VE DENETLENMESİ ANLAMINDA YÖNETİCİLER BAŞTA KENDİLERİNİ GÖREVLENDİREN YÖNETİM KURULLARI OLMAK ÜZERE EMİRLERİNDE ÇALIŞANLARA VE DİĞER PAYDAŞLARA YÖNELİK ÇEŞİTLİ AHLAKİ SORUMLULUKLAR ÜSTLENİRLER. BİR ANLAMDA YÖNETİCİLER HER İKİ TARAFKA KARŞI DA AHLAKİ SORUMLULUKLAR TAŞIDIKLARINDAN YÖNETİM KURULLARI VE DİĞER PAYDAŞLAR ARASINDA BİR KÖPRÜ GÖREVİ GÖRMEKTEDİRLER. BU NEDENLE İŞLETME YÖNETİCİLERİNİN EN ÖNEMLİ GÖREVİ AHLAKİ BİR YÖNETİM MODELİ ORTAYA KOYAN BİRER AHLAKLI YÖNETİCİ OLMAKTIR. ÖZELLİKLE TÜRKİYE GİBİ BİREYÇİLİKTEN ZİYADE TOPLULUKÇULUĞUN ÖN PLANDA OLDUĞU PATERNALİST KÜLTÜRLERDE AHLAKİ TUTUM VE DAVRANIŞLARIN BENİMSENMESİNDE AHLAKLI YÖNETİCİLERİN PAYI ÇOK DAHA YÜKSEKTİR. AHLAKLI YÖNETİCİLER UZUN VADEDE İŞLETMELERİNDE BÜTÜN KADEMELERDE ÇALIŞANLAR İÇİN AHLAKİ DAVRANIŞI BİR NORM HALİNE GETİRMeye ÇABALARLAR.

SORU: WHISTLEBLOWING NE DEMEKTİR?

CEVAP: ÇALIŞANLARIN İŞLETMELERİNDEKİ BİRTAKIM YASA DIŞI SORUNLARI VE UYGULAMALARI GEREK ÇALIŞTIKLARI DÖNEMDE GEREKSE AYRILDIKTAN SONRA SORUNU ÇÖZEBİLECEK GÜCÜ VE YETKİSİ OLAN MERCİLERE BİLDİRMESİNİ İFADE EDEN BİR KAVRAMDIR.

SORU: İŞLETMELERDE PAYDAŞ KAVRAMI NEDİR?

CEVAP: SİSTEMLER BİRBİRLERİYLE İLETİŞİM VE ETKİLEŞİM İÇERİSİNDEDİR. İŞLETMELER DE BU ANLAMDA BİRÇOK FARKLI ÇEVRESEL FAKTÖRDEN ETKİLENMEKTE, BİRÇOĞUNU DA ETKİLEMEDİRLER. İŞTE, DOĞRUDAN VE DOLAYLI OLARAK İŞLETMELERİN FAALİYETLERİNDEN ETKİLENEN VE İŞLETME FAALİYETLERİNİ ETKİLEYEN BU FAKTÖRLERİN HER BİRİNE PAYDAŞ ADI VERİLMEKTEDİR.

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

SORU: PATERNALİZM NE DEMEKTİR?

CEVAP: TOPLUM VEYA AİLE YÖNETİMLERİNDE EN UYGUN YÖNETİM YAPISININ HİYERARŞİK YAPI OLDUĞU VE İŞLEYİŞLE İLGİLİ KARARLARIN DA BU HİYERARŞİNİN EN ÜSTÜNDE BULUNAN İDEAL LİDERLER TARAFINDAN ALINMASI GEREKTİĞİNİ KABUL EDEN YÖNETİM SİSTEMİDİR.

SORU: YÖNETİM KURULUNUN TEMEL İŞ AHLAKI STRATEJİSİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK OLARAK SORUMLULUKLARI NELERDİR?

CEVAP: YÖNETİM KURULLARI İŞLETMELERİNİN BİR BÜTÜN OLARAK İŞ AHLAKINA YÖNELİK “DURUŞUNU” BELİRLEMELİDİRLER. BU DURUŞ, İŞLETMENİN İŞLEYİŞİ SIRASINDA ORTAYA ÇIKABİLECEK AHLAKİ İKİLEMLERİN ÇÖZÜMÜNDE YÖNETİCİLERE REHBERLİK EDECEKTİR. BU ANLAMDA TEMEL BİR İŞ AHLAKI STRATEJİSİ BELİRLENMESİ ÖNCELİKLE YÖNETİM KURULLARININ ÜST YÖNETİCİLERE KARŞI AHLAKİ BİR SORUMLULUĞUDUR. MUHTEMEL İŞ AHLAKI PROBLEMLERİNE YÖNELİK OLARAK BİRKAÇ FARKLI STRATEJİ BELİRLENEBİLİR. İŞLETMELER İŞLEYİŞ İLE İLGİLİ KARARLARINI ALIRKEN İŞ AHLAKI KONULARINA KARŞI İLGİSİZ KALARAK SADECE YASAL ZORUNLULUKLARLA YETİNEBİLİRLER. YA DA SADECE İŞLETME İMAJINI ÇOK OLUMSUZ ETKİLEYEBİLECEK AHLAKİ SORUNLARI ENGELLEMeye YÖNELİK BİR EN AZ ZARARLA ATLATMA STRATEJİSİ İZLEYEBİLİRLER. ANCAK GERÇEKTEN AHLAKİ BİR YÖNETİM GÖSTERMENİN EN ALT SINIRI ETİK KODLAR ŞEKLİNDE BELİRLİ AHLAKİ STANDARTLARIN BELİRLENMESİ VE ONLARA UYUM SAĞLANMAYA ÇALIŞILMASIDIR.

SORU: İŞLETMELERDE YÖNETİM KURULUNUN İŞ AHLAKI KONUSUNDA GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURMASI GEREKEN HUSUSLAR NELERDİR?

CEVAP: İŞLETMELERDE YÖNETİM KURULUNUN İŞ AHLAKI HUSUSUNDA GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURMASI GEREKEN HUSUSLARDAN BAZILARI ŞUNLARDIR: YÖNETİM KURULU VE AHLAKİ SORUMLULUĞU: • TEMEL İŞ AHLAKI STRATEJİSİNİN BELİRLENMESİ • DEĞERLERLE YÖNETİM • ETİK ÖRGÜTSEL KÜLTÜRÜN VE İKLİMİNİN OLUŞTURULMASI • ETİK KODLARININ OLUŞTURULMASI

SORU: İŞ AHLAKININ KURUMSALLAŞMASINDA İZLENEBİLECEK YÖNTEMLER NELERDİR?

CEVAP: İŞ AHLAKININ KURUMSALLAŞMASINDA; DEĞERLERLE YÖNETİM, ETİK ÖRGÜTSEL KÜLTÜR VE İKLİMİN OLUŞTURULMASI VE ETİK KODLARIN OLUŞTURULMASI YÖNTEMLERİ KULLANILABİLİR.

SORU: DEĞERLER NEDİR?

CEVAP: DOĞRULUK, DÜRÜSTLÜK, SAYGI, NEZAKET, ŞEFFAFLIK, HATAYI KABULLENME, ÖZÜR DİLEME GİBİ TEMEL ANCAK KISA SÜREDE ÖĞRENİLEMEDİKLERİNDEN KALICI HALE GELMELERİ İÇİN ÇABA GÖSTERİLMESİ GEREKEN AHLAKİ ERDEMLERDİR.

SORU: İŞLETMELERDE YÖNETİCİLERİN AHLAKİ SORUMLULUKLARI NELERDİR?

CEVAP: YÖNETİM KURULLARI İŞLETMELER İÇİN AHLAKİ BİR ÇERÇEVE OLUŞTURDUKTAN SONRAKİ AŞAMADA İŞ YÖNETİCİLERE DÜŞMEKTEDİR. YÖNETİCİLERİN AHLAKİ SORUMLUKLARI: • ETİK LİDERLİK • KATILIMCI YÖNETİM • ADALET • İNSAN HAKLARINA SAYGI • DÜRÜSTLÜK • ŞEFFAFLIK OLARAK İFADE EDİLEBİLİR.

SORU: İŞLETME PAYDAŞLARI KİMLERDİR?

CEVAP: İŞLETMELER ÇOK SAYIDA PAYDAŞA SAHİPTİR. BU PAYDAŞLARDAN KİMİ DEVLET, MÜŞTERİLER, RAKİPLER, MEDYA, TEDARİKÇİLER, TOPLUM VE DOĞAL ÇEVRE GİBİ DIŞ ÇEVRESEL; KİMİSİ DE YÖNETİCİLER, ÇALIŞANLAR, HİSSEDARLAR VE SENDİKALAR GİBİ İÇ ÇEVRESEL PAYDAŞLARDIR.

SORU: DEĞERLER YÖNETİMİ NEDİR?

CEVAP: İŞLETMELER İÇİN AHLAKİ DEĞERLERİN NELER OLDUĞUNUN BELİRLENMESİ VE TANIMLANMASININ ARDINDAN SIRA O DEĞERLERİN ÇALIŞANLAR TARAFINDAN BENİMSENMESİNİ SAĞLAMAYA GELMEKTEDİR. BU KONUDA EN ÖNEMLİ ROL YÖNETİCİLERE DÜŞMEKTEDİR. BELİRLENEN AHLAKİ DEĞERLERİN İŞLETMEDEKİ TÜM UNSURLARCA BENİMSENMESİ SÜRECİNE DEĞERLER YÖNETİMİ DENİLEBİLİR.

SORU: BİLGİ ASİMETRİSİ NE DEMEKTİR?

CEVAP: İŞLETME FAALİYETLERİ VE SONUÇLARI HAKKINDA İŞİN BAŞINDAKİ İCRACI YÖNETİCİLERİN YÖNETİM KURULU VEYA

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

HİSSEDARLARA ORANLA DAHA FAZLA BİLGİ SAHİBİ OLMALARINI İFADE EDEN BİR KAVRAMDIR.

SORU: İŞ GÖREN MAHREMİYETİ KAVRAMI NE DEMEKTİR?

CEVAP: İŞLETMELERİN ÇALIŞANLARA AİT BİLGİ İLETİŞİM ARAÇLARINI İZLEMESİ, ÇALIŞMA ORTAMLARINI VE ÇALIŞANLARIN DAVRANIŞLARINI KAMERALAR ARACILIĞIYLA KAYIT ALTINA ALMASI, ÇALIŞANLARA AİT KİŞİSEL BİLGİLERİ ÜÇÜNCÜ ŞAHISLARLA PAYLAŞMASI GİBİ İŞYERİ İZLEME UYGULAMALARI İŞ GÖREN MAHREMİYETİNİN İHLAL EDİLMESİNE YOL AÇABİLMEKTEDİR.

SORU: ETİK LİDERLİK KAVRAMI NE DEMEKTİR?

CEVAP: HER YÖNETİCİ LİDER DEĞİLDİR. LİDERLİK VE YÖNETİCİLİK ARASINDAKİ EN ÖNEMLİ FARKLILIKLARDAN BİRİ YÖNETİCİLERİN ASTLARINI YASAL BİR GÜÇLE İDARE ETMELERİNE KARŞIN, LİDERLERİN TAKİPÇİLERİNİ GÖNÜLLÜ OLARAK YÖNLENDİREBİLMELERİDİR. ELBETTE AHLAKİ PRENSİPLERİ ÖNEMSEYEN TÜM AHLAKLİ YÖNETİCİLER ÇALIŞANLARI ARASINDA ETİK PRENSİPLERİN YAYGINLAŞMASINI SAĞLAMAYA ÇALIŞACAKLARDIR. BUNUN İÇİN ETİK KODLARIN UYGULANMASINI TAKİP EDECEKLER ETİK KOMİTELERİ KURACAKLAR, GEREKLİ ÖDÜLLENDİRME VE MÜEYYİDELERİ UYGULAYACAKLARDIR. ANCAK BU PRENSİPLERİN ÇALIŞANLAR TARAFINDAN GÖNÜLLÜ OLARAK BENİMSENMESİNİ SAĞLAMAK ANCAK ETİK LİDERLİKLE MÜMKÜNDÜR. DOLAYISIYLA YÖNETİCİLERİN AHLAKİ KONULARINI ETİK LİDERLİK ANLAYIŞIYLA ELE ALMALARI YÖNETİCİLERİN ÖZELLİKLE ÇALIŞANLARA KARŞI EN ÖNEMLİ AHLAKİ SORUMLULUKLARI ARASINDADIR.

SORU: ÇALIŞANLARIN İŞ AHLAKIYLA İLGİLİ TUTUMLARINDAKİ YOL GÖSTERİCİ KAYNAKLAR NELERDİR?

CEVAP: GENELLİKLE İŞLETMELERDE İŞ İLİŞKİSİ YAZILI İŞ SÖZLEŞMELERİ ÇERÇEVESİNDE KURULMAKTA VE ÇALIŞANLARIN DA İŞ SÖZLEŞMESİ HÜKÜMLERİNE UYGUN OLARAK HAREKET ETTİKLERİ VARSAYILMAKTADIR. BU DURUMDA ÇALIŞANIN AHLAKİ SORUMLULUĞUNUN SÖZLEŞME HÜKÜMLERİNE UYGUN HAREKET ETMEKTEN İBARET OLDUĞU ZANNEDİLEBİLİR. OYSA ÖNCEKİ KISIMLARDA DA DİLE GETİRİLDİĞİ GİBİ ÇALIŞANLAR VE

İŞVEREN ARASINDAKİ SÖZLEŞMELERİN BİR DE YAZILI OLMAYAN KURALLARI BULUNMAKTADIR. TIPKI YÖNETİCİLER GİBİ ÇALIŞANLARIN DA YÖNETEN VE YÖNETİLENLER ARASINDAKİ PSİKOLOJİK SÖZLEŞMELERİN GEREKLERİNİ YERİNE GETİRMESİ GEREKMEKTEDİR.

SORU: SOSYAL PAZARLAMA NE DEMEKTİR?

CEVAP: BELLİ BİR ÜRÜNÜN PAZARLANMASINDAN VE SATILMASINDAN ÇOK HEDEF KİTLENİN VEYA TÜM TOPLUMUN MENFAATİNE OLACAK TUTUM VE DAVRANIŞLARI YAYGINLAŞTIRMA ÇABALARINI İFADE EDEN BİR KAVRAMDIR.

SORU: İÇ PAYDAŞLARA YÖNELİK AHLAKİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR NEDEN ÖNEMLİDİR?

CEVAP: İŞLETMELERİN TÜM PAYDAŞLARINA KARŞI ONLARIN ÇIKAR VE BEKLENTİLERİNİ OLABİLDİĞİNCE DENGELİ BİÇİMDE GÖZETECEK BİR ŞEKİLDE YÖNETİLMELERİ ÖNEMLİ BİR YÖNETSEL BECERİ OLDUĞU KADAR, AYNI ZAMANDA AHLAKİ BİR SORUMLULUKTUR. BU SORUMLULUK İSE ÖNCELİKLE OLARAK İŞLETMELERİN TEMEL UNSURLARI OLAN İÇ PAYDAŞLARA YÖNELİK AHLAKİ TUTUM VE DAVRANIŞLARIN DOĞRU BELİRLENMESİNİ VE YÖNETİLMESİNİ GEREKTİRMEKTEDİR.

SORU: ÖRGÜT KÜLTÜRÜ NEDİR?

CEVAP: BÜTÜN ÇALIŞANLARIN BİLDİĞİ, PAYLAŞTIĞI VE UYDUĞU, AMA HİÇBİR YERDE YAZILI OLMAYAN BİRTAKIM DEĞER, İNANÇ, TUTUM VE VARSAYIMLARDAN OLUŞAN ÖRGÜT KÜLTÜRÜDÜR.

SORU: ŞEFFAFLIK KAVRAMI, YÖNETİCİLERİN AHLAKİ SORUMLULUKLARI BAĞLAMINDA NE İFADE ETMEKTEDİR?

CEVAP: İŞLETME YÖNETİCİLERİNİN YÖNETİM KURULLARINA KARŞI DÜRÜST OLMALARI YANINDA ŞEFFAF VE HESAP VEREBİLİR OLMALARI DA ÖNEMLİ BİR AHLAKİ SORUMLULUKTUR. ÇÜNKÜ İŞLETMENİN YÖNETİMİ İLE İLGİLİ OLARAK YÖNETİCİLERİN BAŞTA YÖNETİM KURULLARI VE HİSSEDARLAR OLMAK ÜZERE TÜM DİĞER PAYDAŞLARA KARŞI ÖNEMLİ BİR FARKLILIĞI VARDIR. İŞLETMENİN İDARESİYLE İLGİLİ HER TÜRLÜ İÇ VE DIŞ ÇEVRESEL BİLGİ ÖNCELİKLE YÖNETİCİLER ELİNDE TOPLANMAKTA VE DEĞERLENDİRİLMEKTEDİR. BİLGİ ASİMETRİSİ

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

OLARAK TANIMLANAN BU DURUM İSE YÖNETİCİLERE DİĞER PAYDAŞLAR KARŞISINDA BİR AVANTAJ TANIMAKTADIR. BU ASİMETRİNİN AZALTILMASI İÇİN YÖNETİM KURULLARI ÇEŞİTLİ İZLEME VE DENETLEME STRATEJİLERİ GELİŞTİRSE DE DURUM ÇOK FAZLA DEĞİŞMEMEKTEDİR. BU NEDENLE İŞLETME YÖNETİMİ İLE DİĞER PAYDAŞLAR ARASINDA BİLGİ PAYLAŞIMINA YÖNELİK BİR AHLAKİ SORUMLULUK OLARAK ŞEFFAFLIK ÖNEM KAZANMAKTADIR. ŞEFFAFLIK İŞLETMENİN DURUMU İLE İLGİLİ BİLGİLERİN DİĞER PAYDAŞLARLA AÇIK BİÇİMDE PAYLAŞILMASIDIR. HESAP VEREBİLİRLİK YÖNETİCİLER AÇISINDAN ÖNEMLİ BİR AHLAKİ MEZİYETTİR. ÇÜNKÜ YÖNETİM KURULLARININ İŞLETMENİN DURUMUNU TAKİP ETMEK ÜZERE DİŞ DENETİM FİRMALARINDAN YARDIM ALMALARI BİLE HER ZAMAN BİLGİ ASİMETRİSİNİ ORTADAN KALDIRMAZ.

SORU: AHLAKLI YÖNETİCİ KAVRAMINI NE DEMEKTİR?

CEVAP: AHLAKLI YÖNETİCİLER ÇALIŞANLARLA ETKİLEŞİM İÇERİSİNDE, AHLAKİ DEĞERLERİN PAYLAŞILIP BENİMSENMESİNİ SAĞLAMAYA DÖNÜK UYGULAYICI, ÖDÜLLENDİRİCİ VE HESAP VERİCİ ROL MODELLERİ ORTAYA KOYARLAR.

SORU: GÜÇ MESAFESİ KAVRAMI NE DEMEKTİR?

CEVAP: HİYERARŞİK YAPILARDA AŞAĞI DÜZEYDEKİ ÇALIŞANLARIN ÜST DÜZEYDEKİ YÖNETİCİLERLE ARALARINDAKİ GÜÇ DAĞILIMININ EŞİTSİZLİĞİNE DAİR ALGILAMALARINI İFADE EDEN BİR KAVRAMDIR.

SORU:
Paydaş ne demektir?

CEVAP:
Doğrudan ve dolaylı olarak işletmelerin faaliyetlerinden etkilenen ve işletme faaliyetlerini etkileyen bu faktörlerin her birine paydaş adı verilmektedir.

SORU:
İşletmelerin iç paydaşlarının özelliği nedir?

CEVAP:
İşletmelerin tüm paydaşlarına karşı onların çıkar ve beklentilerini olabildiğince dengeli biçimde gözetecek bir şekilde yönetilmeleri önemli bir yönetsel beceri olduğu kadar, aynı zamanda ahlaki bir sorumluluktur.

SORU:

İşletmelerde işletmenin büyüklük, sektör, yasal konum veya stratejilerine bağlı olarak farklılaşan çeşitli yönetim kademeleri nelerdir?

CEVAP:

İşletmelerde işletmenin büyüklük, sektör, yasal konum veya stratejilerine bağlı olarak farklılaşan çeşitli yönetim kademeleri görev almaktadır. En üst düzeyde yönetim kurulu bulunur. Yönetim kurulunun üzerinde bir genel kurul varsa da genel kurullar genellikle çok temel bazı kararlar dışında doğrudan yönetime müdahalede bulunmazlar.

SORU:

Yönetim kurullarının ahlaki sorumlulukları nelerdir?

CEVAP:

Yönetim kurulu işletmeleri doğrudan yönetmeye de doğrudan yöneticileri atayan, işletmeyle ilgili en önemli kararları alan, işletmelerin temel stratejilerini belirleyen ve bütün paydaşlar adına işletmeyi denetleyen organdır. Özellikle kurumsal yönetim anlayışının gelişmesiyle birlikte yönetim kurullarının önemi artmıştır. Bu nedenle yönetim kurulu üyelerinin dış çevresel gelişmeleri iyi takip eden ve objektif karar alabilen kişilerden oluşması gerekmektedir. Son yıllarda birçok ülkede yönetim kurullarında işletme veya aile dışından bağımsız üyelerin bulunmasına yönelik eğilimler artmaktadır.

SORU:

Etik kodlar nelerdir?

CEVAP:

Etik kodlar işletmelerde geçerli ahlak kurallarının neler olduğunu, işletme açısından, ahlaki açıdan kritik karar durumlarında neyin ahlaki neyin ahlak dışı kabul edildiğinin belirtildiği kurallar dizisidir. Etik kodlar hem uyulması gereken ahlaki prensipleri hem de bu prensiplere uyulmaması durumunda gündeme gelecek yaptırımları içermektedir.

SORU:

Ahlaki yönetici özellikleri nelerdir?

CEVAP:

Ahlaki yöneticiler çalışanlarla etkileşim içerisinde, ahlaki değerlerin paylaşılıp benimsenmesini sağlamaya dönük uygulayıcı, ödüllendirici ve hesap verici rol modelleri ortaya koyarlar.

SORU:

Paternalizm ne demektir?

CEVAP:

Toplum veya aile yönetimlerinde en uygun yönetim yapısının hiyerarşik yapı olduğu ve işleyişle ilgili kararların da bu hiyerarşinin en üstünde bulunan ideal

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

liderler tarafından alınması gerektiğini kabul eden yönetim sistemidir.

SORU:
Güç mesafesi nedir?

CEVAP:
Türk toplumunun paternalizmin yanısıra öne çıkan kültürel özelliklerinden biri de güç mesafesinin uzaklığıdır. Güç mesafesi yöneten ve yönetilenler arasındaki güç farkını ifade eden bir kavramdır. Aslında bütün yönetim sistemlerinde astlar ve üstler arasında bir güç farkı bulunmaktadır.

SORU:
Dağılım adaleti ne demektir?

CEVAP:
İşletmelerde adalet konusu üç farklı açıdan ele alınmaktadır: Dağıtım adaleti, işlem adaleti ve etkileşim adaleti. Dağıtım adaleti, işletme kaynaklarının ve sorumlulukların, ödül ve cezaların eşit olarak dağıtılması anlamına gelmektedir. Çalışanlar bu konularda bir eşitlik beklentisi içindedirler.

SORU:
İşlem adaleti ne demektir?

CEVAP:
İşlem adaleti işletmelerin gündelik faaliyetlerini sürdürürken gerçekleştirdikleri birtakım işlemlerde, yerine getirilen süreçlerde ve takip edilen prosedürlerde çalışanlara adil davranılmasını ifade etmektedir.

SORU:
Etkileşim adaleti ne demektir?

CEVAP:
İşletmelerde adil yönetimin üçüncü boyutu da etkileşim adaletidir. Etkileşim adaleti, çalışanların birbirleriyle olan iletişimlerinde ne ölçüde dürüst, açık, şeffaf ve duyarlı bir ilişki kurduklarıyla ilgili algılamalarıyla ortaya çıkan bir kavramdır.

SORU:
Presenteeism ne demektir?

CEVAP:
İşletmelerde çalışanların sağlık vb. kişisel problemlerinden dolayı görevlerini tam olarak yerine getiremeyecekleri halde işe gelmeleri ve düşük performansla çalışmaları durumunu ifade eden bir kavramdır.

SORU:

Insider trading ne demektir?

CEVAP:
Hisse senetleri gibi finansal araçların değerlerini etkileyebilecek, henüz kamuya açıklanmamış bilgileri kişisel veya üçüncü şahısların menfaatlerine olacak şekilde kullanarak sermaye piyasalarında işlem yapanlar arasında fırsat eşitliğini bozarak haksız kazanç temin etme davranışıdır.

SORU:
Sosyal pazarlama ne demektir?

CEVAP:
Belli bir ürünün pazarlanmasından ve satılmasından çok hedef kitlenin veya tüm toplumun menfaatine olacak tutum ve davranışları yaygınlaştırma çabalarını ifade eden bir kavramdır.

SORU:
Whistleblowing ne demektir?

CEVAP:
Çalışanların işletmelerindeki birtakım yasa dışı sorunları ve uygulamaları gerek çalıştıkları dönemde gerekse ayrıldıktan sonra sorunu çözebilecek gücü ve yetkisi olan mercilere bildirmesini ifade eden bir kavramdır.

SORU:
Bilgi asimetrisi ne demektir?

CEVAP:
İşletme faaliyetleri ve sonuçları hakkında işin başındaki icracı yöneticilerin yönetim kurulu veya hissedarlara oranla daha fazla bilgi sahibi olmalarını ifade eden bir kavramdır.

SORU:
Paydaş ne demektir?

CEVAP:
Paydaş, işletmelerin faaliyetlerinden etkilenen ve işletme faaliyetlerini etkileyen tüm kesimleri ifade etmekte kullanılan bir kavramdır.

SORU:
Yönetim kurulu kimlerden oluşur?

CEVAP:
Yönetim kurulları sermaye şirketlerinde ortakların ve üçüncü şahısların hak ve çıkarlarının korunması amacıyla genel kurul tarafından seçilen pay sahibi gerçek kişilerden oluşur.

SORU:

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Yönetim kurulunun yönetime katılımı ne orandadır?

CEVAP:

Yönetim kurulu işletmeleri doğrudan yönetmese de doğrudan yöneticileri atayan, işletmeyle ilgili en önemli kararları alan, işletmelerin temel stratejilerini belirleyen ve bütün paydaşlar adına işletmeyi denetleyen organdır.

SORU:

Yönetim kurullarının üst yöneticilere karşı temel olarak ahlaki sorumluluğu nedir?

CEVAP:

Yönetim kurulları işletmelerinin bir bütün olarak iş ahlakına yönelik "duruşunu" belirlemelidirler. Bu duruş, işletmenin işleyişi sırasında ortaya çıkabilecek ahlaki ikilemlerin çözümünde yöneticilere rehberlik edecektir. Bu anlamda temel bir iş ahlakı stratejisi belirlenmesi öncelikle yönetim kurullarının üst yöneticilere karşı ahlaki bir sorumluluğudur.

SORU:

İşletmede iş ahlakının kurumsallaştırılmasında izlenebilecek yöntemler nelerdir?

CEVAP:

Değerlerle yönetim, etik örgütsel kültür ve iklimin oluşturulması, etik kodların oluşturulması.

SORU:

Belli özellikleri olduğu için işe alınan çalışanların o özelliklerinin birkaç yıl sonra işe yaramaz hale gelebilmesi işletmeleri ne yönde etkiler?

CEVAP:

İşletmelerin bu hızlı döngüyle başa çıkabilmek için daha az değişen ve sürekli ayakta kalmaya katkıda bulunabilecek bir şeylere, yani değerlere sarılması gerekmektedir.

SORU:

Yöneticilerin değerlere bağlılık konusunda gösterecekleri hassasiyet çalışanlara nasıl yansır?

CEVAP:

Çalışanlar özellikle ahlaki konulardaki davranışlarını ortaya koyarken öncelikle amirlerini izlemekte ve örnek almaktadırlar.

SORU:

Örgütlerin görünmeyen yönü nedir?

CEVAP:

Bütün çalışanların bildiği, paylaştığı ve uyduğu, ama hiçbir yerde yazılı olmayan birtakım değer, inanç, tutum ve varsayımlardan oluşan örgüt kültürüdür.

SORU:

Örgüt iklimi nedir?

CEVAP:

İşletme normal faaliyetlerini yürütürken belli bir anda çeşitli plan, politika ve prosedürlerin uygulanması sırasında, çalışanların ve yöneticilerin örgüt kültürünü anlama ve yorumlamalarıyla ortaya çıkan hava örgüt iklimi olarak ifade edilmektedir.

SORU:

Etik kodların önceden belirlenmesi yöneticilere nasıl fayda sağlar?

CEVAP:

Bu kodların önceden belirlenmesi ahlaki açıdan problemleri durumlarda karar almak zorunda kalan yöneticilere zaman ve tutarlılık kazandıracaktır.

SORU:

Neden işletme yöneticilerinin en önemli görevi ahlaki bir yönetim modeli ortaya koyan birer **ahlaklı yönetici** olmaktır?

CEVAP:

İşletmelerin günlük faaliyetlerinin planlanması, örgütlenmesi, koordinasyonu, yönlendirilmesi ve denetlenmesi anlamında yöneticiler başta kendilerini görevlendiren yönetim kurulları olmak üzere emirlerinde çalışanlara ve diğer paydaşlara yönelik çeşitli ahlaki sorumluluklar üstlenirler. Bir anlamda yöneticiler her iki tarafa karşı da ahlaki sorumluluklar taşıdıklarından yönetim kurulları ve diğer paydaşlar arasında bir köprü görevi görmektedirler.

SORU:

Paternalizm nedir?

CEVAP:

Toplum veya aile yönetimlerinde en uygun yönetim yapısının hiyerarşik yapı olduğu ve işleyişiyle ilgili kararların da bu hiyerarşinin en üstünde bulunan ideal liderler tarafından alınması gerektiğini kabul eden yönetim sistemi.

SORU:

Güç mesafesi ne anlama gelir?

CEVAP:

Güç mesafesi yöneten ve yönetilenler arasındaki güç farkını ifade eden bir kavramdır.

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

SORU:

Güç mesafesinden kaynaklanan sorunları en aza indirmek için ne yapılabilir?

CEVAP:

Katılımcı yönetim anlayışı güç mesafesinden kaynaklanan sorunları en aza indirmede önemli bir katkı sağlar. Günümüzde pek çok yeni yönetim anlayışı çalışanların güçlendirilmesini, çalışanların önerileriyle yönetime katılmasını teşvik etmektedir. Bu yaklaşımlar, işletmeler açısından karlılığı artıracak yöntemler olmanın yanında iş ahlakı açısından da çalışanlara hak ettikleri saygıyı göstermenin araçlarıdır.

SORU:

İşletmeler açısından adalet ne anlama gelir?

CEVAP:

İşletmeler açısından ise alınan kararlarda çalışanlar arasında herhangi bir nedenle ayırım yapılmaması anlamına gelir.

SORU:

İşletmelerde adalet konusu hangi açılardan ele alınır?

CEVAP:

İşletmelerde adalet konusu üç farklı açıdan ele alınmaktadır: Dağıtım adaleti, işlem adaleti ve etkileşim adaleti.

SORU:

İşyerlerinde psikolojik şiddet ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

İşyerlerinde yöneticilerin astlarına karşı gösterdikleri yıldırma, zorbalık, duygusal taciz, duygusal istismar, psikolojik terör gibi farklı kavramlarla ifade edilen olumsuz davranışların genel adıdır.

SORU:

Presenteeism ne anlama gelir?

CEVAP:

İşletmelerde çalışanların sağlık vb. kişisel problemlerinden dolayı görevlerini tam olarak yerine getiremeyecekleri halde işe gelmeleri ve düşük performansla çalışmaları durumunu ifade eden bir kavramdır.

SORU:

Sosyal pazarlama ne ifade etmektedir?

CEVAP:

Belli bir ürünün pazarlanmasından ve satılmasından çok hedef kitlenin veya tüm toplumun menfaatine

olacak tutum ve davranışları yaygınlaştırma çabalarını ifade eden bir kavramdır.

SORU:

İşyerlerinde yaşanan sorunlar veya yasadışı uygulamalar çalışanlar tarafından ne şekilde bildirilebilir?

CEVAP:

İş yerlerinde yaşanan sorunlar veya yasa dışı uygulamalar çalışanlar tarafından iki farklı şekilde bildirilebilir. Kimi durumlarda bu sorunlar işletme içi yetkililere aktararak çözümlenmeye çalışılırken kimi zaman da işletme dışı yetkili makamlara da bildirilebilmektedir.

ÜNİTE 7: İŞLETME FONKSİYONLARINA YÖNELİK İŞ AHLAKI KONULARI

İŞLETMELER VE FONKSİYONLARI

İşletmeler ürettikleri değere göre sınıflandırıldıklarında

- Üretim işletmeleri,
- Ticaret işletmeleri,
- Hizmet işletmeleri olmak üzere üç temel grupta toplanabilirler.

İşletmelerin temel fonksiyonları; üretim, pazarlama, muhasebe, finans, insan kaynaklarıdır.

PAZARLAMADA ETİK KONULAR

Pazarlama ahlakı, iş ya da meslek ahlakının bir bölümüdür. Pazarlamadaki ahlaki konular aşağıda sıralanmaktadır:

- Mal ve hizmetlerle ilgili ahlaki konular
- Fiyatlandırma ile ilgili ahlaki konular
- Dağıtımda ahlaki konular
- Reklamlarda ahlaki konular
- Yeni pazarlama araçlarında ahlaki konular

MAL VE HİZMETLERLE İLGİLİ AHLAKİ

KONULAR: Pazarlamaya konu olan, ekonomik değeri olan şeylere **ürün** denmektedir.

İşletmelerin İLK sorumluluğu ürünlerin yerine getirmeyi vaat ettikleri fonksiyonlara sahip olmalarını sağlamaktır. Bu noktada ürün güvenliği kavramına değinmek gerekmektedir. **Ürün güvenliği**, pazara sunulan ürünlerin, insan sağlığı ve çevre temizliği bakımından risk taşımaması ya da olan riskin minimum olmasıdır. Mal ve hizmetler konusunda ahlaki bakımdan ele alınması gereken ikinci konu taklit konusudur. Burada da işletme ve tüketici olmak üzere iki paydaş sorumluluk sahibidir. Ayrıca devlet bu ilişki de vergi alan ve düzenleyiciliği üstlenen üçüncü bir paydaş olabilmektedir. Mal ve hizmetlerle ilgili olarak ele alınan üçüncü konu konumlandırma bir ürün ya da markasının tüketicinin zihninde rakip ürünlere kıyasla yeridir. Konumlandırma büyük oranda marka ile yapılmaktadır.

Ürünlerin içeriği ve fiyatı gibi tüketicilerin bilmek istediği konuları içermeyen ya da içerse de tüketicinin kullanamayacağı şekilde yapılan etiketlemeler ve ambalajlar oldukça yaygındır. **Etiket**, üzerinde bulunduğu ürünün, miktar, tür, fiyat, son kullanım tarihi gibi temel niteliklerini tüketicilere gösteren kâğıt ya da başka tür özet bilgidir. **Ambalaj** ise, ürünü taşımak, korumak ve tanıtmak için kullanılan cam, kâğıt, metal, plastik gibi maddelerden yapılan özel kaptır. Ambalajlarla ilgili olarak en sık yaşanan ahlaki problemler şu şekilde sıralanmaktadır: Ambalaj için kullanılan hammaddelerin aşırı tüketimi, çevreye zararlı ambalajlar, fiyatı yükselten ambalajlar, aşırı tüketime teşvik edici, aldatıcı unsurların bulunmasıdır.

Planlı ürün eskitme, tüketicilerin satın alarak kullandığı ürünlerin değerini düşürecek yenileri ürünleri geliştirme, fakat eski üründen yeteri kadar kazanç elde ettikten sonra yeni ürünün pazara sunulması düşüncesidir. Örneğin, beyaz eşya firmaları beyaz eşyaların ömrünü 10 yıl gibi bir süre ile sınırlamaktadır.

FİYATLANDIRMA İLE İLGİLİ AHLAKİ

KONULAR: Fiyat, mal ve hizmetler için tüketicilerin ödediği parasal bedeldir. Fiyat pazarlama karmasının bir elemanı olarak önemli bir etkileri olan bir göstergedir. Bu bakımdan fiyat ile ilgili konuların rekabet ve tüketici bakımından olmak üzere iki boyutta değerlendirilmesinde fayda vardır.

DAĞITIMDA AHLAKİ KONULAR: **Dağıtım**, mal ve hizmetlerin üretildikleri yerden tüketicilere ulaşması işlemidir. Bu işlemi yaparken yardımcı olan kuruluşlara araçlar, tüketici ile üretici arasındaki araçlarla birlikte oluşan sisteme de **dağıtım kanalı** denmektedir. Kaynağı ne olursa olsun KANAL YÖNETİMİNDE GÜÇ OLUŞTURMA ahlaki sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Kanal yönetiminde özellikle üreticinin güçlü olması durumunda talep üretmesi ve gayretli davranması için araçları tüketicilere doğru İTME STRATEJİSİ uygulanabilmektedir. Bu durumda üreticiler daha çok satış için araçları zorlayacak kota hedefleri koymaktadırlar. **Kota**, aracı işletmelerin veya satış elemanlarının başarılarının bir göstergesi olarak kullanılan ve belirlenmiş bir zaman diliminde, belirlenmiş bir bölgede ulaşmayı hedeflediği satış miktarıdır. Perakendeciler satış noktasına gelen müşterileri ikna etmek için RAKİPLERİ KÖTÜLEME yoluna gidebilmekte veya müşteriye baskı uygulayabilmektedirler. Sık rastlanmamakla birlikte kulüp üyeliği için verilen üyelik kartlarıyla toplanan müşterinin kişisel bilgilerini ve tüketim alışkanlıklarını gösteren veri tabanını başka firmalarla paylaşma durumunda müşteri mahremiyetini ihlal etmiş olmaktadır. **Müşteri mahremiyeti**, işletmelerin müşterilerine ait özel

sayılabilecek ya da başkaları ile paylaşmak istemedikleri bilgileri korumak ve gizli tutmaktır. **REKLAMLARDA AHLAKİ KONULAR:** Reklam, tüketicilerin bir ürün konusunda bilgilenmesini, daha çok satın almasını, o ürünü fark etmesini ve unutmamasını sağlamak amacıyla işletmeler tarafından özel olarak hazırlanmış mesajların medya aracılığıyla tüketicilere ulaştırılmıştır. Reklamlarla ilgili ele alınması gereken ahlaki olmakla ilgili konulardan bir tanesi ALDATICI

YANILTICI reklamların yayınlanmasıdır. **ÇOCUKLARIN REKLAMLARA MARUZ KALMALARI** durumunda kullanılan mesajlar ve mesajın verme biçimleri çocukların bozuk davranışlar sergilemelerine yol açabilmektedir. Gerek medyada aldığı yer ve zaman, gerekse içerik olarak reklam verenlerin bu konuda daha sorumlu davranması gerekmektedir. Dikkat çekici olması amacıyla reklamlarda kullanılan reklamda unsurlardan bir tanesi de CİNSELLİK konusudur. Kadınların ya da erkeklerin cinsel obje olarak kullanılması ya da cinselliği çağrıştıran başka unsurların kullanılması sıkça karşılaşılan bir durumdur.

Ahlaki olmayan unsurlar içeren reklamların tüketicilere ulaşması durumunda, REKLAM VERENİN, REKLAM AJANSININ, reklamı yayınlayan medya kuruluşunun ve yayınlandığında tepki göstermeyen tüketicilerin zincirleme sorumluluğu bulunmaktadır. **Reklam veren**, ürünlerinin tanıtılması için reklam hazırlanmasını isteyen işletmedir. **Reklam ajansı**, reklamların hazırlanması ve yayınlanması konusunda uzmanlaşmış işletmedir. **Medya**, kaynağından aldığı bilgi, eğlence gibi yazılı, işitsel ve görsel mesajları, sahip olduğu aynı anda çok sayıda kişiye ulaşma yöntemleri ile hedef kitleye aktaran araçlardır.

YENİ PAZARLAMA ARAÇLARINDA AHLAKİ KONULAR: Pazarlamada internet iki temel amaç için kullanılabilir. Birincisi internet üzerinden dağıtılması mümkün olan hizmetlerin dağıtımında kullanılmaktadır. İkinci olarak da internet, tutundurma için tüketicilere ulaştırılmaya çalışılan mesajların yerine ulaşmasında kullanılan bir tür yeni medya olarak tutundurma amaçlı kullanılabilir. İnternet üzerinden dağıtımda ve tutundurmada yaşanan başlıca ahlaki problemler şunlardır:

- Alışveriş güvenliği,
- Kişisel bilgileri amaç dışı kullanma,
- Dürüst olmama,
- Kopyalama,
- Çalma,
- Çocuklara uygun olmayan içerik,
- Aşırı cinsellik kullanımı,
- Saldırgan reklamlar (pop up),
- Tıklamayı artırıcı ama içeriği boş unsurlar.

ÜRETİM VE TEDARİKTE ETİK KONULAR

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Üretim, işletmecilik denildiğinde genellikle ilk akla gelen fonksiyondur. Bu bölümdeki konular aşağıda sıralanmaktadır:

- Standartlara uygunluk
- İsrat
- Üretimde insan ve ahlak
- Üretim ve çevre

STANDARTLARA UYGUNLUK: Pek çok ürün türü ile ilgili olarak geliştirilmiş ISO VE TSE standartları bulunmaktadır. ISO uluslararası standartları temsil ederken TSE ulusal standartları ifade etmektedir.

GDO, genetiği değiştirilmesi nedeni ile insan sağlığı üzerinde olumsuz etkisi olacağı düşünülen bitkisel, hayvansal ürünlere verilen addır.

Ürün güvenliği konusunda iki grup insana sorumluluk düşmektedir. Birinci grup üreticilerden ve satıcılardan oluşan gruptur. İkinci grup ise tüketicilerdir. Tüketiciler de aldıkları ürünler konusunda bilinçli ve basiretli davranma sorumluluğundadır.

TÜRKAK, ölçümleme, cihazları yöntemleri, sertifikasyonla ilgili yetkili devlet kuruluşudur.

İSRAT: Kaynakların gereksiz yere kullanılması olarak tanımlanabilecek **israt** , iş dünyasında sıkça karşılaşılan bir olgudur. Girişimci için israt, karşılığını ödemediği emekten, hammaddeden yeteri kadar yararlanamamak demektir.

ÜRETİMDE İNSAN VE AHLAK: Çalışanların iş ortamlarının ergonomik olması gerekir. **Ergonomi** , çalışanların daha sağlıklı ve verimli çalışmalarını sağlamak üzere çalışma yerlerinin, kullanılan makinelerin insan fizyolojisine ve psikolojisine uygun dizayn edilmesidir. Üretim işletmelerinde karşılaşılan en önemli problemlerden bir tanesi de iş güvenliği ile ilgili problemlerdir. **İş güvenliği** , bir işyerinde, çalışanların sağlık sorunlarını ve mesleki risklerini ortadan kaldıracak ya da en aza indirecek her türlü önlemin alınmasıdır.

ÜRETİM VE ÇEVRE : Dünyamızın yaşadığı en büyük problemlerden birisi küresel ısınmadır. Bunun dışında, pet şişeler ve diğer ürünlerin ambalajlarından oluşan çöp yığınları sağlıksız ve yaşanması zor bir çevre oluşmasına neden olmaktadır. **Atık** , ürünlerin üretilmesi ya da tüketilmesi sonucunda ortaya çıkan, çevrede olumsuz değişime yol açabilen, sıvı, katı, gaz ya da radyoaktif maddelerdir. Tarımsal ürünlerin daha fazla üretilmesi için kullanılan gübreler, zararlı hayvanlarla yapılan mücadelelerde kullanılan ilaçlar, yerleşim yerlerine yakın yerlerde kurulmuş olan fabrikaların çevreye bıraktığı atıklar her zaman kamuoyunun gündeminde bulunmaktadır.

MUHASEBE VE FİNANSTA ETİK KONULAR

İşletmenin parasının yönetimi ile ilgili birimi finans birimi iken, gelen ve giden paraların kayıtlarının tutulduğu birimi muhasebedir. **Mali tablolar**, muhasebenin sınıflandırarak tuttuğu kayıtlardan hareketle, bir işletmenin belirli bir

dönemdeki faaliyetlerinin finansal özetini ilgililere aktarmak ve böylece ilgililerin işletme hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmasını sağlamak amacıyla hazırlanan tablolardır. Muhasebecilerin oluşturdukları mali tablolar yardımıyla karar veren finans yöneticileri işletmenin geleceğini belirlemeye, rekabet gücünü yükseltmeye, kaynaklarını verimli kullanmaya çalışmaktadırlar.

MUHASEBE : Serbest Muhasebeciler, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirlerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmeliğe göre, serbest çalışan ya da bağımlı çalışan tüm muhasebe meslek mensuplarının uyması gereken temel etik ilkeleri,

1. Dürüstlük,
2. Tarafsızlık,
3. Mesleki yeterlilik ve özen,
4. Gizlilik ve
5. Mesleki davranış olarak sayılmıştır.

Muhasebecilerin tuttuğu kayıtlar yoluyla elde edilen bilgiler önemlidir. Muhasebe bilgilerinin özellikleri en azından şunlar olmalıdır: Bilgiler, paydaşların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde, güvenilir, tarafsız, anlaşılır, zamanlı, tutarlı, karşılaştırılabilir olmalıdır. Tersinden söylemek gerekirse finansal raporlar ve belgeler, geçerli kanun ve standartlara uygun, eksiksiz, dürüst, gerçek, zamanında ve anlaşılabilir bilgiler içermelidir.

FİNANS : Finans, bir işletmenin yapacağı işler için gerekli olan parayı bulması (fon bulma) ve kullanımı işidir.

Finans piyasasının en önemli aktörleri bankalardır. Bankalar hem işletmeler hem de bireyle finans imkânı sunmaktadırlar. Bankalar sadece işletmelerle değil tüketicilerle de iş yapabilmektedirler.

İNSAN KAYNAKLARINDA ETİK KONULAR

İnsan kaynakları, üretim, ticaret ya da hizmet işletmelerinde çalışan insanların yönetimi işidir. İnsan kaynaklarının ilk olarak çalışanlarına, sadece insan olmalarından dolayı İNSANCA DAVRANMA borcu bulunmaktadır. Yönetimde etik ilkeler,

- Adalet,
- Eşitlik,
- Dürüstlük ve doğruluk,
- Tarafsızlık,
- Sorumluluk,
- Bağlılık,
- Tutumluluk,
- Açıklık,
- Emeğin hakkını verme

olarak sayılmaktadır. Bu ilkelerden herhangi birisinin ihlal edilmiş olması ahlaki problem anlamına gelmektedir.

İnsan kaynaklarıyla ilgili pek çok ahlaki boyut bulunmaktadır. Bu konuları MADDİ SONUÇ DOĞURANLAR ve MADDİ SONUÇ

DOĞURMAYANLAR olmak üzere iki kategoride ele almak mümkündür.

İnsan kaynakları yöneticilerinin sık sık şikâyet edildikleri konulardan birisi nepotizmdir. **Nepotizm**, özellikle akrabaları ve yakın arkadaşları kayırmayı anlatan, ayrımcılığın bir türüdür. Adam kayırmanın tersi olarak düşünülebilecek bir başka ahlaki problem, dil, din, ırk, cinsiyet, dış görünüş gibi unsurlardaki farklılıklar nedeniyle bazı çalışanlara daha az değerliymiş gibi davranmak **ayrımcılık** olarak isimlendirilmektedir. Nepotizm ve ayrımcılık davranışlarının ikisi birden YÖNETİMDE ADALET ilkesinin çiğnenmesi anlamına gelmektedir. LİYAKATLE davranan bir yönetici aynı zamanda adaletle de davranmış olmaktadır.

Mobing iş yerinde çalışanların bir kısmının, kabadayılık, psikolojik baskı, yıldırma, zorlama gibi yöntemlerle diğer bazı çalışanları sindirmesidir. Yöneticilerin sorumluluğu altındakilerin zarar görmesi yönetimde etik ilkelerden sorumluluk ilkesinin yerine getirilmemesi demektir. İnsan kaynaklarıyla ilgili ahlaki konular sadece yöneticilerle sınırlı değildir. Çalışanları ilgilendiren pek çok ahlaki konuda bulunmaktadır. Çalışanların işe gerekli özeni göstermek, işe zamanında gelip gitmek, işverenin haklarına riayet etmek, dışarıda işletmeyi temsil etmek gibi çok sayıda sorumluluğu bulunmaktadır.

HALKLA İLİŞKİLERDE ETİK KONULAR

İşletmenin kurumsal kimliğinin değeri KURUMSAL İTİBAR kavramı ile açıklanmaktadır. EN ÇOK KULLANILAN HALKLA İLİŞKİLER YÖNTEMLERİ, haber formatında medyada yer alma (duyurum), basın toplantıları, basın bültenleri, açılış, yıl dönümü kutlamaları, işletme ve çalışanları için özel günlerde düzenlenen törenler ve sponsorluklar şeklindedir.

KURUMSAL İTİBARI oluşturmaya çalışırken rakiplerle kıyaslama, rakipleri kötüleme, doğru olmayan bilgileri kullanma, ahlaki olmayan davranışları içermektedir. İşletmenin ya da çalışanlarının neden olduğu olumsuzluklarda durumu DÜZELTMEK YERİNE MEŞRULAŞTIRMA çalışmaları da ahlaki bir problem içermektedir.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU:

Pazarlamada internetin kullanım amaçları nelerdir?

CEVAP:

Pazarlamada internet iki temel amaç için kullanılabilir. Birincisi internet üzerinden dağıtılması mümkün olan hizmetlerin dağıtımında kullanılmaktadır. İkinci olarak da internet, tutundurma için tüketicilere ulaştırılmaya çalışılan mesajların yerine

ulaşmasında kullanılan bir tür yeni medya olarak tutundurma amaçlı kullanılabilir.

SORU:

İnternet üzerinden dağıtımda ve tutundurmada yaşanan başlıca ahlaki problemler nelerdir?

CEVAP:

Alışveriş güvenliği, kişisel bilgileri amaç dışı kullanma, dürüst olmama, kopyalama, çalma, çocuklara uygun olmayan içerik, aşırı cinsellik kullanımı, saldırgan reklamlar (pop up), tıklamayı artırıcı ama içeriği boş unsurlar.

SORU:

“Muhasebe Meslek Mensubu için Mesleki Etik İlkeleri”ne göre bağımsız çalışan muhasebecilerin uymaları gereken ilkeler nelerdir?

CEVAP:

- POTANSİYEL ANLAŞMAZLIK
- BİLGİNİN HAZIRLANMASI VE RAPORLANMASI
- YETERLİ UZMANLIKLA FAALİYET GÖSTERME
- MALİ ÇIKARLAR
- TEŞVİKLER

SORU:

Mal ve hizmetler konusunda ahlaki bakımdan taklit kavramı ne anlama gelmektedir?

CEVAP:

Bir ürünün yasal olarak korunmuş haklarının, izinsiz şekilde kopyalanarak bundan ticari kâr elde edecek şekilde çoğaltmak ve pazara sunmak o ürünün taklidi anlamına gelmektedir. Halk dilinde “çakma” olarak isimlendirilen bu ürünlerin pazarının büyük olması bu konudaki zaafın büyüklüğünün de bir göstergesidir.

SORU:

Tüketicilerin etiketlerde bulmayı bekledikleri konular nelerdir?

CEVAP:

Tüketicilerin etiketlerde bulmayı bekledikleri konular önem sırasına göre şu şekilde sıralanmaktadır: Üretim ve son kullanma tarihi, fiyat, miktar, üretildiği yer, firma adı, ürün bileşimi, kullanma talimatı. Bunların her birisinin eksikliği ya da gerektiği gibi bulunmaması işletme açısından ahlaki bir problem oluşturmaktadır.

SORU:

Ezici fiyatlandırma nedir?

CEVAP:

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Özellikle monopol piyasalarda pazardaki işletme, yeni giriş teşebbüsleri olması durumunda pazara yeni giren işletmeyi pazardan kovabilmek amacıyla geçici bir süre için, maliyetlerin altında bir fiyat belirleyebilmektedir. Ezici fiyatlandırma olarak isimlendirilen bu yöntemin sık sık şehirlerarası otobüs taşımacılığında sınırlı sayıda otobüs firmasının çalıştığı hatlarda uygulandığı görülmektedir.

SORU:

Dağıtım kanalı nedir?

CEVAP:

Dağıtım, mal ve hizmetlerin üretildikleri yerden tüketicilere ulaşması işlemidir. Bu işlemi yaparken yardımcı olan kuruluşlara araçlar, tüketici ile üretici arasındaki araçlarla birlikte oluşan sisteme de dağıtım kanalı denmektedir.

SORU:

Kota nedir?

CEVAP:

Aracı işletmelerin veya satış elemanlarının başarılarının bir göstergesi olarak kullanılan ve belirlenmiş bir zaman diliminde, belirlenmiş bir bölgede ulaşmayı hedeflediği satış miktarıdır.

SORU:

Reklamların yaratabildiği olumsuz sonuçlar nelerdir?

CEVAP:

Bu olumsuzlukların ilki reklam sayısının fazlalığıdır. Dikkat çekmeye çalışan yüzlerce işletme, mesajlarını medya aracılığıyla vermeye çalışırken tüketiciler adeta bir reklam bombardımanına maruz kalmaktadır. Diğer bir durum, aldatıcı yanıltıcı reklamların yayınlanmasıdır. İçerik olarak verdiği mesajın tüketicilerde yanlış anlamalara yol açarak yanlış davranışlar oluşturmaya neden olan reklamlara her dönemde örnekler bulunabilmektedir. Çocukların reklamlara maruz kalmaları durumunda kullanılan mesajlar ve mesajın verme biçimleri çocukların bozuk davranışlar sergilemelerine yol açabilmektedir. Dikkat çekici olması amacıyla reklamlarda kullanılan reklamda unsurlardan bir tanesi de cinsellik konusudur. Kadınların ya da erkeklerin cinsel obje olarak kullanılması ya da cinselliği çağrıştıran başka unsurların kullanılması sıkça karşılaşılan bir durumdur.

SORU:

Reklamlarla ilgili ahlaki konular nelerdir?

CEVAP:

Bu olumsuzlukların ilki reklam sayısının fazlalığıdır. Reklamlarla ilgili ele alınması gereken ahlaki olmakla ilgili konulardan bir diğeri aldatıcı yanıltıcı reklamların yayınlanmasıdır. İçerik olarak verdiği mesajın tüketicilerde yanlış anlamalara yol açarak yanlış davranışlar oluşturmaya neden olan reklamlara her dönemde örnekler bulunabilmektedir. Dikkat çekici olması amacıyla reklamlarda kullanılan reklamda unsurlardan bir tanesi de cinsellik konusudur. Kadınların ya da erkeklerin cinsel obje olarak kullanılması ya da cinselliği çağrıştıran başka unsurların kullanılması sıkça karşılaşılan bir durumdur.

SORU:

Müşteri mahremiyeti nedir?

CEVAP:

İşletmelerin müşterilerine ait özel sayılabilecek ya da başkaları ile paylaşmak istemedikleri bilgileri korumak ve gizli tutmaktır.

SORU:

İşletmeler ürettikleri değere göre nasıl sınıflandırılmaktadır?

CEVAP:

İşletmeler ürettikleri değere göre sınıflandırıldıklarında üretim işletmeleri, ticaret işletmeleri ve hizmet işletmeleri olmak üzere üç temel grupta toplanabilirler. Üretim işletmeleri analiz, sentez, yer altından çıkarma, yetiştirme gibi yollarla üretim yaparlar. İşletme tarafından para karşılığında takas edilecek değerler olarak ürünleri ortaya koymak esas uzmanlık alanlarıdır. İşletmelerden bir kısmı da üretilen bu ürünleri üçüncü kişilere satarak değer üretirler. Bu işletmelerin toptan veya perakende satış yapmalarına göre hedef kitleleri değişmektedir. Son grupta yer alan hizmet işletmeleri ise eğitim, turizm, sağlık, ulaştırma, eğlence gibi sektörlerde faaliyet gösteren ancak üretimleri somut olmayan işletmelerdir.

SORU:

Ürün güvenliği nedir?

CEVAP:

Pazara sunulan ürünlerin, insan sağlığı ve çevre temizliği bakımından risk taşıması, ya da olan riskin minimum olmasıdır.

SORU:

Asimetrik bilgi nedir?

CEVAP:

Tüketicinin sahip olduğu bilgisizlik ya da işletmecinin sahip olduğu göreceli olarak daha fazla bilgi işletmenin lehine bir avantaj oluşturmaktadır. Bilgi kaynaklarına sahip olma nedeniyle bir tür bilgi dengesizliği durumu

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

oluşmaktadır. Asimetrik bilgi olarak isimlendirilen bu durum işletmeler tarafından kendi menfaatleri doğrultusunda kullanılabilir.

SORU:
Ürün nedir?

CEVAP:
Pazarlamaya konu olan, ekonomik değeri olan şeylere ürün denmektedir. Mal, hizmet, fikir ve kişi gibi değeri olan şeylerin her birisi ürün olarak değerlendirilmektedir.

SORU:
Taklit ürün konusunda sorumluluk sahibi olan paydaşlar kimlerdir?

CEVAP:
Burada işletme ve tüketici olmak üzere iki paydaş sorumluluk sahibidir. Ayrıca devlet bu ilişki de vergi alan ve düzenleyiciliği üstlenen üçüncü bir paydaş olabilmektedir. Ancak bu konunun işletmeleri ilgilendiren kısmı daha büyüktür. Giyim, kozmetik, elektronik, içecekler gibi pek çok alanda orijinalin aynısı gibi taklit ürünler pazara sürülmekte, esas hak sahibinin hakları, taklit yapan işletme tarafından gasp edilmektedir. Bu suça tüketiciler de satın alarak iştirak etmekte, hatta teşvik etmiş olmaktadır.

SORU:
İşletmelerin temel fonksiyonları nelerdir?

CEVAP:
İşletmelerin temel fonksiyonları; üretim, pazarlama, muhasebe, finans, insan kaynaklarıdır.

SORU:
Planlı ürün eskitme nedir?

CEVAP:
İşletmeler sürekli olarak mal ve hizmet satmak zorundadırlar. Bir tüketiciye yeni bir ürünü sunabilmek için tüketiciler tarafından zaten kullanılan ürünlerin eskidiği gerekçesiyle terk edilmeye teşvik edilmektedir. Buna planlı ürün eskitme adı verilmektedir. Örneğin, beyaz eşya firmaları beyaz eşyaların ömrünü 10 yıl gibi bir süre ile sınırlamaktadırlar. Bazı yazılım firmaları yeni versiyonlarını pazara sürdüklerinde eskilerine destek vermeyi bırakmakta ve tüketicileri yeni ürüne geçmeye zorlamaktadırlar.

SORU:
Reklam nedir?

CEVAP:

Tüketicilerin bir ürün konusunda bilgilenmesini, daha çok satın almasını, o ürünü fark etmesini ve unutmamasını sağlamak amacıyla işletmeler tarafından özel olarak hazırlanmış mesajların medya aracılığıyla tüketicilere ulaştırılmasıdır.

SORU:
İsraf nedir?

CEVAP:
Kaynakların gereksiz yere kullanılması olarak tanımlanabilecek israf, iş dünyasında sıkça karşılaşılan bir olgudur. İsraf, daha çok girişimciler tarafından değil işgörenler tarafından yapılagelmektedir. Çünkü israf, hammadde, enerji, emek gibi üretim faktörlerinin gereksiz kullanımı demektir. Girişimci için israf, karşılığını ödemediği emekten, hammaddeyi yeteri kadar yararlanamamak demektir. Başka bir ifadeyle israf, girişimcinin perspektifinden verimsizlik demektir. İsraf, sadece işletme tarafından bedeli ödenmiş üretim faktörlerinin gereksiz kullanımı değildir. Aynı zamanda kamu kaynaklarının da uygunsuz kullanılması israf anlamına gelmektedir.

SORU:
Mobing nedir?

CEVAP:
Yönetici koltağında oturanlar ya da yöneticilerden güç alan çalışanlardan bazıları, diğerlerini, yıldırma, korkutma, baskı altına alma, gibi yöntemlerle sindirmeye ve onlardan faydalanmaya çalışabilmektedirler. İş yerindeki her türlü taciz, aşağılama veya hakaretleri de içeren bu tür davranışlara genel olarak mobing denmektedir.

SORU:
Yönetimde etik ilkeler nelerdir?

CEVAP:
Adalet, eşitlik, dürüstlük ve doğruluk, tarafsızlık, sorumluluk, bağlılık, tutumluluk, açıklık, emeğin hakkını verme olarak sayılmaktadır. Bu ilkelerden herhangi birisinin ihlal edilmiş olması ahlaki problem anlamına gelmektedir.

SORU:
Nepotizmden kaynaklanan ahlaki problemler nelerdir?

CEVAP:
Nepotizm, özellikle akrabaları ve yakın arkadaşları kayırmayı anlatan, ayrımcılığın bir türüdür. Adam kayırma olarak da isimlendirilen bu durumda yöneticiler bazı nedenlerle çalışanların bazılarını diğerlerine tercih etmektedirler. Adam kayırmanın tersi de bir ahlaki problem oluşturmaktadır. Adam kayırmanın tersi olarak düşünülebilecek bir başka

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

ahlaki problem, dil, din, ırk, cinsiyet, dış görünüş gibi unsurlardaki farklılıklar nedeniyle bazı çalışanlara daha az değerliymiş gibi davranmak ayrımcılık olarak isimlendirilmektedir. Nepotizm ve ayrımcılık davranışlarının ikisi birden yönetimde adalet ilkesinin çiğnenmesi anlamına gelmektedir.

SORU:
Ergonomi nedir?

CEVAP:
Çalışanların daha sağlıklı ve verimli çalışmalarını sağlamak üzere çalışma yerlerinin, kullanılan makinelerin insan fizyolojisine ve psikolojisine uygun dizayn edilmesidir.

SORU:
Ürün güvenliği nedir?

CEVAP:
Ürün güvenliği, pazara sunulan ürünlerin, insan sağlığı ve çevre temizliği bakımından risk taşıması, ya da olan riskin minimum olmasıdır.

SORU:
Muhasebe ve finans arasındaki nasıl bir ilişki bulunmaktadır?

CEVAP:
İşletmenin parasının yönetimi ile ilgili birimi finans birimi iken, gelen ve giden paraların kayıtlarının tutulduğu birimi muhasebedir. Çoğu kez işletmenin finans ile ilgili birimleri küçük ve orta ölçekli işletmelerde şirketin sahibinin doğrudan kontrol edebileceği bir alan olarak ayrılmaktadır. Büyük işletmelerde ayrı finans yöneticisi istihdam edilmektedir. Kayıtlardan hareketle hazırlanan mali tablolar finansal kararların özünü teşkil etmektedir. Bu nedenle finans ve muhasebe büyük ölçüde birlikte değerlendirilmektedir.

SORU:
En çok kullanılan halkla ilişkiler yöntemleri nelerdir?

CEVAP:
Haber formatında medyada yer alma (duyurum), basın toplantıları, basın bültenleri, açılış, yıl dönümü kutlamaları, işletme ve çalışanları için özel günlerde düzenlenen törenler ve sponsorluklar şeklindedir.

SORU:
İnsan kaynakları ile ilgili maddi sonuçlar doğuran ahlaki sorunlar nelerdir?

CEVAP:

İşlerin yetişmesi için fazla mesai yapılması gerekebilmektedir. Fazla mesai ücretlerinin zamanında ve tam olarak ödenmesi çalışanların beklentileri arasındadır. Ancak yöneticilerden bazıları fazla mesai ücretlerini tam veya zamanında ödeme konusunda ihmalkâr davranabilmektedirler. Eşit işe eşit ücret ilkesi gereği aynı işte çalışanların benzer ücret almaları beklenmektedir. Bu ilkenin ihlali durumunda da ahlaki problem yaşanmış olmaktadır. Çalışanların sigortalılık, sendikalı olabilme gibi çalışma haklarının gözetilmesi de yöneticilerin sorumlulukları arasında yer almaktadır. Kayıt dışı işçi çalıştırarak sigorta masraflarını kısma çalışan aynı zamanda çalışanların özlük haklarını da eksik veren işletmelerin sayısı gün geçtikçe azalsa da varlığını sürdürmektedir. İşten çıkarma zamanında tazminatların ödenmesi işletmenin sorumluluğundadır. Ancak uygulamada tazminat ödemek istemeyen işverenler çalışanların kıdem tazminatı alamayacakları nedenlerle işten çıkararak tazminat ödemekten kaçınmaya çalışmaktadırlar. Bu durum daha önce belirtilen emeğin hakkını verme ilkesine aykırı bir durumdur.

SORU:
Asimetrik bilgi nedir?

CEVAP:
Mal ve hizmetlerin satılması durumunda üretici ve satıcı konumundaki işletme tüketicie göre daha çok bilgiye sahiptir. Tüketicinin sahip olduğu bilgisizlik ya da işletmecinin sahip olduğu göreceli olarak daha fazla bilgi işletmenin lehine bir avantaj olmaktadır. Bilgi kaynaklarına sahip olma nedeniyle bir tür bilgi dengesizliği durumu oluşmaktadır. Asimetrik bilgi olarak isimlendirilen bu durum işletmeler tarafından kendi menfaatleri doğrultusunda kullanılabilir.

SORU:
TÜRKAK'ın yetkileri nelerdir?

CEVAP:
Türkiye'de akreditasyon verme yetkisi 2001 yılında kurulmuş bulunan TÜRKAK (Türk Akreditasyon Kurumu)'a verilmiştir. TÜRKAK, değişik alanlarda üretilen mal ve hizmetlerin uygunluğunu denetleme yetkisini vermektedir. Ayrıca üretimde kullanılan makine ve teçhizatın, muayene raporları, kalibrasyon sertifikaları, yönetim sistemi bilgileri, ürün belgeleri gibi "uygunluk belgesi"ni düzenleme yetkisi de aynı kuruluş tarafından verilmektedir.

SORU:
Finans nedir?

CEVAP:
Bir işletmenin yapacağı işler için gerekli olan parayı bulması (fon bulma) ve kullanımı işidir.

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

SORU:

İşletmeler ürettikleri değere göre nasıl sınıflandırılmaktadırlar? Açıklayınız.

CEVAP:

İşletmeler ürettikleri değere göre sınıflandırıldıklarında üretim işletmeleri, ticaret işletmeleri ve hizmet işletmeleri olmak üzere üç temel grupta toplanabilirler. Üretim işletmeleri analiz, sentez, yer altından çıkarma, yetiştirme gibi yollarla üretim yaparlar. işletme tarafından para karşılığında takas edilecek değerler olarak ürünleri ortaya koymak esas uzmanlık alanlarıdır. işletmelerden bir kısmı da üretilen bu ürünleri üçüncü kişilere satarak değer üretirler. Bu işletmelerin toptan veya perakende satış yapmalarına göre hedef kitleleri değişmektedir. Son grupta yer alan hizmet işletmeleri ise eğitim, turizm, sağlık, ulaştırma, eğlence gibi sektörlerde faaliyet gösteren ancak üretimleri somut olmayan işletmelerdir.

SORU:

Aynı mal ve hizmeti sunan işletmelerin yaptıkları gizli fiyat anlaşmalarının amacı nedir?

CEVAP:

Aynı mal ve hizmeti sunan işletmeler, yaptıkları gizli fiyat anlaşmaları ile fiyat konusunda kartelleşmeyi sağlamakta ve yeni işletmelerin pazara girmesini önlerken aynı zamanda tüketicinin muhtemel tepkisini (işletmeler arası kaymaları ya da daha ucuzu istemeyi) ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

SORU:

İşletmelerdeki insan kaynağının ahlaki sorumlulukları nelerdir?

CEVAP:

Çalışanların işe gerekli özeni göstermek, işe zamanında gelip gitmek, işverenin haklarına riayet etmek, dışarıda işletmeyi temsil etmek gibi çok sayıda sorumluluğu bulunmaktadır. Özellikle hizmet veren işletmelerde, çalışanlar, müşterilere karşı işletmeyi temsil etmektedirler. En iyi şekilde temsil etme sorumluluğu çalışanların bir sorumluluğudur. İşten ayrılmadan önce zamanında haber verme, başka işte çalışmama, işletmenin kaynaklarını doğru, zamanında ve verimli kullanmak da çalışanın sorumlulukları arasında yer almaktadır.

SORU:

Ambalajlarla ilgili en sık yaşanan ahlaki problemler nelerdir?

CEVAP:

Ambalajlarla ilgili olarak en sık yaşanan ahlaki problemler şu şekilde sıralanmaktadır: Ambalaj için

kullanılan hammaddelerin aşırı tüketimi, çevreye zararlı ambalajlar, fiyatı yükselten ambalajlar, aşırı tüketime teşvik edici, aldatıcı unsurların bulunması.

SORU:

Pazarlama karmasının elemanları nelerdir?

CEVAP:

Pazarlama karması, ürün, fiyat, dağıtım ve tutundurma uygulamaları öğelerinden oluşur.

SORU:

Konumlandırma nedir?

CEVAP:

Konumlandırma, Bir ürün ya da markasının tüketicinin zihninde rakip ürünlere kıyasla yeridir.

SORU:

Kota nedir?

CEVAP:

Aracı işletmelerin veya satış elemanlarının başarılarının bir göstergesi olarak kullanılan ve belirlenmiş bir zaman diliminde, belirlenmiş bir bölgede ulaşmayı hedeflediği satış miktarıdır.

SORU:

Konumlandırmanın yarattığı ahlaki zaafılar nelerdir?

CEVAP:

Konumlandırma iki bakımdan ahlaki zaaf taşımaktadır. Birincisi rakip ürünleri örtülü olarak kötüleme söz konusudur. Kötülemenin açık olanı yasalarla engellenmiştir. Ancak örtülü olması ayrı bir ahlaki zaafı göstermektedir. İkinci önemli boyut ise konumlandırmanın tüketicinin zihninde yapılıyor olmasıdır. Çoğu zaman tüketiciler farkında olmadan bu konumlandırmalar yapılmaktadır.

SORU:

Müşteri mahremiyeti kavramını açıklayınız.

CEVAP:

İşletmelerin müşterilerine ait özel sayılabilecek ya da başkaları ile paylaşmak istemedikleri bilgileri korumak ve gizli tutmaktır.

SORU:

Planlı ürün eskitme nedir?

CEVAP:

Tüketicilerin satın alarak kullandığı ürünlerin değerini düşürecek yenileri ürünleri geliştirme, fakat eski ürününden yeteri kadar kazanç elde ettikten sonra yeni ürünün pazara sunulması düşüncesidir.

SORU:

Ürün güvenliği nedir?

CEVAP:

Ürün güvenliği mal ve hizmetlerin üretimi ile ilgili olarak ele alınması gereken ilk standarttır ve üretim aşamasından başlayarak tüketiciye ulaşıncaya kadar ki aşamalarda ürünün insana, çevreye zarar vermeyen nitelikte olması anlamına gelir.

SORU:

Pazarlamada mal ve hizmetler ile ilgili ahlaki konular nelerdir?

CEVAP:

Bu kapsamda işletmelerin ilk sorumluluğu ürünlerin yerine getirmeyi vaat ettikleri fonksiyonlara sahip olmalarını sağlamaktır. İkinci konu taklit konusudur. Bir ürünün yasal olarak korunmuş haklarının, izinsiz şekilde kopyalanarak bundan ticari kâr elde edecek şekilde çoğaltmak ve pazara sunmak o ürünün taklidi anlamına gelmektedir. Üçüncü konu konumlandırma. Konumlandırma büyük oranda marka ile yapılmaktadır. Ayrıca ürün içeriği ve fiyatı ile etiket ve ambalajlar ahlaki sorunlar yaratmaktadır.

SORU:

Ayrımcı fiyatlandırma nedir?

CEVAP:

Üretici ya da toptancı bir işletmenin dağıtım kanalında kendisinden sonra gelen işletmelere sattığı ürünlerde, haklı bir nedene dayalı olmaksızın endüstriyel müşterileri arasında bir ya da bir kaç işletmenin avantaj sağlaması için fiyat belirlemesine ayrımcı fiyatlandırma adı verilmektedir. Ayrımcı fiyat, rüşvet, hediye, tanındık olması gibi nedenlerle uygulanmaktadır.

ÜNİTE 8: İŞ AHLAKI AÇISINDAN EĞİTİM VE ETİK KODLARIN ÖNEMİ

AİLE, EĞİTİM VE ÖĞRETİM KURUMLARI İLE İŞLETMELERDE İŞ AHLAKI EĞİTİMİ

Eğitim; toplumun gereksinimlerini ve bu gereksinimleri karşılayacak insanı yetiştirmek amacıyla yapılmaktadır. Genel olarak eğitim, toplumu oluşturan bireylerin birlikte ve uyumlu bir şekilde yaşamaları için gerekli olan ortak davranışları bireye kazandırmayı amaçlar. Mesleki eğitim ise, bireye mesleği ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazandıran ve bireyin yeteneklerini çeşitli yönleriyle geliştiren bir eğitim sürecidir. Etik eğitimi ise, bireyin davranışlarına ahlaki anlamda katkıda bulunmak amacıyla verilen bir eğitimidir. Etik eğitimi ile şu davranışlar amaçlanmaktadır;

- Etik eğitimi, ahlaki davranış edinmeyi güçlendirir.
- Etik eğitimi, ahlaki davranışları geliştirir.
- Etik eğitimi, ahlaki tecrübeyi artırır.

Aile bireylerinin davranışlarına yön veren, en küçük sosyal gruptur. Ahlaki eğitimin temelini aileden alan çocuk, okuma çağına geldiğinde bu eğitimi, eğitim ve öğretim kurumlarında devam ettirir. Çocuk gelişim döneminde anne ve babasının yanı sıra öğretmenini de kendisine model alır.

Eğitim ile öğretim birbirine karıştırılmamalıdır. Öğretimde amaç insanlara bilgi vermektir. Eğitimin amacı ise milli yapımızı, gelenek ve göreneklerimizle yaşatarak, insanların kişilik yapısını hedef alıp iyi insan olmalarını sağlayabilmektir. Milli Eğitim Bakanlığı aynı genelde mesleki anlamda eğitim ve öğretim kurumlarının etkiel anlamda herkes tarafından istenen kararın her zaman doğru karar olmadığını, kararlarda belirleyici olarak okul üyeleri için doğru karar alınmasının gerektiği, etik davranışla doğru ve ahlaki eylemlerin bütünleşmesi gerektiğini, etik konusunda cesaretin eğitimi yöneticisinin ayrılmaz bir bütün haline getirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

İş ahlaki ile ilgili eğitim programlarında üzerinde önemle durulması gereken noktalar şunlardır;

1. Hazırlanacak eğitim programları yöneticiler ve yönetici kadrosu dışında kalanlar için farklı biçimde düzenlenmelidir.
2. Ahlaki problemler her zaman açık değildir ve çelişkiler içerir. Bu nedenle bir durumu izah edebilmek için senaryolar kullanılmalıdır.
3. Ahlak kuramları karmaşık ve belirsiz durumlarda karar verilmesine yardımcı olurlar. Özellikle yönetici kadrosundaki kişilere ahlak konusunda kuramsal bilgi verilmelidir.
4. Eğitim boyunca işletmenin ahlaka uygun davranışlarda bulunacağı, ahlak koduna uyulmasında işletmenin kararlı olduğu ve çalışanların etik koduna uyması gerektiği vurgulanmalıdır.

ETİK KODLARIN GELİŞİMİ VE ÖNEMİ

İşletmeler 1990'lı yıllarda etik kodlar üzerinde yoğunlaşmaya başlamışlardır. Ancak bu durum işletmeler için yeni bir durum değildir. Örneğin 1913 yılında J. C. Penney şirketinin "Penney fikri" ve 1940'larda Johnson & Johnson's şirketinin etik bildirisinde etik kodlara rastlanmaktadır. 1950'li yıllarda büyük ölçekli işletmelerin %15-%40'ı arasında etik kodlar oluşturulduğu görülmektedir. 1992 yılında bu oran, araştırmaya katılan Amerikan firmalarında %93'e, Kuzey Amerika ve Avrupa firmalarında ise %83'e ulaşmıştır. Böylece 1990'lı yıllarda işletmeler için yazılı etik kodlar oluşmaya başlamıştır.

Etik kodları; yapılacak işlerde saptanan standartlar yani davranışların minimum özelliklerinin ortaya

konulmasıdır. Bireylerin davranışlarına yön veren kurallar bütünüdür. Etik kodları yazılı ya da yazısız olabilirler, fakat yazılı kodlar kamuoyu için sorumluluk ölçüsü olarak zorlayıcı olup uygulanabilirler. Yazılı etik kodları bir hükümet biriminde, bir meslekte veya bir organizasyonda oluşturulabilirler.

Etik kodları; ahlaki uyum politikalarını içerir. Bu politikalar, ahlaki standartlar, temel değerler, prensipler, organizasyondaki etiksel uyumu ifade ederler.

Bir etik kodu oluşturulurken etik kodun aşağıdaki özelliklere cevap verebilir nitelikte olması gerekmektedir;

1. Uygulanabilirliği var mı? Etik kodun uygulanabilir olması çalışanların bu kodları farklı alanlarda kullanması ile ilgilidir.
2. Yeterince spesifik mi? Etik kodların daha belirgin, spesifik ve ikilemlerden kaçınması gerekmektedir.
3. Kolay yayılabilir mi? Yeni çalışmaya başlayanlar tarafından etik kodların öğrenilmesi daha kolaydır.
4. Bir geçerliliğe sahip mi? Düşüncelerin herkes tarafından kabul edilebilir bir geçerliliğe sahip olması gerekmektedir.

İdeal bir etik davranış kodu şu özelliklerden oluşur;

- Hazırlanma ve güncelleştirilme sürecinde toplumun büyük bir kesiminin katılımı sağlanmalıdır.
- Taslaklarla ilgili yorumlar dikkatli bir biçimde incelenmeli, kamuoyunun talep ve eleştirileri dikkate alınmalıdır.
- Eğitim; denetim ve yaptırımlar ile desteklenmelidir.
- Açık ve kapsamlı olmalı, kolayca anlaşılabilir bir dilde yazılmalıdır.
- Ulusal etik davranış kodu, etik konusunda belli bir standardı sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
- Üst düzey ve bazı hassas mevkilerde görev yapan kamu görevlilerine daha katı standartlar getirilmelidir.
- Kamu görevlilerine kılavuzluk edecek ve onları koruyacak kapsamlı bir "yap" ve "yapma"lar listesi olmalıdır.

Etik kodlarının bir organizasyonda geliştirme süreci şu aşamalardan meydana gelmektedir;

- Farkındalık yaratma aşamasında organizasyonda ihtiyaçların tespiti için toplantılar düzenlenir ve toplantı sonuçlarının paylaşılması etik kodların geliştirilmesi için etkili bir yöntemdir.
- Konuların teşhisi aşamasında anket, gözlem gibi yöntemlerle araştırma yapmak, görüşme ve grup toplantılarıyla da farklı bakış açıları ve tutumları belirlemek amaçlanmaktadır. Böylece gerek organizasyondaki gerekse

çalışanların istek ve ihtiyaçları daha kolay tespit edilebilir.

- Bağlılık, etik kodlar genellikle kıdemli yöneticiler ve uzmanlardan oluşan bir grup tarafından oluşturulur ve çalışanların uyması arzu edilir. Bu şekilde tüm organizasyonda bağlılık esası sağlanmış olur.
- Şampiyonlar aşamasında organizasyonun farklı bölümlerinde uygulamaları gerçekleştirebilecek gönüllüleri tespit etmek ve onları konular hakkında tartışma ortamına çekebilmek amaçlanmaktadır.
- Uluslararası değerler oluşturabilmek ve her alanda standartlar belirlemek zordur. Bu aşamanın amacı tüm ülkelerdeki çalışanlar dikkate alınarak uluslararası kodlar oluşturmaya çalışmaktır.
- Alternatif tarzlar, aşamasında genel kodlar yanında alternatif kodlar belirlenmeye çalışılır.

Etik kodlar şu nedenlerden dolayı büyük bir öneme sahiptir.

- Kişi orijinal bir durumla karşılaşır etik kodlar grup rehberliği sağlar.
- Etik kodlar, mesleklerin değerlendirilmesinde ve kamu beklentilerinde temel oluşturur.
- Etik kodlar organizasyon üyeleri arasında yaygın amaç duygularını güçlendirir.
- Etik kodlar sayesinde meslek ünü ve kamu güveni artar.
- Etik kodlar mesleğe karşı yerleştirilen güçlü eğilimleri korur.
- Etik kodlar yaptırımları tanımlar, etik olmayan davranışlardan caydırır.
- Etik kodlar, etik olmayan davranışlarda bulunma baskısı ile karşılaşan kişilere destek verir.
- Etik kodlar, üyeler veya üye olmayanlar arasında ve meslek üyeleri arasında tartışmaları düzenleme vazifesi görür.

Etik kodlar, standart olmamakla birlikte toplumun her kesiminde ve tüm çalışma alanlarında benzerlikler göstermektedir. Oluşturulan etik kodlarda doğruluk, dürüstlük gibi davranışlar temel teşkil etmektedir.

İŞLETMECİLİK OKULLARINDA ETİK EĞİTİMİNİN BUGÜNÜ VE GELECEĞİ

Uluslararası işletmecilik alanında 21. Yüzyıl başlarında meydana gelen yolsuzluklar, skandallar, işletmeler tarafından insan ve çevre güvenliğine karşı kayıtsızlıklar ve zararlar işletme eğitiminin sorgulanmasını da beraberinde getirdi. Çok önemli ve büyük işletmelerin toplumsal sorumluluk açısından büyük eksikliklerinin olması 21. Yüzyılın işletmecilerinin eğitim eksikliğinin tartışılmasına neden olmuştur. Bu nedenle 1990'lı yıllardan itibaren yükseköğrenimin bu süreçteki rolü ve etkisi araştırma konusu olmuştur.

Ülkemizde kamu yönetiminde ve kamu kaynaklarının kullanılmasında karar verilen üst yönetimlerde genelde İşletmecilik okulları mezunları yer almaktadır. Öğrencilerin etik ile ilgili eğitimi yükseköğretim sırasında almaları daha akılcı ve verimli olacaktır.

İşletme Fakültelerinde ve Enstitülerde lisans ve lisansüstü eğitim programlarında iş etiği derslerine yer verilmiş, az sayıda da olsa bazı üniversitelerde "merkez"ler kurulmuştur. Bunlar arasında 2001 yılında Avrupa İş Etiği Örgütü'nün Türkiye ayağı olarak kurulan Hacettepe Üniversitesi İşletmecilik Meslek Etiği Uygulama ve Araştırma Merkezi doğrudan iş ve meslek etiği ile ilgili çalışmaları ile dikkat çekmektedir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde kurulan Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi ise genel olarak etik konuları üzerinde çalışmalarda bulunmaktadır. Bu merkez, 2005 yılının Mayıs ayında merkez üniversitelerde ders veren öğretim elemanları arasında iletişimi geliştirmek için Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Etik Eğitimi Çalıştayı düzenlemiştir. Ayrıca iş etiği örnek olay kitabı yazılması konusunda da bir komisyon oluşturulmuştur. Pazarlama ahlakı eğitimi öncelikli olarak işletmecilik okullarında yöneticiler, eğitimciler ve öğrencilere yönelik olarak başlatılmalıdır.

Günümüzde eğitim kurumlarının çevresinde meydana gelen en önemli değişikliklerden biri de sosyal toplum dokusundadır. Bu doku bireyleri ortak amaçlara yöneltme ve ortak değerler oluşturmada bütünleştirici bir rol oynar.

Çocuklar aileden başlayıp, eğitim- öğretim kurumlarıyla devam eden etik eğitiminde toplumla ilgili doğru ve yanlışları öğrenirler. Mesleki anlamda etik ile ise, genellikle aile, eğitim kurumları ve üniversite çağına aldığı derslerle, yaptığı stajlarla veya akademisyenlerin yönlendirmeleri ve davranışlarını örnek olarak tanışırlar. Bu onların gelecekteki hayatlarını etkileyebilecek önemli bir aşamadır.

Ülkemizdeki üniversitelerdeki fakültelerden 63 tanesinin internet siteleri analiz edildiğinde, adında etik geçen dersleri olan üniversite sayısı 18, içeriğinde etik dersi olan üniversite sayısı ise 22'dir. Hem adında etik kelimesi geçen hem de içeriğinde etik olan derslerin verildiği üniversite sayısı 8'dir. Bu oranlar etik dersleri için yeterli değildir. Son yıllarda gerek özel sektörde, gerekse kamu sektöründe etik farkındalığında hızlı bir artış söz konusudur. Sektörlerde etik kavramının önem kazanması işletmecilik okullarına da aynı oranda yansımacaktır. Devlet üniversiteleri ve vakıf üniversiteleri bu anlamda ders programlarını tekrar gözden geçirip etik ile ilgili dersleri artırma ihtiyacı hissedeceklerdir. Gerekirse etik ile ilgili dersler "Meslek Etiği" ya da "İş Ahlakı" adı altında zorunlu ders niteliğinde olabilir. Üniversitelerin çoğunda

bugün etik kurullarının oluşturulması, bunlarla ilgili toplantılar düzenlenmesi de gelecekte etik eğitimi için umut vericidir.

SORU CEVAPLA ÖĞRENELİM

SORU: İŞ AHLAKI İLE İLGİLİ EĞİTİM PROGRAMLARINDA ÜZERİNDE ÖNEMLİ DURULMASI GEREKEN NOKTALAR NELERDİR?

CEVAP: • HAZIRLANACAK EĞİTİM PROGRAMLARI YÖNETİCİLER VE YÖNETİCİ KADROSU DIŞINDA KALANLAR İÇİN FARKLI BİÇİMDE DÜZENLENMELİDİR. • AHLAKİ PROBLEMLER HER ZAMAN AÇIK DEĞİLDİR VE ÇELİŞKİLER İÇERİR. BU NEDENLE BİR DURUMU İZAH EDEBİLMEK İÇİN SENARYOLAR KULLANILMALIDIR. • AHLAK KURAMLARI KARMAŞIK VE BELİRSİZ DURUMLARDA KARAR VERİLMESİNE YARDIMCI OLURLAR. ÖZELLİKLER YÖNETİCİ KADROLARINDAKİ KİŞİLERE AHLAK KONUSUNDA KURAMSAL BİLGİ VERİLMELİDİR. • EĞİTİM BOYUNCA İŞLETMENİN AHLAKA UYGUN DAVRANIŞLARDA BULUNACAĞI, AHLAK KODUNA UYULMASINDA İŞLETMENİN KARARLI OLDUĞU VE ÇALIŞANLARIN ETİK KODUNA UYMASI GEREKTİĞİ VURGULANMALIDIR. • İŞ AHLAKI İLE İLGİLİ GERÇEK HAYATTAN ÖRNEK OLAYLAR SUNULARAK SORU-CEVAP ŞEKLİNDE EĞİTİME ÖNEM VERİLMELİDİR. BU SAYEDE KİŞİLER ALTERNATİFLİ VE DETAYLI DÜŞÜNMEYİ DAHA RAHAT GERÇEKLEŞTİREBİLECEKLERDİR.

SORU: ÜLKEMİZDEKİ YÜKSEK ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ETİK EĞİTİME VERİLEN ÖNEM NEDİR?

CEVAP: 63 FAKÜLTENİN İNTERNET SİTELERİ İÇERİK ANALİZİ İLE TARANMIŞ ADINDA VE İÇERİĞİNDE "ETİK" KAVRAMI GEÇEN DERSLER BELİRLENMİŞTİR. ADINDA ETİK GEÇEN DERSLERİ OLAN ÜNİVERSİTE SAYISI 18, İÇERİĞİNDE ETİK DERSİ OLAN ÜNİVERSİTE SAYISI İSE 22'DİR. HEM ADINDA ETİK KELİMESİ GEÇEN HEM DE İÇERİĞİNDE ETİK OLAN DERSLERİN VERİLDİĞİ ÜNİVERSİTE SAYISI 8'DİR. BAŞKA BİR İFADE İLE ÜLKEMİZDEKİ ÜNİVERSİTELERİN İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTELERİNİN % 29'UNDA ETİK GEÇEN, % 35'İNDE İÇERİĞİNDE ETİK GEÇEN DERS BULUNMAKTA İKEN İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİNDE SADECE % 13 ORANINDA HEM ADINDA HEM DE İÇERİĞİNDE ETİK GEÇEN DERSLERE YER VERİLDİĞİ GÖRÜLMEKTEDİR. ADINDA ETİK GEÇEN DERSLER GENELLİKLE "İŞ AHLAKI" VE "İŞ ETİĞİ" ADI ALTINDA VERİLMEKTEDİR. İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTELERİNDE ETİK KONUSU DAHA ÇOK

İŞLETME VE KAMU YÖNETİMİ
PROGRAMLARINDA YER ALMAKTADIR. BUNUN NEDENİ; ÖZEL SEKTÖR VE KAMU SEKTÖRÜNDE GÖREV ALACAK KİŞİLERİN ETİK EĞİTİMİ ALMIŞ OLMASININ BU KİŞİLERİN MESLEK YAŞAMLARINDA ETİĞE UYGUN DAVRANMALARININ ARZULANMASIDIR. YÜKSEK ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YETERİNCE ETİK EĞİTİMİNE YETERİNCE YER VERİLMEDİĞİ ANLAŞILMAKTADIR. BU ORANLAR ETİK DERSLER İÇİN YETERLİ DEĞİLDİR. SON YILLARDA GEREK ÖZEL SEKTÖRDE, GEREKSE KAMU SEKTÖRÜNDE ETİK FARKINDALIĞINDA HIZLI BİR ARTIŞ SÖZ KONUSUDUR. SEKTÖRLERDE ETİK KAVRAMININ ÖNEM KAZANMASI İŞLETMECİLİK OKULLARINA DA AYNI ORANDA YANSIYACAKTIR. DEVLET ÜNİVERSİTELERİ VE VAKIF ÜNİVERSİTELERİ BU ANLAMDA DERS PROGRAMLARINI TEKRAR GÖZDEN GEÇİRİP ETİKLE İLGİLİ DERSLERİ ARTTIRMA İHTİYACI HİSSEDECEKLERDİR. GEREKİRSE ETİKLE İLGİLİ DERSLER “MESLEK ETİĞİ” YA DA “İŞ AHLAKI” ADI ALTINDA ZORUNLU DERS NİTELİĞİNDE OLABİLİR. ÜNİVERSİTELERİN ÇOĞUNDA BUGÜN ETİK KURULLARININ OLUŞTURULMASI, BUNLARLA İLGİLİ TOPLANTILAR DÜZENLENMESİ DE GELECEKTE ETİK EĞİTİMİ İÇİN UMUT VERİCİDİR.

SORU: ALINAN EĞİTİMLERDE AİLENİN ÖNEMİ NEDİR?

CEVAP: AİLE BİREYİN KİŞİLİĞİNİN OLUŞMASI VE GELİŞMESİNDE ÖNEMLİ BİR FAKTÖRDÜR. BUNUN NEDENİ AİLE İLE BİREY ARASINDAKİ İLİŞKİNİN UZUN VADELİ OLMASI VE KARŞILIKLI ETKİLEŞİMİN GENELLİKLE ÖMÜR BOYU SÜRMESİDİR. KİŞİNİN YAŞI İLERLEDİKÇE AİLE İÇİNDEKİ STATÜ VE ROLLERİ DE DEĞİŞİKLİĞE UĞRAR. FAKAT KİŞİNİN YAŞI, STATÜSÜ, ROLÜ NE OLURSA OLSUN İLK EĞİTİM AİLEDEN BAŞAR. AHLAKİ EĞİTİMİN TEMELİNİ AİLEDEN ALAN ÇOCUK, OKUMA ÇAĞINA GELDİĞİNDE BU EĞİTİMİ, EĞİTİM VE ÖĞRETİM KURUMLARINDA DEVAM ETTİRİR. ÇOCUK GELİŞİM DÖNEMİNDE ANNE VE BABASININ YANI SIRA ÖĞRETMENİNİ DE KENDİSİNE MODEL OLARAK ALIR.

SORU: ETİK KODU NE DEMEKTİR?

CEVAP: ETİK KODLARI; YAPILACAK İŞERDE SAPTANAN STANDARTLAR YANI DAVRANIŞLARIN MİNİMUM ÖZELLİKLERİNİN ORTAYA KONULMASIDIR. ETİK KODLARI YAZILI YA DA YAZISIZ OLABİLİRLER, FAKAT YAZILI KODLAR KAMUOYU İÇİN SORUMLULUK ÖLÇÜSÜ OLARAK ZORLAYICI OLUP UYGULANABİLİRLER. YAZILI ETİK KODLARI BİR HÜKÜMET BİRİMİNDE,

BİR MESLEKTE VEYA BİR ORGANİZASYONDA OLUŞTURULABİLİRLER. ETİK KODLAR; GENEL VEYA ÖZEL, DÜŞÜNSEL VEYA HAYALİ, ZORLAYICI VEYA YASAL NİTELİKTE OLABİLİR. YİNE BİR DUVARDA ASILI 10 ALTIN KURAL LİSTESİ VEYA EĞİTİM VE ÖĞRETİM UYGULAMALI VE SÜREKLİ REVİZYONUN BİR PARÇASI OLARAK DA ETİK KODLAR KARŞIMIZA ÇIKABİLMEKTEDİR. ETİK KODLARI; AHLAKİ UYUM POLİTİKALARINI İÇERİR. BU POLİTİKALAR, AHLAKİ STANDARTLAR, TEMEL DEĞERLER, PRENSİPLER, ORGANİZASYONDAKİ ETİKSEL UYUMU İFADE EDEN CÜMLELERDİR. BİRÇOK İŞETME, ÇALIŞANLARIN TAKİP ETMESİNİ BEKLEDİĞİ İŞETMEYE AİT İLKE, İNANÇ, MİSYON VE DEĞERLERDEN OLUŞAN ETİK KODLARA SAHİPTİR. ETİK KODLAR, ÇALIŞANLARI; KANUNLAR, ŞİRKET POLİTİKALARI VE İŞ AHLAKI İLE İLGİLİ DİĞER KONULARA BİLGİLENDİRİR. İŞETMELER KABUL EDİLEN POLİTİKALARININ YANINDA ÇALIŞANLARINDAN DA ETİK KODLARA UYULMASI İLE İLGİLİ BİR ANLAŞMA DA TALEP EDEBİLİR.

SORU: AİLE NEDİR?

CEVAP: KAN BAĞI, EVLİLİK GİBİ OLAYLAR NETİCESİNDE BİRLİKTE OTURAN İKİ YA DA DAHA FAZLA KİŞİNİN OLUŞTURDUĞU TOPLUMSAL BİR GRUPTUR. AİLE BİREYİN KİŞİLİĞİNİN OLUŞMASI VE GELİŞMESİNDE ÖNEMLİ BİR FAKTÖRDÜR. BUNUN NEDENİ AİLE İLE BİREY ARASINDAKİ İLİŞKİNİN UZUN VADELİ OLMASI VE KARŞILIKLI ETKİLEŞİMİN GENELLİKLE ÖMÜR BOYU SÜRMESİDİR. KİŞİNİN YAŞI İLERLEDİKÇE AİLE İÇİNDEKİ STATÜ VE ROLLERİ DE DEĞİŞİKLİĞE UĞRAR. FAKAT KİŞİNİN YAŞI, STATÜSÜ, ROLÜ NE OLURSA OLSUN İLK EĞİTİM AİLEDEN BAŞAR. ÇOCUK TOPLUMDA NASIL OTURUP KALKACAĞINI, NASIL KONUŞMASI GEREKTİĞİNİ, KISACASI NELERİ YAPIP NELERİ YAPMAMASI GEREKTİĞİNİ İLK BAŞTA AİLEDEN ÖĞRENİR. ÇOCUKLUK YILLARINDA HEPİMİZE AİLEMİZ TARAFINDAN YALANIN NE KADAR KÖTÜ BİR ŞEY OLDUĞU, BAŞKASININ EŞYASINA İZİNSİZ DOKUNULMAYACAĞI, PAYLAŞIMCILIĞIN ÖNEMİ FARKLI ŞEKİLLERDE DEFALARCA ANLATILMIŞTIR. YANI AİLELERİMİZ “AĞAÇ YAŞKEN EĞİLİR” ATASÖZÜNDEN HAREKETLE İLERİKİ YILLARDA İŞ HAYATIMIZDA NASIL DAVRANMAMIZ GEREKTİĞİ DÜŞÜNCESİNİ BİZE KÜÇÜK YAŞLARDA VERMİŞLERDİR. KİŞİSEL AHLAK VE AİLE AHLAKI, TOPLUMSAL AHLAK İLE TAMAMLANMADIĞI SÜRECE, GERÇEK ÖNEMİNİ KAZANAMAZ. ÇÜNKÜ KİŞİSEL ONUR VE AİLE İLİŞKİLERİ ADINA AYRI AYRI

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

ÖĞÜTLENEN GÖREVLER TOPLUMSAL OLARAK DA BENZERLİKLER GÖSTERMEKTEDİR. YANİ, KİŞİ İLE AİLE TOPLUMUN VE İNSANLIĞIN ESAS UNSURLARIDIR.

SORU: ETİK EĞİTİMİ İLE HANGİ DAVRANIŞLAR AMAÇLANMAKTADIR?

CEVAP: • ETİK EĞİTİMİ, AHLAKİ DAVRANIŞLAR EDİNMEYİ GÜÇLENDİRİR. • ETİK EĞİTİMİ, AHLAKİ DAVRANIŞLARI GELİŞTİRİR. • ETİK EĞİTİMİ, AHLAKİ TECRÜBEYİ ARTTIRIR.

SORU:
İşletmeler etik kodlar üzerinde ne zaman yoğunlaşmaya başlamışlardır?

CEVAP:
İşletmeler 1990'lı yıllarda etik kodlar üzerinde yoğunlaşmaya başlamışlardır.

SORU:
Bir etik kodu oluşturulurken etik kodun "Uygulanabilirliği var mı?" özelliğinin açılımı nedir?

CEVAP:
Uygulanabilirliği var mı?
Etik kodun uygulanabilir olması çalışanların bu kodları farklı alanlarda kullanması ile ilgilidir.

SORU:
İş hayatında iş ahlakına uygun olmayan davranışlarla karşılaşma sebebi nedir?

CEVAP:
Günümüzde gerek bireylerin gerekse işletmelerin daha fazla kazanma isteği, bireysel çıkarların her şeyin üstünde tutulması, yoğun rekabet ortamının artması, duyarsızlık gibi nedenlerden dolayı iş hayatında iş ahlakına uygun olmayan birçok olayla karşılaşmaktadır.

SORU:
Bir etik kodu oluşturulurken etik kodun "Yeterince spesifik mi?" özelliğinin açılımı nedir?

CEVAP:
Yeterince spesifik mi?
Etik kodların daha belirgin, spesifik ve ikilemlerden kaçınması gerekmektedir.

SORU: ETİK KODLARININ BİR ORGANİZASYONDA GELİŞTİRME SÜRECİ HANGİ AŞAMALARDAN MEYDANA GELMEKTEDİR?

CEVAP: • FARKINDALIK YARATMA AŞAMASINDA ORGANİZASYONDA İHTİYAÇLARIN TESPİTİ İÇİN TOPLANTILAR DÜZENLENİR VE TOPLANTI SONUÇLARININ PAYLAŞILMASI ETİK KODLARIN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN ETKİLİ BİR YÖNTEMDİR. • KONULARIN TEŞHİSİ AŞAMASINDA ANKET, GÖZLEM GİBİ YÖNTEMLERLE ARAŞTIRMA YAPMAK, GÖRÜŞME VE GRUP TOPLANTILARIYLA DA ŞARKLI BAKIŞ AÇILARI VE TUTUMLARI BELİRLEMEK AMAÇLANMAKTADIR. BÖYLECE GEREK ORGANİZASYONDAKİ GEREKSE ÇALIŞANLARIN İSTEK VE İHTİYAÇLARI DAHA KOLAY TESPİT EDİLEBİLİR. • BAĞLILIK, ETİK KODLAR GENELLİKLE KIDEMLİ YÖNETİCİLER VE UZMANLARDAN OLUŞAN BİR GRUP TARAŞINDAN OLUŞTURULUR VE ÇALIŞANLARIN UYMASI ARZU EDİLİR. BU ŞEKİLDE TÜM ORGANİZASYONDA BAĞLILIK ESASI SAĞLANMIŞ OLUR. • ŞAMPİYONLAR AŞAMASINDA ORGANİZASYONUN ŞARKLI BÖLÜMLERİNDE UYGULAMALARI GERÇEKLEŞTİREBİLECEK GÖNÜLLÜLERİ TESPİT ETMEK VE ONLARI KONULAR HAKKINDA TARTIŞMA ORTAMINA ÇEKEBİLMEK AMAÇLANMAKTADIR. • ULUSLARARASI DEĞERLER OLUŞTURABİLMEK VE HER ALANDA STANDARTLAR BELİRLEMEK ZORDUR. BU AŞAMANIN AMACI TÜM ÜLKELERDEKİ ÇALIŞANLAR DİKKATE ALINARAK ULUSLARARASI KODLAR OLUŞTURMAYA ÇALIŞMAKTIR. • ALTERNATİF TARZLAR, AŞAMASINDA GENEL KODLAR YANINDA ALTERNATİF KODLAR BELİRLENMEYE ÇALIŞILIR.

SORU: İDEAL BİR ETİK DAVRANIŞ KODU HANGİ ÖZELLİKLERDEN OLUŞUR?

CEVAP: • HAZIRLANMA VE GÜNCELLEŞTİRİLME SÜRECİNDE TOPLUMUN BÜYÜK BİR KESİMİNİN KATILIMI SAĞLANMALIDIR. • TASLAKLARLA İLGİLİ YORUMLAR DİKKATLİ BİR BİÇİMDE İNCELENMELİ, KAMUOYUNUN TALEP VE ELEŞTİRİLERİ DİKKATE ALINMALIDIR. • EĞİTİM; DENETİM VE YAPTIRIMLAR İLE DESTEKLENMELİDİR. • AÇIK VE KAPSAMLI OLMALI, KOLAYCA ANLAŞILABİLİR BİR DİLDE YAZILMALIDIR. • ULUSAL ETİK DAVRANIŞ KODU, ETİK KONUSUNDA BELLİ BİR STANDARDI SAĞLAYACAK ŞEKİLDE DÜZENLENMELİDİR. • ÜST DÜZEY VE BAZI HASSAS MEVKİLERDE GÖREV YAPAN KAMU GÖREVLİLERİNE DAHA KATI STANDARTLAR GETİRİLMELİDİR. • KAMU GÖREVLİLERİNE KILAVUZLUK EDECEK VE ONLARI KORUYACAK KAPSAMLI BİR "YAP" VE "YAPMA" LAR LİSTESİ OLMALIDIR.

SORU: ETİK KODU OLUŞTURMAK KAÇ AŞAMADAN OLUŞMAKTADIR? BU AŞAMALAR NELERDİR?

CEVAP: ETİK KODU OLUŞTURMAK İÇİN BİRBİRİNİ TAKİP EDEN ON ÜÇ AŞAMA BULUNMAKTADIR. BUNLAR; 1. BİR ETİK KODU OLUŞTURMAK İÇİN ÖNCELİKLE ONAY ALINMALIDIR. BU ONAY KOD OLUŞTURULACAK GRUPTAN VEYA TOPLUMDAN ALINABİLİR. 2. DAHA SONRA KODLARI YAZACAK BİR EKİP OLUŞTURULMALIDIR. BUNUN NEDENİ YAZILI KURALLARIN AKILDA KALICI OLMASIDIR. 3. ETİK KODLAR BİR İŞETMEDEKİ EN ALT DÜZEYDE ÇALIŞANDAN EN ÜST DÜZEYDE ÇALIŞANA KADAR HERKESİN KATILIMIYLA GERÇEKLEŞMELİDİR. BU YÜZDEN ÜÇÜNCÜ AŞAMADA PAYDAŞLARDAN ETİK SORUNLAR LİSTESİ TOPLANMALIDIR. 4. ETİK KOD OLUŞTURMANIN DÖRDÜNCÜ AŞAMASI ETİK KODUN TANIMLANMASIDIR. 5. KATILIMCILARDAN ETİK DAVRANIŞ LİSTESİ TOPLANMASI BEŞİNCİ AŞAMADA YER ALMAKTADIR. 6. DAHA SONRA ETİK KODLARDA TÜM ÇALIŞANLAR İÇİN ORTAK TEMALAR BELİRLENMESİ GEREKMEKTEDİR. BUNUN NEDENİ KODLARDA HERKESİN ORTAK BİR NOKTASININ OLMASI GEREKLİLİĞİDİR. 7. ETİK KOD OLUŞTURMA SÜRECİNİN YEDİNCİ AŞAMASI ETİK KODLARIN TASARLANMASIDIR. 8. DİĞER KODLARLA KARŞILAŞTIRMA YAPILIR VE GEREKLİ DEĞİŞİKLİKLERİN YAPILIR. 9. ETİK KOD OLUŞTURMADA DOKUZUNCU AŞAMADA ETİK KODLAR DİĞER GRUPLARLA KARŞILAŞTIRILIR. 10. SONRA, DİĞER GRUPLARLA KARŞILAŞTIRILAN KODLAR SIRALANIR. 11. KODLARDA BİR HATA OLUP OLMADIĞINI TESPİT ETMEK İÇİN KODLAR GÖZDEN GEÇİRİLİR. 12. KODLARIN ÇALIŞANLARA NASIL ULAŞILACAĞI İLE İLGİLİ KOD İLETİŞİM STRATEJİSİ ETİK KOD OLUŞTURMANIN ON İKİNCİ AŞAMASINI OLUŞTURUR. 13. ETİK KODU OLUŞTURMANIN SON AŞAMASI İSE ETİK KODUN GÖZDEN GEÇİRİLMESİDİR.

SORU: ETİK KODLARIN ÖNEMLİ OLMASININ NEDENLERİ NELERDİR?

CEVAP: • KİŞİ ORJİNAL BİR DURUMLA KARŞILAŞIRSA ETİK KODLAR GRUP REHBERLİĞİ SAĞLAR, • ETİK KODLAR, MESLEKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE VE KAMU BEKLENTİLERİNDE TEMEL OLUŞTURUR, • ETİK KODLAR ORGANİZASYON ÜYELERİ ARASINDA YAYGIN AMAÇ DUYGULARINI GÜÇLENDİRİR, • ETİK KODLAR SAYESİNDE MESLEK ÜNÜ VE KAMU GÜVENİNİ ARTAR, • ETİK

KODLAR MESLEĞE KARŞI YERLEŞTİRİLEN GÜÇLÜ EĞİMLERİ KORUR, • ETİK KODLAR YAPTIRIMLARI TANIMLAR, ETİK OLMAYAN DAVRANIŞLARDAN CAYDIRIR, • ETİK KODLAR, ETİK OLMAYAN DAVRANIŞLARDA BULUNMA BASKISI İLE KARŞILAŞAN KİŞİLERE DESTEK VERİR, • ETİK KODLAR, ÜYELER VEYA ÜYE OLMAYANLAR ARASINDA VE MESLEK ÜYELERİ ARASINDA TARTIŞMALARI DÜZENLEME VAZİFESİ GÖRÜR.

SORU:

Etik kodlarının bir organizasyonda geliştirme süreci hangi aşamalardan meydana gelmektedir?

CEVAP:

- Farkındalık yaratma aşamasında organizasyonda ihtiyaçların tespiti için toplantılar düzenlenir ve toplantı sonuçlarının paylaşılması etik kodların geliştirilmesi için etkili bir yöntemdir.
- Konuların teşhisi aşamasında anket, gözlem gibi yöntemlerle araştırma yapmak, görüşme ve grup toplantılarıyla da farklı bakış açıları ve tutumları belirlemek amaçlanmaktadır.
- Bağlılık, etik kodlar genellikle kıdemli yöneticiler ve uzmanlardan oluşan bir grup tarafından oluşturulur ve çalışanların uyması arzu edilir.
- Şampiyonlar aşamasında organizasyonun farklı bölümlerinde uygulamaları gerçekleştirebilecek gönüllüleri tespit etmek ve onları konular hakkında tartışma ortamına çekebilmek amaçlanmaktadır.
- Uluslararası değerler oluşturabilmek ve her alanda standartlar belirlemek zordur.
- Alternatif tarzlar, aşamasında genel kodlar yanında alternatif kodlar belirlenmeye çalışılır.

SORU: ETİK KODLARIN ÇALIŞMA HAYATINDAKİ YERİ NEDİR?

CEVAP: ETİK KODLAR, STANDART OLMAMAKLA BİRLİKTE TOPLUMUN HER KESİMİNDE VE TÜM ÇALIŞMA ALANLARINDA BENZERLİKLER GÖSTERMEKTEDİR. OLUŞTURULAN ETİK KODLARDA DOĞRULUK, DÜRÜSTLÜK GİBİ DAVRANIŞLAR TEMEL TEŞKİL ETMEKTEDİR. ÇALIŞANLARIN, ŞİRKET KODLARININ, KÜRESEL AHLAK KODLARININ VE İŞ AHLAKININ LİTERATÜR KISMININ İNCELENMESİ SONUCUNDA EVRENSEL AHLAK STANDARTLARINDA OLMASI GEREKEN KAVRAMLAR; DÜRÜSTLÜK, SAYGI GÖSTERMEK, SORUMLULUK, DOĞRULUK, İNSANCIL OLMAK, UYULMASI GEREKEN VATANDAŞLIK KURALLARI OLARAK BELİRLENMİŞTİR. ETİK KODLARIN OLUŞTURULMASI TEK BAŞINA YETERLİ DEĞİLDİR. AYNI ZAMANDA BU KODLARIN GELİŞTİRİLMESİ GEREKMEKTEDİR. ETİK KODLARIN GELİŞTİRİLMESİ; TEMEL

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

DEĞERLERİN TANIMLANMASI VE TEMEL DEĞERLERİN UYGULANMASI OLARAK İKİ KISMA AYRILIR. TEMEL DEĞERLERİN OLUŞMASI; ETİK KODLARIN GELİŞTİRİLMESİNDE İLK OLARAK DEĞERLER GÖZDEN GEÇİRİLİR, YASA VE DÜZENLEMELERE UYGUN OLUP OLMADIĞI TESPİT EDİLİR. İKİNCİ AŞAMADA BAŞARILI HİZMET SUNMAYI ENGELLEYEBİLECEK DEĞERLER VEYA ETİK DAVRANMAYA TEHDİT OLUŞTURABİLECEK DEĞERLER GÖZDEN GEÇİRİLİR. İŞETMEDE ETİK SORUNLAR AÇISINDAN POTANSİYEL DURUMLARIN BELİRLENMESİ GEREKİR. POTANSİYEL DURUMUN BELİRLENMESİ İÇİN İŞETMEDE ÖNEMLİ POZİSYONLARDA BULUNAN İŞGÖRENLERİN BİLGİSİNE BAŞVURULMALIDIR. AYRICA İŞETMENİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ ORTAYA KONULARAK KODLAR DÜZENLENMELİDİR. TEMEL DEĞERLERİN BENİMSENMESİ VE UYGULANMASI; ÜST YÖNETİM TARAFINDAN DESTEKLENMELİDİR. ETİK KODLARIN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN GEREKEN PROGRAM İŞGÖRENLERE TANITILMALI VE İŞGÖRENLER KATKILARI İLE BU SÜREÇTE ETKİN BİR ROL ÜSTLENMELİDİRLER. ETİK KODLAR YILDA EN AZ BİR DEFA OLMAK ÜZERE GÜNCELLEŞTİRİLMELİDİR.

SORU:

İdeal bir etik davranış kodu hangi özelliklerden oluşur?

CEVAP:

- Hazırlanma ve güncelleştirilme sürecinde toplumun büyük bir kesiminin katılımı sağlanmalıdır.
- Taslaklarla ilgili yorumlar dikkatli bir biçimde incelenmeli, kamuoyunun talep ve eleştirileri dikkate alınmalıdır.
- Eğitim; denetim ve yaptırımlar ile desteklenmelidir.
- Açık ve kapsamlı olmalı, kolayca anlaşılabilir bir dilde yazılmalıdır.
- Ulusal etik davranış kodu, etik konusunda belli bir standardı sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
- Üst düzey ve bazı hassas mevkiilerde görev yapan kamu görevlilerine daha katı standartlar getirilmelidir.
- Kamu görevlilerine kılavuzluk edecek ve onları koruyacak kapsamlı bir “yap” ve “yapma”lar listesi olmalıdır.

SORU: MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞINCA EĞİTİM VE ÖĞRETİM KURUMLARINDA ETİK DAVRANIŞ İLKELERİ NELERDİR?

CEVAP: MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, 09/03/2010 TARİHLİ GENELGESİNDE EĞİTİM VE ÖĞRETİM KURUMLARINDA ETİK DAVRANIŞ İLKELERİNİN NELER OLDUĞUNU AÇIKLAMISTIR. BU GENELGEYE GÖRE; • GÖREVDE KAMU HİZMETİ BİLİNCİ, • HALKA HİZMET BİLİNCİ, • HİZMET

STANDARTLARINA UYMA, • AMAÇ VE MİSYONA BAĞLILIK, • DÜRÜSTLÜK VE TARAFSIZLIK, SAYGINLIK VE GÜVEN, • NEZAKET VE SAYGI, • YETKİLİ MAKAMLARA BİLDİRİM, • ÇIKAR ÇATIŞMASINDAN KAÇINMA, • GÖREV VE YETKİLERİN MENFAAT AMAÇLI KULLANILMAMASI, • HEDİYE ALMA YASAĞI, • KAMU MALLARI VE KAYNAKLARIN KULLANIMI, • SAVURGANLIKTAN KAÇINMA, • BAĞLAYICI AÇIKLAMALAR VE GERÇEK DIŞI BEYAN, • BİLGİ VERME SAYDAMLIK VE KATILIMCILIK, • YÖNETİCİLERİN HESAP VERME SORUMLULUĞU, • ESKİ KAMU GÖREVLİLERİYLE İLİŞKİLER, • MAL BİLDİRİMİNDE BULUNMA GİBİ ETİKSEL DAVRANIŞ İLKELERİ BELİRLENMİŞTİR.

SORU: EĞİTİMİN VE ÖĞRETİMİN AMAÇLARI NELERDİR?

CEVAP: GENEL ANLAMDA EĞİTİM, TOPLUMU OLUŞTURAN BİREYLERİN BİRLİKTE VE UYUMLU BİR ŞEKİLDE YAŞAMALARI İÇİN GEREKLİ OLAN ORTAK DAVRANIŞLARI BİREYE KAZANDIRMAYI AMAÇLAR. MESLEKİ EĞİTİM İSE, BİREYE MESLEĞİYLE İLGİLİ BİLGİ, BECERİ VE İŞ ALIŞKANLIKLARINI KAZANDIRAN VE BİREYİN YETENEKLERİNİ ÇEŞİTLİ YÖNLERİYLE GELİŞTİREN BİR EĞİTİM SÜRECİDİR. BİREYLERE MESLEKİ BİLGİ VE BECERİ KAZANDIRARAK BİREYLERİN YAŞAMLARINI SÜRDÜREBİLECEĞİ BİR İŞ SAHİBİ OLMALARINI SAĞLAMAK TOPLUMUN EĞİTİM SİSTEMLERİNDEN BEKLENTİLERİ İÇERİSİNDE YER ALMAKTADIR. ÖĞRETİMDE AMAÇ İNSANLARA BİLGİ VERMEKTİR. EĞİTİMİN AMACI İSE MİLLİ YAPIMIZI, GELENEK VE GÖRENEKLERİMİZİ YAŞATARAK, İNSANLARIN KİŞİLİK YAPISINI HEDEF ALIP İYİ İNSAN OLMALARINI SAĞLAYABİLMEKTİR.

SORU: BİR ETİK KODU OLUŞTURULURKEN ETİK KODUNUN HANGİ ÖZELLİKLERİNE CEVAP VEREBİLİR NİTELİKTE OLMASI GEREKİR?

CEVAP: 1. UYGULANABİLİRLİĞİ VAR MI? ETİK KODUN UYGULANABİLİR OLMASI ÇALIŞANLARIN BU KODLARI ŞARKLI ALANLARDA KULLANMASI İLE İLGİLİDİR. 2. YETERİNCE SPESİFİK Mİ? ETİK KODLARIN DAHA BELİRGİN, SPESİFİK VE İKİLEMLERDEN KAÇINMASI GEREKMEKTEDİR. 3. KOLAY YAYILABİLİR Mİ? YENİ ÇALIŞMAYA BAŞLAYANLAR TARAŞINDAN ETİK KODLARIN ÖĞRENİLMESİ DAHA KOLAYDIR. 4. BİR GEÇERLİLİĞE SAHİP Mİ? DÜŞÜNCELERİN HERKES TARAŞINDAN KABUL EDİLEBİLİR BİR GEÇERLİLİĞE SAHİP OLMASI GEREKMEKTEDİR.

SORU: İŞ AHLAKI EĞİTİMİNİN AMACI NEDİR?

CEVAP: BAŞARILI İŞETMELER, AHLAKİ BİLİNÇLENME SAĞLAMAK, AHLAKİ DUYARLILIĞI ARTTIRMAK, ÇALIŞANLARIN KARŞI KARŞIYA KALDIĞI ÇELİŞKİLİ DURUMLARDA SAĞLIKLI BİR DEĞERLENDİRME YAPIP DOĞRU KARAR VERMEYİ SAĞLAMAK İÇİN, İŞ AHLAKI EĞİTİMİNİ ETKİLİ BİR ARAÇ OLARAK GÖRMEKTEDİRLER. İŞETMELERDE İŞ AHLAKI EĞİTİMİNİN BAŞINDAN SONUNA BÜTÜN KADEMELERİNDE AHLAKİ STANDARTLARIN YÜKSEKLİĞİNİ GÜVENCE ALTINA ALMAK, ŞİRKET DEĞERLERİNİ ÇALIŞANLARA İLETİP BENİMSETMEK, AHLAKİ İLKELERİN TANIMLANMASI GİBİ AMAÇLAR GÜDÜLMEKTEDİR. İŞETMELERE İŞ AHLAKI EĞİTİMİ AÇISINDAN BAKILDIĞINDA, YÖNETİCİLERİN EĞİTİM PROGRAMI YANINDA PERİYODİK SEMİNERLERLE DE EĞİTİMLER ALDIĞI GÖRÜLMEKTEDİR. BU PROGRAM VE SEMİNERLERDE YÖNETİCİLER; SÖZCÜ BULUNDURMAK, SORU-CEVAP ŞEKLİNDE TOPLANTILAR YAPMAK, PANEL VE İŞETME İÇİ KONFERANSLAR DÜZENLEMEK GİBİ DEĞİŞİK YÖNTEMLERDEN YARARLANIRLAR. İŞETMELER, PAZARLIKLARDA ETİK, YEREL TOPLUMLA İLİŞKİLER, BAŞKALARININ ÖZEL BİLGİLERİNİN KULLANIMI, ETİK ÇEVRE YÖNETİMİ, RAKİPLERLE İLİŞKİLER, ÇALIŞANLARIN DİSİPLİNİ ÇALIŞANLARIN KÂRLARI, BİRLEŞME VE DEVRALMA, FABRİKA KAPANMASI VE GEÇİCİ İŞTEN ÇIKARMA, DÜRÜSTLÜK, IRK, CİNSİYET VE YAŞ AYRIMI, İLTİMASLI YETKİ KULLANIMI, BORÇLAR VE GÜVENLİK, UYUŞTURUCU VE ALKOL BAĞIMLILIĞI TESTLERİ, ÇALIŞANLARIN KAYITLARININ GİZLİLİĞİ, KAYITLARIN DOĞRULUĞU VE HABER TOPLAMA GİBİ ETİK KONULAR İLE İLGİLİ ÇALIŞANLARINA EĞİTİM VERMEKTEDİRLER. BU EĞİTİMLERİN VERİLMESİNDE AMAÇ; İŞETME ÇALIŞANLARIN BİREYSEL VE TOPLUMSAL OLARAK NELERİ YAPMASI GEREKTİĞİ BİLİNCİNİN SAĞLANMASIDIR. VERİLECEK OLAN EĞİTİMLERDE EĞİTİMİ VERECEK KİŞİ YA DA KİŞİLER BU ALANDA YETERLİ BİLGİ BİRİKİMİNE SAHİP OLMALI VE BUNLAR İYİ BİR BİÇİMDE AKTARABİLMELİDİR. İŞETMELER ALDIKLARI BU EĞİTİMLERİ KULLANILABİLİR VE UYGULANABİLİR HALE GETİRMEK AMACIYLA KODLAR OLUŞTURMA YOLUNA GİTMEKTEDİR.

SORU:
Etik kodları nedir?

CEVAP:

Etik kodları; yapılacak işlerde saptanan standartlar yani davranışların minimum özelliklerinin ortaya konulmasıdır.

SORU:
İş ahlakı ile ilgili eğitim programlarında üzerinde önemle durulması gereken noktalar nelerdir?

CEVAP:

- Hazırlanacak eğitim programları yöneticiler ve yönetici kadrosu dışında kalanlar için farklı biçimde düzenlenmelidir.
- Ahlak problemler her zaman açık değildir ve gelişmeler içerir. Bu nedenle bir durumu izah edebilmek için senaryolar kullanılmalıdır.
- Ahlak kuramları karmaşık ve belirsiz durumlarda karar verilmesine yardımcı olurlar. Özellikle yönetici kadrolarındaki kişilere ahlak konusunda kuramsal bilgi verilmelidir.
- Eğitim boyunca işletmenin ahlaka uygun davranışlarda bulunacağı, ahlak koduna uyulmasında işletmenin kararlı olduğu ve çalışanların etik koduna uyması gerektiği vurgulanmalıdır.
- İş ahlakı ile ilgili gerçek hayattan örnek olaylar sunularak soru-cevap şeklinde eğitime önem verilmelidir. Bu sayede kişiler alternatifli ve detaylı düşünmeyi daha rahat gerçekleştirebileceklerdir.

SORU:
Etik kodlar nelerden oluşmaktadır?

CEVAP:
Birçok işletme, çalışanların takip etmesini beklediği işletmeye ait ilke, inanç, misyon ve değerlerden oluşan etik kodlara sahiptir.

SORU:
Bir etik kodu oluşturulurken etik kodun hangi özelliklere cevap verebilir nitelikte olması gerekmektedir?

CEVAP:
Bir etik kodu oluşturulurken etik kodun aşağıdaki özelliklere cevap verebilir nitelikte olması gerekmektedir;

1. Uygulanabilirliği var mı?
2. Yeterince spesifik mi?
3. Kolay yayılabilir mi?
4. Bir geçerliliğe sahip mi?

SORU:
Tarihte işletme eğitiminin sorgulanmasına neden olan etken nedir?

CEVAP:
Uluslararası işletmecilik alanında 21. yüzyıl başlarında meydana gelen yolsuzluklar, skandallar, işletmeler

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

tarafından insan ve çevre güvenliğine karşı kayıtsızlıklar ve zararlar işletme eğitiminin sorgulanmasını da beraberinde getirdi.

SORU:

Bir etik kodu oluşturulurken etik kodun "Bir geçerliliğe sahip mi?" özelliğinin açılımı nedir?

CEVAP:

Bir geçerliliğe sahip mi?
Düşüncelerin herkes tarafından kabul edilebilir bir geçerliliğe sahip olması gerekmektedir.

SORU:

Etik eğitimi ile hangi davranışlar amaçlanmaktadır?

CEVAP:

Etik eğitimi ile şu davranışlar amaçlanmaktadır;
• Etik eğitimi, ahlaki davranış edinmeyi güçlendirir.
• Etik eğitimi, ahlaki davranışları geliştirir.
• Etik eğitimi, ahlaki tecrübeyi artırır.

SORU:

Bir etik kodu oluşturulurken etik kodun "Kolay yayılabilir mi?" özelliğinin açılımı nedir?

CEVAP:

Kolay yayılabilir mi?
Yeni çalışmaya başlayanlar tarafından etik kodların öğrenilmesi daha kolaydır.

SORU:

Bir etik kodu oluşturmanın birinci adımı nedir?

CEVAP:

Onay alınmasıdır.

SORU:

Etik eğitiminin verildiği yerler sadece işletmecilik okulları mıdır?

CEVAP:

İşletme Fakültelerinde ve Enstitülerinde lisans ve lisansüstü eğitim programlarında iş etiği derslerine yer verilmiş, az sayıda da olsa bazı üniversitelerde "merkez"ler kurulmuştur.

SORU:

Etik kodlar neden önemlidir?

CEVAP:

• Kişi orijinal bir durumla karşılaşarsa etik kodlar grup rehberliği sağlar,
• Etik kodlar, mesleklerin değerlendirilmesinde ve kamu beklentilerinde temel oluşturur,

• Etik kodlar organizasyon üyeleri arasında yaygın amaç duygularını güçlendirir,
• Etik kodlar sayesinde meslek ünü ve kamu güvenini artar,

SORU:

Etiğin cevap aradığı sorular nelerdir?

CEVAP:

Etik; insanın "Ne yapmalıyım? Nasıl yapmalıyım?" sorularına vermeye çalıştığı bir yanıttır. Bundan dolayı eğitim ve etik arasında zorunlu bir ilişki vardır.

SORU:

Ülkemizde iş ahlakı ile ilgili hem iş yaşamındaki hem de akademik anlamdaki çalışmalar ne zaman gündeme gelmiştir?

CEVAP:

Batı dünyasında 1960-1970'li yıllarda gelişmeye başlayan iş ahlakı ile ilgili hem iş yaşamındaki hem de akademik anlamdaki çalışmalar ülkemizde 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren önem kazanmaya başlamıştır.

SORU:

Etik eğitiminin önemi nedir?

CEVAP:

Eğitim bireyin doğumuyla başlayan bir süreçtir. Birey, doğduğundan itibaren eğitimle iç içedir. Etik eğitimi ise bireyde ahlaki davranış edinmeyi amaçlar. Birey toplumda ahlaki ile kendine yer edinir.

ARA SINAVDA NELER GELDİ? NELER GELEBİLİR?

1.SORU

Aşağıdakilerden hangisi insanın benliğinde yerleşmiş bir durum olup, fiillerin düşünmeksizin kolaylıkla ve kişinin farklı zihinsel durumlarda da olsa gerçekleştirilmesidir?

- A Yetki
- B Sorumluluk
- C İrade
- D Karakter
- E Yargı

Yanıt Açıklaması:

Karakter, insanın benliğinde yerleşmiş bir durum olup, fiillerin düşünmeksizin kolaylıkla ve kişinin farklı zihinsel durumlarda da olsa gerçekleştirilmesi şeklinde tanımlanabilir.

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

2.SORU

Bölüşüm adalet , Kıyas adaleti , Telefi adaleti hangi teorisin alt başlıklarıdır ?

- A
- Adalet Teorisi
- B
- Erdem ahlakı teorisi
- C
- Göreceli ahlak teorisi
- D
- Haklar teorisi
- E
- Meta – Etik

Yanıt Açıklaması:

Bölüşüm adalet, Kıyas adaleti , Telefi adaleti kavramları adalet teorisinde hizmet eden alt başlıklardır.

3.SORU

Aşağıdaki görüşlerden hangisi Sokrates'in öğrencisi Aristippos ve Epikuros tarafından geliştirilen hedonizmin temel felsefesini yansıtmaktadır?

- A
- Nasıl iyi bir insan olunacağını göstermeye çalışır.
- B
- İnsan daima doğruyu söylemelidir.
- C
- Eğer sonuçlar iyi ise ya da arzu edilir ise o zaman davranışlar doğrudur.
- D
- Yaşamın amacı arzu edilen sonuçlara ulaşmaktır.
- E
- Hayatın en önemli değeri haz ve zevk almaktır.

Yanıt Açıklaması:

Hazcılık ya da hedonizm ilk kez Sokrates'in öğrencisi Aristippos ve Epikuros tarafından geliştirilmiştir. Hedone, eski Yunanca'da haz ve zevk anlamına gelmektedir. Hedonizm ise hazcılık demektir. Hedonizmin temelinde, 'hayatın en önemli değeri haz ve zevk almaktır ve ideal yaşama ancak bu şekilde ulaşılır' fikri vardır.

4.SORU

Aşağıdakilerden hangisi işletmelerde belirlenen stratejinin dört düzeyinden biri değildir?

- A
- Yatırım stratejisi
- B
- Firma stratejisi
- C
- İşletme stratejisi
- D
- Fonksiyonel strateji
- E

Sosyal sorumluluk stratejisi

Yanıt Açıklaması:

İşletmeler, stratejileri en az dört düzeyde belirler: Yatırım, firma, işletme ve fonksiyonel. Doğru cevap E'dir.

5.SORU

FAYDACILIK TEORİSİ, SAĞLADIĞI BİRTAKIM KATKI VE SAHİP OLDUĞU BİR TAKIM KOLAYLIKLAR YANINDA BAZI EKSİK VE ZAYIF YÖNLERİ NEDENİYLE DE ELEŞTİRİLERE MARUZ KALMIŞTIR. AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ BU ELEŞTİRİLERDEN BİRİ değildir?

- A
- Bazı önemli durumlarda davranışın sonuçlarını tahmin edemeyebiliriz.
- B
- Davranışın fayda ve değeri hesaplanamayabilir.
- C
- Bireyden davranışta bulunmadan önce muhtemel sonuçlarını ölçmesini beklemek gerçekçi olmayabilir.
- D
- İyi sonuçlar verse bile bazı davranış veya eylemler özünde yanlış olabilir.
- E
- Bir eylemin doğruluğuna karar vermede sonuçları yeter şart olarak almak çok basit bir yaklaşımdır.

Yanıt Açıklaması:

Eleştirilerden birincisi, faydacılığın gerçekten işleyen bir teori olup olmadığının sorgulanması gerekliliğine ilişkindir. Bu bakış açısına göre, bazı önemli durumlarda davranışın sonuçlarını tahmin edemeyebiliriz yani davranışın fayda ve değeri hesaplanamayabilir. Bu nedenle bireyden davranışta bulunmadan önce muhtemel sonuçlarını ölçmesini beklemek gerçekçi olmayabilir. Söz konusu teoriye yapılan diğer bir eleştiri, iyi sonuçlar verse bile bazı davranış veya eylemlerin özünde yanlış olabileceğidir (hırsızlık, cinayet, işkence, kölelik vb.). Diğer bir eleştiri ise fay- dacılığın adil olmadığıyla ilgilidir.

6.SORU

İŞLETMELERİN PAYDAŞLARI SOSYAL SORUMLULUKLARININ ÖNEMLİ BİR PARÇASIDIR. PAYDAŞLARDAN HİSSE SAHİPLERİ ÖZEL YA DA TÜZEL KİŞİLER OLABİLİR. İŞLETME YÖNETİMİ PAYDAŞLARIN ÇIKARLARINI KORUMAK ZORUNDADIR. HİSSE SAHİPLERİNİN TEMEL HAKLARI ARASINDA; KAR PAYI ALMAK, GENEL KURULDA OY KULLANMAK GİBİ KONULAR VARDIR. HİSSE SAHİPLERİNİN TEMEL HAKLARINDAN BİR DİĞERİ AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

- Doğal çevrenin korunmasına destek sağlamak.
B
Hisselerini başkalarına satabilmek.
C
Haksız rekabetten korunmak.
D
Psikolojik tacizle ilgili hak aramak.
E
İşten çıkarılmaya karşı yasal hak talep edebilmek.

Yanıt Açıklaması: İşletmelerin sosyal sorumlulukları tüm paydaşlarına karşıdır. Bu kapsamda iç ve dış paydaşların farklı beklentilerinin dengeli olarak karşılanması önem kazanır. Paydaşlardan hisse sahiplerinin yasal hakları ve beklentisi daha çok kar getirisi, finansal çıkar ve şirket üyeliği ile ilgilidir. Bu bağlamda yanıtlar arasında hisselerin satılması ve beraberinde finansal kazanç sağlanması hisse sahiplerinin temel hakları arasında düşünülür.

7.SORU

Yaşama Hakkı aşağıdakilerin hangisi içerisinde?

- A
Genel Haklar
B
Özel Haklar
C
Ahlaki Haklar
D
Yasal Haklar
E
Seyahat edebilme hakkı

Yanıt Açıklaması:

Haklar Teorisi içindeki yaşama hakkı genel hakların içindedir. Doğru cevap A seçeneğidir.

8.SORU

BİR GÜVENLİK GÖREVLİSİ, GÖREVİ İCABİ BİR YANDAN SUÇUN ÖNLENMESİNE, DİĞER YANDANSUÇLUNUN BULUNMASI, YAKALANMASI, ETKİSİZ HALE GETİRİLMESİ SORUMLULUKLARINIYERİNE GETİRMEYE ÇALIŞIRKEN; BİRLİKTE ÇALIŞTIĞI İNSANLARIN GÜVENLİK SORUMLULUKLARINI, VE SUÇLU YA DA SUÇLULARIN YAŞAM SORUMLULUKLARINI GÖZETMEKLE DE YÜKÜMLÜDÜR.YUKARDAKİ ÖRNEK GÖREV SORUMLULUĞU VE BİREYSEL SORUMLULUK İLİŞKİSİNİ NASIL AÇIKLAR?

- A
Görev sorumluluğu ve bireysel sorumluluk farklı düzlemlerde ortaya çıkan yükümlülükleri ifade eder.
B
Görev sorumluluğu bireysel sorumlulukları kapsamaz, yalnızca göreve odaklanır.

- C
Görev sorumluluğu bireysel sorumlulukları ortadan kaldırmaz, hatta görev icabı sorumlulukları üstlenilen diğer bireysel sorumlulukları da kapsar.
D
Görev sorumluluğu ve bireysel sorumluluklar arasında güvenlik görevlisi örneği bağlamında bir ilişki yoktur.
E
Bireysel sorumluluk görev sorumluluklarını da kapsar.

Yanıt Açıklaması: Görev sorumluluğu, herhangi bir görevi yerine getiren kişinin bireysel sorumluluğunun yanında hem görev icabı rol sorumluluğunun hem de sorumluluk alanındaki diğer bireysel sorumlulukların üstlenilmesini gerektirir. Bu yönüyle görev sorumluluğu, bireysel sorumluluk ve bunun üzerine eklenen sorumluluklar toplamıdır. Diğer bir deyişle görev sorumluluğu bireysel sorumlulukları ortadan kaldırmaz, hatta görev icabı sorumlulukları üstlenilen diğer bireysel sorumlulukları da kapsar.

9.Soru

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUĞUN LEHİNDEKİ GÖRÜŞLER ARASINDA AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ YER ALIR?

- A
Kamu beklentilerinin değişmesi
B
Kârın maksimizasyonu asıl olandır
C
Sosyal sorumluluk işletme için maliyet unsurudur
D
İşletmeler sosyal yeteneklere sahip değildir
E
Sosyal sorunlardan işletmeler sorumlu değildir

10.SORU

- I. Stratejilerin uygulanması
II. Stratejilerin oluşturulması
III. Stratejilerin denetimi
IV. Strateji geliştirme
V. Çevrenin analiz edilmesi
VI. Amaçların belirlenmesi
Stratejik yönetim süreci düşünüldüğünde aşağıdaki sıralamalardan hangisi doğrudur?

- A
I-III-IV-V-VI-II
B
II-I-III-IV-V-VI
C
VI-II-I-III-IV-V
D
III-IV-V-VI-II-I
E
IV-V-VI-II-I-III

Yanıt Açıklaması:

- I. Amaçların belirlenmesi
- II. Stratejilerin oluşturulması,
- III. Stratejilerin uygulanması
- IV. Stratejilerin denetimi
- V. Strateji geliştirme
- VI. Çevrenin analiz edilmesi

11.SORU

"Bireyler, kişisel çıkarlarla motive olur "görünmez el" ilkesini benimser ve toplumun ekonomik refahını destekler." görüşünü savunan ilk bilim adamı kimdir?

- A Adam Smith
- B Thomas Hobbes
- C Theodore Levitt
- D Kenneth Goodpaster
- E John Matthews

Yanıt Açıklaması:

Adam Smith (1723-1790), bu görüşü ilk savunan bilim adamıdır. Ona göre bireyler, kişisel çıkarlarla motive olur "görünmez el" ilkesini benimser ve toplumun ekonomik refahını destekler. Bu görüşe göre işletmeler kişisel çıkarları ve sahiplerinin ekonomik beklentilerini karşılayan etik dışı kurumlardır. Sosyal sorumlulukta kurallar ve bu kuralların uygulanması gereklidir. Bu hükümetlerin görevidir, işletmelerin değil. Doğru cevap A seçeneğidir.

12.SORU

İŞ AHLAKINA UYGUN OLMAYAN YILDIRMA UNSURU İLE İLGİLİ VERİLEN BİLGİLERDEN HANGİSİ DOĞRUDUR?

- A Yıldırılmaya çalışılan kişiden övgüyle bahsedilir
- B Kişiyi aşağılama ya da yok sayma yoluyla gerçekleştirilir
- C İş ahlakı sorunsallarından birisi olarak değerlendirilemez
- D Psikolojik bir boyutu yoktur
- E Yıldırma sürecinde fiziksel şiddete yer verilmez

Yanıt Açıklaması: Psikolojik taciz de denen yıldırma davranışları, iş yerinde yöneticilerin astlarına ya da çalışanların birbirlerine karşı uyguladıkları işten ayrılmaya zorlayan bezdirici

davranışlardır. Bunlar, kişiyi aşağılama, yalnız bırakma, yok sayma, alay etme, küçümseme, lakap takma, hakaret ve fiziksel şiddet uygulama olabilir.

13.SORU

"SÖZLEŞMEYE DAYANAN ETİK" İFADESİNİ AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ DESTEKLER?

- A Sosyal sözleşme kavramı ile ilgilidir.
- B Güven ve bağlılık kavramlarının dışındadır.
- C Güvene dayanmayan ilişkiler de işletmeler için önemlidir.
- D İşletmelerin ekonomik yükümlülüğüdür.
- E Genel etik konularını temel alır.

Yanıt Açıklaması: Sosyal sözleşme işletme ile etkilenenleri arasındaki bir ilişkidir. Bu ilişkide karşılıklı güven önemlidir. Bu enformel sözleşmede etik ve ahlaki krallar geçerlidir.

14.SORU

SORUMLULUKLARLA İLGİLİ AŞAĞIDAKİ YARGILARDAN HANGİSİ DOĞRUDUR?

- A Yasal sorumlulukları gerçekleştirmek ahlaki sorumlulukları da yerine getirmektir.
- B Gönüllü sorumluluklar diğer tüm sorumluluklar karşılandığında anlamlıdır.
- C Ahlaki sorumluluklar diğer tüm sorumluluklar için yeterlidir.
- D Yasal sorumlulukları gerçekleştirmek ekonomik sorumlulukları da yerine getirmektir.
- E Ekonomik sorumlulukları gerçekleştirmek yasal sorumlulukları da yerine getirmektir.

15.SORU

Aşağıdaki yaklaşımlardan hangisinde bireyin bir davranışı ortaya koyması, o davranışın bireye uzun vadede en yüksek iyiyi ortaya koymasına bağlıdır?

- A Hazcılık
- B Egoizm
- C Faydacılık
- D Ödev ahlakı

E
Meta-etik düşünme

Yanıt Açıklaması:

Egoizm, herhangi bir bireyin, başkalarına karşı ne yükümlülüğe mecbur, ne de bir fedakârlığa katlanmak zorunda olmadığını öne sürerek davranışların ancak bireyin kendisi için en yüksek iyiye izin vermesi durumunda gösterilmesi gerektiği düşüncesini kabul etmiştir. Bu çerçevede egoistler, bir davranışın doğruluğunu ölçerken, kendileri için en iyi ve uzun vadeli kazançları esas alırlar. Eğer bir davranış uzun vadede birey için kötüye oranla 'en yüksek iyi'yi ortaya çıkarıyorsa ya da muhtemelen çıkaracaksa, bireyler o davranışı ortaya koymalıdır.

16.SORU

“BİR DAVRANIŞIN AHLÂKİ DURUMUNU BELİRLEMEDE TEK ETKİLİ FAKTÖR SONUÇLARDIR.” İFADESİ HANGİ AHLÂK TEORİSİNİN TEMELİNİ OLUŞTURUR?

- A
Deontolojik teori
- B
Haklar teorisi
- C
Adalet teorisi
- D
Kant ahlâkı
- E
Teleolojik teori

17.SORU

Aşağıdaki yargılardan hangisi işletme profesyonellerinin sosyal sorumlu olmak için izlemesi gereken ilkelerden biri **değildir**?

- A
Üretim devamı için sosyal maliyet bir belirleyici konumundadır.
- B
İşletmelerin toplum üzerinde birey gibi sorumlulukları vardır.
- C
Şirket kullandığı kaynaklarda istediği gibi tasarrufta bulunma hakkına sahiptir.
- D
Maliyetlerin belirlenmesinde üretici topluma olan maliyeti gözardı etmez
- E
Şirket kamuoyuna açık bilgilendirme yapmakla yükümlüdür.

Yanıt Açıklaması:

- İşletmeler “toplumun kaynaklarının vekili” gibi bir sosyal role sahiptir. Toplum, kaynaklarını kullanmaları için işletmelere emanet etmesi için işletmeler sadece

işletme sahipleri, müşteriler ve sendikanın değil tüm etkilenenlerinin çıkarlarına hizmet etmek zorundadır.

- İşletmeler, toplumdan aldıkları girdilerin açık bir makbuzunu ve kamuoyuna faaliyetleriyle ilgili açık bilgilendirme ile yani iki açık sistem gibi faaliyet göstermelidir.
- Faaliyetlerin, ürünün ya da hizmetin kârlılığı kadar sosyal maliyeti, üretime devam edilip edilmeyeceği kararı için göz önünde bulundurulmalı ve hesaplanmalıdır. Teknik ve ekonomik kriterler, işletmenin üretime devam etme kararından önce işletme faaliyetlerini, ürünleri ya da hizmetlerinin sosyal etkileriyle desteklenmelidir.
- İşletme içi faaliyetlerin, ürünün ve hizmetin sosyal maliyeti, tüketicinin tüketiminin toplum üzerindeki etkilerini ödeyecek şekilde ücretlendirilmelidir.
- İşletmeler, temel sosyal beklentileri içeren etkinliği için bir birey gibi yükümlülükleri vardır

18.SORU

Aşağıdakilerden hangisi yüksek etik değerlere sahip işletmeler ve kültürlerin prensiplerine uygun değildir?

- A
Bu işletmelerin çeşitli iç ve dış paydaşlarla ilişkileri kolaydır.
- B
Bu işletmeler “doğruluk” ile zihnini meşgul eder.
- C
Bu işletmelerin kurallarında çalışanların kişisel çıkarlarına da önem verilir.
- D
Sorumluluklar müşterek olmaktan çok bireyseldir.
- E
Bu işletmede sadece işletmenin çıkarları önemlidir.

Yanıt Açıklaması:

Prensip 1. Yüksek etik değerlere sahip işletmenin, çeşitli iç ve dış paydaşlarla ilişkileri kolaydır. Bu işletmelerdeki kurallar, işletmenin güçlü birer parçası olan paydaşlarla iyi ilişkiler kurmasını sağlar. Prensip 2. Yüksek etik değerlere sahip işletme “doğruluk” ile zihnini meşgul eder. İşletme kurallarında, işletmenin çıkarlarına olduğu kadar çalışanların kişisel çıkarlarına da önem verilir. Prensip 3. Yüksek etik değerlere sahip işletmede sorumluluklar müşterek olmaktan çok bireyseldir. Bireyler sorumluluğu, işletmenin faaliyetleri için olduğunu farz ederler. Böylesi işletmelerdeki kurallar, bireylerin kendilerinden sorumlu olduklarını belirtir. Prensip 4. Yüksek etik değerlere sahip işletmede, işletme faaliyetlerinde, işletme değerlerinin unsurları, harekete geçirmenin bir yolu olarak amaç edinilmiştir. Ve ayrıca amaç, işletmeyi

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

çevresiyle birbirine bağlamaktır. Doğru cevap E seçeneğidir.

19.SORU

I. YOLSUZLUK, RÜŞVET, TORPİL VE KAYIRMACILIK GİBİ UYGULAMALARDAN KAÇINMAKII. MEVCUT VE POTANSİYEL MÜŞTERİLERİ, ÇALIŞANLARI, İLİŞKİLİ OLUNAN DİĞER FİRMA VE KURUMLARI VE TOPLUMU ALDATMAKIII. KİŞİLERİ FİZİKSEL, RUHSAL YA DA CİNSEL OLARAK TACİZ ETMEMEKIV. DOĞRULUK DÜRÜSTLÜK VE ADALET İLKELERİNE UYMAKV. ÇEVREYE ZARAR VERMEKYUKARIDAKİLERDEN HANGİLERİ İŞ AHLAKI ALANINDA UYGULANABİLECEK EVRENSSEL İLKELERDEN SAYILMAKTADIR?

- A
I-II-III
- B
II-III-V
- C
I-III-IV**
- D
I-II-V
- E
III-IV-V

20.SORU

AHLAK TEORİLERİNİ SONUÇSALCI (TELEOLOJİK) VE SONUÇSALCI OLMAYAN (DEONTOLOJİK) OLARAK AYIRMAK MÜMKÜNDÜR.BUNLARDAN İLKİ SONUÇSALCI (TELEOLOJİK), DİĞERİ SONUÇSALCI OLMAYAN (DEONTOLOJİK) TEORİLERDİR.AŞAĞIDAKİ AÇIKLAMALARDAN HANGİSİ TELEOLOJİK TEORİ İLE İLGİLİDİR?

- A
Eylemlerin ahlaki değeri onların sonuçlarından değil öznenin eylemine temel yaptığı ilkedir.
- B
Bu teoriye göre bir ödevi yerine getirdiysek iyi bir iş yapılmış demektir.
- C
Gerçek ahlaki eylemler ödevden dolayı yapılan eylemlerdir.
- D
Teleolojiye göre yaşamın amacı mutluluktan zevk almaktır.
- E
Bir eylemi iyi ya da kötü yapan o eylemin sonuçlarıdır.

Yanıt Açıklaması: Kantçı deontolojik görüşe göre ödevlerin yerine getirilmesi ile ahlaki ve iyi işler yapılır. Kant bu şekilde, iradeyi ödevle bağlamıştır. Gerçek ahlaki eylemler ödevden dolayı yapılan eylemlerdir. Burada sonuçlara bağlı olmayan koşula bağlı bir ahlaki eylemden söz edilmektedir. Bunun

karşısındaki teori sonuçsalıcıdır. Teleolojik ya da sonuçsalcılık ise, ahlaki ve iyi olma özelliğini sonuçlarıyla ölçer.Bir eylemin sonucu olumsuz etkiler yaratıyorsa eylem kötü ya da ahlaka uygun olmayan bir eylemdir. Sonuçları olumlu olan eylemler ise iyi ve ahlaka uygun olan eylemler olarak değerlendirilir. Peki iyi olmanın ölçüsü nedir diye sorarsak genelde verilen yanıt "doğru olan eylem aynı zamanda iyi olan eylemdir" olur. Kuşkusuz iyi ve doğru olan da koşullara göre değişebilir ancak bu konuda belirli standartlara uymak her durumda gereklidir.

1.SORU

İşletmelerin vicdanı vardır anlayışına göre aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?

- A
İşletmeler bireylerden farklı görülmelidir.
- B
İşletmelerin sadece etik ve yasal açıdan sorumlulukları vardır.
- C
İşletme içi çıkar gurupları dikkate alınmalıdır.
- D
İşletmeler iyi vatandaş olmalıdırlar.
- E
Amaçlara, stratejilere ve ekonomik değerlere sahip olmak vicdan sahibi olmanın önündeki bir engeldir.

Yanıt Açıklaması:

İşletmeler bireylerden farklı görülmemelidir. İşletmelerin sadece etik ve yasal açıdan sorumlulukları yoktur ayrıca sosyal olarak ta sorumlulukları vardır. İşletme içi çıkar gurupları gözardı edilir. İşletmeler iyi vatandaş olmalıdırlar. Amaçlara, stratejilere ve ekonomik değerlere sahip olmak vicdan sahibi olmanın önündeki bir engel değildir.

2.SORU

Bir işletmenin yapısı, yönetsel bağlılık teorisine göre, _____ ile uyumlu olmalıdır?

- A
Karlılığı
- B
Müşteri sayısı
- C
Saygınlığı
- D
Bilinirliği
- E
Stratejisi

Yanıt Açıklaması:

Bir işletmenin yapısı, yönetsel bağlılık teorisine göre, stratejisi ile uyumlu olmalıdır

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

3.SORU

DEONTOLOJİSTLERE GÖRE, FAYDACILAR AHLAK DÜNYAMIZIN ÇOK BASİT BİR RESMİNİ ÇİZMİŞLERDİR. BİR EYLEMİN DOĞRULUĞUNA KARAR VERMEDE SONUÇLARI YETER ŞART OLARAK ALMAK ÇOK BASİT BİR YAKLAŞIMDIR. EN AZINDAN BAZI DAVRANIŞLAR SONUCUNA BAKILMAKSIZIN AHLAKEN BİR YÜKÜMLÜLÜKTÜR. SONUÇLARINA BAKILMAKSIZIN BAZI AHLAKİ İLKELER BAĞLAYICIDIRBU PARAGRAFTAN HAREKETLE AŞAĞIDAKİ ANAHTAR KELİMELENDEN HANGİSİ DEONTOLOJİK TEORİYE AİT DEĞİLDİR?

- A
Ödev
- B
İlike
- C
Haz**
- D
Yükümlülük
- E
İrade

4.SORU

Ürettiği oyuncaklarda kanserojen maddeler kullanan bir şirketin kimsesiz çocuklar için sosyal sorumluluk projeleri yürütmesi aşağıdaki davranışlardan hangisi olarak algılanabilir?

- A
Yasal sorumluluklardan kaçma
- B
Rekabeti arttırma
- C
Daha fazla kar etme çabası
- D
Paydaşlarını memnun etme
- E
Reklam yapma çabası

Yanıt Açıklaması:

Müşterilere sunulan bir mal veya hizmette yasal boşluklardan yararlanarak sorunlu kısımları gizlemeye çalışan, ürün iadesinde zorluk çıkaran, rekabet etme adına üründe kullanıcıya zarar verecek bir maddeyi kullanan ya da benzeri tutum ve davranışları sergileyen bir işletmenin gönüllü sorumlulukları yerine getirme adına bir derslik yaptırması, rahatlıkla kendi içinde tutarsızlıklar barındıran bir davranış veya reklâm amaçlı bir çaba olarak değerlendirilebilir. Buna göre soruda verilen şirketin reklam yapma çabası içinde olduğu söylenebilir. Doğru cevap E'dir.

5.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUKLARININ ALEYHİNDEKİ GÖRÜŞLERDEN BİRİ DEĞİLDİR?

- A
Kârın maksimizasyonu asıldır
- B
Sorunlar kara dönüştürülebilir.**
- C
İşletmeler sosyal yeteneklere sahip değildir
- D
Sosyal sorumluluk faaliyetlerinin bedelini toplum ödemelidir
- E
Sosyal sorunlardan işletmeler sorumlu değildir.

6.SORU

Aşağıdakilerden hangisi işletmelerin bireylerle eşit düzeyde bir vicdana sahip olmaları gerektiğine inanan bilim insanıdır?

- A
Adam Smith
- B
Thomas Hobbes
- C
Kenneth Goodpaster
- D
Milton Friedman
- E
Theodore Levitt

Yanıt Açıklaması:

Kenneth Goodpaster ve John Matthews örneğin, işletmeler amaçlara, ekonomik değerlere ve stratejilere sahip olmalarıyla inanıldığı için, bir vicdana sahip olmalılar. Bu bilim adamları gerçekte işletmelerin bireylerle eşit düzeyde bir vicdana sahip olmaları gerektiğine inanmaktadırlar ancak işletmeleri bir birey olarak kabul etmek, işletmelerin sorumluluğunu analiz etmede bir iskelet sunar. Doğru cevap C'dir.

7.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Davis'in önerdiği beş ilkeden biri değildir?

- A
İşletmeler iki açık sistem gibi faaliyet göstermelidir.
- B
Faaliyetlerin, ürünün ya da hizmetin karlılığı kadar sosyal maliyeti, üretime devam edilip edilmeyeceği kararı için göz önünde bulundurulmalı ve hesaplanmalıdır.
- C
İşletme içi faaliyetlerin, ürünün ve hizmetin

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

sosyal maliyeti, tüketicinin tüketiminin toplum ücretlendirilmelidir.

D
İşletmeler herhangi bir sosyal role sahip değildir.

E
İşletmelerin, temel sosyal beklentileri içeren etkinliği için bir birey gibi yükümlülükleri vardır.

Yanıt Açıklaması:

İşletmeler "toplumun kaynaklarının vekili" gibi bir sosyal role sahiptir. İşletmeler sadece işletme sahipleri, müşteriler ve sendikanın değil tüm etkilenenlerinin çıkarlarına hizmet etmek zorundadır.

8.SORU

Aşağıdakilerden hangisi yüksek etik değerlere sahip işletmelerin özelliklerinden biri değildir?

- A
Çeşitli iç ve dış paydaşlarla ilişkileri kolaydır.
- B
Sorumluluklar genellikle müşterektir.
- C
Kurallar, bireylerin kendilerinden sorumlu olduklarını belirtir.
- D
Kurallarda çalışanların kişisel çıkarlarına da önem verilir.
- E
Amaç, işletmeyi çevresiyle birbirine bağlamaktır.

Yanıt Açıklaması:

Yüksek etik değerlere sahip işletmeler ve kültürlerin dört prensibe sahip olduğu belirlenmiştir: Prensip 1. Yüksek etik değerlere sahip işletmenin, çeşitli iç ve dış paydaşlarla ilişkileri kolaydır. Bu işletmelerdeki kurallar, işletmenin güçlü birer parçası olan paydaşlarla iyi ilişkiler kurmasını sağlar. Prensip 2. Yüksek etik değerlere sahip işletme "doğruluk" ile zihnini meşgul eder. İşletme kurallarında işletmenin çıkarlarına olduğu kadar çalışanların kişisel çıkarlarına da önem verilir. Prensip 3. Yüksek etik değerlere sahip işletmede sorumluluklar müşterek olmaktan çok bireyseldir. Bireyler sorumluluğu, işletmenin faaliyetleri için olduğunu farz ederler. Böylesi işletmelerdeki kurallar, bireylerin kendilerinden sorumlu olduklarını belirtir. Prensip 4. Yüksek etik değerlere sahip işletmede, işletme faaliyetlerinde, işletme değerlerinin unsurları, harekete geçirmenin bir yolu olarak amaç edinilmiştir. Ve ayrıca amaç, işletmeyi çevresiyle birbirine bağlamaktır. Doğru yanıt B'dir.

9.SORU

Aşağıdakilerden hangisi manipülatör liderlik biçiminin özelliklerindendir?

- A
Kural temelli etik liderlik biçimidir.
- B

üzerine etkilenen amaçları da yansıtmış şekilde

C
Ünlü Alman sosyolog Weber'in teorisi üzerine oturmuştur.

D
Denetim yapısının emir-komuta zincirini gösteren bir hiyerarşi, iyi tanımlanmış iş tanımları, iletişim kuran ve kuralları empoze eden profesyonel yönetici, derece ve ayrıcalıklarla ödüllendirilmiş, konusunda uzman olarak kabul edilen teknik açıdan kaliteli çalışanlar demektir.

E
Bu liderlik tarzında zorlayıcı güç "doğru şeyleri yapmak" anlamında etkinlikten çok "işleri doğru yapmak" anlamında verimliliklidir.

Yanıt Açıklaması:

Manipülatör liderlik biçimi, liderliği etik çerçevesi dışında gören, Machivellian etik üzerine oturmuştur. Bu nedenle son hak, ulaşılması beklenen amacı ifade etmektedir. Bu yaklaşımda etik liderlik tarzı egoisttir ve temel olarak ekonomik olma ile motive edilmiştir. Güven ve ilişkilerin oluşturma ilgilerine ve kaliteden yoksundur. Kısa dönemli amaçlara odaklanmıştır.

10.SORU

Aşağıdakilerden hangisi stratejinin dört düzeyinden biri değildir?

- A
Yatırım
- B
Etik
- C
Firma
- D
İşletme
- E
Fonksiyonel

Yanıt Açıklaması:

İşletmeler, stratejileri en az dört düzeyde belirler: Yatırım, firma, işletme ve fonksiyonel.

11.SORU

İşletmeler karşılıklı güvene dayanan ilişkilerle yaşamını sürdürmek ve _____ elde etmek için yasal, _____ ve çevresel olduğu kadar sosyal ve _____ yükümlülükleri vardır.

Yukarıda boş bırakılan yerlere hangi kelimeler hangi seçenekte doğru sırada verilmiştir?

- A
zarar-etik-ekonomik
- B
kâr -ekonomik-etik
- C
kâr -ekolojik-etnik

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

- D
zarar-ekolojik-etnik
E
prestij- etik- ekonomik

Yanıt Açıklaması:

İşletmeler karşılıklı güvene dayanan ilişkilerle yaşamını sürdürmek ve kâr elde etmek için yasal, ekonomik ve çevresel olduğu kadar sosyal ve etik yükümlülükleri vardır.

12.SORU

İSLAM MEDENİYETİNİN “İŞ AHLAKI” İLE İLGİSİNİN, İSLAMİYET’İN ORTAYA ÇIKIŞ TARİHİ KADAR ESKİ OLMASININ -EN ÖNEMLİ NEDENİ- AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A**
İslam Dini Peygamberinin tüccar olması
B
Faiz yasağının 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar Kilise tarafından korunmuş olması
C
Arap Yarımadasında tüccarların bulunması
D
İslamiyet’te faiz yasağının benimsenmesi
E
Arap tüccarların iş ahlakına önem vermeleri

13.SORU

ALMAN FİLOZOF IMMANUEL KANT TARAFINDAN GELİŞTİRİLEN YAKLAŞIMA GÖRE “BAZI EVRENSEL DOĞRULAR VARDIR VE BUNLAR ZAMAN VE ŞARTLARA GÖRE DEĞİŞMEZLER”. BUNAGÖRE BELLİ BAZI EYLEMLER SONUÇLARI NE OLURSA OLSUN İNSANLIK İÇİN AHLAKİ OLARAK BAĞLAYICIDIR. ÖRNEĞİN, ÖLDÜRMEK, TECAVÜZ ETMEK, İŞKENCE ETMEK VE BENZERİ SONUÇLARI NE OLURSA OLSUN KABUL EDİLEMEZ EYLEMLERDİR.YUKARIDA ÖZETLENEN YAKLAŞIM AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ İLE İFADE EDİLİR?

- A
Teleontoloji- Sonuçsalcılık
B
Teleoloji- Haklar teorisi
C
Adalet ahlakı
D
Erdem ahlakı
E
Deontoloji-Haklar teorisi

Yanıt Açıklaması: Alman filozof Immanuel Kant tarafından geliştirilen yaklaşıma göre “Bazı evrensel doğrular vardır ve bunlar zaman ve şartlara göre değişmezler”. Buna göre belli bazı eylemler

sonuçları ne olursa olsun insanlık için ahlaki olarak bağlayıcıdır. Burada temel konu Kant'ın ideal durumu saf bir ahlak teorisi ile bağdaştırmaya çalışmasıdır. Hareket noktası ise her bireyin zarar görmeme hakkı olduğu ve yapılan bir olumsuz davranışın karşılık bulması noktasıdır.

14.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ, DEONTOLOJİK AHLAK TEORİSİNİ AÇIKLAMAKTADIR?

- A
Doğru davranış, herkes için en fazla iyi sonucu gerektirecek olan davranıştır.
B
Hayatın en önemli değeri haz ve zevk almaktır.
C
Herhangi bir birey, başkalarına karşı ne yükümlülüğe mecbur, ne de bir fedakârlığa katlanmak zorundadır.
D
Sonuçlarına bakılmaksızın bazı ahlaki ilkeler bağlayıcıdır.
E
Doğru davranış, birey, grup ve toplumsal kültüre göre değişir.

15.SORU

Aşağıdakilerden hangisi normatif iş ahlakını anlatan cümlelerden birisi değildir?

- A
İş ahlakına uygun davranışları inceler
B
İş ahlakının ilkeleri üzerinde çalışır
C
Temelini ahlaki sağduyu oluşturur
D
Davranış bilimlerinin yöntemlerini kullanır
E
Mevcut ahlaki değerlere bağlıdır

Yanıt Açıklaması:

Betimleyici iş ahlakı; iş dünyasında var olan ahlaki sorunları ve bu konudaki tutum ve davranışları ortaya çıkarmak üzerinde yoğunlaşırken daha çok davranış bilimlerinin yöntemlerini kullanır. Doğru cevap D seçeneğidir

16.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUKLARIYLA İLGİLİ KLASİK YAKLAŞIMIN İDDİALARI ARASINDA YER ALMAZ?

- A
İşletmelerin hedefi pazar değerinin maksimizasyonudur.
B
İşletmeler toplumsal sorunlarla ilgilenmelidirler.

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

- C
İşletme yönetimlerinin temel sorumlulukları pay sahiplerine karşıdır.
- D
İşletmeler kâr etmeli ve yatırım yapmalıdırlar.
- E
Kâr, işletmelerin en önemli sorumlulukları arasındadır.

17.SORU

"İNSAN İNSANIN KURDUDUR" SÖZÜ AŞAĞIDAKİ DÜŞÜNÜRLERDEN HANGİSİNE AİTTİR?

- A
Aristippos
- B
Moore
- C
Thomas Hobbes
- D
Plato
- E
K.Nielsen

Yanıt Açıklaması:

Hobbes'un, 'insan insanın kurdudur' şeklindeki meşhur tanımlaması, insan doğasını bencillikle ve saldırganlıkla karakterize etmiştir. İnsan doğal durumunda bencildir ve varlığını koruma içgüdüleriyle hareket etmektedir. Dolayısıyla her insanın insanla savaşı söz konusudur. Hobbes, iyi ve kötüyü arzularımızın tatmin ve tatminsizliğiyle ilişkilendirerek, her bireyin sadece kendisinin irade ve kontrolünde niyet ettiğini arzu ve isteklerini gerçekleştirmesini 'iyilik' olarak değerlendirmiştir. Doğru cevap C'dir.

18.SORU

Borden ve Hoper'ın 1921 yılında yayınladıkları, iş ahlakı konusundaki ilk teorik ve sistematik çalışma olma özelliği bulunan eserlerinin adı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Yönetim ve İş Ahlakı
- B
Bankacılık ve İş Ahlakı
- C
İş Ahlakının Temel İlkeleri
- D
İş Ahlakının Esasları
- E
İş Ahlakı ve İş Etiği

Yanıt Açıklaması:

Borden ve Hoper'ın "Bankacılık ve İş Ahlakı" adlı kitapları 1921'de Chicago'da yayınlanarak bu alandaki ilk teorik ve sistematik çalışmayı

oluşturmuştur. Bu çalışma aynı zamanda üniversitelerde okutulan ilk iş ahlakı kitabıdır.

19.SORU

HZ. MUHAMMED'İN "KENDİNİZ İÇİN İSTEDİĞİNİZİ BAŞKALARI İÇİN DE İSTEYİN, KENDİNİZ İÇİN İSTEMEDİĞİNİZİ BAŞKALARI İÇİN DE İSTEMEYİN" SÖZÜ KANT'IN HANGİ PRENSİBİNE GİRMEKTEDİR?

- A
Başka varlıklara saygı duyulması
- B
Kendi yeteneklerini başkalarının yararına geliştirmek
- C
Evrenselleştirilebilirlik ve tersine çevrilir olması
- D
Normatiflik yerine bilimselliği esas alması
- E
Kıyas adaleti

20.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Mengüüşoğlu'nun (1983) tarihi süreç içinde ahlakı ayırdığı bölümlerden birisi değildir?

- A
Eski Yunan ahlakı
- B
Kant ahlakı
- C
Kant sonrası modern ahlak
- D
Değerler ahlakı
- E
Özel ahlak

Yanıt Açıklaması:

Mengüüşoğlu (1983) tarihi süreç içinde ahlakı üçe ayırmıştır:

- Eski Yunan ahlakı
Kant ahlakı
Kant sonrası modern ahlak (değerler ahlakı)
Doğru cevap E seçeneğidir

1.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ STRATEJİ UYGULAMA SÜRECİNDE ÇEVREYİ ANALİZ ETMEK İÇİN DİKKATE ALINMASI GEREKEN ETMENLERDEN BİRİ DEĞİLDİR?

- A
Teknolojik
- B
Politik
- C
Ekonomik
- D

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Organizasyonel

E
Yatırım odaklı

2.SORU

“İŞLETMELERİN VİCDANI YOKTUR.” GÖRÜŞÜNÜ İLK SAVUNAN BİLİM ADAMI AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A
Henry FAYOL
B
Frederic TAYLOR

C
Adam SMITH

- D
Peter SENGE
E
Peter DRUCKER

3.SORU

İşletmelerin doğası ve sosyal sorumluluğuyla ilgili üç farklı görüşe vardır. Aşağıdakilerden hangisi ikinci görüşe ait açıklamalardır?

- A
İşletmelerin vicdanı yoktur
B
Sadece hissedarlarına karşı sorumludurlar
C
İşletmeleri bir ekonomik ve sosyal etkilenen olarak açıklamaktadır.
D
İşletmelerin vicdanı vardır ve etkilenenleriyle ilişkilerinde bir etik kurumu gibi davranır.
E
Kişiliği olmayan kurumlardır

Yanıt Açıklaması:

İşletmelerin doğası ve sosyal sorumluluğuyla ilgili üç farklı görüşe dayanmaktadır:

- 1) İşletmelerin vicdanı yoktur ve kişiliği olmayan kurumlardır, sadece hissedarlarına karşı sorumludurlar.
 - 2) İkinci görüşe göre işletmeler bireylere benzer. İşletmelerin vicdanı vardır ve etkilenenleriyle ilişkilerinde bir etik kurumu gibi davranır.
 - 3) Üçüncü bakış açısı ise işletmeleri bir ekonomik ve sosyal etkilenen olarak açıklamaktadır.
- Doğru cevap D seçeneğidir

4.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUKLARININ LEHİNDEKİ GÖRÜŞLERDEN BİRİ DEĞİLDİR?

- A
Sosyal sorumluluk daha iyi bir işletme çevresi oluşturur.
B
Sosyal sorumluluk kamu imajını güçlendirir.

C

Sosyal sorumluluk işletme için maliyet etkenidir.

- D
Sosyal sorumluluk devlet düzenlemelerinden kaçınmaya neden olur.

E
Sosyal sorumluluk kamu beklentilerinin değişmesine neden olur.

5.SORU

Göreve ya da ödev dayanan teorilere ne ad verilir?

- A
Hazcılık
B
Faydacılık
C
Deontolojik teori
D
Egoizm
E
Ahlak

Yanıt Açıklaması:

Deontoloji terimi yapılması gereken, kurallar, görevler ve emirler anlamındaki 'deontos' (duty, ödev) sözcüğünden türetilmiştir. Deontolojik teoriler, göreve ya da ödev dayanan teorilerdir. Doğru cevap C'dir.

6.SORU

I. Sonuçsalci ahlak
II. Ödev ahlakı
III. Erdem ahlakı
Yukarıdakilerden hangisi normatif ahlakın bölümleri arasındadır?

- A
I ve II
B
I ve III
C
I, II ve III
D
II ve III
E
Yalnız III

Yanıt Açıklaması:

Normatif ahlak üçe ayrılmaktadır:

1. Sonuçsalci ahlak (teleolojik ahlak)
 2. Ödev ahlakı (deontolojik ahlak)
 3. Erdem ahlakı
- Doğru cevap C'dir.

7.SORU

EŞİT OLAN BİREYLERE EŞİT OLMAYAN BİREYLERE EŞİT OLMAYACAK ŞEKİLDE DAVRANILMASINI İFADE EDER.ADALET (JUSTİCE) KAVRAMI YAYGIN OLARAK HEM

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

GENEL KURAL VE İLKELER HEM DE BELİRLİ DURUMLAR KARŞISINDA BİREYLERE YARDIMCI OLMASI İÇİN GELİŞTİRİLEN ÖZEL KURALLAR İÇİN KULLANILMAKTADIR. ADALET GÖRÜŞÜNÜN DEĞİŞİK TÜRLERİ VARDIR. ÖRNEĞİN; CEZALANDIRICI ADALET (RETRİBÜTİVE JUSTİCE), YASALARA UYmayanların ya da suçluların CEZALANDIRILMALARINI KAPSAMAKTADIR. AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ "USULE İLİŞKİN (PROCEDURAL)" ADALET KAVRAMINI AÇIKLAR?

- A Geçmiş haksızlıkların telafi edilmesini ya da çekilen sıkıntıların bertaraf edilmesini ifade eder.
- B Karar süreçlerine, uygulamalara veya anlaşmalara ilişkin doğrulara işaret eden adalet görüşüdür.
- C Sosyal yarar ve yükümlülüklerin uygun biçimde dağıtımını ifade eden adalet görüşüdür.
- D Eşit olan bireylere eşit olmayan bireylere eşit olmayacak şekilde davranılmasını ifade eder.
- E Bir eylemin ahlaki açıdan uygun olup olmadığını varılan sonuçlara bakarak değerlendiren görüştür.

Yanıt Açıklaması: Adalet görüşünün değişik türleri vardır. Sosyal yarar ve yükümlülüklerin uygun biçimde dağıtımını ifade eden adalet görüş "dağıtıcı adalet"tir. Geçmiş haksızlıkların telafi edilmesini ya da çekilen sıkıntıların bertaraf edilmesi "dengeleyici adalet" tir. Bir eylemin ahlaki açıdan uygun olup olmadığını varılan sonuçlara bakarak değerlendiren görüş "erdem ahlakı" dir. Eşit olan bireylere eşit, eşit olmayan bireylere eşit olmayacak şekilde davranılması ise genel adalet yaklaşımı ile ilgilidir. Yukarıdaki görüşlere karşılık, karar süreçlerine, uygulamalara veya anlaşmalara ilişkin doğrulara işaret eden adalet görüşü ise usulün önemini vurgular.

8.SORU

Ödev ahlakı (Deontolojik Teori)' nin Batı felsefesindeki en büyük temsilcisi hangi filozoftur?

- A Jeremy Bentham
- B Immanuel Kant
- C Thomas Hobbes
- D John Stuart Mill
- E Aristippos

Yanıt Açıklaması:

Deontolojik teoriler, görev ya da ödeve dayanan teorilerdir. Bu teoriler, ahlaki iyiliği mutluluk, haz ve fayda sağlayacak hiçbir şeyi olmadığını ileri süren filozofuyla ünlüdür. Bu nedenle Kant Ahlakı olarak bilinir. Doğru cevap B'dir.

9.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ NORMATİF AHLAK TEORİLERİNDEN BİRİ DEĞİLDİR?

- A Kant ahlakı
- B Erdem ahlakı
- C Deontolojik teori
- D Meta ahlak**
- E Teleolojik teori

10.SORU

İş ahlakının 1900 – 1950 yılları arasındaki gelişimi ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A Amerika Birleşik Devletlerinde daha çok politik ekonomi yoluyla sistem tartışmalarına ağırlık verilmiştir.
- B Amerika Birleşik Devletlerinde daha somut ve uygulamalı ahlakın konusuna giren sorunlar tartışılmıştır.
- C 1900-1920 yılları arasında ahlakçılar, kadın ve çocukların çalışma koşullarının iyileştirilmesi, işçilerin tazminat hakları gibi ahlaki konuları tartışmışlardır.
- D Amerika Birleşik Devletlerinde iş ahlakı din, siyaset ve felsefeden bağımsız bir disiplin olarak gelişmiştir.
- E 1920-1950 yılları arasında kapsayan otuz yıl içinde iş ve meslek ahlakı ilkelerinin belirlenmesi ile ilgili sorunlar ele alınmıştır.

Yanıt Açıklaması:

İş ahlakı hakkındaki araştırmalar, 20. yüzyılın başlarında Avrupa ve Amerika'daki geleneksel liberal anlayışın zayıflaması ve sosyalist akımın güçlenmesiyle başlamıştır. Kıta Avrupası'nda ise daha çok politik ekonomi yoluyla sistem tartışmalarına ağırlık verilmiştir. Oysa ABD'de daha somut ve uygulamalı ahlakın konusuna giren sorunlar tartışılmıştır. 1900-1920 yılları arasında

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

ahlakçılar, kadın ve çocukların çalışma koşullarının iyileştirilmesi, işçilerin tazminat hakları ve reklamlarda gerçeğe uygun bilgi verilmesi gibi ahlaki konuları tartışmışlardır. Amerika Birleşik Devletlerinde iş ahlaki din, siyaset ve felsefeden bağımsız bir disiplin olarak gelişmiştir. 1920-1950 yılları arasını kapsayan otuz yıl içinde iş ve meslek ahlaki ilkelerinin belirlenmesi, ticaret faaliyetlerinde standartların geliştirilmesi, reklamların gerçeğe uygun olması gibi konular ele alınmıştır.

11.SORU

İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUKLARI BİRİNCİL VE İKİNCİL SORUMLULUKLAR ŞEKLİNDE SINIFLANDIRILDIĞINDA AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ İKİNCİL DERECEDEKİ SORUMLULUKLAR ARASINDA DEĞERLENDİRİLEBİLİR?

- A
Müşterilerin ihtiyaçlarına uygun mal ve hizmet üretme sorumluluğu
- B
Etkinlik kriterlerine uyma sorumluluğu
- C
İş dünyasında iş ahlâkı değerlerinin yerleştirilmesi sorumluluğu
- D
Verimliliği esas alarak çalışma sorumluluğu
- E
Mal ve hizmet üretme sorumluluğu

12.SORU

Bireyciliğin baskın olduğu bir konumda çalışanların, özel hayatında yaşadığı sorunlar nedeniyle zamanında tamamlayamayan bir çalışma arkadaşlarına yardımcı olma sorumluluğunu almamaları, aşağıdaki nedenlerden hangisine dayandırılmalıdır?

- A
Karaktere ilişkin nedenler
- B
Bilgiye dayalı nedenler
- C
Beceriye dayalı nedenler
- D
Beklentiye dayalı nedenler
- E
Yargılamaya dayalı nedenler

Yanıt Açıklaması:

Her akıllı birey hem kendisine hem de başkalarına ilişkin tutum ve davranışları değerlendirir ve yargılar. Başka bir deyişle insanın karakteristik özellikleri yanında öğrenme süreci boyunca kazandıklarıyla kişide değer yargıları oluşur. Bu yargılarla insan, kişi, olgu ve olayları yargılar. Değer yargılarında bireysel farklılıklar yanında kültürel farklılıklar da etkilidir. Tüm bu farklılaştırıcı unsurlarla birlikte, ayrıca kişinin

amaçları, durumsal faktörler ve yargılama konusuna karşı duyarlılıkları onun yargılamasını etkiler. Örnek olayda verilen durum kültürel etmenler sonucu ortaya çıkan yargılara işaret etmektedir. Doğru yanıt E'dir.

13.SORU

SORUMLULUK AÇIKLAMASINDA ÜÇ DURUMDAN SÖZ EDİLİR: (1) BİR KİŞİYİ ÖVERKEN ONUN SORUMLULUK SAHİBİ BİRİ OLDUĞU YA DA SORUMLU BİR KİŞİ OLDUĞU SÖYLENİR. (2) BİR KİŞİ BİR EYLEMİ YAPTIĞINDA YA DA BİR SUÇ İŞLEDİĞİNDE BUNDAN SORUMLU TUTULUR. (3) BİR ŞEY YAPILMASI GEREKLİ OLDUĞU HALDE YAPILMADIĞINDA, ONU YAPMASI GEREKEN KİŞİ O İŞTEN SORUMLUDUR DENİR. BU BAĞLAMDA:BİR KİŞİYE BİRİNCİ DURUMDAKİ GİBİ BİR İŞTEN SORUMLUDUR DEMEKLE AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ İFADE EDİLMEK İSTENMEKTEDİR?

- A
Kişinin bir eylemden sorumlu tutulmasının koşullarının belirlenmesi gerekliliği üzerinde durulur.
- B
O kişinin karakterine ilişkin ahlaki olarak onaylayıcı bir durumdan söz edilmiş olur.
- C
Çevrenin onayladığı bir kişi olduğu belirtilmektedir.
- D
İşlerin yapılmaması üzerinde durulmaktadır.
- E
Kişinin genelde sorumsuz davranışlar göstermediği belirtilmektedir.

Yanıt Açıklaması: Yukarıda verilen tanımlamanın şıkları karşılaştırılmalı ve çevremizde gözlemlenen örnekler dikkate alınmalıdır.

14.SORU

Yetki sahibi olma ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A
Bireye verilmiş yazılı bir güçtür.
- B
Yetki sahibi olan kişi sorumluluk sahibi değildir.
- C
Bir konuda ehliyetli olmak yetkili olmak anlamına gelmez.
- D
Yetkiler bir kişiye statü gereği verilmez.
- E
Yetki yazılı olduğunda sorumluluk ortaya çıkar.

Yanıt Açıklaması:

Yetki sahibi olma, bireyin herhangi bir konuda ehil olması yanında, kendisine bulunduğu topluluk ya da kurum içindeki rolü, statüsü ve konumu gereği verilmiş yazılı olan ya da olmayan bir güç olarak

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

tanımlanabilir. Yetki yazılı ya da biçimsel olduğunda, yapılması gerektiği halde yapılmayan davranışlardan ötürü ya da yapılan yanlış davranışlar ve bunların sonuçlarının ortaya çıkaracağı zarardan dolayı, yükümlülüklerin ihmali nedeniyle sorumluluk ortaya çıkar. Yetkinin yazılı veya biçimsel olmaması da sorumluluğu ortadan kaldırmaz. Zira olması gereken şekilde eylemde bulunmama sonuçlara bakılmaksızın bir kusur olarak değerlendirilir. Sorumluluk açısından yetki sahibi olmak demek, mutlaka yazılı yetkiye sahip olmak anlamına gelmez, söz konusu durumla ilgili ehliyetli olmak, yani yetenekli olmak yeterlidir. Doğru cevap E seçeneğidir.

15.SORU

Bireysel ve toplumsal olarak doğruları ve yanlışları belirleyen sosyal süreçlerdeki kurallar, değerler ve inançlarla ilgili olan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Etik
- B
Ahlak
- C
Norm
- D
Erdem
- E
Adalet

Yanıt Açıklaması:

Bireysel ve toplumsal olarak doğruları ve yanlışları belirleyen sosyal süreçlerdeki kurallar, değerler ve inançlarla ilgili olan kavram ahlaktır.

16.SORU

DOKTORLARIN DÜNYANIN HER YERİNDE AYNI HİPOKRAT YEMİNİNİ ETMELERİ VE MUHASEBECİLERİN YA DA AVUKATLARIN DÜNYANIN FARKLI BÖLGELERİNDE HEMEN HEMEN AYNI KURALLARA BAĞLI KALACAKLARINA DAİR YEMİN ETMELERİ DURUMU AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ İLE İLİŞKİLİDİR?

- A
İş ahlakı kurallarının her ülke için farklı anlamlar içermesi
- B
Mesleki çeşitliliğin iş ahlakı üzerinde etkilerinin bulunması
- C
Farklı ülkelerde farklı mesleki kuralların yer alması
- D
Coğrafi farklılığın iş ahlakı üzerinde etkilerinin bulunması
- E
Mesleki ilkelerin genellikle toplumsal kültür ve değerlerden bağımsız olması

Yanıt Açıklaması: Meslek ahlakı belli bir mesleğin mensuplarının uyması gereken ahlaki ilkelerdir. Bu ilkeler genellikle toplumsal kültür ve değerlerden bağımsızdır. Örneğin, hekimler dünyanın her yerinde aynı hipokrat yeminini ederler. Yine muhasebecilerin ve avukatların uyması gereken meslek ahlakı ilkeleri hemen her yerde aynı özellikleri taşır. Meslek ahlakı iş ve çalışma ahlakının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Meslek (profession) ve mesleki (profesyonel) terimleri birden fazla anlama sahiptir. Bir anlamda meslekilik ya da profesyonellik amatörlüğün karşıtıdır. Bir işi para karşılığı beklemeden zevk için yapmak amatörlüktür. Profesyonellik ise hayatını o işten kazanmayı gerektirir. Diğer bir anlamda ise profesyonellik, bir işin maharetli ve işin gereklerine uygun bir tarzda yapıldığını gösterir.

17.SORU

Aşağıdaki filozoflardan hangisi ya da hangileri faydacılık teorisini geliştirmiştir?

- I. J.S.Mill
- II. Immanuel Kant
- III. John Rawls
- IV. Jeremy Bentham

- A
Yalnız I
- B
Yalnız II
- C
I ve II
- D
I ve III
- E
III ve IV

Yanıt Açıklaması:

Faydacılığın temel konularını ele alan ve bu teoriyi geliştiren filozoflar Jeremy Bentham ve John Stuart' dır. Doğru cevap E'dir.

18.SORU

Herhangi bir bireyin, başkalarına karşı ne yükümlülüğe mecbur, ne de bir fedakârlığa katlanmak zorunda olmadığını öne süren davranış biçimi aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

- A
Faydacılık
- B
Eylem
- C
Egoizm
- D
Kural
- E
Ahlak

Yanıt Açıklaması:

Egoizm, herhangi bir bireyin, bafkalarına karflı ne yükümlülüğe mecbur, ne de bir fedakârlığa katlanmak zorunda olmadığını öne sürerek davranışların ancak bireyin kendisi için en yüksek iyiye izin vermesi durumunda gösterilmesi gerektiği düşüncesini kabul etmiştir. Doğru cevap C seçeneğidir

19.SORU

"Kişinin bir şey ile ilgili olarak sahip olduğu ruhsattır" ifadesi aşağıdakilerden hangisinin tanımıdır?

- A Adalet
- B Erdem
- C Norm
- D Hak
- E Etik

Yanıt Açıklaması:

Hak, kişinin bir şey ile ilgili olarak sahip olduğu ruhsattır.

20.SORU

I. NEFSİ MARDİYYE II. NEFSİ MUTMAİNE III. NEFSİ LEVVÂMEYUKARIDAKİLERDEN HANGİSİ/HANGİLERİ İNSAN NEFSİNİN YEDİ MERTEBESİNDENDİR?

- A Yalnız I
- B Yalnız III
- C I ve II
- D I ve III
- E I-II ve III

**FİNALLERDE NELER GELDİ?
NELER GELEBİLİR?**

1.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ ÇALIŞANLARIN AHLAKİ SORUMLULUKLARINDAN BİRİ DEĞİLDİR?

- A İşe gerekli özeni göstermek
- B İşe zamanında gelip gitmek
- C İşverenin haklarına riayet etmek

- D Nepotizmden kaçınmak

- E İşten ayrılmadan önce haber verme

Yanıt Açıklaması: Nepotizm: Özellikle akrabaları ve yakın arkadaşları kayırmayı anlatan, ayrımcılığın bir türüdür. Dolayısıyla Nepotizm çalışanların kaçınabileceği bir ahlaki sorumluluk olamaz. İşverenlerle ilgili bir konudur.

2.SORU

Aşağıdakilerden hangisi geçmiş haksızlıkların telafi edilmesini ya da çekilen sıkıntıların bertaraf edilmesini ifade eden adalet türüdür?

- A Dengeleyici adalet
- B Sosyal adalet
- C Cezalandırıcı adalet
- D Dağıtıcı adalet
- E Usule ilişkin adalet

Yanıt Açıklaması:

Adalet görüşünün değişik türleri vardır. "Dengeleyici adalet" (Compensatory Justice), geçmiş haksızlıkların telafi edilmesini ya da çekilen sıkıntıların bertaraf edilmesini ifade etmektedir. Doğru cevap A'dır.

3.SORU

REKLAMLARIN HAZIRLANMASI VE YAYINLANMASI KONUSUNDA UZMANLAŞMIŞ İŞLETMELERE NE DENİR?

- A Reklam Ajansı
- B Medya ajansı
- C Gazete ajansı
- D Tasarım ajansı
- E Kültür ajansı

Yanıt Açıklaması: Reklam Ajansı

4.SORU

İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİCİLERİNİN SIK SIK ŞİKÂyet EDİLDİKLERİ KONULardan BİRİSİ NEPOTİZMDİR. ADAM KAYIRMA OLARAK DA İSİMLENDİRİLEN BU DURUMDA YÖNETİCİLER BAZİNEDENLERLE ÇALIŞANLARIN BAZILARINI DİĞERLERİNE TERCİH ETMEKTEDİRLER. ADAM KAYIRMANIN TERSİ DE BİR AHLAKİ PROBLEM OLUŞTURMAKTADIR. ADAM KAYIRMANIN TERSİ

OLARAK DÜŞÜNÜLEBİLECEK BİR BAŞKA AHLAKİ PROBLEM, DİL, DİN, IRK, CİNSİYET, DIŞ GÖRÜNÜŞ GİBİ UNSURLARDAKİ FARKLILIKLAR NEDENİYLE BAZI ÇALIŞANLARA DAHA AZ DEĞERLİYMİŞ GİBİ DAVRANMAK AYRIMCILIK OLARAK İSİMLENDİRİLMEKTEDİR. YUKARIDAKİ TANIMLAR GÖZ ÖNÜNE ALINIRSA AHLAKİ BAKIMDAN HANGİ İLKE ÇİĞNENMİŞ OLUR?

- A Yönetimde idari sorumluluk ilkesi
- B Yönetimde ileri görüşlülük ilkesi
- C Yönetimde liderlik ilkesi
- D Yönetimde kazanç ilkesi
- E Yönetimde adalet ilkesi

Yanıt Açıklaması: Nepotizm ve ayrımcılık konuları işletme fonksiyonlarına yönelik ahlaki konularda adalet ya da adaletsizliğe ilişkin konularla yakın ilişkili olmaları bağlamında, uygulandıkları takdirde yönetimde adalet ilkesi çiğnenmiş olur.

5.SORU

Her yönüyle Hakk'a yönelen, Allah'tan gâfil olmama şuuruna eren ve O'ndan razı olan nefis aşağıdakilerden hangisidir?

- A Nefs-i Mülheme
- B Nefs-i Radiye
- C Nefs-i Mardiyye
- D Nefs-i Kâmile
- E Nefs-i Emmâre

Yanıt Açıklaması:

Tasavvuf'ta benlik "nefs" terimi ile ifade edilir. Nefs ruhun dışavurumudur ve yedi kattan oluşur. Sufiler, Kur'an-ı Kerim'in çeşitli ayetlerine dayanarak, insan nefsinin altı mertebesinin olduğunu ileri sürmüşler ve kendilerinden de yedincisi diye nefis-i-kâmileyi ilave ederek yedi mertebeye çıkarmışlardır.

1. Nefs-i Emmâre: Allah'ın emirlerine uymayan, yasaklarını çekinmeden yapan ve zevkine tabi olan nefistir.
2. Nefs-i Levvâme: Allah'ın emirlerine bazen uyan, bazen uymayan, işlediği günahlardan dolayı üzülen ve sevaplardan dolayı sevinen nefistir.
3. Nefs-i Mülheme: Mümkün mertebe Allah'ın emir ve yasaklarına uyan nefistir.

4. Nefs-i Mutmainne: İmân esaslarına inanan, İslâm'ın emir ve yasaklarına uyan, bu konularda hiç bir şüphe ve tereddüdü olmayan, neticede Allah ile manevî bir bağ kuran ve bunun lezzetine ulaşan nefistir.
5. Nefs-i Radiye: Her yönüyle Hakk'a yönelen, Allah'tan gâfil olmama şuuruna eren ve O'ndan razı olan nefistir.
6. Nefs-i Mardiyye: Bütün benliği ile Hakk'a teslim olan ve böylece Allah'ın kendisinden razı olduğu nefistir.
7. Nefs-i Kâmile: Bütün kötülüklerden sıyrılıp manevi olgunluğa eren nefis. Bu mertebeye erişen bir kişinin bütün sıfatları güzeldir ve her hali ibadet sayılır.

Doğru yanıt B'dir.

6.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ ÇALIŞANLARIN AHLAKİ SORUMLULUKLARINDAN DEĞİLDİR?

- A Sözleşme hükümlerine uygun hareket etmek.
- B Haksız menfaat temin etmemek.
- C **Çalışanlar arasındaki rekabeti istismar etmemek.**
- D İşveren mahremiyetini ve itibarını korumak.
- E Yasal olmayan uygulamaları bildirmek.

7.SORU

ADAM SMİTH'İN, 1776 YILI'NDA ORTAYA KOYMUŞ OLDUĞU, "KÂR MAKSİMİZASYONU" VE "GÖRÜNMEZ ELİN PİYASAYI DÜZENLEMESİ" İLKELERİNİ GELİŞTİREN İKTİSATÇI AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A **Milton Friedman**
- B Jean Bodin
- C Vilfredo Pareto
- D John Stuart Mill
- E Carl Menger

8.SORU

Sorumluluk tanımına göre "yetki konumunda olma durumunu" anlatan sorumluluk kavramı hangisidir?

- I . Geriye doğru sorumluluk
- II . Anlık sorumluluk
- III . İleriye doğru sorumluluk

- A Yalnız I

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

- B
Yalnız II
C
Yalnız III
D
I ve II
E
I ve III

Yanıt Açıklaması:

Sorumluluk iki ana başlık altında toplanabilir; geriye doğru sorumluluk ve ileriye doğru sorumluluk. Doğru cevap C'dir.

9.SORU

İşletmelerin toplumda oluşan kültürel değerler üzerindeki etkisini ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Sosyal ve kültürel güç
B
Ekonomik güç
C
Teknolojik güç
D
Politik güç
E
Fiziki çevre üzerindeki güç

Yanıt Açıklaması:

Sosyal ve Kültürel Güç, işletmelerin diğer toplumsal sistemlerin normatif ve süreçsel özelliklerini etkileme imkanındır. Toplumda oluşan kültürel değerler ve yaşam tarzı üzerindeki etki gücüdür.

10.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ İDEAL BİR ETİK DAVRANIŞ KODUNDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLERDEN BİRİSİDİR?

- A
Kapalı ve herkesin anlayamayacağı tarafları olmalı
B
Toplumun özellikle bir kesiminin katılımı sağlanmalı
C
Belli herhangi bir standart belirlenmeden düzenlenmeli
D
Özellikle kamu görevlileri için yap ya da yapma şeklinde bir liste hazırlanmamalıdır
E
Açık ve kapsamlı olmalı, kolayca anlaşılabilir bir dilde yazılmalıdır

Yanıt Açıklaması: İdeal bir etik davranış kodunda öncelikle hazırlanma ve güncelleştirilme sürecinde toplumun büyük bir kesiminin katılımı sağlanmalıdır. Taslaklarla ilgili yorumlar dikkatli bir biçimde

incelenmeli, kamuoyunun talep ve eleştirileri dikkate alınmalıdır. Bunların yanında ulusal etik davranış kodu, etik konusunda belli bir standardı sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Üst düzey ve bazı hassas mevkiilerde görev yapan kamu görevlilerine daha katı standartlar getirilmelidir. Kamu görevlilerine kılavuzluk edecek ve onları koruyacak kapsamlı bir "yap" ve "yapma"lar listesi olmalıdır. Son olarak da açık kapsamlı olmalı ve kolayca anlaşılabilir bir dilde yazılmalıdır. Tüm bunlar, ideal bir etik davranış kodunda bulunması gereken özellikleridir.

11.SORU

AKRABALARI VE YAKIN ARKADAŞLARI KAYIRMAYI ANLATAN AYRIMCILIK TÜRÜNE VERİLEN AD AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A
Mobing
B
Nepotizm
C
Paternalizm
D
Liyakat
E
Etik

Yanıt Açıklaması: Nepotizm

12.SORU

İŞLETMELERDE ÇALIŞANLARIN SAĞLIK VB. KİŞİSEL PROBLEMLERİNDEN DOLAYI GÖREVLERİNİ TAM OLARAK YERİNE GETİREMEYECEKLERİ HALDE İŞE GELMELERİ VE DÜŞÜK PERFORMANSLA ÇALIŞMALARI DURUMUNU İFADE EDEN BİR KAVRAMA NE AD VERİLİR?

- A
Güç mesafesi
B
Hatayı kabullenme
C
Paternalizm
D
İşyerinde varken yok olma
E
İçeriden öğrenenlerin ticareti

13.SORU

Weber'in teorilerine dayanan, ideal organizasyonel bürokrasiyi şekillendiren rasyonel prensiplerle hareket eden liderlik tarzı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Bürokratik Lider
B
Dönüşümcü Lider
C

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Profesyonel Lider
D
Manipülatör Lider
E
Yenilikçi Lider

Yanıt Açıklaması:

Bürokratik lider, kural temelli etik liderlik biçimidir. Ünlü Alman sosyolog Weber'in teorisi üzerine oturmuştur. Bürokratik lider, ideal organizasyonel bürokrasiyi şekillendiren rasyonel prensiplerle hareket eder. Bu organizasyonun fonksiyonlarını ve amacını açıklayan kuralların bir bileşimidir. Denetim yapısının emir-komuta zincirini gösteren bir hiyerarşi, iyi tanımlanmış iş tanımları, iletişim kuran ve kuralları empoze eden profesyonel yönetici, derece ve ayrıcalıklarla ödüllendirilmiş, konusunda uzman olarak kabul edilen teknik açıdan kaliteli çalışanlar demektir. Bu liderlik tarzında zorlayıcı güç "doğru şeyleri yapmak" anlamında etkinlikten çok "işleri doğru yapmak" anlamında verimliliklidir.

14.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ BİREYİN DAVRANIŞLARINA AHLAKİ ANLAMDA KATKIDA BULUNMAK AMACIYLA VERİLEN BİR EĞİTİMDİR?

- A
Matematik Eğitimi
- B
Etik Eğitimi
- C
Finans Eğitimi
- D
Ticaret Eğitimi
- E
Pazarlama Eğitimi

Yanıt Açıklaması: Etik Eğitimi

15.SORU

KAYNAĞINDAN ALDIĞI BİLGİ, EĞLENCE GİBİ YAZILI, İŞİTSEL VE GÖRSEL MESAJLARI, SAHİP OLDUĞU AYNI ANDA ÇOK SAYIDA KİŞİYE ULAŞMA YÖNTEMLERİ İLE HEDEF KİTLEYE AKTARAN ARAÇLARA NE AD VERİLİR?

- A
Reklam ajansı
- B
Reklam veren
- C
Bayi
- D
Medya
- E
RTÜK

Yanıt Açıklaması: Medya: Kaynağından aldığı bilgi, eğlence gibi yazılı, işitsel ve görsel mesajları, sahip olduğu aynı anda çok sayıda kişiye ulaşma yöntemleri ile hedef kitleye aktaran araçlardır.

16.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ İŞLETMENİN İÇ PAYDAŞLARINDAN BİRİ DEĞİLDİR?

- A
Sendikalar
- B
Yöneticiler
- C
Hissedarlar
- D
Çalışanlar
- E
Tedarikçiler

Yanıt Açıklaması: Diğerleri paydaş iken tedarikçiler değildir

17.SORU

ÖRGÜTLERDE ETİK DAVRANIŞ MODELİNDE EĞİTİM HANGİ ETİK KONULAR ARASINDA YER ALIR?

- A
Yasal faktörler
- B
Örgütsel etkiler
- C
Ekonomik etkiler
- D
Kültürel etkiler
- E
Bireysel faktörler

18.SORU

Aile bireyin kişiliğinin oluşması ve gelişmesinde önemli bir faktördür. Bunun nedeni aile ile birey arasındaki ilişkinin uzun vadeli olması ve karşılıklı etkileşimin genellikle ömür boyu sürmesidir. Kişinin yaşı ilerledikçe aile içinde aşağıdakilerden hangisi meydana gelir?

- A
Aile içindeki statü ve rolleri değişikliğe uğrar.
- B
Aile içindeki önemi artar.
- C
Ailesinden uzaklaşıp bağımsızlaşır.
- D
Aile içindeki sorumlulukları azalır.
- E
Ailesine daha bağımlı hale gelir.

Yanıt Açıklaması:

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Aile bireyin kişiliğinin oluşması ve gelişmesinde önemli bir faktördür. Bunun nedeni aile ile birey arasındaki ilişkinin uzun vadeli olması ve karşılıklı etkileşimin genellikle ömür boyu sürmesidir. Kişinin yaşı ilerledikçe aile içindeki statü ve rolleri de değişikliğe uğrar.

19.SORU

Örgütlerin Avrupa Birliğine katılım sürecinde çalışan süresi, eşit ödeme gibi konularda dikkatli davranmaları, küreselleşmenin hangi etkisi ile ilgilidir?

- A
Rekabet avantajının elde edilmesinde insanların tutum ve davranışlarının etkisinin artması
- B
Örgüt psikolojisi konusundaki gelişmeler
- C
Ekonomik ilişkilerde uluslararası etik vizyonun ve ilkelerin hissedilmesi
- D
Bazı uluslararası uzman kuruluşlar tarafından etik kodların belirlenmesi
- E
Etik kodların yönetim alanındaki araştırmaların ilgi alanı oluşturması

Yanıt Açıklaması:

Küreselleşme sürecinin, iş etiği ve etiksel ilkeler üzerindeki etkisi üç boyutta ele alınabilir.

İlk olarak; küresel piyasada rekabet avantajının elde edilmesinde insanların tutum ve davranışlarının etkisinin artmasıdır. Küreselleşme ile birlikte örgüt psikolojisi konusundaki gelişmeler, hayat standartlarındaki iyileşmeler ve çalışanların beklentilerindeki değişimler, iş koşullarının iyileştirilmesine ve iş etiğine ilişkin önlemleri içeren alternatif anlayışın yükselen bir ivme kazanmasına yol açmıştır.

İkinci etkisi ekonomik ilişkilerde uluslararası etik vizyonun ve ilkelerin gücünün hissedilmesidir. İşletmelerin uluslararası ticari ilişkilerini geliştirmelerinde veya bir takım birliklere katılımlarında ya da uluslararası ekonomi piyasasında destek kazanmalarında iş etiği ilkeleri belirleyici bir rol oynamaktadır. Örneğin, Avrupa Birliğine katılım sürecindeki ilişkiler, çalışma süresi, eşit ödeme, güvenlik ve iş sağlığı gibi etiksel konularda işletmelerin dikkatli davranmalarını gerektirmektedir. Bu gereklilik iş çevresinde, işletmelerin ilişkide bulundukları tüm kişi ve kuruluşların ihtiyaçlarının giderilebilmesi için gereksinim duyulan kurumsallaşmış uygulamaların gelişmesini sağlamaktadır.

Üçüncü etkisi ise, küreselleşme ile birlikte, bazı uluslararası uzman kuruluşlar tarafından etik kodların belirlenmesi ve kullanılmasıdır. Son yıllarda, iş ilişkilerindeki davranışları düzenlemek amacıyla uzman gruplar tarafından kullanılan etik kodlar,

yönetim alanındaki araştırmaların da ilgi alanını oluşturmaktadır.

Buna göre soruda verilen örgütlerin Avrupa Birliğine katılım sürecinde çalışan süresi, eşit ödeme gibi konularda dikkatli davranmaları, küreselleşmenin ikinci etkisi olan ekonomik ilişkilerde uluslararası etik vizyonun ve ilkelerin hissedilmesi ile ilgilidir. Doğru cevap C'dir.

20.SORU

TÜKETİCİLERİN SATIN ALARAK KULLANDIĞI ÜRÜNLERİN DEĞERİNİ DÜŞÜRECEK YENİ ÜRÜNLERİ GELİŞTİRME, FAKAT ESKİ ÜRÜNDEN YETERİ KADAR KAZANÇ ELDE ETTİKTEN SONRA YENİ ÜRÜNÜN PAZARA SUNULMASI DÜŞÜNÜCÜNE NE AD VERİLİR?

- A
Mobing
- B
Nepotizm
- C
Kandırma
- D
Planlı ürün eskitme
- E
Yanıltma

Yanıt Açıklaması: Planlı ürün eskitme

1.SORU

Aşağıdakilerden hangisi büyük işletmeler sahip oldukları etki alanlarından Politik Gücü tanımlar?

- A
İşletmelerin diğer beş alandaki güç ve etkisinin de kaynağıdır.
- B
İşletmelerin diğer toplumsal sistemlerin normatif ve süreçsel özelliklerini etkileme imkanındır.
- C
İşletmelerin karar süreçlerini ve böylece toplumsal yaşamın tüm alanlarını etkileme yeteneğini anlatır.
- D
İşletmelerin doğal kaynakların yönetimine katılma ve bölgesel gelişme politikalarını etkileme gücünden kaynaklanır.
- E
İşletmelerin doğrudan ve dolaylı olarak etki alanı içinde bulunan bireyler üzerindeki bireysel seçimler, tercihler, düşünce ve davranışlar üzerindeki etkileme gücünü ifade eder.

Yanıt Açıklaması:

Büyük işletmeler sahip oldukları etki alanlarına göre altı boyutta incelenebilirler. Politik Güç: İşletmelerin politik yaşamı oluşturan karar süreçlerini ve böylece toplumsal yaşamın tüm alanlarını etkileme yeteneğini anlatır.

2.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ BAŞARILI BİR İŞLETMENİN İŞ AHLAKI EĞİTİMİNİ ETKİLİ BİR ARAÇ OLARAK GÖRME SEBEPLERİNDEN BİRİ DEĞİLDİR?

- A
Ahlaki bilinçlenme sağlamak
- B
Ahlaki duyarlılığı arttırmak
- C
İş ahlakı seminerlerine katılımı zorunlu kılmak
- D
Çalışanların çelişkili durumlarda sağlıklı değerlendirme yapmalarını sağlamak
- E
Çalışanların çelişkili durumlarda doğru karar vermelerini sağlamak

Yanıt Açıklaması: Başarılı işletmeler, ahlaki bilinçlenme sağlamak, ahlaki duyarlılığı arttırmak, çalışanların karşı karşıya kaldığı çelişkili durumlarda sağlıklı bir değerlendirme yapıp doğru karar vermeyi sağlamak için, iş ahlakı eğitimini etkili bir araç olarak görmektedirler. İşletmelerde iş ahlakı eğitiminin başından sonuna bütün kademelerinde ahlaki standartların yüksekliliğini güvence altına almak, şirket değerlerini çalışanlara iletip benimsetmek, ahlaki ilkelerin tanımlanması gibi amaçlar güdülmektedir.

3.SORU

İŞLETMELERDE YÖNETİM KURULLARININ AHLAKİ SORUMLULUKLARINDAN İLKİ AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A
Temel iş ahlakı stratejisinin belirlenmesi
- B
Değerlerle yönetim
- C
Etik örgütsel kültürün oluşturulması
- D
Etik iklimin oluşturulması
- E
Etik kodlarının oluşturulması

4.SORU

TÜKETİCİLERİN SATIN ALARAK KULLANDIĞI ÜRÜNLERİN DEĞERİNİ DÜŞÜRECEK YENİ ÜRÜNLERİ GELİŞTİRME, FAKAT ESKİ ÜRÜNDEN YETERİ KADAR KAZANÇ ELDE ETTİKTEN SONRA YENİ ÜRÜNÜN PAZARA SUNULMASINA NE AD VERİLİR?

- A
Ayrımcı fiyatlandırma

- B
İtme stratejisi
- C
Aldatıcı yanıltıcı reklam
- D
Taklit ürün
- E
Planlı ürün eskitme

Yanıt Açıklaması: Planlı ürün eskitme

5.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ İDEAL BİR ETİK DAVRANIŞ KODU ÖZELLİĞİ DEĞİLDİR?

- A
Eğitim; denetim ve yaptırımlarla desteklenmelidir.
- B
Toplumun büyük bir kesiminin katılımı sağlanmalıdır.
- C
Ulusal etik davranış kodu belli bir standardı sağlamalıdır.
- D
Kolayca anlaşılabilir bir dilde yazılmalıdır.
- E
Kamu görevlilerine kılavuzluk edecek bir "yapma"lar listesi olmalıdır.

Yanıt Açıklaması: Kamu görevlilerine kılavuzluk edecek ve onları koruyacak bir yap" ve "yapma"lar listesi olmalıdır.

6.SORU

ETİK KODLAR İLE İLGİLİ AŞAĞIDAKİ İFADELERDEN HANGİSİ YANLIŞTIR?

- A
Etik kodlar genel veya özel nitelikte olabilir.
- B
Sürekli revizyonun bir parçası olarak karşımıza çıkabilirler.
- C
Davranışların minimum özelliklerinin ortaya konulmasıdır.
- D
Ahlaki uyum politikalarını içerir.
- E
Etik kodlar yazılıdır.

Yanıt Açıklaması: Etik kodlar yazılıdır.

7.SORU

BİREYLERLE İHTİYAÇ DUYDUKLARI BİLGİLERİN VERİLMESİNE NE AD VERİLİR?

- A
Etik kodlar
- B
Eğitim
- C

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Öğretim
D
Güdüleme
E
Sosyalleşme

Yanıt Açıklaması: Bireylere ihtiyaç duydukları bilgilerin verilmesine öğretim adı verilir.

8.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ ÇALIŞANLARIN İŞLETMELERİNDEKİ BİRTAKIM YASA DIŞI SORUNLARI VE UYGULAMALARI GEREK ÇALIŞTIKLARI DÖNEMDE GEREKSE AYRILDIKTAN SONRA SORUNU ÇÖZEBİLECEK GÜCÜ VE YETKİSİ OLAN MERCİLERE BİLDİRMESİNİ İFADE ETMEKTEDİR?

A
Paternalizm
B
Presenteeism
C
Whistleblowing
D
Kaytarma
E
İşveren itibarını korumama

9.SORU

ETİK KOD OLUŞTURMA SÜRECİ KAÇ AŞAMALI BİR SÜREÇTİR?

A
10
B
11
C
12
D
13
E
14

Yanıt Açıklaması: Etik kod oluşturma süreci onüç aşamalı bir süreçtir

10.SORU

İLK YARDIMCI KİMLİK KARTINA SAHİP BİR KİŞİNİN SOKAK ORTASINDA KALP KRİZİ GEÇİREN BİRİNE MÜDAHALE ETMESİ DURUMUNDA, ETRAFINDA KİMSE KENDİSİNİN BÖYLE BİR KİMLİK KARTINA SAHİP OLDUĞUNU BİLMEDİĞİNE GÖRE, İLK YARDIMDA BULUNAN KİŞİ İÇİN AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ ETKİLİ OLMUŞ OLABİLİR?

A
Dış sorumluluk
B
İç sorumluluk
C
İleriye doğru sorumluluk
D
Sosyal baskı
E
Geriye doğru sorumluluk

11.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ İŞLETMELERDE YÖNETİCİLERİN ÇALIŞANLARA YÖNELİK AHLAKİ SORUMLULUKLARI ARASINDA YER ALMAZ ?

A
Etik liderlik.
B
Katılımcı yönetim.
C
Adalet.
D
Lüks yaşantı modeline özendirmek.
E
İnsan haklarına saygı.

12.SORU

Aşağıdakilerden hangisi etik ilkelerinden biridir?

A
Kişisel ve örgütsel gizlilik
B
Verimlilik
C
Fedakarlık
D
Geliştirilebilirlik
E
Etik kodlar

Yanıt Açıklaması:

Etik kodların içeriği üzerine yapılan bir çalışmada, ortaya konulan etik ilkeler şu şekilde özetlenebilir.

- İtibar, saygı
- Bilgilendirme
- Güvenilirlik
- Kişisel ve örgütsel gizliliğin korunması
- Dürüstlük ve şeffaflık

13.SORU

İşletmeler ürettikleri değere göre sınıflandırıldıklarında aşağıdakilerden hangisi ticaret işletmelerinin görevidir?

A
yer altından çıkarma

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

- B analiz
- C satma
- D sentez
- E yetiştirme

Yanıt Açıklaması:

İşletmeler ürettikleri değere göre sınıflandırıldıklarında üretim işletmeleri, ticaret işletmeleri ve hizmet işletmeleri olmak üzere üç temel grupta toplanabilirler. Üretim işletmeleri analiz, sentez, yer altından çıkarma, yetiştirme gibi yollarla üretim yaparlar. İşletmelerden bir kısmı da üretilen bu ürünleri üçüncü kişilere satarak değer üretirler. Doğru cevap C şıkkıdır.

1.SORU

YÖNETİCİLERİN BAZI ÇALIŞANLARIN FİKİRLERİNİ ALIP DİĞERLERİNİ SÜREKLİ YOK SAYMASI AŞAĞIDAKİ KAVRAMLARDAN HANGİSİ İLE İLİŞKİLİDİR?

- A Etkileşim adaleti
- B Dağıtım adaleti
- C İşlem adaleti
- D Performans değerlendirme adaleti
- E Ödül-ceza adaleti

2.SORU

Aşağıdakilerden hangisi etik davranışı benimseyen örgütlerde ortaya çıkar?

- A Hata oranlarında artış
- B Hastalıklar
- C Devamsızlık
- D Düşük verim
- E Aktarılan mali kaynaklar

Yanıt Açıklaması:

En verimli personel, en iyi müşteri, aktarılan mali kaynaklar etik davranışı benimseyen örgütler olacaktır. Hata ve istifa oranlarında artış, hastalıklar, stres ve devamsızlık, düşük verim, etik olmayan iş

faaliyetleri sonucu ortaya çıkan problemlerden bazılarıdır.

3.SORU

İşletmeyi devam ettirerek, yatırımcıları memnun etmek ve toplumun istek ve gereksinimlerini sağlamaya yönelik olarak mal ve hizmetleri üretmek hangi sosyal sorumluluk piramidi içerisinde yer almaktadır?

- A Ekonomik Sorumluluk
- B Yasal Sorumluluk
- C Ahlaki Sorumluluk
- D Gönüllü Sorumluluk
- E Politik Sorumluluk

Yanıt Açıklaması:

Bir işletmenin ekonomik sorumluluğu, işletmeyi devam ettirerek yatırımcıları memnun etmek ve toplumun istek ve gereksinimlerini sağlamaya yönelik olarak mal ve hizmetleri üretmektir.

4.SORU

Strateji kavramı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A Strateji, işletme faaliyetlerinin tüm yönetsel yönlerini belirler.
- B Strateji yönetim için etik açıdan neyin önemli olduğunu yansıtır.
- C Strateji, işletme faaliyetlerinin yönünü ve niteliğini belirler
- D Strateji işletmenin değerlerini vurgular.
- E Rekabette başarılı olmak için yapı stratejiden bağımsız olarak belirlenir.

Yanıt Açıklaması:

Yönetim literatüründe "yapı stratejiyi izler" kabul edilmiş bir organizasyon prensibidir. Bir işletmenin yapısı, yönetsel bağlılık teorisine göre, stratejisi ile uyumlu olmalıdır. Strateji, işletme faaliyetlerinin tüm yönetsel yönlerini belirler. Strateji, liderin değerlerinin ve ödüllendirme faaliyetlerinin denetimini vurgular. Bu yolla strateji, yönetim için etik açıdan neyin önemli olduğunu yansıtır. Strateji, işletme faaliyetlerinin yönünü ve niteliğini belirler.

5.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ TÜM MUHASEBECİLERİN UYMASI GEREKEN TEMEL ETİK İLKELERDEN BİRİSİ DEĞİLDİR?

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

- A Mesleki yeterlilik ve özen
- B Bağımsızlık
- C Kurumsal itibar
- D Güvenirlilik
- E Sosyal sorumluluk

Yanıt Açıklaması: Kurumsal itibar

6.SORU

ÖRGÜT KÜLTÜRÜNÜN ÇALIŞANLAR TARAFINDAN BENİMSENMESİ İÇİN AŞAĞIDAKİ YÖNTEMLERDEN HANGİSİ KULLANILAMAZ?

- A etik kodların geliştirilmesi
- B etik dışı davranan çalışanların bir kerelik affedilmesi
- C etik eğitimi programları düzenlemesi
- D etik komiteleri oluşturulması
- E etik dışı davranışların bildirilmesini kolaylaştıracak sistemler kurulması

7.SORU

İş ahlakının iş yaşamında kimleri kapsadığı ifade edilecek olunursa; iş ahlakı, aşağıdakilerden hangisini grubunda barındırmaz?

- A İşletmeler arasındaki ilişkiler
- B İşletme çalışanları ile müşteri aralarındaki ilişkiler
- C İşletme çalışanlarının kendi aralarındaki ilişkiler
- D İşletme ile müşterileri arasındaki ilişkiler
- E İşletme ile kamu yönetimleri arasındaki ilişkiler

Yanıt Açıklaması:

İş ahlakının iş yaşamında kimleri kapsadığı ifade edilecek olunursa; iş ahlakı, bu gruplar arasındaki ilişkileri içermektedir: İşletmeler arasındaki ilişkiler, işletme yöneticileri ile çalışanları arasındaki ilişkiler işletme çalışanlarının kendi aralarındaki ilişkiler, işletme ile müşterileri arasındaki ilişkiler, işletme ile tedarikçiler arasındaki ilişkiler, işletme ile kamu yönetimleri arasındaki ilişkiler, işletme ile çevresel faktörler arasındaki ilişkiler, işletme ile diğer kuruluşlar (kredi kurumları,

sendikalar, sivil toplum örgütleri vb.) arasındaki ilişkilerdir. İşletme çalışanları ile müşteri aralarındaki ilişkiler bu grupta yer almaz. Doğru cevap B şıkkıdır.

8.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ ETİK KODLARININ BİR ORGANİZASYONDA GELİŞTİRME SÜRECİ AŞAMALARINDAN BİRİ DEĞİLDİR?

- A Denetim mekanizmaları
- B Bağlılık
- C Şampiyonlar
- D Farkındalık yaratma
- E Alternatif tarzlar

Yanıt Açıklaması: Denetim mekanizmaları

9.SORU

Aşağıdakilerden hangisi ürün güvenliği ile ilgilidir?

- A Dağıtımda Ahlaki Konular
- B Mal ve Hizmetlerle İlgili Ahlaki Konular
- C Yeni Pazarlama Araçlarında Ahlaki Konular
- D Reklamlarda Ahlaki Konular
- E Fiyatlandırma ile İlgili Ahlaki Konular

Yanıt Açıklaması:

Fonksiyonlarını yerine getirme bakımından ele alındığında konu daha çok üretimle ilgili hale gelmektedir. Bu nedenle ürün güvenliği ile ilgili konu sonraki başlıklardan biri olan üretimle ilgili ahlaki konular başlığı altında ele alınmaktadır. Doğru cevap B şıkkıdır.

10.SORU

Aşağıdakilerden hangisi örgütler çalışmak için tercih edilen örgütlerin özellikleri arasındadır?

- A Uzun dönemli sonuçlar üzerinden, kısa dönemli geliri çalışanına empoze etmeye çalışan bir örgüt.
- B Çalışanlar üzerinde etik kurallar geliştirmeyi hedeflemiş bir örgüt.
- C Ekonomik çıkarlar nedeniyle etik olmayan davranışları destekleyen bir örgüt.
- D

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Etik davranışlar konusunda çalışanlarını yönlendirmeyen örgütler.

E

Çalışanlara yönelik haksız davranışlarda bulunan örgütler

Yanıt Açıklaması:

İş arayan bireyler örgütün ekonomik gücünün yanında, işverenin etik davranışlarını da araştırabilirler. Örneğin uzun dönemli sonuçlar üzerinden, kısa dönemli geliri çalışanına empoze etmeye çalışan bir örgüt etik olmayan bir atmosfer yaratabilir. Örgütler öncelikle çalışanlar üzerinde etik kurallar geliştirmeyi hedeflemelidirler. Ekonomik çıkarlar nedeniyle etik olmayan davranışları destekleyen veya etik davranışlar konusunda çalışanlarını yönlendirmeyen örgütler çalışmak için tercih edilmemelidirler. Her şeyden önce etiksel problemler, yasal problemler değildir. Çalışanlara yönelik haksız davranışlar, örgütün etiksel yapısını gösterebilir. Çalışanlara, müşterilerine davrandıkları gibi davranmıyorlarsa veya performans değerlendirme standartları adil değilse, örgüt etik olmayabilir. Bunun yanında, ahlaki konuların ele alınma biçimi hakkında belirli prosedürlerin yokluğu ile çalışanlar ve yöneticiler arasında temel iletişim ağı yok ise, bu durum örgütün etik yönünden riskte olduğunu gösterir. Halka karşı görevlerinin yanında, hissedarlara olan sorumluluklarını bilmeyen ve çalışanların kişisel etiklerini evde bırakacağına inanan örgütler etik olmayan davranışlar sergileyebilirler.

11.SORU

Aşağıda verilenlerden hangisi yöneticilerin sorumluluk alanlarından biri değildir?

A

Özel yaşam

B

Ekonomik ilişkiler

C

Liderlik bilinci

D

Kitlesel üretime katılım

E

Toplum üyesi olarak sosyallik

Yanıt Açıklaması:

Yöneticilerin sorumluluk alanlarını, özel yaşam, ekonomik ilişkiler, liderlik bilinci ve toplum üyesi olarak sosyallik şeklinde dört başlık altında toplamak da mümkündür. Doğru yanıt D'dir.

12.SORU

GENEL KODLAR YANINDA FARKLI KODLARIN DA BELİRLENMEYE ÇALIŞILDIĞI ETİK KOD

GELİŞTİRME AŞAMASI AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

A

Şampiyonlar

B

Farkındalık yaratma

C

Konuların teşhisi

D

Alternatif tarzlar

E

Bağlılık

Yanıt Açıklaması: Genel kodlar yanında farklı kodların da belirlenmeye çalışıldığı etik kod geliştirme aşaması alternatif tarzlar aşamasıdır.

13.SORU

Aşağıdakilerden hangisi bireyde iş ahlakının oluşmasında ailenin yeri ve önemini vurgulamaktadır?

A

Birey aile içerisinde mesleğiyle ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazanır.

B

Birey aile içerisinde ahlaki açıdan neyin doğru neyin yanlış olduğu ile ilgili eğitim alır.

C

Aile bireyin yaşamını sürdürebileceği bir iş sahibi olmasını sağlar.

D

Aile bireye ahlaki ilkelerin tanımlamasını yapar.

E

Aile bireye iş değerlerini benimsetip, öğretir.

Yanıt Açıklaması:

Aile bireyin kişiliğinin oluşması ve gelişmesinde önemli bir faktördür. Birey hayatının her alanında ahlaki açıdan neyin doğru neyin yanlış olduğu ile ilgili eğitim alır. Bu eğitim ise; bireyin doğuşu ile ve aile aracılığıyla başlar.

14.SORU

DOĞRULUK, DÜRÜSTLÜK, SAYGI, NEZAKET, ŞEFFAFLIK, HATAYI KABULLENME, ÖZÜR DİLEME GİBİ TEMEL ANCAK KISA SÜREDE ÖĞRENİLEMEDİKLERİNDEN KALICI HALE GELMELERİ İÇİN ÇABA GÖSTERİLMESİ GEREKEN KAVRAM AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

A

Etik

B

Ahlak

C

İnsan hakları

D
Psikolojik sözleşme
E
Değer

15.SORU

I. Tanımlayıcı inceleme
II. Normatif düşünme
III. Kavramsal düşünme
IV. Etik düşünme
Yukarıdakilerden hangisi ahlakın düşünme şekilleri arasındadır?

A
Yalnız I
B
I ve II
C
I, II ve III
D
III ve IV
E
I, III ve IV

Yanıt Açıklaması:

Teoriler aracılığıyla ahlakın üç tür düşünme şekli olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar; Tanımlayıcı inceleme, Normatif düşünme, Meta-etik (Kavramsal) düşünme'dir.

16.SORU

Etik kodu oluşturmak için son adım aşağıdakilerden hangisidir?

A
Kodu gözden geçirin
B
Kodları sıralayın
C
Diğer kodlar ile karşılaştırın ve gerekli değişiklikleri yapın
D
İlgili paydaşlardan etik sorunlar listesi toplayın
E
Diğer gruplarla karşılaştırın

Yanıt Açıklaması:

Bir etik kodu oluşturmak için öncelikle onay alınmalıdır. Bu onay kod oluşturulacak gruptan veya toplumdan alınabilir. İkinci aşamada kodları yazacak bir ekip oluşturulmalıdır. Bunun nedeni yazılı kuralların akılda kalıcı olmasıdır. Etik kodlar bir işletmedeki en alt düzeyde çalışandan en üst düzeyde çalışana kadar herkesin katılımıyla gerçekleşmelidir. Bu yüzden üçüncü aşamada paydaşlardan etik sorunlar listesi toplanmalıdır. Etik kod oluşturma dördüncü aşaması etik kodun tanımlanmasıdır. Katılımcılardan etik davranış listesi

toplanması beşinci aşamada yer almaktadır. Sonraki aşamada etik kodlarda tüm çalışanlar için ortak temalar belirlenmesi gerekmektedir. Bunun nedeni kodlarda herkesin ortak bir noktasının olması gerekliliğidir. Etik kod oluşturma sürecinin yedinci aşaması etik kodların tasarlanmasıdır. Bunun nedeni bir sonraki aşamada diğer kodlarla karşılaştırma yapılması ve gerekli değişikliklerin yapılmasıdır. Etik kod oluşturmada dokuzuncu aşamada etik kodlar diğer gruplarla karşılaştırılır. Sonraki aşamada diğer gruplarla karşılaştırılan kodlar sıralanır. Kodlarda bir hata olup olmadığını tespit etmek için bir sonraki aşamada kodlar gözden geçirilir. Kodların çalışanlara nasıl ulaşılacağı ile ilgili kod iletişim stratejisi etik kod oluşturma on ikinci aşamasını oluşturur. Etik kod oluşturma son aşaması ise etik kodun gözden geçirilmesidir.

17.SORU

MONOPOL PİYASALARDA PAZARDAKİ İŞLETMENİN, YENİ GİRİŞ TEŞEBBÜSLERİ OLMASI DURUMUNDA PAZARA YENİ GİREN İŞLETMEYİ PAZARDAN KOVABİLMEK AMACIYLA GEÇİCİ BİR SÜRE İÇİN, MALİYETLERİN ALTINDA BİR FİYAT BELİRLEMESİNE NE AD VERİLİR?

A
Gizli fiyat anlaşması
B
Ayrımcı fiyatlandırma
C
Ezici fiyatlandırma
D
Fiyat iskontosu
E
Fiyat dışı unsurlarla fiyatı artırma

Yanıt Açıklaması: Özellikle monopol piyasalarda pazardaki işletme, yeni giriş teşebbüsleri olması durumunda pazara yeni giren işletmeyi pazardan kovabilmek amacıyla geçici bir süre için, maliyetlerin altında bir fiyat belirleyebilmektedir. Ezici fiyatlandırma olarak isimlendirilen bu yöntemin sık sık şehirlerarası otobüs taşımacılığında sınırlı sayıda otobüs firmasının çalıştığı hatlarda uygulandığı görülmektedir. Bu şekilde başlayan rekabet, firmalardan birisinin pazardan çekilişine kadar sürmektedir.

18.SORU

Aşağıdakilerden hangisi örgütlerde etik davranış modeline ait bir değerlendirmedir?

A
En alt aşamada etik kurallar vardır.
B
İkinci aşama yasal olmayan davranışların incelendiği aşamadır.
C

İŞLETMELERDE SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

Üçüncü aşamada kararların doğruluğu ispatlanır.

D

Örgütün aldığı kararlar sadece kendisini etkiler.

E

Örgütlerde etik davranış modeli karmaşık yapılardan oluşmaz.

Yanıt Açıklaması:

En alt aşama, yasal olmayan davranışların sadece örgütle ilgili kısmının incelendiği aşamadır. İkinci aşamada, etik kurallar vardır. Ancak bu kurallar sadece yol göstericidir. Örgütün etik davranışının üçüncü aşaması etiksel karar alma süreci ile kurumun karar alma sürecinin bütünleştiği bir aşamadır. Kararların doğruluğu etik bir davranış olması ile ispatlanır. Bir örgüt toplumla iç içe yaşar ve aldığı kararlar kendileri kadar başkalarını da etkiler. Örgütlerde etik davranış modeli birbirini etkileyebilecek karmaşık yapılardan oluşmaktadır. Doğru cevap C seçeneğidir.

19.SORU

İŞ AHLAKI İLE İLGİLİ EĞİTİM PROGRAMLARINDA ÜZERİNDE ÖNEMLE DURULMASI GEREKEN NOKTALARLA İLGİLİ HANGİSİ YANLIŞTIR?

A

Gerçek hayattan örnek olaylar sunularak soru-cevap şeklinde eğitime önem verilmelidir.

B

Ahlaki problemlerin çelişkiler içerdiği durumlarda bu durumu izah edebilmek için senaryolar kullanılmalıdır.

C

Yönetici kadrolarındaki kişilere ahlak konusunda kuramsal bilgi verilmelidir.

D

Çalışanların etik koduna uyması gerektiği vurgulanmalıdır.

E

Hazırlanacak eğitim programları yöneticiler ve yönetici kadrosu dışında kalanlar için aynı standartta düzenlenmelidir.

Yanıt Açıklaması: Hazırlanacak eğitim programları yöneticiler ve yönetici kadrosu dışında kalanlar için farklı biçimlerde düzenlenmelidir.

20.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ ETİK KODLARIN BÜYÜK BİR ÖNEME SAHİP OLMASININ NEDENLERİNDEN BİRİ DEĞİLDİR?

A

Mesleğe karşı yerleştirilen güçlü eğilimler korur

B

Organizasyon üyeleri arasında yaygın amaç duygularını güçlendirir.

C

Etik olmayan davranışlarda bulunma baskısı ile karşılaşan kişilere destek verir.

D

İşe alımlarda işveren ile personel arasındaki iletişimi artırır.

E

Yaptırımları tanımlar, etik olmayan davranışlardan caydırır

Yanıt Açıklaması: İşe alımlarda işveren ile personel arasındaki iletişimi artırır.

DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW